

Επισκόπου
ΣΕΡΑΦΕΙΜ
Μητροπολίτου Πειραιώς

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 2009

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ

Ἐπισκόπου
ΣΕΡΑΦΕΙΜ
Μητροπολίτου Πειραιῶς

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 2009

Δίδεται τό δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ δημοσιεύσεως
μέρους ἢ ὅλου τοῦ παρόντος μέ ἀπλή ἀναφορά τῆς προε-
λεύσεως

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Αφιεροῦται ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἑρανισμοῦ κειμένων σχετικῶν πρὸς τό θέμα:

α) εἰς τοὺς ὁσιάθλους πατέρας ἡμῶν τοὺς ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὅρει Ἄθῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπὸ τῶν λατινοφρόνων,

β) εἰς τοὺς ὁσιάθλους πατέρας ἡμῶν τοὺς ἐν Κύπρῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπὸ τῶν Λατίνων,

γ) εἰς τοὺς ἐνδόξους νεομάρτυρας τοὺς ἐν Σερβίᾳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπὸ τῶν παπιστῶν Καρδινάλιου Αὐγουστίνου Στέπινατς, Ἄντε Πάβελιτς καὶ τῶν ὁρδῶν τῶν Οὐστάσι, καί

δ) εἰς τόν ἐνδοξον ἱερομάρτυρα Μάξιμον τόν Καρπαθορῶσσον τόν ὑπὸ τῶν Οὐνιτῶν μαρτυρικῶς τελειωθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ»¹ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ

Α. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ' ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τὰς περὶ «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ἔννοια κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας

Ἐπὶ τριῶν κυρίως χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης διενεώθησαν καὶ προσεπάθησαν κατ' ἀρχὴν νά θεμελιώσωσι καὶ στηρίξωσιν οἱ ἐπίσκοποι - πάπαι Ρώμης τὰς περὶ «πρωτείου» διοικήσεως καὶ ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις των, ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως παραποιῶντες τὰς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων καὶ ὑποστηρίζοντες ὅτι δι' αὐτῶν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἀποστόλον Πέτρον ἡγετική χάρις καὶ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν αὐτοί, ὡς διάδοχοι δηθεν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἐκληρονόμησαν. Προτιθέμενοι νά ἀποδείξωμεν πλήρως ἐν τῇ παρουσίᾳ τό ἀπό πάσης ἀπόψεως ἀβάσιμον, τό ἀναληθές, ἀλλὰ καὶ τό ἀντι-Γραφικὸν τῶν ἀξιώσεων τούτων, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς παραθέσεως καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν τριῶν τούτων χωρίων, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Τὸ «πρωτεῖον» τοῦ ἐπισκόπου - πάπα Ρώμης νοεῖται ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ ὑπὸ τὰς ἑξῆς ἐννοίας: α) τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ «Ἀποστολικοῦ πρωτείου» ἐν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ [de apostolici primatus in beato Petro institutione]· β) τῆς διηνεκοῦς συνεχείας τοῦ πρωτείου εἰς τοὺς Ρωμαίους Ποντίφηκας [de perpetuitate primatus Petri Romani pontificis]· γ) τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τοῦ πρωτείου τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [de vi et ratione primatus Romani Pontificis]· καὶ δ) τῆς ἀλαθίτου ἀρχῆς τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [De Romani Pontificis infallibili magisterio]. Πρὸβλ. Ἀγ. Νεκταρίου «Μελέτη Ἱστορικὴ περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος» σ. 8.

α. Ματθ. ΙΣΤ' 13-19. «Ἐλθὼν δέ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, λέγων. Τίνα μέ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόν Υἱόν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δέ εἶπον. Οἱ μὲν Ἰωάννην τόν Βαπτιστήν, ἄλλοι δέ Ἡλίαν, ἕτεροι δέ Ἰερεμίαν... Ὑμεῖς δέ τίνα μέ λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δέ Σίμων Πέτρος εἶπε· σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σύ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐάν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐάν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

β. Λουκ. ΚΒ' 31-32. «Εἶπε δέ ὁ Κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς, τοῦ συνιάσαι ὡς τόν σίτον· ἐγὼ δέ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας **στηρίξον** τοὺς ἀδελφούς σου...». Καί

γ. Ἰωάν. ΚΑ' 15-22 «...Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τό τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τό τρίτον, φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σύ πάντα οἶδας, σύ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· βόσκε τὰ πρόβατά μου. Ἀμήν, ἀμήν λέγω σοι... καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφεὶς δέ ὁ Πέτρος βλέπει τόν μαθητήν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα., λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε οὗτος δέ τί; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐάν αὐτόν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; σύ ἀκολούθει μοι».

Ἐπὶ τῶν χωρίων λοιπόν τούτων τῆς Κ.Δ. διενεώθησαν κατ' ἀρχὴν οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης νά θεμελιώσωσι καὶ νά στηρίξωσι τὰς περὶ «πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας

ἀξιώσεις των. Ὑποστηρίζοντες ὅτι διὰ μέν τῆς ρήσεως «...ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν...» ἐθεώρει ὁ Κύριος **προσωπικῶς** τὸν ἀπόστολον Πέτρον, διὰ δέ τῶν λοιπῶν τοιούτων τοῦ αὐτοῦ χωρίου (ὡς καὶ τῶν ἐτέρων χωρίων «καὶ σύ... ἐπιστρέψας **στήριξον** τοὺς ἀδελφούς σου», καὶ «...ποίμαινε τὰ πρόβατά μου... κλπ») ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἰδιαίτεραν ἐξουσίαν πνευματικῆς καὶ διοικητικῆς ἡγεσίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, προέβαλον καὶ διεξεδίκησαν ὁμοίαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ὡς διάδοχοι δὴθεν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, πρώτου, κατ' αὐτούς, ἰδρυτοῦ καὶ ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, καίτοι, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, καὶ τοῦτο δέν εἶναι ἀληθές. Διότι πρῶτος ἰδρυτὴς καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δέν ὑπῆρξεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἰδωμεν ὅμως, πρὸ παντός ἄλλου, τί περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, τὸν ὁποῖον σέβεται καὶ τιμᾷ καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία» ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐρμηνευτὴν τῆς Γραφῆς².

(Ὁμιλ. ΝΔ' § Β', Ἐ.Π. Migne, τ. 58, σελ. 534). «...Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπεν υἱὸν Θεοῦ, ἵνα δείξῃ ὅτι οὗτός ἐστιν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ ἐκεῖνος υἱὸς Ἰωανᾶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ γεγεννηκότι, διὰ τοῦτο προσέθηκε: Καὶ ἐγὼ σοὶ λέγω· σύ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν· τουτέστι, **«τῇ πίστει τῆς ὁμολογίας»**³. Καὶ ἐν συνεχείᾳ, αὐτόθι: «Εἶτα

2. Πρβλ. + Παν. Μπρατσιώτου «Ἡ ἐργασία κατὰ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας», σελ. 12 καὶ + Κ. Μουρατίδου «Ἡ οὐσία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 37.

3. Πρβλ. καὶ Θεοφυλάκτου εἰς τό κατὰ Ματθ. ιστ' **18**. «Αὕτη ἡ **ὁμολογία**, ἣν ὁμολόγησε Πέτρος, **θεμέλιον** μέλλει εἶναι τῶν πιστευόντων, ὥστε πάντα ἄνθρωπον μέλλοντα κτίζειν τὸν τῆς πίστεως οἶκον, ταύτην τὴν **ὁμολογίαν ὑποτιθέναι** θεμέλιον». Ὅρθως δέ παρατηρεῖ καὶ ὁ καθηγητὴς Κ. Καβαρνός ἐν τῷ συγγράμματί του «Τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν», σελ. 8-9, ὅτι, ἐάν ἡ θεμελίωσις τῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κυρίου προσωπικῶς ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τό θεμέλιον τοῦτο θὰ ἦτο **καθαρῶς ἀνθρώπινον**, μὲ ὅλας τὰς συνακολουθούσας συ-

καί ἑτέραν λέγει τιμήν. Καί ἐγώ δέ σοί δώσω τάς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. Τί δέ ἐστι καί ἐγώ σοί δώσω; Ὡσπερ ὁ Πατήρ σοί ἔδωκε τό ἐμέ γινῶναι, οὕτω καί ἐγώ σοί δώσω. Καί οὐκ εἶπε παρακαλέσω τόν Πατέρα... ἀλλ' ἐγώ σοί δώσω. Τί δίδως; εἰπέ μοι, τάς κλεῖς τῶν οὐρανῶν· ἵνα ὅσα ἄν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καί ὅσα ἄν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

(Εἰς Ἰωάν. Ὁμιλ. 21, 1. Ἐ.Π. τ. 59, σ. 128, πρβλ. καί «εἰς Γαλάτ. κεφ. Α' 1, Ἐ.Π. τ. 61, σ. 611»). «...Τῷ γοῦν Πέτρῳ εἰπών, μακάριος εἶ Σίμων βάρ Ἰωνᾶ καί ἐπαγγελιάμενος τά θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ καταθήσεται...».

(Ὁμιλ. ΠΒ', Ἐ.Π. τ. 58, σελ. 741). «...Ὁ ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Πέτρου οἰκοδομήσας τήν Ἐκκλησίαν».

Τοιοῦτοτρόπως τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ πρώτου χωρίου ἐρμηνεύων ὁ ἅγιος Πατήρ ρητῶς τονίζει ὅτι αἱ λέξεις «ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ...» σημαίνουν τήν «**ὁμολογίαν** τῆς πίστεως ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καί οὐχί τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Διὰ τήν ἔννοιαν δέ τῶν «κλειδῶν» τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀντικαθιστῶν, ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ του, τόν συνδετικόν σύνδεσμον τοῦ χωρίου «**καί**» («...καί ὅσα ἄν δήσης...») διὰ τοῦ τελικοῦ καί συμπερασματικοῦ τοιούτου «ἵνα», ἐπεξηγεῖ σαφῶς ὅτι αὗται ἔχουσι τήν ἔννοιαν «... δώσω σοι, τάς κλεῖδας... ἵνα ὅσα ἄν δήσης... ἔσται δεδεμένα... καί ὅσα ἄν λύσης, ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανοῖς». Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς σημασία τῶν «**κλειδῶν**» τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «**Ἡ ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καί λύειν...**». Τήν ἐξουσίαν ὅμως ταύτην ἔδωκεν ἐξ ἴσου ὁ Κύριος καί εἰς τοὺς ἄλλους μαθητάς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα θά παραθέσωμεν ἐν συνεχείᾳ. Τοῦτο δέ τονίζει καί ὁ Θεοφύλακτος ἐν τῇ αὐτῇ Ὁμιλίᾳ του, εἰς τό κατά Ματθ. ιστ' 18, γράφων: «**Τό δώσω μέλλοντα χρόνον σημαίνει, ὁ καιρὸς δέ τοῦ δώρου ἦν ἡ τῆς Ἀναστάσεως ὥρα, ὅτε εἶπε. Λάβετε Πνεῦμα**

νεπείας. Ἀλλ' ἡ Γραφή ρητῶς διακηρύσσει ὅτι «**θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον ὁ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστός» (Α' Κορ. Γ' 11 κ.ἀ).

Ἅγιον· ἂν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς... Τό δῶρον τοῦτο καί τῶν ἄλλων ἀποστόλων γέγονεν».

Διά τήν ἀληθῆ ὡσαύτως ἔννοιαν τῶν ἐν τῷ τρίτῳ χωρίῳ ρήσεων τοῦ Κυρίου «...βόσκει τὰ ἀρνία μου, ποιμαίνει τὰ πρόβάτά μου...», ὁ αὐτός ἅγιος πατήρ ἐν τῇ ΚΘ' § Ε' Ὁμιλίᾳ του «περί ἡγουμένων καί ποιμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ε.Π. τ. 60, σ. 660) γράφει τὰ ἀκόλουθα: «...Ὁ γάρ καλός ποιμήν καί τοιοῦτος οἷον Χριστός βούλεται... ταῦτα δέ μοι περί ἀρίστων εἴρηται ποιμένων, οὐ περί ἑμαυτοῦ καί τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' εἴ τις τοιοῦτος οἷος ὁ Πέτρος⁴, οἷος ὁ Μωϋσῆς». Ὁμιλεῖ ρητῶς πάλιν περί «ποιμένων» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ⁵ καί οὐχί περί **ἐνός ποιμένος ἢ ἀρχιποίμενος**. Προκειμένου δέ περί τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, ὡς τοιούτων, προτάσσει τοῦ πρώτου τόν **δεύτερον**, τόν **Παῦλον**, ὅπως πρᾶττει καί εἰς ἄλλας Ὁμιλίας του (ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων θά παραθέσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις), ἅς ἀφιέρωσε τιμητικῶς εἰδικῶς εἰς αὐτόν.

Τήν ἐρμηνείαν λοιπόν ταύτην δίδει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὰ δύο ἐκ τῶν μνημονευθέντων τριῶν χωρίων τῆς Κ.Δ. Εἰς τό πρῶτον (Ματθ. ΙΣΤ' 18-19) ὅτι ὡς **πέτρῳ** κατ' ἀρχήν, ἐφ' ἧς ἔμελλε νά οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἐνόει ὁ Κύριος τήν «ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὅτι Αὐτός ἦτο – «ὁ – **Υἱός** τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» καί οὐχί τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Βεβαιοῦται δέ ὡς ἀπολύτως ἀληθῆς ἡ ἐρμηνεία αὕτη καί ἐκ πολλῶν ἄλλων Γραφικῶν καί Πατερικῶν μαρτυριῶν καί ἀποδείξεων, τὰς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θά παραθέσωμεν, ἀλλά καί ἐκ τοῦ ὅτι, **κατά τήν αὐτήν ὥραν**, καί ὀλίγον μετά τήν περί ἧς ρῆσιν, ἐπετίμησεν αὐστηρῶς ὁ Κύριος τόν ἀπόστολον Πέτρον (τό πνεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης

4. Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου μν. ἐργ., σελ. 9, ἔνθα καί σχετική γνώμη τοῦ ἁγίου Ἀνγουστίνου περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ χωρίου «...Ἐκεῖνο ὅπερ διετάχθη τῷ Πέτρῳ – ἡ ποιμανσις δηλ. τῶν προβάτων καί ἡ βοσκή τῶν ἀρνίων – οὐ μόνον Πέτρος ἔλαβεν, ἀλλά πάντες οἱ Ἀπόστολοι ἤκουσαν, ἔλαβον καί διεφύλαξαν». Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 2.

5. Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 2.

ἀδυναμίας, τό ὅποῖον ἐξεδήλωσεν οὗτος προτρέπων τόν Κύριον νά ἀποφύγῃ τόν θάνατον) διά τῆς αὐστηρᾶς ἐπιτιμήσεως «...ὑπάγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλόν μοι εἶ ὅτι οὐ φρονεῖς τά τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τά τῶν ἀνθρώπων». Ἐάν ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπρόκειτο νά οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἦτο δυνατόν, ἀμέσως μετά τήν γενομένην πρός αὐτόν ἐπαγγελίαν, νά ἀποκληθῇ οὗτος ὑπό τοῦ Κυρίου «σατανᾶς»;

Ὡσαύτως ἐρμηνεύει ὁ ἅγιος Πατήρ ὅτι «ὡς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν» νοεῖ ὁ Κύριος *τήν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καί δεσμεῖν τάς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων*. Ἀποδεικνύεται δέ τό ἀπολύτως ἀκριβές καί τῆς ἐρμηνείας ταύτης, οὐ μόνον διότι ἄλλας κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δέν εἶναι δυνατόν νά νοήσωμεν, ἀλλά καί ἐκ τῆς ὅλης γραμματικῆς καί λεκτικῆς διατάξεως τοῦ περὶ οὗ χωρίου. Διότι, ἐφόσον ἡ προσωπική ἀντωνυμία «σοί» – δώσω σοι – δέν προτάσσεται τοῦ ρήματος «δώσω», ἄλλως δέ, καί ἐπομένη, δέν ἔχει τόνον, δέν εἶναι δυνατόν νά νοηθῇ ἔχουσα *ἀποκλειστικήν* ἔννοιαν, ἦτοι ἔννοιαν παροχῆς *ἀποκλειστικῶς* εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῆς τινος ἐξουσίας ἢ ὑπεροχῆς. Πρόκειται ἄρα περὶ τῆς γενικῆς ἐξουσίας τοῦ «δεσμεῖν καί λύειν ἁμαρτίας», ἣν ὁ Κύριος ἔδωκεν ὀλίγον μετά τά πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα καί εἰς τοὺς λοιπούς μαθητάς. «Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Καί ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ». Ὡσαύτως, μετά τήν ἀνάστασίν Του ἐκ νεκρῶν: «...Εἶπεν οὖν *αὐτοῖς* ὁ Ἰησοῦς πάλιν... καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω *ὑμᾶς*. Καί τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καί λέγει *αὐτοῖς*: λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινων ἀφήτε τάς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται» (Ἰωάν. Κ' 21-23). Ἰσοτίμως καί μετά τήν Ἀνάστασιν *πέμπονται* ὑπό τοῦ Κυρίου πάντες οἱ ἀπόστολοι, ἵνα βαπτίσωσι τά ἔθνη..., ἰσοτίμως λαμβάνουσι πνεῦμα ἅγιον καί ἰσοτίμως παρέχεται εἰς πάντας ἡ ἐξουσία τοῦ «λύειν καί δεσμεῖν...» (Ματθ. κη' 19, πρβλ. καί Μάρκ. ιστ' 15). «Ὅπως ἀπ' ἀρχῆς *ἰσοτίμως* ἀπεστάλησαν εἰς τό κήρυγμα καί *ἰσοτίμως* ἐξουσία ἐδόθη εἰς πάντας... «κα-

τά πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτά ἐκβάλλειν καί θερα-
πεύειν πᾶσαν νόσον καί πᾶσαν μαλακίαν» (Ματθ. Ι' 1,
Μάρκ. Στ' 7-13, Λουκ. Θ' 1, πρβλ. καί Μάρκ. Στ' 30 καί Λουκ.
Θ' 10).

Ὅτι δέ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ρήσεις τοῦ Κυρίου πρὸς τόν
ἀπόστολον Πέτρον δέν εἶχον ἔννοιαν παροχῆς πρὸς αὐτόν
πνευματικῆς τινος ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν μαθητῶν-
ἀποστόλων, πολὺ δέ περισσότερον παροχῆς ἐξουσίας τινός
διοικητικῆς κλπ. ἐπ' αὐτῶν βεβαιοῦται προσέτι σαφῶς καί ἐκ
τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου ΙΗ' κεφ. τοῦ Ματθαίου ἀνα-
φερομένων (πρβλ. Μάρκ. Θ' 34 καί Λουκ. Θ' 46), ἔνθα πάντες
οἱ μαθηταί, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν προφανῶς καί τῶν ρήσεων
τούτων, πρὸ ὀλίγου χρόνου λεχθεισῶν, προσέρχονται καί
ἐρωτῶσιν τόν Κύριον «...τίς ἄρα μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
οὐρανῶν...». Ἐάν τὰ πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα
εἶχον τὴν ἔννοιαν παραχωρήσεως εἰς αὐτόν *πρωτείου* τινός
ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καί δὴ τοῦ πρωτείου τοῦ *μεί-
ζονος*, θά ἀντελαμβάνοντο ἀναμφιβόλως οὗτοι τοῦτο καί δέν
θά ὑπέβαλον τό ὡς ἀνωτέρω ἐρώτημα. Καί ἐκ τούτου συνά-
γεται ὅτι τὰ πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα δέν εἶχον
τοιαύτην ἔννοιαν· δι' ὃ καί ὁ Κύριος, συμβολικῶς ἀλλὰ καί
σαφῶς ἐπιβεβαιῶν τοῦτο, «προσκαλεσάμενος παιδίον...»,
ἀπαντᾷ: «Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτόν ὡς τό παιδίον τοῦτο,
οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ.
ΙΗ' 2-5). Ἡ ἀπάντησις αὕτη δέν ἦτο βεβαίως δυνατόν νά
δοθῇ, ἐάν τὰ ὀλίγον προηγουμένως πρὸς τόν ἀπόστολον Πέ-
τρον λεχθέντα εἶχον τὴν ἔννοιαν παραχωρήσεως πρὸς αὐτόν
«πρωτείου» τινός ἢ *διακρίσεως* ἔστω ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀπο-
στόλων⁶.

6. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου Ὁμιλ. ΜΗ', ἘΠ. Migne τ. 53, σ. 568
«...Ἀνακαλύπτει αὐτῶν τό συνειδός καί πρὸς τό πάθος (σ.σ. τῆς φιλαρχί-
ας) ἀποκρίνεται, οὐχ ἀπλῶς πρὸς τὰ ρήματα· προσκαλεσάμενος γάρ παι-
δίον, εἶπεν. Ἐάν μὴ στραφῇτε καί γίνεσθε ὡς τό παιδίον τοῦτο οὐ μὴ εἰ-
σέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἡμεῖς μὲν γάρ, φησὶν, ἐξετάζετε
τις μείζων, καί περὶ πρωτείων φιλονικεῖτε· ἐγὼ δέ τόν μὴ πάντων ταπεινό-

Τό αὐτό δέ συμπέρασμα συνάγεται καί ἐκ τῆς ὀλίγον μετὰ τά ὡς ἀνωτέρω ὑποβληθείσης αἰτήσεως τῆς μητρός τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, ἵνα οἱ υἱοί αὐτῆς καθίσωσιν ἐκ δεξιῶν καί ἐξ εὐωνύμων τοῦ Κυρίου ἐν τῇ βασιλείᾳ του. (Αὐτόθι Κ' 20-22). Καί ἡ παράκλησις αὕτη μαρτυρεῖ ὡσαύτως ὅτι δέν εἶχε γίνει ὑπό τοῦ Κυρίου, διά τῶν λεχθέντων πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον, παραχώρησις πρὸς αὐτόν **πρωτείου** τινός. Ἄλλως δέν ἦτο δυνατόν καί αὕτη νά ὑποβληθῇ. Πολύ δέ περισσότερον ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ἡ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθεῖσα καί ἀλιν γενική ἀπάντησις πρὸς ὅλους τοὺς ἀποστόλους, δι' ἧς κατεδίκασε καί ἀπέκλεισε πᾶσαν μεταξύ αὐτῶν φιλόδοξον τάσιν. «...Οἶδατε –εἶπε πρὸς πάντας– ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καί οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. Καί ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι...». Τονίζει ρητῶς καί ἀλιν ὁ Κύριος ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἐθεώρει «πρῶτον ἢ μείζονα» καί **μετὰ τά πρὸς τοῦ ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα**. Ὁ δέ ἐπιθυμῶν «πρωτεῖα», ὥφειλεν ἀπλῶς νά γίνει «διάκονος» καί «δοῦλος» τῶν λοιπῶν (Αὐτόθι Κ' 25-28, Μάρκ. Γ' 42-45, πρβλ. καί Ματθ. ΚΓ' 8-11)»⁷.

Ἡ ἀληθὴς λοιπόν σημασία τοῦ μέν πρώτου ἐκ τῶν ἐπιμάχων χωρίων εἶναι ὅτι «ὡς πέτραν», ἐφ' ἧς ἔμελλεν ὁ Κύριος νά οἰκοδόμησῃ τὴν **Ἐκκλησίαν**, δέν ἐνόει τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς, ἀλλὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην **ὁμολογίαν** ὅτι ὁ Κύριος εἶναι «ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», τοῦ δέ τρίτου ὅτι ἀποκατεστάθῃ ἀπλῶς ὑπό τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος εἰς τὴν **χάριν** τοῦ ἀποστόλου καί **ποιμένος**, μετὰ τὴν τριπλὴν βεβαίωσίν του, ὅτι ἀγαπᾷ τόν Κύριον. Ἡ τρίτῃ ἐκείνη βεβαίωσις καί αἱ ἰσάριθμοι ἐρωτήσεις τοῦ Κυρίου ἦσαν προφανῶς

τερον γενόμενον οὐδέ τῆς εισόδου τῆς ἐκεῖ ἄξιον εἶναι φημί». Καί κατωτέρω, αὐτόθι, σ. 570. «...Εἶδες πῶς... ἰάσατο τῆς κενοδοξίας τό ἔλκος; πῶς ἐπαίδευσε μηδικοῦ τῶν **πρωτεῖων** ἐρᾶν;».

7. Πρβλ. Αἰ. Ἰωάν. Χρυσόστ, Ὁμιλ. ΞΕ', Ἐ.Π. Migne τ. 58, σελ. 617.

ἀπαραίτητοι διὰ τὴν πλήρη ἀπάλειψιν καὶ συγχώρησιν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἀπαρνήσεως τοῦ Κυρίου **τρίς** (Μάρκ. ΙΔ' 66-72 καὶ Λουκ. ΚΒ' 34). Διότι μετὰ τὴν ἀπάρνησιν εἶχεν ἐκπέσει οὗτος τῆς χάριτος τοῦ μαθητοῦ καὶ ἀποστόλου, δι' ὃ καὶ ὁ ἄγγελος λέγει πρὸς τὰς γυναῖκας μετὰ τὴν ἀνάστασιν: «...Εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ **καὶ τῷ Πέτρῳ**...» (Μάρκ. ιστ' 7). Δέν ἀποκαλεῖ τὸν Πέτρον μαθητὴν. Ἐρωτηθεὶς ὅθεν **τρίς** ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος καὶ **τρίς** ἀπαντήσας πρὸς ἀπάλειψιν τῆς τριπλῆς ἀρνήσεως⁸, ἀποκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποστόλου καὶ πνευματικοῦ **ποιμένος** τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοι ὅμως ποιμένες, ὅπως ρητῶς τονίζει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἦσαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι. Καὶ θὰ ἔχη ὁμοίους ἡ Ἐκκλησία, «μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ...» (Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 1-5).

Πρὶν ἢ προβῶμεν ὅμως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καὶ τοῦ ἑτέρου, δευτέρου ἐκ τῶν τριῶν ἐπιμάχων χωρίων «...σύ δέ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), καλὸν ἐθεωρήσαμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι, διὰ

8. Προβλ. Αγ. Ιωάν. Χρυσόστομου «Εἰς Ιωάν. Ὁμιλ. 88.1, Ἐ.Π. τ. 59, σ. 477 ἔξ. καὶ εἰς Ματθ. Ὁμιλ. 77, 6. Ἐ.Π. τ. 58, σ. 709. Ὡσαύτως, Δογματ. Π. Τρεμπελ. τ. β', σελ. 395, ἔξ. καὶ βιβλ. αὐτόθ. «...Κατὰ τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, ἐπεὶ ὁ Πέτρος «ἀκράτῳ δείματι καταληφθεὶς ἡρνήσατο τρίς τὸν Κύριον» ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως, «θεραπεύει τὸ πεπονθὸς ὁ Κύριος καὶ ἀνταπαιτεῖ ποικίλως τὴν εἰς τρίτον ὁμολογίαν», ἵνα «τὸ ἐν τριπλῷ γεγονὸς εἰς ἀπάρνησιν καταργηθῇ πλημμέλημα». Καὶ «διὰ τοῦ φάναι τὸν Κύριον βόσκε τὰ ἀρνία μου, **ἀνανέωσις** ὥσπερ τις τῆς ἡδὴ δοθείσης ἀποστολῆς αὐτῷ γενέσθαι νοεῖται, τὸν μεταξύ λύουσα τῶν πταισμάτων ὄνειδισμόν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας μικροψυχίαν ἐξαφανίζουσα... Ἐξαιτεῖ δέ εἰπεῖν εἰ καὶ πλέον τῶν ἄλλων ἀγαπᾷ, ὥς πλείονα τῶν ἄλλων τὴν ἄφεσιν κομισάμενος...». Ἐπιμαρτυρεῖ δὲ περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καὶ ὁ Ἰσίδωρος παρατηρῶν, ὅτι «ἡ τριπλὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον περὶ ἀγάπης ἐρώτησις δὲν ὠφείλετο εἰς ἀγνοίαν τοῦ δεσπότη, ἀλλὰ τὸ **τριπλοῦν** τῆς ἀρνήσεως τῷ **τριπλῷ** τῆς συγκαταθέσεως ὁ ἀγαθὸς ἱατὴρ ἐξωστράκισε».

τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ πρώτου τῶν χωρίων τούτων (Ματθ. ιστ' 13-20), καὶ τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῆς ἐν αὐτῷ λέξεως «πέτρα», ἐν τῇ Α' ἐπιστολῇ τοῦ Λέοντος, Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, «Περὶ ἀζύμων καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», ἀναφέρονται σὺν ἄλλοις⁹ καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«...Εἰ δέ προσφέρεις μοι τό, σύ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἐξῆς, ἴσθι ὡς οὐ διὰ τὴν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν εἴρηται, ἅπαγε· Ἰουδαϊκὸν γάρ τοῦτο καὶ ταπεινὸν τὴν χάριν καὶ τὴν θειότητα αὐτῆς μέρεσί τισι καὶ τόποις περιγράφειν, ἀλλὰ μὴν ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὁμοίως ἐνεργεῖν. Ἀλλὰ καὶ τό «ἐν ταύτῃ τῇ πέτρᾳ», πῶς ἂν τις καὶ λίαν θρασὺς ᾦ, καὶ τό μὴ αἰσχύνεσθαι κλέος ἔχων, ἐκβιάσοιτο ἐπὶ τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰρησθαι; Εἴρηται δέ δηλὸν ἐπὶ τῇ **θεολογησάσῃ τὸν Χριστὸν ὁμολογία Πέτρου** καὶ δι' αὐτῆς ἐφ' ὅλῃ τῇ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ταῖς διδαχαῖς τῶν Ἀποστόλων ἐξαπλωθείσῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς ἣν καὶ τό Πανάγιον Πνεῦμα διὰ τῶν προφητικῶν σαλπίγγων κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ ἱερωτάτου καὶ σεβασμίου ὄρου ἀνομολογοῦμεν λελαληκέναι, τό λαλήσαν διὰ τῶν Προφητῶν εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, οὐ Πετρίαν ἢ Ρωμαϊκὴν, ὡς τό φιλόκενον τῆς Ρωμαϊκῆς ἀπαιδευσίας βούλεται» (Συν/μα Θ. καὶ Ἰ. Καν. Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Δ', σελ. 109-110).

Ὡσαύτως ὁ Συμεών, Ἀρχιεπίσκοπος Θεσ/νίκης (Ε.Π. Migne τ. 155, σελ. 796), τονίζων ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως **πέτρα** τοῦ αὐτοῦ χωρίου ἐπάγεται: «...ἐπεὶ καὶ αὐτός ὁ Σωτὴρ οὐ τὴν ἄρνησιν ἀλλὰ τὴν **ὁμολογίαν** τοῦ Πέτρου πέτρᾳ ὠνόμασε,

9. Τό ὑπόλοιπον μέρος τῆς βαρυσημάντου ταύτης ἐπιστολῆς, δι' ἧς πανηγυρικῶς ὡσαύτως ἀποδεικνύεται τό ὅλως ἀβάσιμον καὶ ἀστήρικτον τῶν διεκδικήσεων τοῦ Παπισμοῦ περὶ «πρωτείου κλπ.» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, θά δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ., ἐν τοῖς ἐπομένοις.

καί ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομηθῆναι αὐτοῦ ἔφη τὴν Ἐκκλησίαν».

Τέλος ἐν τῇ «λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου» (ἣτις δέν εἶναι βεβαίως δυνατόν νά ὑποστηριχθῇ βασίμως ὅτι ὑφ' ἣν διεσώθη εἰς ἡμᾶς μορφὴν ἐγράφη ὄντως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καί πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, προερχομένη ὅμως ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων εἶναι προδήλως ἀρχαιοτάτη καί λόγῳ τῆς ὁμοιότητός της πρὸς τὴν ἐκ τῶν κατηχήσεων τοῦ Κυρίλλου συναγομένην λειτουργίαν) ἀναφέρονται καί τὰ ἀκόλουθα: «Ἵνα γένηται πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωὴν αἰώνιον, εἰς ἀγιασμόν ψυχῶν καί σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμόν τῆς ἀγίας Σου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐθεμελίωσας ἐπὶ **τὴν πέτραν τῆς πίστεως...**». Ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεώς της πιστεύει ἡ Ἐκκλησία ὅτι θεμέλιον ἔχει τὴν «πέτραν τῆς πίστεως», ἥτοι τὴν «ὁμολογίαν» τῆς **φύσει καὶ οὐσίᾳ** Θεότητος τοῦ ἰδρυτοῦ Της, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετά τὰ προεκτεθέντα καθίσταται, φρονοῦμεν, λίαν εὐχερὴς ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καί τοῦ τελευταίου ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης μνημονευθέντων τριῶν χωρίων «...καί σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 22), ἐφαρμοζομένης πάντοτε τῆς ἐρμηνευτικῆς ἀρχῆς τῶν συμφραζομένων καί τοῦ παραλληλισμοῦ. Οὐδέποτε δηλ. εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι καί διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὑπενόει ὁ Κύριος τὴν παροχὴν εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον «πρωτείου» τινός ἢ καί **διακρίσεως** ἔστω ἐναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ὀλίγον προηγουμένως –κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν– καί ἐνώπιον τῶν λοιπῶν τὸν ἀπεκάλεσε σατανᾶν καί προεῖπε πρὸς αὐτόν τὴν πτώσιν του μετά τὴν τριπλὴν ἄρνησιν. Πῶς λοιπόν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι, προαναγγέλλων ἀκολουθῶς τὴν **πτῶσιν** του καί τὴν **ἄρνησιν** του, θά προσέθετε **κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν** φράσιν ἐνέχουσαν ἔστω καί συγκεκριμένως τὴν ἐννοίαν τῆς παροχῆς εἰς αὐτόν –καί δὴ μετά τὴν πτώσιν– ἰδιαίτερας τινός χάριτος ἢ

εὐλογίας καί «πρωτείου» ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καί μάλιστα «πρωτείου» **διοικήσεως** καί **ἐξουσίας** ἐπ' αὐτῶν;

Βεβαιοῦται δέ τό ἀπολύτως ἀληθές καί τῆς ἐρμηνείας ταύτης οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς, ὡς προείπομεν, καί τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν ἐτέρων δύο ἐπιμάχων χωρίων, ἅτινα ἐν τοῖς προηγουμένοις ἡρμηνεύσαμεν, ἀλλά καί ἐκ πολλῶν ἄλλων σαφῶν καί κατηγορηματικῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, ἐξ ὧν πανηγυρικῶς διακηρύσσεται ὅτι ἡ Χριστιανική Ἐκκλησία, ἀπό τῆς ἡμέρας τῆς ἰδρύσεώς της, διοικεῖται καί ἀποφασίζει **συνοδικῶς**, ἐν **ἰσοτιμίᾳ**, καί κατὰ τὴν ἀποστολικὴν περίοδον πάντων τῶν ἀποστόλων, χωρὶς ἐν τῇ συλλογικῇ ταύτῃ πνευματικῇ διοικήσει τῆς νά κατέχη ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε διοικητικόν τι πρωτεῖον – καί δὴ «πρωτεῖον ἐξουσίας» – οὔτε πνευματικὴν τινα ὑπεροχὴν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἀντιθέτως, ρηταί καί σαφεῖς μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς παραδόσεως, βεβαιοῦσιν ὡσαύτως ὅτι τὴν προεδρίαν τῆς πρώτης «συνοδικῆς» Ἀποστολικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος (ὁ ἐπικληθεὶς ἀδελφόςθεος), ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Τὰς μαρτυρίας ταύτας εὐρίσκομεν:

α. Εἰς τό κεφ. ΙΕ' (1-30) τῶν Πράξεων, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται τὰ τῆς πρώτης Ἀποστολικῆς συνόδου, ἧς προήδρευεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, καί ὅπερ ἀναλυτικώτερον θά ἐρμηνεύσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις· β) εἰς τό κεφ. Η' (14-17) τῶν Πράξεων ἐπίσης, ἔνθα βεβαιοῦται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος **ἀπεστάλη** ὑπὸ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμάρειαν (καί ἀποστέλλεται τις μόνον ὑπὸ ἀνωτέρου ἢ ἰσοτίμου, τοῦλάχιστον). Ἀμφότεροι δέ, Πέτρος καί Ἰωάννης¹⁰, ὁμοτίμως «προσηύξαντο περὶ τῶν Σαμαρειτῶν,

10. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης ὀνομάζει τὸν Ἰωάννην «ισόπετρον» (Ε. Π. Migne, τ. 99, 784)· ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καλεῖ ἀμφοτέρους τοὺς ἀποστόλους «ἰσομόρους ἀξίας», «ἰσομόρους αὐθεντίας» (αὐτόθι 77, 112)· ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει, ὅτι «ὁ Πέτρος καί Ἰωάννης ἀνεδέξαντο τὴν ἐπιστάσιαν («ἐπιτροπὴν») τῆς Οἰκουμένης» (αὐτ. 56,

ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον... καί ὁμοτίμως ἐπίσης ἐπέθεσαν ἐπ' αὐτούς τὰς χεῖρας...» καί γ) εἰς τὴν πρὸς Γαλ. (Γ' 9) ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἔνθα, γράφων οὗτος περὶ τῶν «στύλων» τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων (ἧς μέλη ἦσαν καὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι), προτάσσει τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τὸν Ἰάκωβον. Εἰς βεβαίωσιν δέ τῶν μαρτυριῶν τούτων, ὅπως καὶ τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῆς Ἰ. Παραδόσεως, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐν τῷ λόγῳ του εἰς τὴν περικοπὴν, «... ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην», γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «...Ἰάκωβος ὁ ἀδελφός τοῦ Κυρίου τὴν Ἐκκλησίαν τότε *ἐπεσκόπευεν ἐν ἀρχῇ* τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων παρειστήκει πάντων» (Ε.Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)¹¹.

Ανακεφαλαίωσιν δέ πάντων τῶν προαναπτυχθέντων (σύν τῇ προσθήκῃ πολυτίμων σχετικῶν μαρτυριῶν καὶ ἀγ. Πατέρων τῆς Δύσεως) ἀποτελοῦσιν ὅσα διὰ τὸ ἐπίμαχον θέμα γράφει καὶ ὁ δολοφονηθείς Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Paul Fr. Ballester Convalier τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (καθολικός-Φραγκισκανός μοναχός, προσελθὼν εἰς τὴν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν) ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἡ μεταστροφή μου εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν», Ἀθῆναι 1954, σελ. 64-77, ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν τὰ ἀκόλουθα:

Ὀλίγα πράγματα εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς εἶναι τόσον πρόδηλα καὶ σαφῆ, ὅσον τὸ ὅτι «*θεμέλιον*... ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' Κορ. Γ' 11). Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τὸ *μόνον* ἀληθές θεμέλιον τῆς

476), εἰς ἄλλην δέ Ὀμιλίαν του προσθέτει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι «ἄρχοντες εἰσι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες» ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καὶ **πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες**, ἀλλὰ πάντες κοινῇ τὴν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες» (αὐτόθι τ. 51 σ. 93]. Ἐπίσης ὁ ἅγιος Κυπριανός γράφει: «... Ὅπερ ἦν πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις τὸ αὐτὸ καὶ παρὰ τῷ Πέτρῳ, τουτέστι πάντες ἦσαν πεποιτισμένοι τῇ ἰδίᾳ τιμῇ καὶ ἐξουσίᾳ».

11. Πρβλ. καὶ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 9-10.

Ἐκκλησίας, λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος («Κατά Ἀρειανῶν»). Ὁ Κύριος εἶναι τό μοναδικόν θεμέλιον, τό ὅποιον ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἔθεσεν, ὅταν ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἁγίου Πέτρου ᾠκοδόμησε τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης¹². Διότι «μόνον ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τό θεμέλιον ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ»¹³. «Ὅσάκις εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς γίνεται λόγος δι' ἓν θεμέλιον, λέγει ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Μέγας, δέν σημειοῦται δι' οὐδένα ἄλλον εἰμὴ διὰ τόν Κύριον¹⁴. Φαίνεται ἀπίστευτον νά δύναται τις, νά τολμᾷ νά ἀρνήται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἡ πέτρα καί τό θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἀναγνώσῃ ἔστω καί διὰ μίαν φοράν τὰ κανονικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης (Γένεσ. 49, 24. Δευτερον. 32, 4 καί 15. Β' Σαμουήλ 23, 3. Ψαλμ. 18, 3, 47, 19, 35, 28, 31, 3, 73, 26, 89, 27, 118, 22. Ἡσ. 8, 14, 17, 10, 28, 16. Ζαχ. 3, 8, 9 (πρβλ. Ἀποκ. 5, 6). Ματθ. 21, 42 καί 44. Μάρκ. 12, 10. Λουκ. 20, 17. Πράξ. 4, 11. Ρωμ. 9, 33, Ἐφεσ. 2, 20, Α' Κορ. 3, 10 -12, Κολ. 2, 7, Α' Πέτρ. 2, 4-8)...

»Εἰς τούς ἀμέσους μαθητάς τῶν ἀποστόλων κατὰ τήν δευτέραν γενεάν τοῦ χριστιανισμοῦ δέν ἀνευρίσκομεν ἵχνη ὑπαινιγμοῦ εἰς τό χωρίον Ματθ. 18-19. Εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀποστολικῶν πατέρων, εἰς τὰ ὅποια περιέχονται 412 παραπομπαί τῶν ἁγίων Γραφῶν, ἀπουσιάζει τελείως τι τό σχετικόν μέ τήν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, τήν μοναδικῶς ὑπό τοῦ Ματθαίου ἀναφερομένην. Τό αὐτό ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ τὰ ἄλλα εὐαγγελικά χωρία, ἅτινα ἐπικαλοῦνται ὑπέρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου (Λουκ. ΚΒ' 31-32 καί Ἰωάν. ΚΑ' 15-22).

»Οὔτε εἰς τήν «Διδαχήν» («Διδασκαλίαν τῶν 12 Ἀποστόλων»), οὔτε εἰς τόν Κλήμεντα, οὔτε εἰς τόν Ἰγνάτιον, οὔτε εἰς τόν Πολύκαρπον, οὔτε εἰς τόν Βαρνάβαν, οὔτε εἰς τήν πρὸς Διόγνητον ἐπιστολήν, οὔτε εἰς τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Παπία, οὔτε ἀκόμη εἰς τόν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ, ὅπου μόνον γίγεται

12. Ἀγ. Εἰρηναίου, *Adversus Haereses* III 3, 3-Apud Euseb. V, 6, 1-3.

13. Homiliac Aelfric, *Passio S. S. Apostol. Petri et Pauli* (London, 1844, σελ. 369, 371).

14. Αγ. Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, *Muralis*, in *Iob*, 28, 14.

λόγος περί ὀργανώσεως καί συγκροτήσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι δυνατόν νά ἀνεύρη τις καί τό ἐλάχιστον ἵχνος περί τοῦ ὑπό τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν φημιζομένου «Σύ εἶ Πέτρος...»...

»Ἡ σημαντική αὕτη παράλειψις εἶναι περισσότερο αἰσθητή εἰς τόν «Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ», ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ἀδελφός τοῦ Πίου, ἐπισκόπου Ρώμης. Ἐπί πλέον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Μορατόρι ὅτι ἔγραψε τό ἔργον τοῦτο κατὰ τήν διάρκειαν τῆς ἐπισκοπείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐκεῖ ὁ Ἑρμᾶς περιγράφει τάς θέσεις τῶν Ἀποστόλων, ἐπισκόπων, διδασκάλων καί διακόνων (ὁρασις 3η, 5, 1), ἡγουμένων (ὁρασις 2α, 2, 6), πρωτοκαθεδριτῶν καί τῶν προεδρευόντων τῆς Ἐκκλησίας πρεσβυτέρων (ὁρασις 3η, 5, 1). Ἀλλ' ὅμως εἰς τόν «Ποιμένα», τόν πληρέστατον εἰς εἰκόνας καί συμβολισμούς, περί τῆς ὀργανώσεως καί ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας δέν συναντῶμεν οὐδαμοῦ μίαν μαρτυρίαν περί τῆς μοναδικῆς θέσεως ἑνός ἐπισκόπου ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ ὅλου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σπουδαιότατον λοιπόν τυγχάνει ὅτι καί αὐτός ὁ ἀδελφός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης παρουσιάζεται ἀγνοῶν τά περί παπικοῦ πρωτείου.

»Ἡ πρώτη ἔνδειξις τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου περί τῆς ὁμολογίας (...τοῦ ἀποστ. Πέτρου) ἐμφανίζεται περί τό 160, ὅτε ἐγράφη ὁ πρὸς τόν Ἰουδαῖον Τρύφωνα διάλογος ὑπό τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου. Τό ἀδιάφορον ὕφος, μέ τό ὁποῖον ὁ Ἰουστίνος ἐξιστορεῖ τήν ὁμολογίαν τοῦ ἀποστόλου, εἶναι σαφές. «Εἰς ἓνα τῶν μαθητῶν του, ὁ ὁποῖος, κατ' ἀποκάλυψιν τοῦ Πατρός, τόν ὠμολόγησεν Υἱόν Θεοῦ, ἐνῶ πρὶν ὠνομάζετο Σίμων, τόν ὠνόμασε Πέτρον» (ὁρασις 3η, 5, 1).

»Περί τό τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐμφανίζεται διά πρώτην φοράν εἰς τήν Ἐκκλησιαστικὴν Γραμματολογίαν, καίτοι οὐχί πολύ πιστή, μία παραπομπή τοῦ προκειμένου χωρίου. Τό κείμενον, εἰς τό ὁποῖον ἐμπεριέχεται, ἀνήκει εἰς τό Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον τοῦ Συρίου κληρικοῦ Τατιανοῦ. Τοῦτο τό ἔργον εἶναι τοσαύτης σημασίας, ὥστε εἰς τήν Συριακὴν Ἐκκλησίαν ἀντικατέστησε σχεδόν τελείως τά κανονικά Εὐαγγέλια, τοῦλάχιστον ἕως τό ἥμισυ τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ἡ πα-

ραπομπή εἶναι ὡς ἐξῆς: «Μακάριος εἶσαι Σίμων. Καί αἱ θύραι τοῦ Ἄδου δέν θά σέ νικήσουν»¹⁵. Ἐκ δέ τῆς σημασίας τῆς ἀνατολικῆς ἐκφράσεως «θύραι» δυνάμεθα μόνον νά συμπεράνωμεν τήν νίκην τοῦ Πέτρου ἐπὶ τοῦ θανάτου¹⁶, κατά τήν ἰδίαν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐχρησιμοποίησε λέγων περί τοῦ Ἰωάννου «ὁ μαθητής ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει» (Ἰωάν. ΚΑ' 23).

»Ἀπό τόν Ἰουστίνον πρέπει νά μεταπηδήσωμεν εἰς τόν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἐκκλησίας, διά νά εὕρωμεν ἄλλας παραπομπάς τοῦ χωρίου.

»Κατ' ἀρχήν, τό πρῶτον, ὅπερ παρετήρησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠνόμασε τόν ἀπόστολόν του Πέτρον, εἰς ἀρσενικόν γένος, ἐνῶ εἶπε ὅτι θά οἰκοδομήσῃ τήν Ἐκκλησίαν «ἐπὶ τῇ πέτρᾳ» χρησιμοποιοῦν γένος θηλυκόν, τοῦ ὁποίου εἶναι προφανές ἡ διάκρισις ἀποκλείουσα ἐντελῶς τήν συνταύτισιν τοῦ Πέτρου μέ τήν πέτραν. Ἡ διάκρισις αὕτη ὠδήγησε τοὺς πατέρας καί λοιποὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς εἰς τό νά πιστεύσουν, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπὶ τῆς ὁποίας ὠκοδομήθη ἡ Ἐκκλησία, δέν ἦτο ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Πέτρου, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Κύριος θά ἐχρησιμοποίει τήν ἐκφρασιν «ἐπ' αὐτῷ τῷ Πέτρῳ»¹⁷.

15. Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον [Εἰς Ἄγ. Ἐφραίμ, Sir. S. Mg.].

16. Ἡ ἀνατολική ἐκφρασις «θύραι» σημαίνει τὰς δυνάμεις, ἐπειδὴ εἰς περιπτώσεις πολέμου ἢ ἄλλου ἐξωτερικοῦ κινδύνου αὐταὶ συνεκεντροῦντο εἰς τὰς θύρας τῶν ὠχυρωμένων πόλεων. Ἡ ἔννοια αὕτη..., περισσότερον γενικευμένη, χρησιμοποιεῖται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐκ τούτου αἱ ἐκφράσεις ὅπως «ἡ Ὑψηλὴ Θύρα»... Αὕτη ἡ μεταφορὰ ἦτο συνήθης μετὰ τῶν Ἑβραίων...

17. Πρβλ. Ἄγ. Αὐγουστίνου, In concion II super Psalmum XXX' In Psalm. LXXXVI· Epistola CLXV ad Generosum· traetati VII CXXIII et CCXXIIY in Ioannem. Serme CCLXX in di Pentecostes, V· Sermo CCXLIV καὶ CCXIV' in Psalm LXIX· Sermo XXIX de Sanetis. De Baptism, II, 1. Ἄγ. Χρυσόστ. Ὁμιλ. 4 εἰς Εὐαγ. Ματθ. 16, 18, Ὁμιλ. 51η. 55η, 65η καὶ 83η. Ἄγ. Κυρίλλ. Ἀλεξανδρείας, «εἰς Ἡσαΐαν», Βιβλ. 4ον, Λογ. 2ος «περὶ Ἄγ. Τριάδος» 4' «εἰς τό κατὰ Ἰωάν. Εὐαγ. 21, 42. Ἄγ. Ἱερωνύμου. In Setum. Matthaeum Liber VI Adversus Iovinianum, lib. I· In Psalmun LXXXVI' Epistola XV ad Damasum,

»Συνεπῶς, τό πλεῖστον τῶν ἀγίων τούτων... ἀπέκλινε πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῆς «πέτρας» ὡς ὁμολογίας πίστεως... ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν πρό πολλοῦ ἤδη εἶχε χαράξει καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰούδας συμβουλευὼν «**νά οἰκοδομῶμεν ἑαυτούς ἐπὶ τῇ ἀγιοτάτῃ ἡμῶν πίστει**».

»Ἄλλοι τινες συνέλαβον τὴν ἔννοιαν τῆς «πέτρας» ὡς τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν... (Ψαλμ. 117, 22-23), πρᾶγμα τό ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀνάγει εἰς τὸν ἑαυτὸν του (Ματθ. ΚΑ' 42, Μάρκ. ΙΒ' 10, Λουκ. Κ' 17). Τέλος, ἄλλοι, ἐλάχιστοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Τερτυλιανός, μολοντί ὠρισμένας φοράς ταυτίζουν τὴν «πέτραν» μέ τὸν Ἀπόστολον, ἀποδίδουν εἰς αὐτὴν μεταφορικὴν ἐρμηνείαν, πνευματικὴν μόνον σημασίαν, χωρὶς νά θεωροῦν ταύτην ὡς ἓν ἰδιαίτερον προνόμιον τοῦ Ἀποστόλου ἐν

2· Ἀγ. Κυπριανοῦ Epist. XXVII de Lapsis, Epist XXXIII, in initid. Epist. LXXHI ad Lubaianum. De Unitate Ecclesiae, IV Ἀγ. Ἀμβροσίου, De Lucarnatione Domin, Sacrament, 5, Liber VI Comment, in Evang. Lucae 9. Comment, in Ephes, 2· Epist, ad Damasum Ἀγ. Ἰωάν. τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁμιλία περὶ Μεταμορφώσεως, Τερτυλλιανοῦ, De Pudiedia, 21 · De Praescriptionibus Haereticorum XVI et XXII· Ἀγ. Ἀθανασίου κατὰ Ἀρειανῶν 3. Ἀγ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ὁμιλία 2α, 18· Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης, Ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἀγ. Στέφανον, 2. Περί τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου Ἀγ. Βασιλείου, «εἰς τό Β' κεφ. τοῦ Ἡσαΐου», Κατὰ Εὐνομίον» 2, 4* Ἀγ. Ἐπιφανίου, «Κατὰ αἱρέσεων, 59· Ἀγ. Ἰλαρίου, De S. S. Ininitate liber II et VI· Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ μεγάλου [Ρώμης], Moralia in Iob, XXVIII, 14' Comment in Psalm. CI, 27' Ἀγ. Ἰσιδώρου τοῦ Ἰσπάλεως, de Officiis lib, II, 5· Ἀγ. Βέδα, In qua est, super Exoduni, cap. XIII, in recapitulatione' Homil, de Feria III Palmarum in cap. XXI Ioannem· Βασιλείου Σελευκείας, Λόγος 25ος· Ἀγ. Πέτρου Χρυσολόγου. «Ὁμιλία 55, περὶ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου καὶ Ὁμιλία 74· Ὠριγένους εἰς Ἱερεμίαν, Ὁμιλία 16' «Κατὰ Κέλσου, βιβλ. 3ον, 28· «Σχόλια εἰς τὴν πρὸς Ρωμ. ἐπιστ. 5»· Ὁμιλία 7' εἰς Ἡσαΐαν Ἀγ. Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας [ἐπισκόπου Λαοδικείας], Ὁμιλία περὶ Ἀναστάσεως· Θεοδωρήτου, ἐπιστ. 77' εἰς τὴν Α' Κορινθ. 3, 10, πρὸς Εὐάλιον, ἐπίσκοπον Περσίας· Ἀγ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἐπιστ. 235', 1· Θεοφύλακτου εἰς Ματθ. 16, 18' Ἀγ. Hinemari τῆς Reims, in Opusculi XXXIII adversus Hinemarum Laudunensis episcopum, Vet XIV· Ἀγ. Ἱππολύτου, εἰς τὰ Ἀγ. Θεοφάνεια, 9· Ἀγ. Παυλίνου, ἐπιστολή XXVII ad Severum, 10.

συγκρίσει πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον (ὡς ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος), **διαδοχικόν**.

»Ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τὰς *Retractationes* του (I, 21) ὅτι «...κατ' ἀρχὴν ἐνόμισεν ὅτι ἡ «πέτρα» δύναται νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν ἀπόστολον, ἀλλ' ἀργότερον, μελετῶν μετὰ προσοχῆς ἐνόησεν, ὅτι ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία εἶναι, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία εἶναι κτισμένη, δέν εἶναι εἰμὴ Ἐκεῖνος, Ὃν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὡμολόγησεν Υἱόν τοῦ Θεοῦ...». Καὶ ἀναφέρει τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας. «Διότι ἡ «πέτρα» εἶναι τὸ κύριον ὄνομα καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πέτρος λαμβάνει αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν **πέτραν**, οὐχὶ δέ ἡ **πέτρα** ἀπὸ τὸν Πέτρον. Ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ λαμβάνομεν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Χριστοῦ...».

»Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει ὁ Αὐγουστῖνος ἐν τῇ 1ῃ αὐτοῦ Ὁμιλίᾳ (CCVC) ἐπὶ τῆς ἐορτῆς τῶν πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐπίσης ἐν τῇ 5ῃ Ὁμιλίᾳ του τῆς Πεντηκοστῆς (CCLXX, 2) λέγει ἔτι πλέον σαφῶς: «ἐπὶ ταύτην τὴν πέτραν οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Πέτρου, ὅστις εἶσαι σύ, ἀλλ' ἐπὶ τὴν **πέτραν**, ἣν σύ ὡμολόγησας». Καὶ προσθέτει, εἰς τὸ Tractatus 124^{ον} ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (CXXIV): «ἐπὶ ταύτην τὴν πέτραν, ἣν ὡμολόγησας, οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ πέτρα».

»Ὁ αὐτός ἅγ. πατὴρ εἰρωνεύετο ἑτεροδόξους, οἵτινες ἐταυτίζον τὸν ἀπόστολον Πέτρον πρὸς τὴν πέτραν. Ἐρμηνεύων δέ τὰ χωρία τῆς ἀποστασίας τοῦ Πέτρου (Ὁμιλία CCXII, 1) ἐρωτᾷ αὐτούς... «Καὶ ποῦ εἶναι τώρα ἡ πέτρα σας; Ποῦ ἡ στερεότης αὐτῆς; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ **πέτρα**, ἐνῶ ὁ Σίμων δέν ὑπῆρξεν εἰμὴ εἰς Πέτρος... πέτρινος...».

»Ἐπ' αὐτῆς τῆς **θείας πέτρας**, ἣτις εἶναι ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ Υἱός, ὁ Θεός ἔθεσε τὰ «σχετικὰ θεμέλια», δηλαδή τὰ πρῶτα ἀνθρώπινα ὑλικά τῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα εἶναι ὅλοι οἱ ἀπόστολοι ὁμοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Σίμων Πέτρος οὐδεμίαν εἰδικὴν θέσιν ἐξουσίας κατέχει. Τοῦτο διδάσκουν ὁ ἅγιος Παῦλος (Ἐφεσ. 2, 20) καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος

εἰς ἓν ἐκ τῶν θαυμαστῶν προφητικῶν ὁραμάτων του εἶδεν ὅτι τό οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας, τό ἰδρυθέν ἐπὶ τῆς «πέτρας», εἶχε **θεμελίους δώδεκα**» (Ἀποκάλ. 21, 14) καί ἐπ' αὐτῶν τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων... Διά τοῦτο ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχεύς γράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του πρὸς τοὺς Τραλλιανούς (3, 1) ὅτι «ἔξω αὐτῶν (τῶν Ἀποστόλων) δέν ὑπάρχει οὔτε τό ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας». Καί ὁ ἅγιος Κυπριανός (Ἐπιστ. XXXIII, in initio καί Ἐπιστ. XMVII, de lapsis) τό διακηρύττει μέ ἄλλας λέξεις, διδάσκων ὅτι ἡ Ἐκκλησία στηρίζεται «super episcopos», δηλαδή «ἐπὶ τῶν ἀποστόλων καί τῶν διαδόχων των, οἱ ὅποιοι ὠκοδομήθησαν ἐπὶ τοῦ ἀμεταθέτου βράχου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

»Τό νά παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὠκοδομήθη μόνον ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ... ἰσοδυναμεῖ μέ τόν μωρόν ἐκεῖνον ἄνδρα τῆς παραβολῆς «ὅστις ὠκοδόμησε τήν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τήν ἄμμον, ἡ ὁποία οἰκία «ἔπεσεν καί ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη» (Ματθ. Ζ' 26-27). «Σύ λέγεις, γράφει ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος εἰς τόν αἰρετικόν Lovinianus» (Adversus Lovinianum 1, προβλ. καί I Evangelio S. Matth. lib. VI), ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐστηρίχθη ἐπὶ πάντων τῶν Ἀποστόλων. Καί ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας ἀποκατεστάθη ἐπὶ ὅλων αὐτῶν».

Β. Τό συνοδικόν πολίτευμα, ή συνοδική διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καί τό ἐν τῇ διοικήσει «ἰσότημον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων

Ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεώς της ὡς σύστημα διοικήσεως τόν συνοδικόν θεσμόν βεβαιοῦται ἀπολύτως, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον ἐκ πολλῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἀλλά καί ὑπό τῆς Γραφῆς¹⁸. Οὕτω, κατ' ἀρχήν συνοδικῶς εἰσάγεται εἰς τήν χορείαν τῶν Ἀποστόλων ὁ Μαθθίας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς:

α. Πράξ. Α' 15-26. «Καί ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστάς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τό αὐτό ὡς ἑκατόν εἴκοσι. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τήν Γραφήν ταύτην ἣν προεῖπε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διά στόματος Δαυΐδ περί Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τόν Ἰησοῦν. Ὅτι κατηριθμημένος ἦν σύν ἡμῖν... καί τήν ἐπισκοπήν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. Δεῖ οὖν τῶν συνεληθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντί χρόνῳ ἐν ᾧ εἰσηλθε καί ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπό τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σύν ἡμῖν ἓνα τούτων. Καί ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τόν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὅς ἐπεκλήθη Ἰούστος, καί Μαθθίαν. Καί *προσευξάμενοι* εἶπον σύ· Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἓνα, λαβεῖν τόν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καί ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας... Καί *ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν*, καί ἔπεσε κλῆρος ἐπὶ Μαθθίαν, καί συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων».

18. Πρβλ. + Νικολ. Μητροπ. Αἰδώμης, «Τό Συνοδικόν πολίτευμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Αλεξανδρείας», σελ. 8-20, 23-34 καί 57-66.

Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ χωρίου τούτου βεβαιοῦνται, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰσηγεῖται ἀπλῶς εἰς τοὺς λοιποὺς μαθητάς, οἵτινες μετὰ τῶν ἀποστόλων ἦσαν «ὡς ἑκατόν εἴκοσι...» (διότι αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει τό «ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ... ὡς 120, τῆς λέξεως «ὄχλος» σημαίνουσης ἐνταῦθα τό «πληθος», πρβλ. καὶ Πράξ. ΣΤ' 7), τὴν λῆψιν ὑφ' ὧν τῶν μαθητῶν τῆς **συνδοικῆς** - συλλογικῆς ἀποφάσεως. Ἐμφανίζεται οὗτος εἰς τὴν πρώτην ταύτην συνοδικὴν ἀπόφασιν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας – ὧν τῶν μαθητῶν – ὡς εἰσηγητῆς τοῦ θέματος, ἐκ τούτου δέ –καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν ὁμοίων εἰσηγήσεων ἢ ἐνεργειῶν, μέ τὰς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θά ἀσχοληθῶμεν– φαίνεται ἡ διακεκριμένη **τιμητικὴ θέσις**¹⁹, ἣν εἶχεν ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καὶ δι' ἣν τῷ ἀπενεμήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ τιμητικὸς τίτλος τοῦ «κορυφαίου» –τοῦ πρώτου τῇ τάξει– ὅπως ὁ αὐτός τίτλος ἀπενεμήθη καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Δέν διοικεῖ ὁμως **αὐτός μόνος** τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν, δέν ἀποφασίζει **μόνος**. Ἡ ἐκλογή τοῦ Ματθίου γίνεται ὑφ' ὧν τῶν μαθητῶν – τοῦ «σώματος» τῆς Ἐκκλησίας (Πράξ. Β' 47, ΙΕ' 22, Κ' 17 κ.ἀ.) καὶ οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἢ καὶ ὑπὸ μόνον τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων, δι' οὓς γίνεται καὶ εἰδικὴ διάκρισις εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου (στίχ. 26). «Καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν... Καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων»²⁰.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ λοιπὸν τούτῳ ἀναφερομένων «...ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων –μαθητῶν– ἐπὶ τό αὐτό ὡς ἑκατόν εἴκοσι...», «...καὶ προσευξάμενοι εἶπον...», «καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν...», βεβαιοῦνται ὅτι ὑφ' ὧν τῶν μαθητῶν καὶ οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (ἢ καὶ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων μόνον) ἐγένετο ἡ ἐκλογή τοῦ Ματθίου. Δέν προσηχῆθησαν καὶ δέν ἔδωκαν κλήρους οὔτε οἱ ἀπόστολοι μόνοι. Ἄν συνέβαινε τοιοῦτόν τι, θά ἐλέγετο ἐν τῷ χωρίῳ «...Καὶ

19. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 1, καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β', σελ. 396 καὶ βιβλ. αὐτόθι.

20. Περί τῆς διακρίσεως τῶν ἀποστόλων ἀπὸ τοὺς λοιποὺς μαθητάς ἰδέ Λουκ. στ' 13.

προσευξάμενοι *οί απόστολοι...*», «καί ἔδωκαν κλήρους *οί απόστολοι...*», δι' οὓς, ἐπαναλαμβάνομεν, γίνεται εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου εἰδική διάκρισις. Ἡ λήψις ἄρα τῆς αποφάσεως διά τήν ἐκλογήν τοῦ Ματθίου ἐγένετο *συνοδικῶς* - συλλογικῶς, ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν-μελῶν τοῦ σώματος τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καί ἐν ἰσοτιμίᾳ αὐτῶν, θεωρουμένου μάλιστα καί αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὡς «*παρόντος*» καί ἄρα μὴ δυναμένου ἄλλου τινός ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτόν. Καί περὶ τούτου δέ ὁ Ἁγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ 3ῃ Ὁμιλ. εἰς τὰς Πράξ. Ἀποστ. (Ε.Π. τ. 60, σ. 33) γράφει: «...ὅτι τοῦ παρεῖναι αὐτοῖς τόν Χριστόν τεκμήριον μέγιστον τοῦτο. Καθάπερ γάρ παρῶν ἐξελέγετο, οὕτω καί ἀπών...».

β. Μετά τήν διά συνοδικῆς αποφάσεως ἐκλογήν τοῦ ἀποστόλου Ματθίου *συνοδικῶς* ἐπίσης εἰσῆχθησαν εἰς τήν ἱερατικήν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας οἱ πρῶτοι διάκονοι. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΣΤ' 1-7) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐν δέ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν²¹ ἐγένετο γογγυσμός τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι δέ οἱ *δώδεκα* τό πλήθος τῶν μαθητῶν εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστὶν ἡμᾶς καταλείψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. *Ἐπισκεύασθε* οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπτά πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου, καί σοφίας, οὓς *καταστήσομεν* ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. *Ἡμεῖς* δέ τῇ προσευχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου *προσκαρτερήσομεν*. Καί ἤρρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντός τοῦ πλήθους καί ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καί Πνεύματος Ἁγίου, καί Φίλιππον καί..., οὓς καί ἔστησαν ἐνώπιον τῶν *ἀποστόλων*, καί *προσευξάμενοι ἐπέθηκαν* αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

Ἐκλέγονται λοιπόν καί οἱ πρῶτοι διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς –τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν–

21. Μαθηταὶ ὀνομάζονται ἐνταῦθα οἱ πιστοὶ ὅπως καί οἱ μετὰ τήν Πεντηκοστήν πιστεύσαντες.

συνοδικῶς, ὅπως καί ὁ ἀπόστολος Ματθίας, καί εἰσάγονται εἰς τὴν διακονίαν οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν *δώδεκα, ἰσοτίμως* καί *ὁμαδικῶς* ἐνεργούντων. Οἱ *δώδεκα*, καί οὐχὶ μόνον ὁ ἀπόστολος Πέτρος, *προσκαλοῦσι* τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, οἱ *δώδεκα δηλοῦσιν* ὅτι θὰ *καταστήσωσι* –θά διορίσωσι, θὰ ἀναδείξωσι– τοὺς ἐκλεγησόμενους ὑπὸ τοῦ πλῆθους τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς περὶ ἧς ἐπρόκειτο διακονίας· οἱ *δώδεκα* προσεύχονται *ὁμοῦ* πρὸ τῆς χειροτονίας καί οἱ *δώδεκα*, πάλιν *ὁμοῦ, ἰσοτίμως* ἐπιθέτουσιν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἵνα μεταδώσωσιν εἰς αὐτοὺς χάρισμα. Οὐδεμία διάκρισις *πρωτείου* τινός, *τιμῆς* ἀπλῶς ἔστω (πολύ δέ περισσότερον «πρωτείου» διοικητικῆς ἐξουσίας κλπ. ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας...) γίνεται διὰ τὸν ἀπόστολον Πέτρον. Οἱ *δώδεκα ἰσοτίμως* καί *ὁμαδικῶς* ἐμφανίζονται ὡς *ἐνιαῖον σῶμα* διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποφασίζουν καί ἐνεργοῦσιν ὁμαδικῶς, *συνοδικῶς*.

Ἀλλὰ καί ὀλίγον προηγουμένως (αὐτόθι, Δ' 34) ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει: «Ὅσοι γάρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καί ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν *ἀποστόλων*». Καί ἐν συνεχείᾳ – «Ἰωσῆς δέ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν *ἀποστόλων...*, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καί ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν *ἀποστόλων*». Καί κατωτέρω (στίχ. 36-37). «...Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι... ἐπώλησε κτήμα καί ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς... καί ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν *ἀποστόλων* ἔθηκε...». Δέν προσφέρονται αἱ δωρεαὶ μόνον εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, *προσφέρονται* εἰς ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ὡς εἰς *ἐνιαῖαν* διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, διοίκησιν *συνοδικήν*, συλλογικήν. Ὡσαύτως δέ ὁ Ἰωσῆς δέν μετονομάζεται Βαρνάβας μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ' ὑφ' ὧν τῶν ἀποστόλων *συνοδικῶς*.

Καί ὁμιλεῖ βεβαίως πρὸς τὸν Ἀνανίαν καί τὴν σύζυγόν του πάλιν ὁ ἀπόστολος Πέτρος (αὐτόθι, Ε' 3-5 καί 8-9), ὅπως ἀκριβῶς ὠμίλησε καί κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ματθίου, τοῦτο

ὁμως οὐδόλως σημαίνει, ὅτι εἶχεν οὗτος ἡγετικήν θέσιν μεταξύ τῶν ἀποστόλων. Ἀπλῶς ὁμιλεῖ ἐξ ὀνόματος καί τῶν λοιπῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐξέφρασε τήν ὁμολογίαν «...Σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος...» (Ματθ. ΙΣΤ' 16). Τό ὅτι ὡσαύτως ἐπακολουθοῦσι θαυμαστώσ οἱ θάνατοι τοῦ Ἀνανίου καί τῆς συζύγου του μετά τάς ἐπιτιμήσεις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, οὐδόλως δέον νά θεωρηθῇ ὅτι εἶχεν οὗτος παρὰ Κυρίου ἰδιαίτερας θαυματουργικάς ιδιότητας, μείζονας τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Διά τοῦτο δέ προφανῶς (ἵνα μή γίνη δηλ. παρερμηνεία τῆς σημασίας τῶν θαυμάτων τούτων τοῦ ἀποστόλου Πέτρου) προσθέτει ἀμέσως ὁ εὐαγγελιστής Λουκάς (αὐτόθι Ε' 12). «...Διά δέ τῶν **χειρῶν τῶν ἀποστόλων** ἐγίνετο σημεῖα καί τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά...». Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ διακρίνει βεβαίως πάλιν τόν ἀπόστολον Πέτρον, διά τῶν «...ὥστε κατά τάς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς... ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ αὐτῶν...». Ἀλλά καί περὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἰδιαίτερος ἐν τοῖς ἐπομένοις τονίζει: (Πράξ. ΙΘ' 11-12) «...Δυνάμεις δέ οὐ τάς τυχοῦσας ἐποίει ὁ Θεός διά τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καί ἐπὶ τοὺς ἀσθενούντας ἐπιφέρεσθαι ἀπό τοῦ χρωτός αὐτοῦ σουδάρια ἢ συμικίνθια καί ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τάς νόσους, τά τε πνεύματα τά πονηρά ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν...». Ἐξ ἄλλου ἡ Γραφή βεβαιοῖ ὅτι εἰς ὅλους τοὺς ἀποστόλους **ἄνευ διακρίσεως** ἔδωκεν ὁ Κύριος τήν αὐτήν, ἰσοδύναμον, θαυματουργικήν καί ἱαματικήν χάριν καί ἐξουσίαν (Ματθ. Ι' 1, Μάρκ. ΣΤ' 7, Λουκ. Θ' 1-6 καί 10). Οὐ μόνον δέ ὑπό τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί ὑπό τῆς παραδόσεως καί τῆς ἱστορίας εἶναι βεβαιωμένον ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι ἐπετέλεσαν θαύματα..., «**σημεῖα καί τέρατα** πολλά» (Πράξ. Ε' 12).

γ. Συνοδικῶς εἰσήχθησαν εἰς τήν ἀποστολικήν διακονίαν οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΙΓ' 1-4) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατά τήν οὔσαν Ἐκκλησίαν προφῆται καί διδάσκαλοι, ὃ τε Βαρνάβας καί Συμεών ὁ καλούμενος Νίγερ, καί Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναῆν τε Ἡρώδου

τοῦ τετράρχου σύντροφος, καί Σαῦλος. **Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτοὺς. Τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἀπέλυσαν.**

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκλήθη βεβαίως εἰς τὴν ἀποστολικήν διακονίαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. Θ' 4-17), ἐπίσης δε ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀνωτέρω. Διακηρύσσει τοῦτο ὁ ἴδιος ἐπανειλημμένως (Ρωμ. Α' 1, Γαλ. Α' 1, 11, 12, 15-17 καὶ Β' 7-15, Α' πρὸς Κορ. Θ' 1 καὶ Β' πρὸς Κορ. ΙΑ' 5, 12 καὶ 18 κ. ἄ.), διακρίνων καὶ θεωρῶν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καὶ ἰδιαίτερος ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, δι' ὃ καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας (Β' 8) τονίζει: «Ὁ γὰρ ἐνεργήσας τῷ Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη». Ἡ κλῆσις ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ μαθητοῦ Ἀνανίου, ὅστις πρῶτος **ἐπέθεσεν αὐτῷ χεῖρας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου** (Πράξ. Θ' 10-17). Ἡ κλῆσις τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο ἀπ' εὐθείας. Διὰ δε τῶν «προφητῶν καὶ διδασκάλων τῆς οὔσης ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας», χωρὶς νὰ εἶναι κἄν μετὰ αὐτῶν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐγένετο ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸ κήρυγμα. Καὶ πάλιν **συννοδικῶς**, διὰ κοινῆς νηστείας, προσευχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Πάσας τὰς περιοδείας τοῦ ἐνεργεῖ καὶ πάσας τὰς ἐπιστολάς του γράφει ὅλως ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ ἀπ. Πέτρου, ὡς ἔπραξαν ἄλλως τε καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι²².

22. Ὁρθῶς παρατήρει ὁ ξένος θεολόγος A. Bengel ὅτι, ἂν «αἱ κλειδες» εἶχον δοθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, μέ τὴν ἔννοιαν τῆς παροχῆς «πρωτείου» εἰς αὐτόν, μετεβιβάζετο δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἐξουσία αὐτὴ κατὰ πνευματικὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, τότε οὐ μόνον ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἔδει νὰ ἔχη ἡγετικόν «πρωτεῖον» ἐναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔδει νὰ ἔχη τὸ αὐτὸ «πρωτεῖον» καὶ ἐναντι τῶν λοιπῶν ἐπιζώντων ἔτι ἀποστόλων. [Πρβλ. + Ἰωάν. Κολιτσάρα, «Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία», σελ. 43]. Ὡς θὰ ἀποδείξωμεν ὁμῶς ἀπολύτως ἐν τῇ παρουσίᾳ οὐδὲν «πρωτεῖον» καὶ δὴ «ἐξουσίας» εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἐξ οὗ καὶ ἐγράφων οὗτοι

Αποχωριζόμενος τῶν Ἐφεσίων καί ἀποχαιρετῶν αὐτούς, λέγει: «...Καί τά νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ Θεῷ καί τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καί δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν...» (Πράξ. Κ' 31-32). Τούς Κορινθίους ἐλέγχει ὡς σαρκικούς, διότι ἔλεγον ὅτι εἶναι τοῦ «Ἀπολλώ καί τοῦ Κηφᾶ» (Πέτρου) καί τονίζει ὅτι «**θεμέλιον**... ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τόν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' πρὸς Κορ. Α' 12, καί Γ' 4 καί 11). Ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσ. (Β' 20-22) γράφει ὅτι «... ἐπωκοδομήθησαν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν **ἀποστόλων** –καί οὐχὶ μόνον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου– καί τῶν προφητῶν...». Οὐδαμοῦ τῶν ἐπιστολῶν του ποιεῖται καί τόν ἐλάχιστον ὑπαινιγμόν περὶ «πρωτείου» τινός, ἔστω καί **τιμῆς** ἀπλῶς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μεταξύ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς πράττουσιν ἄλλως τε καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι Ἰάκωβος, Ἰωάννης καί Ἰούδας εἰς τὰς Καθολικάς αὐτῶν ἐπιστολάς. Ἦτο ὅμως δυνατόν νά γίνουν πάντα ταῦτα, ἂν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ἡ ὀρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς Γῆς;

δ. Συνοδικῶς ἐπελύθη ἡ μεταξύ τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα ἀφ' ἐνός, καί τῶν ἐξ Ἰουδαίας εἰς Ἀντιόχειαν (ὅπου εὐρίσκοντο τότε οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας) κατελθόντων διαφωνία περὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας εἰσαγωγῆς τῶν ἐξ ἐθνικῶν προσερχομένων. Τό σχετικόν χωρίον τῶν Πράξεων (ΙΕ' 1-29) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς ὅτι ἂν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. Γενομένης οὖν στάσεως καί ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καί τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτοὺς ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καί Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν

καί ἐνήργουν ἐν γένει ὅλως ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετὰ τὸν θάνατόν του, οὐ μόνον ἔναντι τῶν ἐπιζώντων ἀποστόλων δέν εἶχε «πρωτεῖόν» τι, ἀλλὰ καί ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἀργότερον καί μέχρι τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, οὐδ' ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων εἶχεν ἔστω καί «τιμητικήν» ἀπλῶς διάκρισιν.

πρός τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διήρχοντο... Παραγενόμενοι δέ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας... ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. Ἐξανέστησαν δέ τινες ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως. **Συνήχθησαν δέ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι** ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. Πολλῆς δέ συζητήσεως γενομένης ἀναστάς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς· ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. Καὶ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δούς αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδέν διέκρινε μετὰ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τῇ πίστει καθάρισας τὰς καρδίας αὐτῶν. Νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν Θεόν ἐπιθεῖναι ζυγόν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν... Ἐσίγησέ τε πᾶν τὸ πλῆθος καὶ ἤκουσαν Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτῶν. Μετὰ δέ τὸ σιγῆσαι αὐτούς **ἀπεκρίθη Ἰάκωβος** λέγων· ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ με... Τότε **ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις** καὶ τοῖς **πρεσβυτέροις** **σύν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ** ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ..., γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. Οἱ **ἀπόστολοι** καὶ οἱ **πρεσβύτεροι** καὶ οἱ **ἀδελφοί** τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν... ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. Ἐπειδὴ **ἠκούσαμεν** ὅτι τινὲς ἐξ ὑμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ἡμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστείλαμεθα, ἔδοξεν **ἡμῖν** γενομένοις **ὁμοθυμαδόν** ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ... **Ἀπεστάλκαμεν** οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν καὶ αὐτούς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. Ἔδοξε γάρ τῳ ἁγίῳ Πνεύματι **καὶ ἡμῖν** μηδέν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων... Ἔρρωσθε».

Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι καί κατά τήν λήψιν τῆς συνοδικῆς ταύτης ἀποφάσεως –μετά τήν γενομένην πολλήν συζήτησιν– λαμβάνει πρῶτος τόν λόγον ὁ ἀπόστολος Πέτρος καί ποιεῖται μάλιστα σχετικήν εἰσήγησιν σύμφωναν πρός τάς ἀπόψεις τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα, ὁμιλοῦσι δέ οὗτοι ἐν τῇ συνόδῳ μετά τόν ἀπόστολον Πέτρον. Ἀλλά μετ' αὐτούς ὁμιλεῖ ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος **ἀποκρινόμενος**, ἐκ τούτου δέ σαφῶς ἐμφαίνεται ὅτι προήδρευεν οὗτος τῆς συνόδου καί... **«ἀπεκρίθη»** εἰς τά λεχθέντα ὑπό τῶν λοιπῶν ἀποστόλων (ὡς ἀκριβῶς γίνεται εἰς πᾶσαν συνοδικήν ἀπόφασιν), μετά δέ τήν **ἀπόκρισιν** του ἐλήφθη, ἐν **ἰσοτιμίᾳ** πάντων, ἡ συνοδική ἀπόφασις. Πάντως τονίζεται ῥητῶς καί ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ ὅτι **«...ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καί τοῖς πρεσβυτέροις** σύν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ...», καί **«ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν...»**, διά τήν λήψιν αὐτῆς. Καί διακηρύσσεται οὕτω καί πάλιν σαφῶς καί κατηγορηματικῶς ὅτι ἐλήφθη καί αὕτη **συνοδικῶς**²³. Προστίθενται ὁμως τελικῶς εἰς τήν ἀπόφασιν ταύτην καί τά ἐξῆς: **«...ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν»**. Διά τῆς προσθήκης δέ ταύτης διακηρύσσεται ἐπί πλέον ὅτι τήν Ἐκκλησίαν διοικεῖ καί διευθύνει κατ' ἀρχήν προσωπικῶς αὐτό τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἐκ παραλλήλου ἡ συνοδική-συλλογική διοίκησίς της ὑπό τῶν πιστῶν. Καί καταφαίνεται πόσον ἀντίθετος πρός τάς τόσον ρητάς, σαφεῖς καί κατηγορηματικές διατάξεις τῆς Γραφῆς εἶναι ἡ παρ' οἰουδήποτε μέλους τῆς Ἐκκλησίας προσωπική διεκδίκησις τῆς διευθύνσεως καί διοικήσεως τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς. Ὡσαύτως διά τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς πρώτης συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μετά τήν Πεντηκοστήν βεβαιοῦται ἀπολύτως, ὅτι οὐχί τήν διοίκησιν καί τήν ἡγεσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τήν προεδρίαν ἀπλῶς τῆς συνόδου της δέν εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Τοῦτο δέ ρητῶς, ὡς προείπομεν,

23. Πρβλ. καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β', σελ. 396.

προσεπιβεβαιοῖ καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Ε. Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)²⁴.

ε. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς εἰς συνοδικόν - συλλογικόν δικαστήριον, παρέπεμψεν ὁ Κύριος τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀδελφικῶν διαφορῶν. Τό σχετικόν χωρίον τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΙΗ' 15-17) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐάν δέ ἁμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καί ἔλεξον αὐτόν μεταξύ σοῦ καί αὐτοῦ μόνον· ἐάν σοῦ ἀκούσῃ ἐκέρδῃσας τόν ἀδελφόν σου· ἐάν δέ μή ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα· ἐάν δέ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐάν δέ καί τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός καί ὁ τελώνης».

Ὅτι ἡ ἐντολή τοῦ Κυρίου «εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ...» ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς «προσφυγῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν», τὴν σύναξιν τῶν πιστῶν, ἵνα ἐλέγξῃ αὕτη καί **κρίνῃ** τελικῶς τόν ἁμαρτήσαντα ἀδελφόν, εἶναι προδήλως ἀναμφισβήτητον. Καί ἐπιβάλλει μὲν βεβαίως ὁ Κύριος, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσφυγῆς, τόν κατ' ἰδίαν ἔλεγχον τοῦ ἁμαρτήσαντος (ὡς καί τόν ἔλεγχον ἀκολουθῶς παρουσία μαρτύρων), ἵνα καί ὁ ἀδικηθεὶς ἐπιτελέσῃ τὸ καθήκον τῆς ἀγάπης πρὸς τόν ἁμαρτήσαντα καί καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν μετάνοιαν καί σωτηρίαν του, αἱ ἐντολαὶ ὅμως αὗται οὐδόλως ἔχουσι τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως, ὡς ἰσχυρίσθησαν ἀπολογηταὶ τινες τοῦ «Παπισμοῦ». Τό μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως προϋποθέτει μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτήσαντος καί ἐκουσίαν προσφυγὴν του εἰς αὐτό. Ἐπομένως ὅλον τὸ προμνησθέν χωρίον ἔχει γενικὴν ἔννοιαν ἀφορῶσαν εἰς ὅλους τοὺς χριστιανούς, καθὼς καί εἰς τόν τρόπον τῆς ἐπιλύσεως τῶν μεταξύ αὐτῶν διαφορῶν. Καί ἀποτελεῖ καί τοῦτο ἀμάχητον βεβαίωσιν ὅτι ὡς πολίτευμα διοική-

24. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 312.

σεως τῆς Ἐκκλησίας ὠρίσθη ρητῶς καί ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τοῦ «συννοδικόν».

Ὅτι δέ καί τήν ἐπίλυσιν τῶν μεταξύ τῶν ἀδελφῶν διαφορῶν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ Ἐκκλησία – ἡ **συννοδική** διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας²⁵ – βεβαίῳ ρητῶς καί κατηγορηματικῶς καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ Α' πρὸς Κορ. ΣΤ' 1-4 ἐπιστολῇ του: «...Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καί οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων; οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τόν κόσμον κρινούσι; Καί εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;... βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια ἐάν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν **τῇ ἐκκλησίᾳ** τούτους καθίζετε».

ς. Ἰσοτίμους θεωρῶν τοὺς ἀποστόλους ὁ Χριστὸς ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς λέγων: «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, **καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα** θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ» (Ματθ. ΙΘ' 28). Καί²⁶.

ζ. Ἐπίσης παρέσχεν εἰς τοὺς **δώδεκα** ἀποστόλους εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἰωάν. ΙΔ' 16 καὶ 26 καὶ ΙΣΤ' 13 καὶ Πράξ. Α' 7-8), ἄνευ διακρίσεως **τινος**.

Ὅταν αἱ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὡς ἰσοτίμους ἐπαγγελίαι συνδυασθῶσι μετὰ τῆς ἀπ' ἀρχῆς **ἰσοτίμου** παροχῆς εἰς αὐτοὺς θείας χάριτος καὶ εὐλογίας, ἥτοι «ἐξουσίας πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ θεραπείας πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας» (Ματθ. Ι' 1 πρβλ. καὶ Μάρκ. ΣΤ' 7-13) καὶ τῆς **ἰσοτίμου** ὡσαύτως ἀποστολῆς των εἰς τὴν **ἀποστολικὴν διακονίαν**

25. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Ὁμιλ· ΝΘ', Ἐ.Π. Migne τ. 58, σελ. 586, «...Ἐάν δέ καί τούτων παρακούσῃ, εἰπέ τῇ Ἐκκλησίᾳ· τουτέστι τοῖς **προεδρεύουσιν**».

26. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Ὁμιλ· ΕΔ', Ἐ.Π. Migne, τ. 58, σελ. 612 «Ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους φησί· δηλῶν ὅτι καὶ **συμβασιλεύσουσι καὶ κοινωνήσουσι** τῆς δόξης ἐκείνης».

(Ματθ. Γ' 5 καί Λουκ. Θ' 1)²⁷. Καί ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ προμνησθεῖσα ἐπαγγελία περὶ αἰωνίου δόξης ὡς ἰσοτίμων τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον περιμάχητον ρῆσιν «...Σὺ εἰ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν...» (ἥς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν –ὅπως καὶ τοῦ ὅλου χωρίου– ἐκτενῶς ἀνεπτύξαμεν), ὅπως καὶ μετὰ τὴν συμβολικὴν μέν, ἀλλὰ σαφῇ βεβαίωσίν του πρὸς ὅλους καὶ πάλιν –καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν σχετικῶν διαλογισμῶν των περὶ τοῦ μεταξὺ των «μειζονος»– ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν, παρὰ τὰ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον ὀλίγον προηγουμένως λεχθέντα, ἐθεώρει «μειζονα» τῶν ἄλλων· ὅταν τέλος προστεθῇ ὅτι καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, καθ' ἃ προανεπτύξαμεν, ἰσοτίμως καὶ ἄνευ διακρίσεως τινος ἀπεστάλησαν οἱ «ἔνδεκα», ἵνα «μαθητεύσωσι», ἥτοι ἐκχριστιανίσωσι πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἰσοτίμως ἐπίσης καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως κατῆλθε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐφ' ὅλων τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Β' 1-3), συνάγεται καὶ πάλιν ἡ ἀμάχητος καὶ ἀναντίρρητος ἀλήθεια, ὅτι ἰσότιμον *συνοδικήν*-*συλλογικὴν* διοίκησιν καὶ κυβέρνησιν, ἀποτελουμένην ἀρχικῶς ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐξελέξατο καὶ, ἀπερχόμενος τοῦ κόσμου τούτου, κατέλιπε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Κύριος. Ἄλλως τε, αὕτη αὕτη ἡ ἔννοια τῆς «Ἐκκλησίας» προϋποθέτει πολίτευμα, σύστημα διοικήσεως *συλλογικόν* - *Συνοδικόν*. Οὐδέποτε δέ «μοναρχικόν» καὶ «ἀπολυταρχικόν».

Ὅτι δέ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ὠμίλησε πάλιν καὶ *ἰδιαιτέρως* ὁ ἀπόστολος Πέτρος, μετὰ τὰς ὁμιλίας *πάντων...* πλησθέντων Πνεύματος Ἁγίου (αὐτόθι Πράξ. Β' 4,

27. Περὶ τῆς ἰσοτίμου ἀποστολικῆς χάριτος ἢ ιδιότητος πάντων τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ὁ Ἀγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστ. γράφει ἐπίσης [Ἐ.Π. τ. 61, σ. 62]. «Εἰς Ἀ' Κορ. ὁμιλ. 8, 4: «Ἀρχοντες γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες οἱ ἀπόστολοι· ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καὶ πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες, ἀλλὰ πάντες κοινῇ τὴν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν τῇ 44 Ὀμιλ. εἰς Ψαλμ. [Ἐ.Π., τ. 55, σ. 202] ὡς καὶ ἐν τῇ «Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις» [Ἐ.Π., τ. 51, σ. 93].

6, 8 καί 11-13), «σταθείς ὁμως σύν τοῖς ἔνδεκα...», οὐδόλως καί τοῦτο δύναται νά θεωρηθῇ καί οὐδ' ἔνδειξις κἄν, ὅτι κατέλαβεν οὗτος «πρωτεῖόν τι» καί τιμῆς ἔστω, μεταξύ τῶν δώδεκα, πολύ δέ περισσότερον «πρωτεῖον ἐξουσίας καί διοικήσεως» ἐπ' αὐτῶν καί ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἡ ὀλίγον προηγουμένως γενομένη **συννοδική** ἐκλογή τοῦ ἀποστόλου Ματθίου, ἡ μετά τήν ὁμιλίαν ταύτην εἰς τοὺς **δώδεκα** (καί οὐχί εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον, ὡς ἡγούμενον τῶν λοιπῶν ἢ καί **πρῶτον** ἐν **ἰσοῖς**) παράδοσις τῶν πρὸς τήν Ἐκκλησίαν εἰσφορῶν, «...τῶν τιμῶν τῶν πιπρασκομένων χωρίων ἢ οἰκιῶν» (Πράξ. Δ' 34 καὶ 37), ἡ ἐπακολουθήσασα **συννοδική** ἀπόφασις διὰ τόν τρόπον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἐθνικῶν προσερχομένων, ἡ ὑπὸ τῆς ὀλομελείας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ἀποστολή τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μετά τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμάρειαν (καί ὁ ἀποστελλόμενος, ὡς προεῖπομεν, ἀποστέλλεται εἴτε ὑπὸ **ἀνωτέρου** τινός εἴτε ὑπὸ **ἰσου**, τοῦλάχιστον) καί ἡ **ἰσότημος** ὑπ' ἀμφοτέρων «προσευχή καί ἐπίθεσις χειρῶν ἐπὶ τῶν ἐκεῖ βεβαπτισμένων εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου» (Πράξ. Η' 14-18), περί ἧς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις λόγος ἐγένετο, καί, τέλος, ὁ ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὸ τῶν «ἀποστόλων... καί τῶν ἀδελφῶν ἐκ περιτομῆς...» (Πράξ. ΙΑ' 2), πολύ δέ περισσότερον ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου (πρὸς Γαλ. Β' 11-16) ἀποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον καί ἀμάχητον τῆς αὐτῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν, ὅτι δηλ. ὁ ἀπ. Πέτρος οὐδέν «πρωτεῖον» εἶχεν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί οὐδεμίαν πνευματικὴν ἢ διοικητικὴν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν²⁸, ἡ δέ διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας ἦτο ἀπ' ἀρχῆς «**συννοδική**» καί «**ἰσότημος**». Διὰ τοῦτο, ἐκτός τῶν προεκτεθέντων (καί πολλῶν ἄλλων

28. Ἡ αὐτὴ ἀλήθεια σαφῶς διακηρύσσεται καί ἐν τῇ Α' Καθολ. ἐπιστολῇ [Ε' 1] τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐνθα οὗτος παρακαλεῖ τοὺς «πρεσβυτέρους» τῶν ἐν «διασπορᾷ» Ἐκκλησιῶν ὡς ἀπλοὺς **συμπρεσβύτερος** καί οὐχί ὡς ἡγούμενος-μονάρχης τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου.

σχετικῶν) καί ἐν τῇ «εἰς Ἀγ. ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον» Ὁμιλίᾳ του (Ε.Π., τ. 50, σ. 588) ὁ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει:

«Ὅταν δέ Παῦλον εἶπω, οὐ τοῦτον μόνον λέγω, ἀλλά καί Πέτρον καί Ἰάκωβον καί Ἰωάννην καί πάντα αὐτόν τόν χορόν...». Ἐν δέ τῇ 7ῃ «Ὁμιλ. «εἰς ἀπόστολον Παῦλον» (Ε.Π., τ. 50, σ. 59), προσθέτει: «Τά μέν γάρ τοῦ παρόντος βίου ἀξιώματα τότε μεῖζονα φαίνεται, ὅταν εἰς ἓνα περιστῇ μόνον. Ἐπὶ δέ τῶν πνευματικῶν... τότε λάμπει τό τῆς τιμῆς, ὅταν πολλούς τῆς προεδρίας ἔχῃ κοινωνούς καί ὅταν ὁ μετέχων μή εἷς ᾖ, ἀλλά πολλούς ἔχῃ τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας».

Γ. Ὁ προσωπικός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου

Σπουδαιοτάτην μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελεῖ ὡσαύτως, ὡς προείπομεν, ὁ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου σοβαρός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«...Ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. Πρὸ τοῦ γάρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δέ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. Καὶ συννυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων· Εἰ σύ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τά ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;» (Γαλ. Β' 11-16)²⁹.

Ἀφιερῶσας εἰδικὴν ὁμιλίαν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος διὰ τὴν διαφωνίαν ταύτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Λόγος εἰς τὴν περικοπὴν, ὅτε ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην» (Ε.Π., τ. 51, σελ. 373 ἑξ.), γράφει ἐν αὐτῇ, σὺν ἄλλοις, καὶ τά ἑξῆς:

«Β' ...» Ἄρα οὖν θορυβεῖ ἕκαστος τῶν ἀκουόντων τοῦτο· ὅτι Παῦλος ἀντέστη τῷ Πέτρῳ, ὅτι **στῦλοι** τῆς Ἐκκλησίας

29. Ὑψίστην σημασίαν ἔχουσι καὶ τά ἐν τῷ στιχ. 9 τοῦ αὐτοῦ Κεφ. τῆς πρὸς Γαλ. ἐπιστολῆς ἀναγραφόμενα, «Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς (Πέτρος) καὶ Ἰωάννης, οἱ **δοκοῦντες** στῦλοι εἶναι...», διότι οὐχὶ μόνον χαρακτηρίζεται δι' αὐτῶν καὶ ὁ ἀπόστ. Πέτρος ὡς ἀπλοὺς «στῦλος» τῆς Ἐκκλησίας, ὅμοιος μέ τόν Ἰάκωβον καὶ τόν Ἰωάννην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἀναγραφῆς τῶν ὀνομάτων ἀναφέρεται μετὰ τόν ἀπόστ. Ἰάκωβον. Γράφων δέ αὐτόθι ὁ θεῖος Παῦλος περὶ τῶν «**δοκούντων**», ἐντόνως τονίζει τὴν **ἰσοτιμίαν** του πρὸς αὐτοὺς.

συγκρούονται καί ἀλλήλοις προσπίπτουσι; **Στυλοὶ** γάρ ὄντως εἰσὶν οὗτοι, τὴν ὀροφὴν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καί διαβαστάζοντες, καί **στυλοὶ** καί πρόβολοι καί **ὀφθαλμοὶ** τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί πηγαὶ τῶν ἀγαθῶν καί θησαυροὶ καί λιμένες...». Καὶ κατωτέρω (σελ. 381 § IB'): «...» Ὅτι Θεὸς Χριστός... ὁμοίως Παῦλος καὶ Πέτρος ἐκήρυττον. Ἐν τίσιν οὖν ἡ διαφορὰ; Ἐν τῇ παρατηρήσει τῶν βρωμάτων, ἐν τῇ περιτομῇ, ἐν τοῖς ἄλλοις Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν. Ὁ μὲν γάρ Πέτρος οὐκ ἐτόλμα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς φανερώς λέγειν καὶ διαρρήδην, ὅτι δεῖ τούτων ἀποστῆναι καθάπαξ. Ἐδεδοίκει γάρ, μήποτε πρό καιροῦ τὴν συνήθειαν τούτων ἀνασπάσαι βουλόμενος... Διὰ τοῦτο ἠενείχετο ὁ μακάριος Πέτρος Ἰουδαϊζόντων αὐτῶν... Ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως...». Καὶ ἐν σελ. 388: « Ἀλλ' ὥσπερ **ἐπετίμα** Παῦλος καὶ ταῦτα ἀκούων Πέτρος ἐσίγα..., κατεδέχετο ὡς οὐκ ὀρθῶς πεποιηκῶς, δέχεσθαι τὴν **ἐπίπληξιν**». Ταῦτα, σὺν ἄλλοις, γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος διὰ τὴν διαφωνίαν μεταξὺ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων.

Καὶ τονίζει βεβαίως ὁ ἅγιος Πατὴρ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ (αὐτόθι, σελ. 385-388) ὅτι ἡ διαφωνία αὕτη δέν ἦτο διαφωνία **οὐσίας**, ἀλλὰ τοιαύτη **«τακτικῆς»** καὶ **«οἰκονομίας»** τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἵνα μὴ βλαβῶσιν οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοί· ἐξηγεῖ ὅτι «ἠενείχετο αὐτῶν Ἰουδαϊζόντων», ἤτοι ὅτι ἠενείχετο τὴν ὑπ' αὐτῶν τήρησιν καὶ τῶν ἐθῶν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου (τῆς περιτομῆς, τῶν περὶ βρωμάτων διατάξεων κλπ.), φοβούμενος μήπως πρό καιροῦ τὴν συνήθειαν ταύτην ἀποκόπτων βλάψῃ αὐτοὺς καὶ ἀναμμένων τὴν κατάλληλον πνευματικὴν τῶν ἀνάπτυξιν, ἵνα ὑποδείξῃ εἰς αὐτοὺς τὸ ἀνωφελές πλέον τῶν ἐθῶν τούτων· ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τε διαφωνία καὶ ὁ ἔλεγχος ἐγένοντο πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστῶν, ὅπως καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν τοιούτων, γενικώτερον· ὅμως δέν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντίρρησης ὅτι ὑπῆρξε διαφωνία, ἔστω καὶ τακτικῆς, καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας ταύτης ἐγένετο ἔλεγχος - **ἐπιτίμῃσις** καὶ **ἐπίπληξις**, καὶ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καθ' ὃν ὁ πρῶτος δέν προέβαλεν οὔτε «πρωτεῖον», μήτε «ἀλάθητον».

Ἐσιώπησε, «δεχόμενος κατὰ τόν θεῖον Χρυσόστομον καί πάλιν – τήν ἐπίπληξιν καί ἀποδεχόμενος ὡς οὐκ ὀρθῶς πεποιηκώς».

Οὕτω, καί διά τῆς ὑπερόχου ταύτης ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Πατρός, δέν διευκρινίζεται μόνον, καί ἐν θαυμαστῇ μάλιστα ἀναλύσει, ὁ βαθύτερος πνευματικός λόγος τῆς μεταξύ τῶν «κορυφαίων» ἀποστόλων διαφωνίας· παρέχονται συνάμα καί ἀνεκτίμητα πνευματικά στοιχεῖα περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καί τῆς Ἐκκλησίας καθόλου. Οἱ δύο ἀπόστολοι χαρακτηρίζονται «στῦλοι», τήν ὀροφήν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καί διαβαστάζοντες, **στῦλοι** καί **πρόβολοι** καί **ὀφθαλμοί** τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί πηγαί ἀγαθῶν, ὁ δέ ἀπόστολος Πέτρος χαρακτηρίζεται ἐπανειλημμένως **συναπόστολος** ἀπλῶς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί διδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ ὁ Παῦλος χαρακτηρίζεται «διδάσκαλος ἐθνῶν». «Ἄν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο **ἡ ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ ὁρατός ἐκπρόσωπος** τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πῶς ἦτο δυνατόν νά θεωρηθῇ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πατρός ἀπλῶς «στῦλος» ἢ «ὀφθαλμός» τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἰσότημος μέ τόν ἀπόστολον Παῦλον καί οὐχί ἡ «ὁρατὴ ὀροφή», ἡ «ὁρατὴ κεφαλὴ» τῆς Ἐκκλησίας;³⁰

30. Ρητῶς τονίζεται ἐν τῇ Κ.Δ., ὅτι «κεφαλὴ» τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός [Ἐφεσ. Α' 22.23 καί Κολ. Α' 18]. Ἐφόσον δέ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓν, κατὰ τὰς σαφεῖς ἐπίσης μαρτυρίας τῆς Γραφῆς [ἀπλῶς χωριζόμενον εἰς δύο τμήματα, ἥτοι τό Θριαμβεύσαν – καί εὐρισκόμενον ἤδη ἐν τῷ παραδείσῳ – καί τό στρατευόμενον, τό εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς Γῆς], δέν δύναται, ἀναντιρρήτως, νά ἔχη δύο κεφαλάς, ἄλλην δηλ. ὁρατὴν καί ἄλλην ἀόρατον, ὡς ἐξαρθώμενον, ἄλλως τε, ἐκ τῆς μοναδικῆς **κεφαλῆς** του, ἥτοι ἐκ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ καί ἀπ' εὐθείας διοικούμενον, ἀλλά καί **ζωογονούμενον** ὑπ' αὐτοῦ. [Ἀποκαλ. Β' καί Γ', Ἐφεσ. Δ' 11-16 κ.ἄ.]. Ρητῶς ἐπίσης καί ἐπανειλημμένως διακηρύσσεται ἐν αὐτῇ, ὅτι πάντες οἱ πιστοί [εἴτε ἀπόστολοι, εἴτε προφῆται κλπ.] εἶναι ἀπλῶς **μέλη** τῆς Ἐκκλησίας [Α' Κορ. ΙΒ' 12-31 κ.ἄ.], συναρμολογοῦνται δέ ὑπὸ τοῦ Κυρίου καί συλλειτουργοῦσιν, ὅπου ἕκαστον ἐτάχθη, πρὸς ἀποτέλεσιν, ἐν τῷ **πληρώματι τῶν καιρῶν**, τοῦ σώματος αὐτῆς.

Ἀπ' ἀρχῆς δέ καί τῆς ὁμιλίας ταύτης καί μέχρι τέλους αὐτῆς ἐκδηλοῦται ὑπό τοῦ ἁγίου Πατρός ἡ ἰδιαίτερα προτίμησις καί ὁ ἰδιαίτερος σεβασμός του πρὸς τόν ἀπόστολον Παῦλον. Προκειμένου ν' ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα τῶν δύο «κορυφαίων» ἀποστόλων, **προτάσσει**, σχεδόν πάντοτε, ὅπως καί εἰς ἄλλας ὁμιλίας του, τό ὄνομα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ὀνομάζει πολλάκις τόν ἀπόστολον Πέτρον «διδάσκαλον» ἀπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ τόν ἀπόστολον Παῦλον «διδάσκαλον ἔθνων». Εἰς ἄλλας ὁμιλίας ὀνομάζει βεβαίως τόν ἀπόστολον Πέτρον κορυφαῖον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, τῶν ἑνδεκα. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, δι' ὃν ἔγραψε ἑπτὰ **εἰδικάς** Ὁμιλίας ἐγκωμιαστικάς, ἰδοὺ τί γράφει ἰδιαιτέρως, μεταξύ ἄλλων:

«...Πόθεν οὖν εὐκαιρον εἶη ἄν ἄψασθαι τῶν ἐγκωμίων; Πόθεν ἄλλοθεν, ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ **πρώτου**, τοῦ δεῖξαι τὰ ἀπάντων ἀγαθὰ; Εἴτε γάρ προφῆται ἐπεδείξαντό τι γενναῖον, εἴτε πατριάρχαι, εἴτε δίκαιοι, εἴτε **ἀπόστολοι** (ἐν οἷς συμπεριλαμβάνεται βεβαίως καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος), εἴτε μάρτυρες, πάντα ταῦτα ὁμοῦ συλλαβὼν ἔχει **μετά τοσαύτης ὑπερβολῆς**, μεθ' ὅσης **οὐδεὶς** ἐκείνων, ὅπερ ἕκαστος εἶχε καλὸν ἐκέκτητο». (Ὁμιλία Α' εἰς τόν ἀπόστολον Παῦλον, Ἐ.Π. Migne, τ. 50, σελ. 473). Καί «...Ὁρᾷς πῶς πάντα προεώρα ἡ ἀγία καὶ θεία κεφαλὴ, ὁ τῶν Οὐρανῶν ὑψηλότερος, ὁ ψυχὴν ἔχων πάντα ὁμοῦ περιλαβεῖν δυναμένην, **ὁ τὰ πρώτα κατέχων** Παῦλος;» (Ὁμιλία ΝΕ', αὐτόθι, τ. 60, σελ. 381 § γ). Καί κατωτέρω, σελ. 392, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους: «...Καὶ γάρ ὑπὲρ τόν ἥλιον ἔλαμψεν ἡ τούτου γλῶττα καὶ τῶν ἄλλων **ἀπάντων** ἐπλεονέκτησε τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ». Παρίσταται μήπως ἀνάγκη καὶ ἄλλων ἀποδείξεων διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου θέματος γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων, οὓς τιμᾷ καὶ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Κοινότης;

Συνοπτικὴν δέ περίληψιν τῶν προαναπτυχθέντων ἀποτελοῦσιν αἱ κατὰ τὰ ἔτη 1722 καὶ 1727 ἐκδοθεῖσαι ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει συγκληθείσης ἐνδημούσης συνόδου, τῆς πρώτης τῶν ὁποίων συμμετέσχον καὶ οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας

Αθανάσιος καί Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος, τῆς δέ δευτέρας οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας Σίλβεστρος (1724-1766) καί Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος. Περί τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων τούτων, ἐν τῷ προμνησθέντι συγγράμματι τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, σελ. 269-276, ἀναφέρονται τά ἀκόλουθα:

«Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχεν ἐπιταθῇ ἡ λατινική προπαγάνδα μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Συρίας ἰδίως. Ὅθεν τῷ 1722 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Γ' (1716-26, 1732-33) συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ἣς συμμετέσχον ὁ Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος Γ' (1686-1724), ὁ Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος (1707-1731) καί ἱκανοὶ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Ἡ σύνοδος αὕτη συνέταξεν ἀναίρεσιν τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἣς ἀναιρέσεως τό πρῶτον κεφάλαιον ἀνεφέρετο εἰς τό πολὺκροτον «πρωτεῖον», ἀπέστειλε δέ τὴν πρᾶξιν αὐτῆς ταύτην ὑπὸ τύπον ἐγκυκλίου, ἐν ἀπλουτέρᾳ γλώσσῃ, πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Συρίας. Ἀπέδειξε διὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως, ὅτι ὁ ἀπ. Πέτρος «δέν ἔγινε μοναχός (=μοναδικός) ἀρχων ἀπὸ τόν Χριστόν, ἀλλὰ καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφή (Ψαλμ. ΙΗ' 4, Μάρκ. ΚΕ', Ἰω. Κ', 21). Προσαγαγοῦσα τά σχετικὰ χωρία, λέγει ἡ σύνοδος, ὅτι «ἐκ τούτων φανερόν γίνεται, ὅτι καθὼς ὁ Πέτρος δέν ἦτο μονάρχης ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς ἀποστόλους, οὐδέ ὁ Πάπας δέν ἔχει καμμίαν πρόφασιν εὐλογον νά ἀντιποιῇται τὴν ὑπερήφανον αὐτὴν μοναρχίαν, προβάλλοντας πῶς εἶναι τοῦ ἀγίου Πέτρου διάδοχος, μάλιστα ὅπου καί ὅσα προνόμια εἶχεν ὁ ἅγιος Πέτρος, αὐτὰ ταῦτα ἔχουσι καί οἱ λοιποὶ ἅγιοι ἀπόστολοι». Εἰς ἀπόδειξιν τούτου προσάγει ὅτι οὗτοι κοινῶς ὅλοι ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Χριστοῦ (Ματθ. Δ' 19, ΙΘ', 28, Λουκ. ΣΤ', 13), κοινῶς ἀποστέλλονται εἰς τό βάπτισμα, κοινῶς παραδίδεται εἰς αὐτούς τό μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας (Λουκ. ΚΒ' 19) καί κοινῶς λαμβάνουσι τὴν ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὡς καί τό λύειν καί δεσμεῖν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας. Μετὰ τοῦτο ἀποκρούεται ἡ

γνώμη τῶν Λατίνων, καθ' ἣν ὁ Πέτρος ἦτο ὁ μόνος ἐπίσκοπος τῆς Οἰκουμένης, προσάγεται δέ τό ἐξῆς χωρίον τοῦ ἱεροῦ Ἀνγουστίνου «τίνι τρόπῳ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός καί θύρα εἴη καί ποιμήν; Θύρα μὲν ἀνοίγων ἑαυτόν, ποιμήν δέ εἰσερχόμενος δι' ἑαυτοῦ· ὅτι δέ ποιμήν ἐστι δέδωκε καί τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν, ὅτι καί ὁ Πέτρος ποιμήν καί ὁ Παῦλος ποιμήν καί οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἀποστόλων ποιμένες καί οἱ καλοί ἐπίσκοποι ποιμένες»³¹. Προσάγεται ἐφεξῆς χωρίον τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, καλοῦντος τοὺς ἀποστόλους πάντας «ἐπιτρόπους Χριστοῦ», εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ὅτι μόνος ὁ Πέτρος ὑπῆρξεν ἐπίτροπος, ἥτοι ἀντιπρόσωπος Χριστοῦ, καί χωρίον τοῦ ἁγίου Χρυσόστομου εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης, καθ' ἣν μόνος ὁ Πέτρος ἐνεπιστεύθη τὴν προστασίαν τῆς οἰκουμένης. Δι' ἄλλων χωρίων τοῦ αὐτοῦ Πατρός καί τοῦ Κυπριανοῦ Καρχηδόνης ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι εἶχον τὴν αὐτὴν χάριν καί δωρεάν καί ἦσαν ἰσότιμοι. Ἐξηγεῖ ἐφεξῆς ὅτι τό λεγόμενον ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἔδωκεν ὁ Κύριος τὰς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἔχει μεταφορικὴν σημασίαν. «Τὰ κλειδιά δὲν σημαίνουν ἄλλο, παρὰ τὴν ἐξουσίαν καί πνευματικὴν δύναμιν, διὰ τῆς ὁποίας λύοντες οἱ πνευματικοὶ τὰς τῶν ἐξομολογουμένων καί μετανοούντων ἁμαρτίας ἀνοίγουσι τοὺς οὐρανοὺς καί εἰσέρχονται, καθὼς πάλιν δέοντες κανονικῶς τοὺς ἀνθρώπους, κλείουσι τοὺς οὐρανοὺς καί δὲν δύνανται νὰ εἰσέλθουν». Τό συμπέρασμα τοῦτο κατοχυροῖ ἡ σύνοδος διὰ τῶν χωρίων τῶν Πατέρων. Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι τό χωρίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου Στουδίτου: «Μανθάνω ὅτι ἐν Ρώμῃ καί τὰς κλεῖς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων διὰ τιμῆς ἄγουσι *καίτοι γε ὁ Κύριος οὐ κλεῖς αὐτῷ δίδωσιν αἰσθητάς, ἀλλὰ τὰς διὰ λόγου εἰς τό δεσμεῖν καί λύειν*»³². Ὡς δέ παρατηρεῖ ἡ σύνοδος, τό «σοὶ δώσω τὰς κλεῖς» ὑπῆρξεν

31. Augustine, in. Joh. traete, 47, 3. Πρβλ. καί «Ἁγ. Κυπριανοῦ, De Unitate Ecclesiae, V. «Πάντες ὁμοίως εἰσὶ ποιμένες, παρ' ὅτι ἓν ἐστι τό ποιμνιον. Καί τοῦτο ὁμοφρόνως ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ποιμαίνεται».

32. E. Auvray, Theodori Studitis praepositi paria catechesis, Paris ii 1891, σελ. 55. Παρὰ Mansi XXXVII, 138, σημ. 1.

ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον (δὲν εἶπε «σοὶ δίδωμι») ἐκπληρωθεῖσα μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ὅτε τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς «ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς: Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἂν τινων ἀφῆτε κλπ.». Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ἐσημείωσε τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἐρμηνεύων «τάς κλεῖς οὐχὶ ἐνί, ἀλλὰ τῇ ἐνότητι ἔδωκεν ὁ Χριστός» (κυρίως: «Has claves non homo unita sed unitas accepit ecclesia». Jerm 295). Καὶ ὁ Θεοφύλακτος. «Εἰ γὰρ καὶ πρὸς Πέτρον μόνον εἴρηται τὸ δώσω σοι, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δέδοται»³³.

«Περαιτέρω ἡ σύνοδος ἐρμηνεύει τὸ χωρίον «Σὺ εἰ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ὑπὸ τὴν πέτραν νοεῖται ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου, ὡσαύτως τὸ χωρίον «ποιμαίνει τὰ πρόβατα μου», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ποιμένες ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν, οὐχὶ δὲ μόνος ὁ Πέτρος. Τό ρηθὲν εἰς τὸν Πέτρον «ποιμαίνει τὰ πρόβατα μου» νοεῖται διὰ πάντας τοὺς ἀποστόλους, ὡς καὶ τὸ «ἐγὼ δὲ ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου» νοεῖται δι' ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ἐπίσης καὶ δι' ὅλην τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. **«Μάλιστα δὲ ἐπειδὴ ὁ μακάριος Πέτρος διὰ τῆς ἀρνήσεως ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν τιμὴν καὶ ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς**, διὰ τοῦτο ὁ Χριστός πρῶτος μὲ τὴν τριττὴν ἐρώτησίν του ἰάτρευσε τὴν πληγὴν τῆς ἀρνήσεως καὶ ἀκολουθῶς πάλιν τοῦ ἐνεχείρησε τὴν ποιμαντικὴν ἐξουσίαν, ἰδίως εἰς αὐτόν λέγων, «ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου», καθὼς ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης ἐρμηνεύων τὸ ΚΑ' τοῦ κατὰ Ἰωάννην λέγει» «...ἅμα δὲ καὶ δεικνύς αὐτῷ ὅτι χρή θαρρεῖν, λοιπόν ὡς τῆς **ἀρνήσεως ἐξεληλαμένης**, ἐγχειρίζεται τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν».

Προσάγουσα τὰ χωρία τῆς Γραφῆς, ἐν οἷς ὁ Κύριος ἀπαγορεύει εἰς τοὺς μαθητάς νά λέγωνται διδάσκαλοι ἢ καθηγηταί καὶ νά ἐξουσιάζωσι τῶν ἀδελφῶν (Ἰωάν. ΙΓ' 13, Ματθ. ΚΓ' 8, 9, 20, 25), λέγει, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, ἦσαν ἰσότιμοι πρὸς τὸν Πέτρον (ἄλλως

33. Ἐ.Π. Migne, τ. 123, σ. 320.

δέν θά ἡδύνατο ὁ Παῦλος νά ἐλέγξη τόν Πέτρον ἐνώπιον πάντων (Γαλ. 2, 11, 14). Ἑρμηνεύουσα τό χωρίον «Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι ὡς τόν σίτον· ἐγὼ δέ ἐδεήθην περί σου ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου· καί σύ ποτέ ἐπιστρέψας στηρίζον τούς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), διδάσκει ὅτι «ὁ κοινός ἐχθρός Διάβολος θέλοντας νά βλάβῃ καί νά σκανδαλίσῃ ὄχι μόνον τόν Πέτρον, ἀλλά καί τούς λοιπούς ἀποστόλους, καί νά σηκώσῃ τήν ὑποταγήν καί τήν ἀγάπην ὅπου εἶχον εἰς τόν Χριστόν, καθὼς τό ἔκαμεν εἰς τόν Ἰούδαν, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χριστός «ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι». Καί ἐπειδὴ πάλιν, ὅταν ἠρώτησεν ὁ Χριστός τούς ἀποστόλους «ὕμεῖς δέ τίνα μέ λέγετε εἶναι» ἀποκριθεὶς πρῶτος ὁ Πέτρος εἶπε: «Σύ εἶ ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», δι' αὐτήν τήν πίστιν καί τήν ὁμολογίαν εἶπεν ὁ Χριστός «ἐγὼ παρεκάλεσα ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου», ἡ ὁποία καί ποτέ δέν ἔλειψε οὔτε θά λείψῃ ἀπό τήν θείαν Του Ἐκκλησίαν. Καί πάλιν, ἐπειδὴ ὁ Χριστός ὡς καρδιογνώστης προγνωρίζοντας τόν ξεπεσμόν καί τήν ἄρνησιν τοῦ μακαρίου Πέτρου, ὅπου ἔμελλεν ὕστερον νά πάθῃ, τοῦ προεῖπεν ὅτι «**καί σύ ποτε ἐπιστρέψας**», ἤγουν ἐπίστρεψον διὰ μετανοίας καί πικρῶν δακρῶν, ἤγουν ὅταν ἐπιστρέψῃς, καί μετανοήσῃς διὰ τό ἀμάρτημα αὐτό τῆς ἀρνήσεως, στηρίζον τούς ἀδελφούς σου, **εὐγάνοντάς τους** δηλαδή **ἀπό κάθε ἀμφιβολίαν**, ὅπου ἔχουν, διὰ λόγου σου· βεβαίωσέ τους νά μένωσιν εἰς τήν αὐτήν ἀγάπην καί τήν πίστιν, ὅπου ἔχεις καί σύ πρὸς ἐμέ. **Τοιαύτην ἔννοιαν** ἔχει τό «στηρίζον», ἤγουν στηριγμόν καί νοθεσίαν καί παραγγελίαν καί συμβουλήν, οὐχί ἀρχήν καί ἐξουσίαν καί κυριότητα τοῦ Πέτρου πρὸς τούς ἄλλους ἀποστόλους, καθὼς οἱ Λατῖνοι λέγουσιν, ὅτι μόνον εἰς τόν Πέτρον ἐδόθη νά στηρίξῃ καί νά βεβαιώσῃ τούς ἄλλους ἀποστόλους, καί ἀκολούθως ὁ Πάπας τούς ἄλλους Πατριάρχας, καί μέ τόν τρόπον τοῦτον σπουδάζουσι νά τοῦ δώσουν μίαν τυραννικὴν **μοναρχίαν**. Καί ἂν ὁ Πέτρος ἦτο τοιοῦτος, καθὼς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅπου αὐτός νά βεβαιώνῃ τὰ χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τούς ἀποστόλους καί χωρὶς τήν βεβαίωσιν

ἐκείνην νά μή ἔχῃσι κῦρος καί ἰσχύν, ἀκολουθεῖ ὁ Πέτρος νά ἦτον οὐ μόνον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων πρῶτος, ἀλλά καί τοῦ Χριστοῦ ἀνώτερος, τό ὅποῖον, οὐδείς νοῦν ἔχων ἤθελε τολμήσῃ νά εἰπῇ. Ἀλλά καί ἀπό τάς Πράξεις τῶν ἀποστόλων, τάς ὁποίας ἔγραψεν ὁ ἅγιος Λουκᾶς, γίνεται φανερόν ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος δέν εἶχε καμμίαν ἐξουσίαν καί αὐθεντίαν ἐπάνω εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, ἀλλά μόνον νά εἶναι πρῶτος τῇ τάξει καί τῇ πρωτοκαθεδρίᾳ. Ἐκθέτουσα τό γεγονός τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθίου (Πράξ. 1, 15 ἔξ.) ἀποδεικνύει ἡ σύνοδος, ὅτι ὁ Πέτρος «δέν ἦτο μονάρχης, μήτε ἐξουσιαστής, ἀλλ' ἓνας τῆς συνόδου καί πρῶτος τῇ τάξει». Τό αὐτό ἀποδεικνύει καί ἐξ ἄλλων γεγονότων (Πράξ. Δ' 35, ΣΤ' 2 καί ΣΤ' 11, ΚΒ' 15, 23). Ὅτι δέ δέν ἦσαν ὑποκείμενοι οἱ ἀπόστολοι εἰς τόν Πέτρον, μαρτυρεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ Παῦλος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας, **ἔγραψαν τάς ἐπιστολάς τῶν ἀνεξαρτήτως τοῦ Πέτρου**. Ὅτι ἐπίσης ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἀνώτερος βασιλέων, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Λατῖνοι, μαρτυρεῖ ἡ προτροπή αὐτοῦ πρὸς τοὺς πιστοὺς ὅπως ὑποτάσσονται τοῖς ἄρχουσι (Α' Πέτρ. Β' 13-15), ὁμοίως καί ἡ τοῦ Παύλου (Ρωμ. ΙΓ' 1-4). «Ἄν ὁ Πέτρος λοιπόν καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τάς ἐξουσίας τάς κοσμικάς, πῶς ἀποτολμῶσιν οἱ διάδοχοι τοῦ Πέτρου νά λέγουν, ἡμεῖς ὀρίζομεν μόνοι καί ἐξουσιάζομεν καί κρίνομεν τάς βασιλείας τοῦ κόσμου καί διαμοιράζομεν τάς ἐξουσίας καί κυβερνῶμεν ὄχι μόνον τά ἐκκλησιαστικά, ἀλλά καί τά πολιτικά; Ἀλλά καί ὅσα ἄλλα προνόμια δίδουσι σήμερον οἱ Παπισταὶ εἰς τόν Πάπαν καί μέ πολλήν ἀδιακρισίαν, φαίνεται φανερά, ὅτι εἶναι ἐκτός πάσης εὐσέβειας καί φρονήσεως ὑγιοῦς. Καί πρῶτον μὲν τόν ὀνομάζουσι **Θεόν ἐπὶ γῆς**, τό ὅποῖον κανένας θεοσεβὴς ποτέ δέν τό ἐδέχθηκε, ἀλλ' ὡς βλάσφημον καί ἀντίθετον φωνήν τό ἀποφεύγουσι...».

«Ἡ σύνοδος ἐφεξῆς ἐλέγχει τοὺς Λατίνους μοναχοὺς, οἵτινες παρὰ τῶν ἐξομολογουμένων ἀπῆτουν πίστιν εἰς τόν Πάπαν, ἀποδεικνύει δέ τελείως ἀβάσιμον καί ψευδῇ τόν ἰσχυρισμόν τῶν Λατίνων περὶ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα,

ὑπομιμνήσκουσα ὅτι πολλοί Πάπαι περιέπεσαν εἰς αἵρεσιν. Ἐπίσης ἀναιρεῖ τόν ἰσχυρισμόν ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῶν συνόδων, παραπέμπουσα εἰς τήν ἀποστολικήν σύνοδον (Πράξ. ΙΕ' 6 ἐξ.) καί εἰς ἄλλα γεγονότα τῶν Πράξεων, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ὁ Πέτρος ὑπετάσσετο εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Προσάγουσα τόν 39 Ἀποστολικόν Κανόνα ἀποδεικνύει ὅτι οἱ σύνοδοι ἦταν ὑπέρτεροι παντός ἐπισκόπου. Εἰδικώτερον δέ προσάγει παραδείγματα Παπῶν τῆς Ρώμης καθαιρεθέντων ἢ ἀθωωθέντων ὑπό συνόδων. Τέλος βάσει τοῦ 28 Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς. συνόδου, τοῦ 36 τῆς ΣΤ' καί τῆς 131 Νεαρᾶς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α', ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει, ὅτι **«ἀπό τὰς συνόδους ἔλαβε τό πρωτεῖον τῆς τάξεως ἡ παλαιά Ρώμη διά τήν βασιλείαν καί οὐχί διά τόν Πέτρον».**

«Οὕτω διά ἀναντιρρήτων μαρτυριῶν ἔκ τε τῆς ἀγίας Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ὁρθόδοξος σύνοδος τοῦ 1722 κατέρριπτε πάντα τὰ σοφιστεύματα, δι' ὧν ἐζητεῖτο νά ὑποστηριχθῇ τό Παπικόν πρωτεῖον. Κατά μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1727 νέα σύνοδος ἐνδημοῦσα συνεκροτήθη ἐν Κων/πόλει ὑπό τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου Β' κατά τήν πρώτην αὐτοῦ Πατριαρχίαν (1726-1732) τῇ συμμετοχῇ τοῦ Σιλβέστρου Ἀντιοχείας (1724-1766), τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων καί δώδεκα Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἥτις σύνοδος ἐξέδωκεν Ὁμολογίαν πίστεως τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας³⁴. Ἐν τῇ ἀρίστη ταύτῃ ἀπό πάσης ἐπόψεως Ὁμολογία ἐκτίθεται ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί θετικῶς καί ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος. Τό ια' κεφ. ἔχει ὡς ἐξῆς: «Οὐδεμίαν ἄλλην οὖν τινα κεφαλὴν ἀποδέχεσθαι ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰμὴ τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μόνον παρὰ τοῦ Πατρός δοθέντα κατά πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ

34. Mansi XXXVII, 889-909. Ἐδημοσιεύθη ὑπό Μ. Γεδεών, ὡς ἀνέκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου Ἱερεμίου Γ' (727), ἐξ ἀνεκδότου κώδικος τοῦ Κριτίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1872. Ὁ L. Petit ἐδημοσίευσε τήν Ὁμολογίαν ἐν τῇ σειρᾷ Mansi ἐξ ἀγιοταφικοῦ κώδικος.

καί θεμέλιον τόν αὐτόν, κατά τόν μακάριον ἀπόστολον φάσκοντα, «θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τόν κείμενον, ὅς ἐστι Ἰησοῦς Χριστός (Α' Κορ. Γ' 11) καί αὐτός ἐστιν «ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» (Ἐφεσ. Ε' 23). Τόν δέ Πάπαν τῆς Ρώμης οὐ κεφαλὴν ἡγεῖσθαι τῆς ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, **ἀλλά, μέλος ὄντα, ὑποκεῖσθαι ταῖς συνόδοις, καί ὡς δυνάμενον ἁμαρτῆσαι** (οὐ μόνον ὡς ἄνθρωπον ἀπλῶς, ἀλλά καί ἀπ' αὐτῆς τῆς καθέδρας διδάσκοντα) τοῦ ὀρθοῦ καί τοῦ ἀληθοῦς, κρίνεσθαι τε καί ἀνακρίνεσθαι καί διορθοῦσθαι καί παιδεῖαις Ἐκκλησιαστικαῖς ὑποβάλλεσθαι, ὅτε τύχοι ἄν πταῖσαι, ὑπό τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ὡς μέλος ὢν, οὐ κεφαλὴ τῆς ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καί τοῦτο δέ ὀπηνίκα συμφρονῇ τοῖς λοιποῖς ἀγιωτάτοις Πατριάρχαις ἐν τοῖς περὶ εὐσεβείας καί πίστεως λόγοις καί τὰ αὐτά δοξάζων ἢ δόγματα τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οὐ μὴν δέ ὅταν σχισματικά ἐστί καί ξένα καί ἀλλότρια καί ἀπάδοντα τῇ εὐσεβείᾳ φρονῇ· τότε γάρ οὐδ' **ὡς μέλος αὐτόν ἀποδέχεσθαι χρή**. Ὅσα δέ ὑπέρογκα καί φορτικά αὐχήματα προσοικειοῦσιν αὐτῷ τινες, τό εἶναι δηλ. ὑπεράνω κανόνων καί νόμων καί τό ἄπταιστον καί ἀναμάρτητον καί τό πάντας τοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς αὐτῷ ὑποκεῖσθαι καί αὐτόν μόνον ἐπίτροπον εἶναι καί ἐκπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, καθολικόν εἰς πάντα καί πάντας, τὴν κεφαλὴν ὁρατὴν, ἀντὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί ὅσα τούτοις συγγενῇ καί παραπλήσια, **λήρον** ἡγεῖσθαι μακρόν καί κολακείας **ψυχοβλαβεροῦς** ἐφευρήματα καί **ἡπατημένης διανοίας** γεννήματα».

Ταῦτα ἐν συνόψει περιέχουσιν αἱ ρηθεῖσαι ἱστορικαὶ ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει ἐνδημούσης συνόδου, ἀπηχοῦσαι τὴν γνώμην ἀπάσης τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, **Ὁρθοδόξου, Καθολικῆς** καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί ἐξαντλοῦσαι τό ἐπίμαχον θέμα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς. Εἰς τὰ ἀμάχητα ὁμῶς τῶν ἀποφάσεων τούτων ἐπιχειρήματα, ἅτινα τόσον ἀπὸ Γραφικῆς ἐπόψεως, ὅσον καί ἐξ ἐπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου ἐκτενέστερον ἀναπτύσσομεν, καλόν θεωροῦμεν νά προσθέσωμεν καί τὰ ἀκόλουθα:

α. Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ὁρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ὁ ὁρατός ἀρχηγός τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπό τοῦ Κυρίου ἡ «Ἀποκάλυψις» εἰς τόν Ἰωάννην, «...ἵνα δεῖξη τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει...» (Ἀποκ. Α' 1) καί οὐχί εἰς τόν ἐκπρόσωπόν Του, καί πῶς ἔδωκε τὰς «εἰδικάς» ἐντολάς Του ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἐπισκόπους-ἀγγέλους τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν (Ἀποκ. Β'-Γ') διὰ τοῦ Ἰωάννου καί οὐχί διὰ τοῦ ὁρατοῦ ἐκπροσώπου Του καί τῆς ὁρατῆς κεφαλῆς... τῆς Ἐκκλησίας;³⁵

β. Πῶς ὑπὸ τῆς ἀδαιριέτου Ἐκκλησίας δέν προετάχθησαν ἐν τῇ Κ.Δ. τιμητικῶς αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί Ἰακώβου, ἀλλ' ἐτέθησαν κατὰ σειράν μετὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰακώβου;

γ. Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης προωρίζετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι ὁ ὁρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ἀρχηγός καί κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἰδιαίτερα εὐλογία εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος – μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ; Πῶς δηλ. ἦτο δυνατόν νὰ εὐλογηθῇ ἰδιαίτερος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἀπειρῷ Αὐτοῦ περὶ πάντων προγνώσει) τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀρχηγός δέ τῆς Ἐκκλησίας Του καί ὁρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου νὰ **ὀρισθῇ** Λατῖνος; Μήπως

35. Κατὰ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου διευπλώθη ἡ ἔνστασις, ὅτι ἡδύνατο ὁ Κύριος νὰ δώσῃ τὴν «Ἀποκάλυψιν» εἰς τόν Ἰωάννην, ὡς ἰδιαίτεραν πνευματικὴν-προφητικὴν δωρεάν ἢ χάριν, ἀσχέτως τῆς ἡγετικῆς ἢ μὴ θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν 12 Ἀποστόλων – ἢ καί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί ἡ ἔνστασις αὐτὴ εἶναι ἀβάσιμος. Διότι ἡ «Ἀποκάλυψις» δέν εἶναι ἀπλὴ πνευματικὴ (προφητικὴ) **δωρεά-χάρισμα**. Ἐν αὐτῇ περιελήφθησαν προσέτι καὶ **εἰδικαὶ κρίσεις**, ἀλλὰ καί **ἐντολαὶ** τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους-Ἀγγέλους τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, ἵνα διαβιβασθῶσιν, ὡς προεῖπομεν, αὗται πρὸς αὐτοὺς **διὰ τοῦ Ἰωάννου**. Ἐάν λοιπόν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοποτηρητὴς καί ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ἡ... **ὁρατὴ κεφαλὴ** τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἦτο ἀδύνατον ὁ Κύριος νὰ τὸν ἀγνοήσῃ καί νὰ διαβιβιάσῃ τὰς διὰ τοὺς ρηθέντας ἐπισκόπους κρίσεις καί ἐντολάς Του διὰ τοῦ Ἰωάννου. Διότι τοῦτο θὰ ἀπετέλει **περιφρόνησιν** τοῦ... ἀντιπροσώπου του, ἢ **ἄλλειψιν ἐμπιστοσύνης** εἰς αὐτόν...

δέν προεγνώριζεν ὁ Θεός τὴν μέχρι καὶ τῆς σήμερον παρά-
τασιν τῆς μεταξύ τῶν δύο ἱστορικῶν ἐθνῶν **διαμάχης**, μέ τὰ
ἀπερίγραπτα, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, κακουργήματα τῶν
Λατίνων εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, **ἐμπνευσταί**, ἀλλὰ καὶ
διατάκται τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν πάντοτε, κατὰ τὴν μεταχρι-
στιανικὴν ἐποχὴν, οἱ κατὰ καιροῦς Πάπαι;

δ. Πῶς ἦτο δυνατόν νά γραφῶσι τὰ Ἰ. Εὐαγγέλια, αἱ
Πράξεις καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τῶν ἀποστόλων καὶ ἡ «Ἀποκάλυ-
ψις» εἰς τὴν Ἑλληνικὴν³⁶ γλῶσσαν, ἐφόσον ἡ «Ρωμαϊκὴ Ἐκ-
κλησία» θὰ ἦτο προωρισμένη νά προΐσταται τῆς ὅλης Ἐκκλη-
σίας (ὁ δὲ ἡγούμενος αὐτῆς, τῆς Λατινικῆς γλώσσης ποιούμε-
νος χρῆσιν, ἔμελλε νά εἶναι ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ καθολικὸς ἡγού-
μενός της), ὡσαύτως δὲ πῶς τοῦ ἀρχικοῦ καὶ τοῦ τελευταίου
γράμματος τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ πάλιν ἀλφαβήτου (τοῦ Α καὶ
Ω) ἐποίησατο χρῆσιν αὐτός ὁ Κύριος, ἵνα χαρακτηρίσῃ ἑαυ-
τόν – ὡς ἄπειρος καὶ αἰώνιος Λόγος – ὡς «τὴν **ἀρχὴν καὶ τέ-
λος τοῦ παντός;**» (Ἀποκαλ. Α' 8).

Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα δέν θὰ καταστῇ ἀσφαλῶς ποτὲ
δυνατόν νά ἀπαντήσῃ ὁ Παπισμός. Ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις,
δέον νά ἐπαναλάβωμεν ὅτι «Ἐκκλησίαν» ἵδρυσεν ὁ Κύριος
(Ματθ. ΙΣΤ' 18) καὶ οὐχὶ «**μοναρχίαν**» ἢ «**ἀπολυταρχίαν...**».
Καὶ τὴν «ἐτυμολογίαν» δέ, τὴν «ἔννοιαν» ἀπλῶς τῆς λέξεως
ταύτης ἐάν ἐπρόσεχον οἱ ἀπολογηταὶ τοῦ Παπισμοῦ καὶ δὴ οἱ
Ἑλληνες τοιοῦτοι, θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά ὁμολογήσωσιν
ὅτι αὕτη σημαίνει «τελείαν Δημοκρατίαν, μέ πολίτευμα καὶ
σύστημα διοικήσεως ἀπολύτως **δημοκρατικόν-συνοδικόν**, καὶ
οὐδέποτε «μοναρχικόν, ἀπολυταρχικόν, δεσποτικόν». Τὴν ἐκ
τῶν ἄνω δὲ πρὸς τὰ κάτω ἱεραρχίαν καὶ τὴν κατὰ τάξιν δια-
βάθμισιν τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ σώματος - ὀργανι-
σμοῦ τῆς Ἐκκλησίας περιγραφῶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γρά-
φει σαφῶς τὰ ἐν τῇ Α' Κορ. ΙΒ' 28 ἀναφερόμενα, «Καὶ οὖς μέν

36. Τό κατὰ Ματθαῖον μόνον Ἰ. Εὐαγγέλιον ἐγράφη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν
Αραμαϊκὴν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ταχέως μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ
πάλιν, καίτοι, ἐκτός τῶν ὡς ἀνωτέρω, ἐπίσημος τότε γλῶσσα τοῦ Ρωμαϊ-
κοῦ Κράτους ἦτο ἡ **Ρωμαϊκὴ** καὶ οὐχὶ ἡ **Ἑλληνικὴ**.

ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ **πρῶτον** ἀποστόλους, **δεύτερον** προφήτας, **τρίτον** διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις... κλπ.». Οὐδαμοῦ ἀναφέρει αὐτός τε, ὅπως καί ἡ Κ.Δ. ἐν τῷ συνόλῳ της, περί ὑπεραποστόλου τινος ἢ ὑπερπροφήτου, ἢ τοποτηρητοῦ καί ἀντιπροσώπου τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ καί περί «όρατῆς» καί «ἀοράτου» κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία καί ἐνιαία, ἐπὶ γῆς καί ἐν οὐρανοῖς, καί μίαν ἔχει κεφαλὴν, τόν Κ. ἢ. Ἰ. Χριστόν (Ἐφεσ. Α' 22, Ε' 23, Κολ. Α' 18).

Δ. Αί κατά τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαι τῆς Ἰ. Παραδόσεως.

Περί τῶν μαρτυριῶν τούτων, ἐκ τῆς «Δογματικῆς τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ + Παν. Τρεμπέλα, τόμ. Β', σελ. 398-401 μεταφέρομεν τά ἑξῆς:

«1. Ἀλλά καί τά ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱεραῆς Παραδόσεως ἀναζητηθέντα ὑπό τῶν περί τόν Πάπαν στηρίγματα τῶν περί πρωτείου ἀξιώσεων αὐτοῦ παρουσιάζονται σφόδρα ἀσθενῆ καί ἀνίσχυρα. Οὕτω τό ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος καλεῖ τήν Ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων «προκαθημένην τῆς ἀγάπης»³⁷ ἤμπορεῖ μέν νά ἀποτελεῇ ἔνδειξιν, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἐξετίμα αὐτήν ὡς ἐξόχως σπουδαίαν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, κατ' οὐδένα ὅμως λόγον ἀποδεικνύει, ὅτι καί ἀνεγνώριζεν εἰς τόν ἐπίσκοπον αὐτῆς πρωτεῖον κυριαρχίας ἐπί πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τό χωρίον τοῦ Εἰρηναίου³⁸, εἰς τό ὁποῖον ἀναφέρεται, ὅτι πρὸς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (διά τό ὑπερέχον πρωτεῖον - «*propter potentiores principalem*») ἀνάγκη εἶναι ἵνα συμφωνῇ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, ἥτοι οἱ ἀπανταχοῦ πιστοί, διότι ἐν αὐτῇ διετηρήθη ἡ ἀποστολική παράδοσις, θά ἡδύνατο νά παρατηρηθῇ πρωτίστως μέν, ὅτι δέν ἔχομεν πρό ἡμῶν αὐτό τό πρωτότυπον κείμενον τοῦ Εἰρηναίου, ἀλλά μετάφρασιν αὐτοῦ λατινικήν, ἥτις ὑπό τῶν ἐν τῇ Δύσει γενομένη δέν εἶναι ἀπίθανον νά μή ἀποδίδῃ ἀκριβῶς τό νόημά του. Πάντως πρὸς διακρίβωσιν τούτου δέον νά λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καί τά συμφραζόμενα, διά τῶν ὁποίων ὁ Εἰρηναῖος συνιστᾷ, ἵνα προκειμένου νά ἀποφασίσῃ τις μεταξύ αἵρετικῶν καί Ὀρθοδόξων, προσφεύγῃ εἰς τήν διδασκαλίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, καί μάλιστα ἐκείνων, αἵτινες διά τῆς διαδοχῆς τῶν ποιμένων τῶν ἀναγονται

37. Ρωμ. ἐν προοιμίῳ Β' 274.

38. Εἰρηναίου III, 3, 2-M. 7, 849.

μέχρι τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ δέ θά ἦτο μακρόν νά διατρέξῃ ταύτας, ἀρκεῖ νά ἐξετάσῃ τις ποία εἶναι ἡ διδαδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Κατά τὰ συμφραζόμενα λοιπόν ταῦτα ἡ *potentior principalitas* τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δέν προβάλλεται ὑπό ἔννοιαν ἀπόλυτον, ἀλλά μόνον («*quoniam longum est in hoc tali volumine omnium ecclesiarum enumerare successiones*») πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐκζητοῦντος τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, μὴ διαμφισβητουμένου, ἀλλά τὸναντίον διακηρυττομένου, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν θά ἡδύνατό τις νά πληροφορηθῇ περὶ τῆς ἀληθείας.

2. «Ἄλλως τε τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου *potentior principalitas*, ἐάν ὄντως οὗτος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου, ἀποσαφεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ πρᾶξις, περὶ τῆς ὁποίας πληροφοροῦσιν ἡμᾶς δύο γεγονότα, τῶν ὁποίων δέν ὑπῆρξε ξένος καὶ αὐτός ὁ Εἰρηναῖος. Ἀναφέρονται δέ τὰ γεγονότα ταῦτα εἰς τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τοῦ Πάσχα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ Ρώμη ἠκολούθει ἄλλην παράδοσιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας τηρουμένης. «Τοῦ μακαρίου δέ Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ρώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου», καθά ἀναφέρει ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Εἰρηναῖος, οὔτε ὁ Ἀνίκητος τόν Πολύκαρπον πείσαι ἡδύνατο, οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τόν Ἀνίκητον ἔπεισεν, ἀλλὰ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, μὴ ἀποπειραθέντος τοῦ Ἀνικήτου διὰ χρήσεως τοῦ ἀνυπάρχοντος πρωτείου ἐξουσίας νά ἐπιβάλλῃ τὴν παράδοσιν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰς τόν Πολύκαρπον. Ὅτε δέ πάλιν βραδύτερον, ζῶντος ἔτι τοῦ Εἰρηναίου, Βίκτωρ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξεδήλωσε διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα διάθεσιν, ὅπως ἀποκόψῃ τὰς ἐν Ἀσίᾳ Ἐκκλησίας τῆς μετ' αὐτοῦ κοινωνίας, «οὐ πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις ταῦτα ἡρέσκετο, ἀλλὰ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος, ἐκ προσώπου ὧν ἡγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν, ἀντιτάσσονται, φέρονται δέ καὶ τούτων αἱ φωναὶ πληκτικώτερον καθαπτόμεναι τοῦ Βίκτωρος»³⁹. Καὶ ματαιοῦται ἡ πρόθεσις τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἀπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ ὁποίου πα-

39. Παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. V, 24, 16 καὶ 9-11, Μ. 20, 508 καὶ 497.

ρουσιάζονται ἀνεξάρτητοι οὐ μόνον οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀλλὰ καί οἱ ἐν τῇ Δύσει ἐπίσκοποι.

3. Παρόμοιον θά ἡδύνατο νά παρατηρήσῃ τις καί περὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ Παπικοῦ πρωτείου προβαλλομένων μαρτυριῶν ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Κυπριανοῦ. Ὀνομάζει μὲν ὁ Κυπριανός τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης μητέρα καί ρίζαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καί καθέδραν τοῦ Πέτρου καί προϋσταμένην Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἡ ἐπισκοπικὴ ἐνότης προῆλθεν⁴⁰. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἀναφερόμενος εἰς τὰς διαφορὰς γνωμῶν, αἰτινες περὶ τοῦ βαπτίσματος ἰδίᾳ τῶν αἵρετικῶν παρατηροῦνται μεταξύ τῶν ἐπισκόπων, γράφει καί ἐξ ὀνόματος ἄλλων, πρὸς τὸν Στέφανον ἐπίσκοπον Ρώμης, ὅτι «δὲν ἀξιούμεν νά βιάσωμεν οὔτε νά δώσωμεν νόμον εἰς κανένα, διότι ἕκαστος ἐπίσκοπος ἔχει πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας του, ὣν ὑπόλογος περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ⁴¹. Παρά τὴν ἐπιμονὴν δέ τοῦ Στεφάνου, ὅπως μὴ ἀναβαπτίζωνται οἱ αἵρετικοί, καί παρὰ τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ ὁ Κυπριανός, καί οἱ περὶ αὐτόν ἐπίσκοποι, «συμφωνήσαντες μετὰ τῶν ἐπισκόπων Ἑλένου καί Φερμιλιανοῦ καί πάντων τε τῶν ἀπὸ Κιλικίας καί Καππαδοκίας καί Γαλατίας καί πάντων τῶν ἐξῆς ὁμορούντων ἐθνῶν» ἀντέστησαν καί διὰ συνοδικῶν ἔτι ἀποφάσεων ἐφήρμοσαν πρᾶξιν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐν Ρώμῃ κρατοῦσαν. Ρητῶς δέ ἀλλαχοῦ ὁ Κυπριανός διακηρύττει, ὅτι καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν ὅ,τι ὑπῆρξεν ὁ Πέτρος, κεκτημένοι τὰ ἴσα δικαιώματα τιμῆς καί ἐξουσίας⁴².

4. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τό φρόνημα καί τοιαύτῃ ἡ πρᾶξις τῶν κατὰ τὴν Δύσιν Ἐκκλησιῶν κατ' αὐτούς ἔτι τοὺς πρώτους αἰῶνας. Ὅ,τι δέ συναντῶμεν ἔπειτα εἴτε ὡς ἐπευφημίας καί ὡς ἀβρόφρονας ἐπαίνους πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Ρώμης⁴³ εἴτε

40. «Ecclesiae catholicae matrix et radix». Epist. Ad Cornelium 4 § 3, m. 3, 733. «Ad Petri cathedram adque ad ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est». Epist. XII ad Cornelium § 14 in. 3. 844.

41. Epist. 72, 3 m. 3, 1039.

42. De eccl. unit., 4. m 4,515.

43. «Σχετικῶς καί Ἡλίας ὁ Μηνιάτης (παρὰ Sugie, μν. ἐργ. IV, σελ.

ὡς ἐκφράσεις τιμῆς καί σεβασμοῦ πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου, εἴτε ὡς ἐξάρσεις τοῦ Πέτρου, ὡς κορυφαίου τοῦ σώματος τῶν Ἀποστόλων καί ὡς θεμελίου τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀποδεικνύει τίποτε περὶ πρωτείου ἐξουσίας, τό πολὺ δέ μαρτυρεῖ πρωτεῖον τιμῆς, ὅπερ οὐδέποτε ἡρνήθη ἡ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. Καί ἵνα ἐπισφραγίσωμεν τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα καί δι' ἐτέρας ἐκ Δύσεως μαρτυρίας, ἐπικαλούμεθα τοὺς λόγους τοῦ Ἱερωνύμου, καθ' οὓς «ὅπουδῆποτε καί ἂν ὦσιν ἐπίσκοποι, εἴτε ἐν Ρώμῃ, εἴτε ἐν Κων/πόλει, εἴτε ἐν Ρηγίῳ... τῆς αὐτῆς ἀξίας εἰσὶ καὶ τὴν αὐτὴν ἱερωσύνην ἔχουσι. Πάντες τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι εἰσι»⁴⁴.

410) παρατηρεῖ: «Καί ἂν εἶναι καὶ τινες τῶν Ἀγ. Πατέρων ὅστις γράφων πρὸς τὸν Ρώμης ἐπίσκοπον ἠθέλησε νά τόν ἐγκωμιάσῃ... τὰ ἐγκώμια πρέπει νά νομίζωνται δόγματα; Ὁχι». Ματαίως ὁ Sugie (μν. ἐργ. 52) ἐκβιάζει τό σαφῶς ἐκπεφρασμένον νόημα τοῦ 28^{ου} κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καθ' ὃν «...τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τό βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα...», καί ἀντιβάλλον αὐτόν πρὸς τὸν 3ον κανόνα τῆς Β' Οἰκουμ., καθ' ὃν «τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς **τιμῆς** μετὰ τόν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον...», **ζητεῖ** νά ἀποδείξῃ ὅτι τὰ πρεσβεῖα τῆς Ρώμης δὲν ἦσαν ἀπλᾶ πρεσβεῖα τιμῆς [Mansi VII 445... Τό νόημα ἀμφοτέρων τῶν κανόνων εἶναι σαφές... Τό ἐάν δέ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου γράφει πρὸς τόν Λέοντα τόν μέγαν..., ὅτι «διὰ πάντα ὑμῖν τό πρωτεύειν ἀρμόττει» [M. 54, 847] καί ὅτι «εἴτε πολλῶν προνομίων κοσμεῖται ὁ ὑμέτερος θρόνος, ὃν Πέτρος καί Παῦλος θρόνον εὐγενέστατον κατέστησαν», οἱ δέ πατέρες τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πρὸς αὐτὴν δογματικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος, ἀνεφώνησαν «Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε» [Mansi VI, 971], καί οἱ Μάξιμος Ἀντιοχείας, Ἰωάννης ὁ Σεβαστείας, καί Νουνέχιος ὁ Λαοδικεῖας ἀποκαλοῦσι... τόν Λέοντα πατέρα ἡμῶν [Mansi αὐτόθι 1055], καθὼς καί ἄλλαι τινές φράσεις φιλοφροσύνης εἴτε ἐλέχθησαν, εἴτε ἐγράφησαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ταῦτα οὐδέν ἀποδεικνύουσιν, ἐφόσον ἤθελον ἐξετασθῇ... καί ἐρμηνευθῇ καί ὑπὸ τῆς ἀνέκαθεν ἐπικρατησάσης ἐν τῇ διοικήσει πασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν πρᾶξεως...».

44. Hieronym. Epist. 146 ad Evangelum § 1 «Ubi cumque fuerit episcopus sive Romae. Sive Constantinopoli... ejusdem meriti, ejusdem est et sacerdotium... Omnes Apostolorum successores sunt». Ἐκ τῶν νεωτέρων συμβο-

λικῶν βιβλίων ἡ Ὁμολογία Κριτοπούλου θίγει εἰδικώτερον τά κατά τήν ἰσότητά τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν... «Οὐδεῖς γάρ τούτων κατεπαίρεται τῶν ἄλλων, οὐδέ καθόλου κεφαλή τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀξιοῖ τις ἐκεῖνον καλεῖσθαι... Ταῦτα οὖν εἰδότες οἱ ἀγιώτατοι... πατριάρχαι τῆς καθόλου Ἐκκλησίας... οὐδένα θέλουσι καθόλου κεφαλὴν ὀνομάζειν, ἀρκοῦμενοι τῇ τεθεωμένῃ καί παντοδυνάμῳ κεφαλῇ, τῇ δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθημένη... Οὐ μόνον δ' ἐν ἄλλου πατριάρχου διοικήσει κωλύονται οἱ λοιποὶ ἀρχιερατικόν τι τελέσαι, ἄνευ προτροπῆς τοῦ γνησίου, ἀλλὰ καί ἂν εἷς τινα τῶν ὑπ' αὐτόν τελουσῶν διοικήσεων γένοιτό ποτε πατριάρχης, οὐδὲν ἀρχιερατικόν τι δύναται ἐνεργῆσαι ἄκοντος τοῦ γνησίου...» [Ι. Καρμίρη II σελ. 560-561]. Καί Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῷ «Λόγῳ περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἡ ἀληθοῦς Καθολικὴ Ἐκκλησία...», γράφει: «Πέτρος οὐδένα τρόπον τῶν Ἀποστόλων ἦν ἀρχή, εἰ καὶ πρωτεῖα ἐν Ἀποστόλοις ἀπενεγκάμενος, ἀλλ' ὡς συναπόστολος, οὐχ ὡς ἄρχων ἀποστόλων..., ὡς κορυφαῖος, ἕνα σὺν τοῖς λοιποῖς συμπεραίνων χορόν» [σελ. 586]. «Πέτρος ἀδελφός ἐν ἀδελφοῖς, τουτέστιν οὐ κεφαλή οὐδέ πατήρ· τοῦτο γάρ Χριστός» [σελ. 596, παρὰ Jungie, μνημ. ἔργ. VI, σελ. 349].

Ε. Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου

Ἀπεδείξαμεν διὰ τῆς ἐρμηνείας ὅλων τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ἐπίμαχον θέμα χωρίων τῆς Γραφῆς ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδέν «πρωτεῖον» διοικήσεως ἢ ἐξουσίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἔλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου (κατὰ τὴν σύμφωνον περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας), ὥστε νὰ δύναται νὰ μεταδώσῃ τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς οἰονδήποτε πνευματικόν διάδοχόν του (καίτοι οἱ ἀπόστολοι δέν εἶχον προσωπικούς πνευματικούς διαδόχους, ὡς ἰδρυταὶ πολλῶν Ἐκκλησιῶν). Ἀπεδείξαμεν ὡσαύτως ὅτι ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς πρώτης Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἣν ἀπετέλεσαν *ἰσοτίμως* οἱ δώδεκα ἀπόστολοι (μετὰ τὴν συνοδικὴν καὶ πάλιν ἐκλογὴν τοῦ Ματθίου) εἶχε μὲν ὁ ἀπ. Πέτρος τιμητικὴν τινα διάκρισιν, εἰσηγούμενος τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα ἢ ὁμιλῶν πρῶτος, δέν εἶχεν ὅμως οὔτε τὴν ἡγεσίαν τῆς διοικήσεως, οὔτε τὴν τιμητικὴν αὐτῆς ἀπλῶς προεδρίαν, διότι καὶ ταύτην κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος. Θὰ παραθέσωμεν δὲ τώρα συνοπτικῶς τὰς σαφεῖς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν πλήρως, καὶ καθ' ἡμᾶς, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε ἰδρυτὴς ὑπῆρξε τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, οὔτε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐμαρτύρησε· οὔτε καὶ μετέβη εἰς αὐτήν.

Μεταξὺ τῶν μαρτυριῶν τούτων, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἐκτενέστερον ἀναπτύσσονται ἐν τῇ περισπουδάστῳ ἱστορικῇ μελέτῃ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, σελ. 12-40⁴⁵, θὰ προτάξωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν Α' καθολ. ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου «πρὸς

45. Πρβλ. καὶ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10-15.

τούς ἐκλεκτούς παρεπιδήμους διασποράς Πόντου, Γαλατίας, Καπαδοκίας, Ἀσίας, καί Βιθυνίας...», γραφεῖσαν περί τό 62 μ.Χ.. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, καίτοι εἶναι καθολική, ἀποσιωπᾶται τό ὄνομα τῆς Ρώμης, ἥ διότι ἐγράφη αὕτη ἐκ Ρώμης, ἥ διότι μέχρι τῆς γραφῆς τῆς δέν ἐδίδαξεν οὗτος ἐν αὐτῇ. Ἡ πρώτη ὁμως ἐκδοχή ἀποκλείεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἐφόσον ἀναφέρεται ρητῶς ἐν αὐτῇ ὅτι ἐγράφη ἐν Βαβυλῶνι, πρόκειται δέ προφανῶς περί τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Βαβυλῶνος (ἐφόσον κατά τάς σαφεῖς μαρτυρίας τῆς Ἱστορίας ἀποκλείεται ἡ ἀρχαία) πρὸς νότον τῆς Ἑλιουπόλεως, ἐνθα ὑπῆρχε καί μεγάλη Ἰουδαϊκὴ κοινότης καί ναὸς Ἰουδαϊκός, ἐν ᾧ καί ὁ τάφος τοῦ προφήτου Ἰερεμίου σωζόμενος. Καί τοῦτο ἐνισχύεται καί ἐκ τῆς ἀξιώσεως τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Χριστιανῶν ὅτι ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας εἶναι ὁ ἀπ. Πέτρος, ὅστις ἐνεπιστεύθη τὴν Ἐκκλησίαν τῷ ἀκολουθῶνι τοῦ Εὐαγγελιστῇ Μάρκῳ. Συνάγεται ὅθεν ἐκ τούτων ὅτι μέχρι τῆς συγγραφῆς τῆς Α' καθολ. ἐπιστολῆς του, ἤτοι μέχρι τοῦ 62 περίπου μ.Χ., ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν εἶχε μεταβῆ εἰς Ρώμην⁴⁶.

Ὅτι δέ καί μετὰ τὴν συγγραφὴν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του δέν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην μαρτυρεῖ ἡ δευτέρα καθολικὴ ἐπιστολὴ του, ἐφόσον μάλιστα αὕτη ἐγράφη

46. Ἡ Α' καθολ. ἐπιστολὴ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη, κατά τὴν ὁμολογίαν πάντων σχεδόν τῶν ἐρευνητῶν, μετὰ τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἣν προφανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐκ τούτου δέ αἱ πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁμοιότητες. Δεδομένου λοιπόν ὅτι ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ ἐγράφη μεταξύ τοῦ 60-62 μ.Χ. ἐκ τοῦ **δεσμοῦ** τοῦ Πέτρου, προφανῶς τῆς Καισαρείας [Πράξ. ΚΔ' 27], ἄρα ἡ Α' καθολικὴ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη ἀργότερον, ἐν Βαβυλῶνι τῆς Αἰγύπτου, καί δέν ἀπευθύνεται αὕτη καί πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης, διότι ἀκριβῶς μέχρι τότε δέν εἶχε μεταβῆ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐκεῖ, ἡ ἐπινόησις δέ θεολόγων τινῶν τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Πέτρος «Βαβυλῶνα» ἡννώνει ἀλληγορικῶς τὴν Ρώμην, εἶναι ἀναξία καί ἀνασκευῆς. Διότι οὐδεὶς λόγος συνέτρεχε νὰ προσφύγῃ οὗτος εἰς τοιαύτην ἀλληγορίαν, ὑπαρχούσης, ὡς προείπομεν, Βαβυλῶνος, μέ ἀνθούσαν μάλιστα Ἰουδαϊκὴν παροικίαν. Ἡ ἀναφορὰ εἰς ἄλλην Βαβυλῶνα με ἀλληγορικὴν ἔννοιαν προφανῶς θὰ ἐδημιουργεῖ σύγχυσιν.

προφανῶς διὰ τούς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς, ἐνῶ ἡ πρώτη ἐγράφη διὰ τούς ἐξ Ἑβραίων. Διότι καί ἐν αὐτῇ οὐδόλως ἀναφέρεται τό ὄνομα τῆς Ρώμης. Καί τέλος, ὅτι καί περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του δέν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, βεβαιοῦνται ἐκ τῆς Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐν ἣ ῥητῶς οὗτος γράφει: (Δ' 16-17) «...ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι συμπαραγένετο, ἀλλὰ πάντες μέ ἐγκατέλιπον· ὁ δὲ Κύριος μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, **ἵνα δι' ἐμοῦ τό κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη**». Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, βεβαιοῦνται σαφῶς, ὅτι κατὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν ἦτο ἐν Ρώμῃ, ἄλλως ὁ ἀπόστολος Παῦλος θά ἐμνημόνευεν αὐτοῦ ἀναγκαίως. Ἀποδεικνύεται ὅμως προσέτι, ὅτι καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης οὐδόλως εἶχε μεταβῇ ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, διότι δέν ἦτο δυνατόν νά γράψῃ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «καί ἐν Ρώμῃ **δι' αὐτοῦ ἐπληροφορήθησαν καὶ ἤκουσαν τό κήρυγμα τὰ ἔθνη**», ἐάν προηγουμένως ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε διδάξει ἐκεῖ.

Ὅταν εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας τῆς Γραφῆς προστεθῶσι τὰ ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ' 14-31) ἀναφερόμενα περὶ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἅτινα ἀναπτύσσομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν πρὸς Ρωμ. ἐπιστολήν του, συνάγεται τό ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι πρό τῆς εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλὰ καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς Β' πρὸς Τιμόθ. ἐπιστολῆς του, ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν μετέβη εἰς Ρώμην. Ἀποκλείεται ὅμως ὡσαύτως τό ἐνδεχόμενον τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς του καί μετὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, γραφείσης, ὡς προείπομεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον χρόνον πρό τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου⁴⁷, διότι καί λόγος πλέον δέν ὑπῆρχεν, ἐφόσον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ

47. Π. Τρεμπέλα, Ἑρμην. τῶν ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σελ. 624 καὶ τοῦ ἰδίου «Δογματικὴ...», τόμ. Β', σελ. 397.

ἀποστόλου Παύλου, ἡρίθμει ἤδη πλῆθος μαρτύρων, ἀλλά καί χρόνος ὁμοίως, λόγω τοῦ ὅτι μετ' *ὀλίγον ἐκινήθη* ὁ ἐπὶ Νέρωνος μέγας διωγμός, καθ' ὃν πιθανῶς ἐμαρτύρησαν ἀμφότεροι οἱ ἀπόστολοι, οὐχὶ ὅμως ἐν Ρώμῃ. Διότι καί περὶ τούτου οὐδεμία σοβαρά ἱστορική μαρτυρία ὑπάρχει. Πᾶσαι αἱ σχετικαὶ τοιαῦται, ὡς θά ἀποδειχθῇ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐστηρίχθησαν *καλῇ τῇ πίστει* ἐπὶ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, αὕτη ὅμως ἐβασίσθη ἐπὶ ἀποκρύφων βιβλίων καὶ ἀναληθῶν πηγῶν. Πλὴν τούτου, ἀναμφισβήτητοι ἱστορικαὶ μαρτυρίαι βεβαιοῦσι τὰ ἐναντία. Μεταξύ δέ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἡ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ρώμης (88-97 μ.Χ.) ἔχει ὡς ἐξῆς:

«...Ἀλλ' ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητάς. Λάβωμεν τῆς γενεᾶς ἡμῶν τὰ γενναῖα ὑποδείγματα. Διὰ ζῆλον καὶ φθόνον οἱ μέγιστοι καὶ δικαιοτάτοι *στῦλοι*⁴⁸ ἐδιώχθησαν καὶ ἕως θανάτου ἤλθον. Λάβωμεν πρό ὀφθαλμῶν ἡμῶν τοὺς πρῶτους ἀποστόλους. Πέτρος διὰ ζῆλον ἄδικον οὐχ ἓνα οὐδέ δύο, ἀλλὰ πλείονας ὑπήνεγκε πόνους καὶ οὕτω μαρτυρήσας ἐπορεύθη εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον δόξης. Διὰ ζῆλον καὶ ὁ Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον ὑπέσχε, ἐπτὰ δεσμὰ φορέσας, φυγαδευθεὶς, λιθασθεὶς. Κήρυξ γενόμενος ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ *καὶ τῇ Δύσει*, τὸ γενναῖον τῆς πίστεως κλέος ἔλαβε δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν Κόσμον καὶ ἐπὶ τὸ *τέρμα* τῆς Δύσεως ἐλθὼν καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων, οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ Κόσμου».

Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ ἁγίου πατρός συνάγεται τὸ βέβαιον συμπέρασμα ὅτι ἀμφότεροι οἱ κορυφαῖοι δέν ἀπέθανον ἐν Ρώμῃ, ἄλλως οὗτος θά ἐποιεῖτο τούτου μνεῖαν ὅτι δέν ἀπέθανον ὡσαύτως διὰ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς Ρώμης..., ἀλλ' ἔνεκα ζήλου καὶ φθόνου· καὶ τέλος, ὅτι μόνον ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐγένετο κήρυξ ἐν τῇ Δύσει, «ἐπὶ τὸ *τέρμα* τῆς Δύσεως ἐλθὼν». Βεβαιοῦται δηλ. προσέτι ὅτι ὁ

48. Ὁ ἅγιος πατὴρ ὀνομάζει ἐπίσης τοὺς «κορυφαίους» ἀποστόλους ἀπλῶς «στῦλους» τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος.

ἀπόστολος Παῦλος μετέβη καί εἰς Ἰσπανίαν (ἣτις ἀποτελεῖ τό τέρμα τῆς Δύσεως), ὡς ἔγραφε ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐπιστολῇ (ΙΕ' 23-24): «... ἐπιποθίαν δέ ἔχων ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐάν πορεύομαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γάρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ...». Καί ὅτι προφανῶς ἐμαρτύρησεν ἐκεῖ, «...ἐπὶ τό τέρμα τῆς Δύσεως, καὶ κατὰ τὸν Ἅγιον Κλήμεντα, ἐλθόν»⁴⁹.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τῶν «κορυφαίων», ἡ σοβαρωτέρα καθ' ἡμᾶς μαρτυρία τῆς πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου μὴ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καὶ συνεπῶς τῆς μὴ ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπ' αὐτοῦ ἐξάγεται ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς πρὸ Ρωμαίους ἐπιστολῆς, μεθ' ὅσων ἀναφέρονται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων (ΚΗ' 14-31) περὶ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Οἱ ἐν Ρώμῃ Χριστιανοί (πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγράφη ἡ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή) προήρχοντο προφανῶς ἐξ ἐθνικῶν ἐκ Συρίας, Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, μαθητευσάντων προηγουμένως παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, προφανῶς δέ καὶ τινων Ἰουδαίων, ἐκ τῆς ἐν Ρώμῃ πολυαρίθμου τότε Ἰουδαϊκῆς κοινότητος. Χωρὶς νὰ ἀποτελῶσιν οὗτοι ὠργανωμένην Ἐκκλησίαν, συνήρχοντο προφανῶς καὶ ἐδιδάσκοντο εἰς διαφόρους οἴκους, ὡς ἐν τῇ

49. Π. Τρεμπέλα, «Ἑρμην. τῶν Ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σ. 624. «...Τό ὅτι δέ –ὁ ἀπόστολος Παῦλος– ἐπεχείρησε μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του ἐκ τῆς πρώτης φυλακίσεώς του [ἐν Ρώμῃ] καὶ τετάρτην περιοδεῖαν..., εὐρίσκεται μὲν σύμφωνον καὶ πρὸς ὑπαινιγμόν τοῦ Κλήμεντος Ρώμης [Α' Κορ. 5 «ἐπὶ τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθόν»], ἀποτελεῖ δέ τὴν μόνην φυσικὴν ἐξήγησιν τῆς ἐν τῷ κανόνι τοῦ Moratori ἀπαντώσης φράσεως «profectionem Pauli ab urbe ad Spaniam», τῶν δύο τούτων μαρτυριῶν ὑποδηλουσῶν πιθανώτατα καὶ τὴν πρὸς τὰ μέρη τῆς Σπανίας μετάβασιν τοῦ Παύλου κατὰ τὸν ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐκφρασθέντα πόθον... ὡς χρόνος τῆς ὁδοιπορίας ταύτης καθορίζεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων τό μεταξύ τῶν ἐτῶν 64-67 μ.Χ. χρονικὸν διάστημα, τοῦ ἔτους 67 θεωρουμένου ὑπὸ τούτων ὡς ἔτους μαρτυρίου τοῦ Παύλου».

οἰκία τοῦ Ἀκύλα καί τῆς Πρισκίλλης (Ρωμ. ΙΣΤ' 3-4)⁵⁰. Ταῦτα συνάγονται ἐκ τῶν ἐν κεφ. Α' 6 καί 15, τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφερομένων (ἐνθα ὁ ἀπόστολος τονίζει ὅτι εἶναι «ἀπόστολος ἐθνῶν» καί... «εἶναι πρόθυμος νά εὐαγγελισθῇ καί τοῖς ἐν Ρώμῃ...»), ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐν κεφ. ΙΑ' 13 τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς «...ὕμῖν γάρ λέγω τοῖς ἔθνεσι...».

Γράφων λοιπόν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκ Κορίνθου, κατὰ τό 58 μ.Χ.⁵¹, πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης τονίζει: «...ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καί κύκλῳ μέχρις Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τό Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, οὕτω δέ **φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι**, οὐχ **ὅπου ὠνομάσθη** Χριστός, **ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ**» (Ρωμ. ΙΕ' 19-20) Καί προσθétει: «...Διό καί ἐνεκοπτόμην τά πολλά τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς... ἐπιποθίαν δέ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὥς ἐάν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς» (Ρωμ. ΙΕ' 22-24). Μήπως καί μόνον ταῦτα δέν εἶναι ἰκανὴ μαρτυρία ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης, ἐγνώριζε καλῶς ὅτι πρὸ αὐτοῦ «**παρ' ἄλλου δέν ὠνομάσθη** εἰς αὐτοὺς Χριστός» καί ὅτι, «**οὐδεὶς ἄλλος πρὸ αὐτοῦ θεμέλιον παρ' αὐτοῖς τέθεικε**», διό καί φιλοτιμούμενος εἶχεν ἐπιποθίαν νά τοὺς ἐπισκεφθῇ;

Δέν εἶχε συνεπῶς ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβῇ εἰς Ρώμην πρὸ τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἥτοι πρὸ τοῦ 58 μ.Χ. Μήπως ὅμως μετέβη κατὰ τό ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς καί μέχρι τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου μεσολαβῆσαν διετές περίπου χρονικόν διάστημα; Καθ' ἡμᾶς καί μόνον τά ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ' 14-31) ἀναφερόμενα περὶ τῆς εἰς Ρώμην πρώτης μεταβάσεως καί τῆς ἐκεῖ ἐπὶ διετίαν παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείουσι τοῦτο ἀπολύτως. Ἐχουσι δέ ταῦτα ἐν συνόψει ὡς ἑξῆς:

50. Π. Τρεμπέλα, ἔρμην. τῆς πρὸς Ρωμ. ἐπιστολῆς, σελ. 10-11 καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 313.

51. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10.

Τόν ἀπόστολον Παῦλον καί τούς μετ' αὐτοῦ ὑποδέχονται, «ἐξελθόντες μέχρις Ἀππίου φόρου...» (Πράξ. ΚΗ' 15), οἱ ἐν Ρώμῃ χριστιανοί ἀδελφοί, γνωστοί, προφανῶς, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, ἐξ οὗ καί οὗτος ἰδὼν αὐτούς «ἔλαβε θάρσος»· ἀλλ' ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις δέν ὑπάρχει προδήλως «ἐπίσκοπος» τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ἢ πρεσβύτερος, ἄλλως θά ἐγίνετο αὐτοῦ εἰδική μνεία, ὡς ἐγένετο διὰ τούς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου (Πράξ. ΚΗ' 17 ἐξ.).

Λαβὼν ἀκολούθως ἄδειαν ὁ ἀπόστολος Παῦλος νά μείνη «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» (Πράξ. ΚΗ' 30) (ὅπου καί ἔμεινε ἐπὶ διετίαν), καλεῖ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τήν εἰς Ρώμην ἄφιξίν του τούς «ὄντας τῶν Ἰουδαίων...» (Πράξ. ΚΗ' 17) καί ὁμιλεῖ πρὸς αὐτούς περὶ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ, «...τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ, δι' ἣν τήν ἄλυσιν περιεβάλλετο» (Πράξ. ΚΗ' 20). Οὗτοι ἀπαντῶντες ὅτι δέν ἔλαβον γράμματα περὶ αὐτοῦ καί δηλοῦντες ὡς Ἰουδαῖοι –καί μάλιστα οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ– *ὅτι οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀδελφῶν Ἰουδαίων* προηγουμένως ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ αὐτοῦ πονηρόν, ἀξιούσι νά ἀκούσωσι παρὰ τοῦ ἰδίου τὰ τῆς διδασκαλίας του, *ἣν ἀποκαλοῦσιν αἵρεσιν*, γνωστοῦ ὄντος εἰς αὐτούς, ὅτι «*πανταχοῦ ἀντιλέγεται*». Ὁρισθείσης ἡμέρας, ἄρχεται τῆς διδασκαλίας «πειθων» τινάς ἐξ αὐτῶν..., ἐνῶ ἄλλοι «ἠπίστουν» (Πράξ. ΚΗ' 24). Ἐκ τῶν πειθομένων δέ προδήλως καί τῶν ἄλλων προϋπαρχόντων ἀδελφῶν χριστιανῶν, πρὸς οὓς ἔγραψε τήν πρὸς Ρωμ. ἐπιστολήν του, ἰδρύει τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἧς ἐπίσκοπον χειροτονεῖ τόν μαθητὴν του Λίνον. Πῶς λοιπόν ἦτο δυνατόν ἐν τῇ λεπτομερεστάτῃ ταύτῃ περιγραφῇ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί τῆς ἐπὶ διετίαν ἐκεῖ παραμονῆς του, νά μὴ γίνῃ καί ἡ ἐλαχίστη νύξις περὶ τυχόν προηγουμένης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τῆς ὑπάρξεως ἐν Ρώμῃ ὠργανωμένης Ἐκκλησίας, ἰδρυθείσης ὑπ' αὐτοῦ, ὡς καί τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου τῆς; Πῶς δέ καί οἱ «ὄντες», οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων, ἀποσιωπῶσι τήν ἐκεῖ προηγουμένην μετάβασιν τοῦ

«ἀδελφοῦ»⁵² καί «διδασκάλου» τῶν Ἰουδαίων ἀποστόλου. Πέτρου, ὅπως δ' ἀντιθέτως δηλοῦντες, ὅτι «οὐδεῖς τῶν ἀδελφῶν παρεγένετο» μέχρι τότε πρὸς αὐτούς, ἀξιούσι παρὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου νά ἀκούσωσι τά τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας; Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος μετέβαινε προηγουμένως εἰς Ρώμην καί ἐδίδασκε καί ἵδρυνεν Ἐκκλησίαν, ἦτο δυνατόν νά μή γνωρίζωσι τοῦτο οἱ «ὄντες» τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων; Καί ἦτο δυνατόν νά μή γίνη καί νύξιν καὶ περὶ αὐτῆς καί τοῦ ἐπισκόπου τῆς εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν καί τοῦ ἀπ. Παύλου συζητήσεις;

Ἀλλά καί αἱ πρὸς Φιλιππησίους, πρὸς Κολοσσαεῖς καί πρὸς Τίτον ἐπιστολαὶ τοῦ ἀπ. Παύλου, αἱ *ἀναμφισβητήτως* γραφεῖσαι ἐν Ρώμῃ, κατὰ τό διετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του, ἐν αἷς οὐδεμία νύξιν γίνεται περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐνῶ, καί δὴ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς, γίνεται ὀνομαστικὴ μνηεὶα τῶν ἄλλων, ἀποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον μαρτυρίαν, ὅτι πρὸ τοῦ ἀπ. Παύλου δέν μετέβη εἰς Ρώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος, οὔτε δέ καί μετ' αὐτόν καί καθ' ὃν χρόνον οὗτος παρέμεινεν ἐκεῖ. Ἐκ δέ τῆς Β' πρὸς Τιμόθεον γραφείσης, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου (64-67 μ.Χ.), προσεπιβεβαιοῦται ὅτι δέν μετέβη οὗτος εἰς Ρώμην.

Καί ἄλλα ὁμως ἐξηκριβωμένα ἱστορικά γεγονότα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς μνησθείσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀποδεικνύουσιν ὡς τελείως ἀναληθεῖς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβάς εἰς Ρώμην τῷ 41 μ.Χ.! παρέμεινεν ἐκεῖ συνεχῶς! , μέχρι τοῦ 66 μ.Χ., ὅτε καί ἐπὶ Νέρωνος ἐμαρτύρησεν.

Οὕτως εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπεστράφη τῷ 37 μ.Χ., «μετὰ τρία δέ ἔτη ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον καί ἐπέμεινε παρ' αὐτῷ ἡμέρας δέκα πέντε» (Γαλ. Α' 18). Ἡ πρώτη λοιπὸν συνάντησις τῶν δύο

52. Καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει τοὺς «ὄντας» τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων «ἀδελφούς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς φυλετικῆς ἀδελφωσύνης.

ἀποστόλων ἐγένετο ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 39 μ.Χ. Συνεχίζων ὁ ἀπ. Παῦλος ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ (Β' 1), βεβαιοῖ, ὅτι ἀνέβη τό δεύτερον εἰς Ἱεροσόλυμα «μετά δέκα τέσσαρα ἔτη», μετά τῶν ἀποστόλων Βαρνάβα καί Τίτου, κατά τήν δευτέραν δέ ταύτην μετάβασιν του ἐγένετο καί ἡ πρώτη ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστολική σύνοδος διά τόν τρόπον τῆς εἰσδοχῆς εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἐθνῶν προσερχομένων (Πράξ. ΙΕ' 5-30). Ὡστε καί μετά δέκα τέσσαρα (14) ἔτη ἀπό τοῦ 39 μ.Χ., ἤτοι τῷ 53 μ.Χ., ὁ ἀπόστ. Πέτρος εὐρίσκεται εἰς «Ἱεροσόλυμα καί λαμβάνει μέρος εἰς τήν Α' Ἀποστολικήν σύνοδον, κατά τόν αὐτόν δέ προδήλως χρόνον δίδει τοῖς ἀποστόλοις Παύλῳ καί Βαρνάβῃ – μετά τοῦ Ἰωάννου– «δεξιᾶς κοινωνίας» καί ἀκολουθῶς ἐλέγχεται ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἀντιόχειαν.

Τῷ 58, ὡς προείπομεν, γράφεται ἐκ Κορίνθου ἡ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή, ἐν ἣ ὁ ἀπ. Παῦλος φέρεται καλῶς γνωρίζων ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀπόστολος εἶχε μεταβῆ μέχρι τότε εἰς Ρώμην, καί τῷ 60 μ.Χ. ἀναβαίνει οὗτος τό τελευταῖον εἰς Ἱεροσόλυμα (Πράξ. ΚΑ' 17), ὅπου προφανῶς δέν εὐρίσκεται ὁ ἀπ. Πέτρος, διότι ἐπισκέπτεται μόνον τόν Ἰάκωβον, παρ' ᾧ «παραγίνονται πάντες οἱ πρεσβύτεροι». Συλλαμβανόμενος ἐν Ἱεροσολύμοις ἄγεται εἰς Καισάρειαν, ὅπου παραμένει δέσμιος ἐπὶ διετίαν (Πράξ. ΚΔ' 27) καί ὅπου προδήλως γράφει τήν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν⁵³ καί ἐκεῖθεν μετάγεται τό πρῶτον εἰς Ρώμην, κατά τό 62 μ.Χ.

53. Πρβλ. + Π. Τρεμπέλα, ὑπομν. εἰς τὰς ἐπιστ. τοῦ Παύλου, σελ. 433-434, ἀποκλίνοντος ὑπὲρ τῆς γνώμης πολλῶν ἐρμηνευτῶν, ὅτι ἡ πρὸς Ἐφεσ. ἐπιστολή ἐγράφη εἰς Ρώμην, ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει τοῦ ἀποστόλου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν γνώμην ἄλλων φρονούντων, ὅτι ἐγράφη ἐν Καισαρείᾳ κατά τήν ἐκεῖ διετίαν ἐν «δεσποτηρίῳ» φυλάκισίν του. Συμφωνοῦντες μετά τῶν δευτέρων, διότι ἐν Ρώμῃ ὁ ἀπόστολος δέν ἐκρατήθη ἐν «δεσποτηρίῳ» κατά τήν πρώτην «συνοδείᾳ» μετάβασιν του, ἀλλὰ τῷ ἐπετράπη νά παραμείνῃ «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» [Πράξ. ΚΗ' 30], θά παρατηρήσωμεν, ὅτι, εἴτε ἐν Καισαρείᾳ, εἴτε ἐν Ρώμῃ ἐγράφη ἡ ἐπιστολή αὐτή, ἀποτελεῖ πάντως ἀμάχητον μαρτυρίαν, ὅτι, ἐφόσον ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε ταύτην ὑπ' ὄψιν του, ὅταν ἔγραφε τήν Α' Καθολ. ἐπιστολήν του, ἄρα ἔγραψε ταύτην ὁπωσδήποτε μετά τήν πρώτην μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ρώ-

Ὅταν λοιπόν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν: α. ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφων τὴν Α' Καθολικὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς ἐν διασπορᾷ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς «Πόντου, Γαλατίας κλπ.» εἶχε γνῶσιν τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περὶ τὸ 62 μ.Χ. β. ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης – κατὰ τὴν τελευταίαν μετὰβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἱεροσόλυμα – δέν εὕρισκετο ἐκεῖ· καί γ. ὅτι ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς (58 μ.Χ.) καὶ ἀκολουθῶς τῆς πρὸς Ἐφεσίους (60-62 μ.Χ.) μέχρι τῆς πρώτης συνοδείᾳ μεταγωγῆς δεσμίου τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ῥώμην δέν εἶχεν οὗτος οὐδόλως μεταβῆ εἰς Ῥώμην (ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς πρώτης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἣν προανεπτύξαμεν), δέν καθίσταται ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀπουσιάζων ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξ Ἱεροσολύμων, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκεῖ μετὰβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, εὕρισκετο ὄντως κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς τὴν Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, ὅπου καὶ ἔγραψε τὴν Α' Καθολικὴν ἐπιστολὴν τοῦ, ἐν ἣ οὐδόλως ἀνέφερε τὴν Ῥώμην, ἀκριβῶς διότι δέν εἶχε οὐδόλως μέχρι τότε μεταβῆ ἐκεῖ;

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ λοιπόν πασῶν τῶν μαρτυριῶν τούτων συνάγεται τὸ ἀμάχητον πλέον συμπέρασμα ὅτι πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου δέν μετέβη εἰς Ῥώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἐπίσης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου

μην. Τὸ ἐνδεχόμενον τῆς μεταβάσεως τοῦ κατὰ τὸ ἐνδιάμεσον χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς τυχόν ἐν Καισαρείᾳ συγγραφῆς τῆς πρὸς Ἐφεσ. ἐπιστολῆς μέχρι τῆς εἰς Ῥώμην πρώτης μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείεται ὡσαύτως ἀπολύτως, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι [ΚΗ' 15-31] λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς μεταβάσεως ταύτης. Ἐάν δέ γίνῃ δεκτόν, ὅτι καὶ ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ ἐγράφη ἐκ Ῥώμης, τότε προσεπιβεβαιοῦται περισσότερον οὐ μόνον ἡ μὴ μετάβασις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ῥώμην πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλὰ καὶ ἡ μετ' αὐτόν καὶ δὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του. Διότι ἀποκλείουσιν τοῦτο καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου αἱ γραφείσαι ἐν Ῥώμῃ, ἐν αἷς, καὶ κατὰ τὰ προλεχθέντα, δέν μνημονεύεται ὁ ἀπόστολος Πέτρος παντελῶς.

Παύλου πρὸς Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς καὶ Τίτον, αἵτινες ἀναντιρρήτως ἐγράφησαν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ πολυετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του (καὶ ἐν αἷς οὐδεμία νύξις γίνεται περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καίτοι γίνεται ὀνομαστική μνηεῖα τῶν ἄλλων ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς) συνάγεται ὡσαύτως τὸ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι οὔτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Ρώμῃ παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μετέβη ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε, ὡς προείπομεν, οὐδεὶς πλέον ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο λόγος, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἰδρυθεῖσα ἤκμαζε, ἠγέρθη δέ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ μέγας ἐπὶ Νέρωνος διωγμός. Τέλος, ἐκ τῆς Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης ἐν Ρώμῃ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, προσεπιβεβαιοῦται, κατὰ τὰ προαναπτυχθέντα, ὅτι οὐδέποτε μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην. Καὶ ἀποδεικνύονται οὕτως ὅλως ἀβάσιμοι καὶ ἀναληθεῖς οἱ περὶ τοῦ ἐναντίου ἰσχυρισμοὶ τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὡς καὶ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐπικαλοῦνται· διότι καὶ αἱ πληροφορίες αὗται προδήλως ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ἀποκρύφων βιβλίων καὶ ἀναληθῶν πηγῶν. Περὶ τῶν πληροφοριῶν δέ τούτων ἐκ τῆς αὐτῆς «...Μελέτης» τοῦ ἀγίου Νεκταρίου (σελ. 32-40) μεταφέρομεν τὰ ἑξῆς:

«Εἶδομεν ὅτι καὶ μέχρι τέλους τοῦ 66 μ.Χ. ὁ Παῦλος ἦν ἐν Ρώμῃ ἐλεύθερος καὶ ζῶν. Ἐπειδὴ δέ οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὁ Πέτρος, ἄρα ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἐν Ρώμῃ...

»Ἄλλ' ὁ Πέτρος καὶ μετὰ ταῦτα δέν μετέβη εἰς Ρώμην, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 81 ἔτους, ὡς ἐκ τῶν ἱστορουμένων ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου δείκνυνται, ἑαυτὸν ἀναιροῦντος.

»Ὁ Εὐσέβιος ἐν βιβλ. III κεφ. α', β', καὶ ἐν βιβλ. IV α' καὶ ἀλλαχοῦ λέγει περὶ Πέτρου ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην καὶ ὅτι ἐχειροτόνησεν ἐκεῖ τὸν Λίνον πρῶτον ἐπίσκοπον Ρώμης, καὶ ἐν βιβλ. II κε', ὅτι ἐθανατώθη ἐπὶ Νέρωνος ἐν Ρώμῃ... Ἄλλ' ὁ αὐτός ἐν τῷ III βιβλ., κεφ. ιγ', λέγει: «Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος

τῆς βασιλείας Τίτου, Λίνος ἐπίσκοπος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας δύο καί δέκα ἐνιαυτοῖς τήν λειτουργίαν κατασχών, Ἀνεγκλήτω ταύτην παραδέδωκεν.

»Ἰδωμεν ἤδη ποίῳ ἔτει ἀντιστοιχεῖ τό δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Τίτου, καθ' ὃ παρέλαβε τόν θρόνον ὁ Ἀνέγκλητος.

»Ὁ Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἀπό τοῦ 40 μέχρι τοῦ 54. Ὁ Νέρων ἀπό τοῦ 54 μέχρι τοῦ 68. Ὁ Οὐεσπεσιανός ἀπό τοῦ 69 μέχρι τοῦ 79. Ὁ Τίτος ἀπό τοῦ 79 μέχρι τοῦ 81 καί πλέον 1/3 τοῦ ἔτους. Ὡστε ἀπό τοῦ 81 ἔτους, ἀφαιρουμένων 12 ἐτῶν τῆς ἐπισκοπῆς Λίνου, μένουσι 81-12= 69· ὥστε κατὰ τό 69-70 μ.Χ. ἐχειροτονήθη ὁ Λίνος κατὰ τήν ἀκριβῆ χρονολογίαν καί τήν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου. «Ἦδη ἐρωτῶμεν· πῶς ἐχειροτονήθη ὑπό τοῦ Πέτρου, μαρτυρήσαντος κατὰ τό 66 κατὰ τοὺς Παπικούς; Πῶς δέ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, κεφ. Δ', λέγει τά ἀντιφατικά ταῦτα «Λίνος δέ οὐ μέμνηται συνόντος ἐπὶ Ρώμης αὐτῷ (τῷ Παύλῳ) πρῶτος μετὰ Πέτρον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας τήν ἐπισκοπὴν ἤδη πρότερον κληρωθεὶς δεδῆλωται»; Πῶς συμβιβάζεται «τό πρότερον κληρωθεὶς μετὰ Πέτρον», μέ τήν εἶησιν, τήν ὁποίαν μᾶς δίδει μέ τά ἑννέα μόνον κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ βιβλίου του; Πῶς ὁ πρότερον ὑπό τοῦ Πέτρου κληρωθεὶς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ρώμης κατὰ τό 69 ἔτος; Ὡστε ὀρθῶς ὑπεστηρίξαμεν, ὅτι τό «μετὰ Πέτρον» ἦτο «μετὰ Παῦλον». Ἡ πληροφορία αὐτὴ τῆς χειροτονίας τοῦ Λίνου κατὰ τό 69-70 μ.Χ. βεβαιοῖ τήν δευτέραν εἰς Ρώμην ἐπιδημίαν τοῦ ἀπ. Παύλου, ἴσως μετὰ τήν εἰς Ἰσπανίαν μετάβασίν του· προσέτι μαρτυρεῖ αὐτόν ἔτι ζῶντα· τά δέ περὶ μαρτυρίου του μετὰ τοῦ ἀπ. Πέτρου κατὰ τό 66ον ἐπὶ Νέρωνος, ἐλέγχονται ἀνακριβῆ. Ὅτι Παῦλος ἦν καί οὐχὶ Πέτρος, μαρτυρεῖται καί ἐκ τῶν διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων, Βιβλ. Ε' κεφ. ΜΕ', ἐν αἷς μόνον περὶ τοῦ ἀπ. Παύλου γίνεται λόγος, περὶ δέ τοῦ ἀπ. Πέτρου οὐδεὶς.

»Ὁ Ἀνέγκλητος, κατὰ τόν Εὐσέβιον, ἐπεσκόπευσε 12 ἔτη (Βιβλ. ΙΙΙ ιε'). Δωδεκάτω δέ ἔτει τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας (Δομιτιανοῦ) τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησίας· Ἀνέγκλητον ἔτεσιν ἐπισκεπύσαντα δέκα δύο διαδέχεται Κλήμης.

»Κατά τήν ἀκριβῆ χρονολογίαν ὁ Τίτος ἀπέθανεν, ὡς εἶδομεν, τό 81 μ.Χ. καί παρέλαβε τήν ἡγεμονίαν Δομιτιανός... ὥστε προστιθεμένων 12 πρὸς τοῖς 81 ἔχομεν 93, τό ἔτος καθ' ὃ ἐχειροτονήθη ὁ Κλήμης τρίτος διάδοχος τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, καί ὅμως παρά τοῖς Παπικοῖς φέρεται, ὅτι **καί οὗτος** ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐχειροτονήθη!!!

»Παρ' Εὐσεβίῳ φέρεται τό ἐξῆς ἀπόσπασμα τοῦ Εἰρηναίου: «Θεμελιώσαντες οὖν καί οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀπόστολοι τήν Ἐκκλησίαν, Λίνῳ τήν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν» (Εὐσεβ. Βιβλ. V στ'). Ἐπίσης ἐν Κεφ. Η' τοῦ αὐτοῦ Βιβλ. φέρεται ἕτερον τοῦ Εἰρηναίου ἀπόσπασμα, τό ἐξῆς: «Ὁ μὲν δὴ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν καί γραφῇ ἐξήνεγκεν Εὐαγγέλιον, τοῦ Πέτρου καί τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ εὐαγγελιζομένων καί θεμελιούντων τήν Ἐκκλησίαν. Μετά δέ τήν τούτων ἔξοδον Μάρκος, ὁ μαθητής καί ἐρμηνευτής Πέτρου, καί αὐτός τὰ ὑπὸ τοῦ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παρέδωκε». Κατά τὰ δύο ταῦτα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Εἰρηναίου μανθάνομεν ἑπτὰ τινα: i. «Ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος συνεθεμελίωσαν καί ὠκοδόμησαν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης». ii. ὅτι ἀμφότεροι ἐνεχείρισαν τήν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ. iii. ὅτι ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ συνέγραψε τό Εὐαγγέλιόν του. iv. ὅτι ἔγραφε, καθ' ὃν χρόνον Πέτρος καί Παῦλος εὐηγγελίζοντο καί ὠκοδόμουν τήν Ἐκκλησίαν Ρώμῃ. v. ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος εἶχον σύγχρονον τήν ἔξοδον. vi. ὅτι ὁ Μάρκος ἐγένετο ἐρμηνευτής τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ καί vii. ὅτι ὁ Μάρκος συνέγραψε μετὰ τήν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων τό κατ' αὐτόν Ἰ. Εὐαγγέλιον. Δεῦτε ἴδωμεν, ἔάν ταῦτα οὕτως ἔχει.

»Πρῶτον ὁ Εἰρηναῖος λέγει, ὅτι ὁ Πέτρος καί Παῦλος συνεθεμελίωσαν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης· ὁ Εἰρηναῖος ἤκμασε κατὰ τόν δεῦτερον αἰῶνα (140-202 μ.Χ.). Τήν πληροφορίαν του ταύτην ἔλαβεν ἐν Ρώμῃ πιστεύσας ὡς ἀληθῇ ἱστορίαν τόν περὶ Σίμωνος μάγου μῦθον, διότι γράφει, ὅτι ὄντως ἐν Ρώμῃ, πρὸς τιμὴν τοῦ Σίμωνος μάγου, ἠγέρθη ἀνδριὰς διὰ

τήν μαγικήν αὐτοῦ τέχνην... Ἡ παραδοχή τοῦ μύθου ὡς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐξηγεῖ τήν παραδοχήν τῆς μεταβάσεως τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, διότι ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ ἱστορεῖται ὅλη ἡ κατὰ τοῦ Σίμωνος μάγου ἐνέργεια τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ ἡ εἰς Ρώμην μετάβασις τοῦ Πέτρου. Πρὸ τοῦ Εἰρηναίου ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, ἀκμάσας κατὰ τὸ ἡμῖς τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἐπίστευσε τὸν μῦθον, πεισθεὶς εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἐν Ρώμῃ χριστιανῶν. Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ Ἰουστίνου. «Σίμονα μὲν τινα Σαμαρέα τὸν ἀπὸ κώμης λεγομένης Τιττῶν, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις ποιήσας μαγικὰς ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Βασιλίδι Ρώμῃ Θεὸς ὠνομάσθη καὶ ἀνδριάντι παρ' ἡμῶν ὡς Θεὸς τετίμηται· ὃς ἀνδριὰς ἀνεγέγερται ἐν τῷ ποταμῷ Τίβερι μεταξὺ δύο γεφυρῶν ἔχων ἐπιγραφὴν Ρωμαϊκὴν ταύτην «*Simoni deo sancto*»⁵⁴. Κατὰ τὰ ψευδοκλημέντεια ὁ Σίμων ὁ μάγος προεῖπεν ὅτι ἔμελλε νὰ τιμηθῇ ἐν Ρώμῃ ὡς Θεός, καὶ ἀνδριὰς χάριν αὐτοῦ ἔμελλε νὰ στηθῇ ἐν αὐτῇ.

»Τὰ ψευδοκλημέντεια καίτοι ἐφάνησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁ μῦθος ὅμως τοῦ Σίμωνος μάγου καὶ τῶν διωγμῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ Πέτρου εἶναι πολὺ προγενέστερος, ἐφάνη ἀπὸ τὰς ἀρχάς τοῦ δευτέρου αἰῶνος. Αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τὸ ἀπολεσθὲν κήρυγμα τοῦ Πέτρου εἶναι ἔργα ἔχοντα τὴν ἀρχὴν εἰς αὐτὸν τὸν πρῶτον αἰῶνα, ἐγένοντο δέ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων χριστιανῶν, τῶν μὴ ἀποσπασθέντων τῆς νομικῆς λατρείας, τῶν πολεμούντων τὸν Παῦλον

54. Ἔργα Ἰουστίνου ἐκδ. Otto, Ἀπολ. κεφ. 26-56. Κατὰ τὸ ἔτος 1574 ἀνεκαλύφθη ἐν Ρώμῃ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη «*Semoni Sancto deo Fidiu...*», ἥτοι «τῷ Σίμωνι Σάγκῳ θεῷ τῶν Σαβίνων». Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη καταδεικνύει, ὅτι ὁ ἀνδριὰς ἦν ἀφιερωμένος οὐχὶ τῷ Σίμωνι μάγῳ, ἀλλὰ τῷ Σίμωνι Σάγκῳ, θεῷ τῶν Σαβίνων. Οἱ δὲ ἐν Ρώμῃ χριστιανοὶ διὰ τὴν διπλὴν προφορὰν τοῦ *Simoni* καὶ *Sancto*, διότι ἐπροφέρετο καὶ *Simoni Sancto*, ὑπεστήριζον τὸν μῦθον καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ μύθου στηριζομένην πορείαν τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην, δεικνύοντες τὸν ἀνδριάντα. Ἀλλ' ἤδη πλέον τὸ στήριγμα κατέπεσε καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ μῦθος καὶ ἡ παράδοσις.

διά τὰς κατά τῆς νομικῆς λατρείας διδασκαλίας του, οἷτινες διά τὴν προσήλωσίν των εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν ἀπετέλεσαν τὰς αἰρέσεις τῶν Ἑβιωναίων καὶ Ἑσσαίων· ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται περὶ τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἦντλησαν ἀμφότεροι, ὃ τε Ἰουστίνος καὶ ὁ Εἰρηναῖος· ἢ τοῦ Εἰρηναίου ἄρα πληροφορία περὶ τῆς θεμελιώσεως καὶ οἰκοδομήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου στερεῖται ἱστορικοῦ κύρους. Ἦδη ἐξετάσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ τῆς δευτέρας εἰδήσεως.

»Ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰδήσει λέγει, ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος ἐνεχείρισαν τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ (ἐνῶ ἐν Βιβλ. ΙΙΙ δ', λέγει ὑπὸ τοῦ Πέτρου μόνον κατεστάθη ὁ Λίνος ἐπίσκοπος). Ἡ εἰδησις αὕτη δύναται νὰ διακριθῇ εἰς δύο μέρη· εἰς πόρισμα ἐσφαλμένον ἐξ ἐσφαλμένης παραδόσεως ἐξαχθέν, καὶ εἰς ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Τό πόρισμα ἐξήχθη ἐκ τῆς ψευδοῦς τοῦ μύθου παραδόσεως· ἢ δὲ τῷ Λίνῳ ἐγχείρισις τῆς ἐπισκοπῆς ὑπὸ τοῦ Παύλου εἶναι ἱστορικὴ ἀλήθεια.

»Ἡ τρίτη εἰδησις, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος Ἑβραῖδι διαλέκτῳ συνέγραψε, κατά τοσοῦτον εἶναι ἡμῖν χρησῖμος καθόσον συνδέεται μετὰ τῆς τετάρτης εἰδήσεως. Ἐν ταύτῃ λέγει, ὅτι ἔγραψεν ὁ Ματθαῖος, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εὐηγγελίζοντο καὶ ᾠκοδόμουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης.

»Εἶδομεν ἤδη, ὅτι ὁ Εἰρηναῖος καλῇ τῇ πίστει δέχεται τὸν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἢ τοῦ Πέτρου ὁμόχρονος μετὰ τοῦ Παύλου συνεργασία ἐν Ρώμῃ, ὅπερ ἤδη ἀπεδείξαμεν ὡς ἐστερημένον κύρους ἱστορικοῦ. Ἀλλὰ καὶ τό σύγχρονον τῆς συγγραφῆς τοῦ κατά Ματθαῖον Εὐαγγελίου πόθεν δῆλον; Πῶς εἶναι σύγχρονα δύο τινά, ὧν τό ἕτερον δέν ἔσχε χρόνον;

»Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου ἐξελέγχει ἀνακριβῆ αὐτὸ τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐγράφη κατά τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ 24 κεφ., στίχ. 15, ἥτοι τῷ 67 μ.Χ., ὅθεν μετὰ τό μαρτύριον τῶν

ἀποστόλων (Πέτρου καί Παύλου). Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ εἰδησις τοῦ Εἰρηναίου εἶναι ἀνακριβής, διότι ὁ κριτικός ἔλεγχος ἀποδεικνύει αὐτήν τοιαύτην, καί ὅτι δέν δυνάμεθα νά στηριχθῶμεν ἐπὶ τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Εἰρηναίου, ὅστις καλῇ τῇ πίστει παρέλαβεν αὐτήν.

»Ἡ δέ πέμπτη εἰδησις, ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος σύγχρονον ἔσχον τήν ἔξοδον (ἐν Ρώμῃ), οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται ἢ ἐκ τῶν ἀποκρύφων πηγῶν, τῶν στερουμένων κύρους· διότι καί ἡ τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, ἀκμάσαντος κατὰ τό 170 σ.ἔ. μαρτυρία, γράφοντος πρὸς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, «ὅτι τήν ὑπὸ Πέτρου καί Παύλου φυτεῖαν γεννηθεῖσαν Ρωμαίων τε καί Κορινθίων συνεκεράσατε· καί γάρ ἄμφω καί εἰς τήν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδασξαν, ὁμοίως δέ καί εἰς τήν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ τόν αὐτόν καιρόν» στερεῖται κύρους· διότι ἐκ τῶν αὐτῶν ἠντλήθη πηγῶν.

»Ἐάν αὕτη ἔχῃ ἀλήθειάν τινα, αὕτη εὐρίσκεται ἐν τῇ εἰδήσει, ὅτι ὁ Πέτρος ὡς καί ὁ Παῦλος, ἐκήρυξαν ἐν Κορίνθῳ, ὅπερ μαρτυρεῖται καί ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Α' ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ἐλέγχοντος τοὺς Κορινθίους διὰ τὰς ἑριδας τὰς μεταξύ των, ὅτι ἕκαστος ἔλεγεν «ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δέ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δέ Κηφᾶ» (Α' Κορ. Α' 12). Περί τοῦ κηρύγματος ὁμῶς τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ οὐδέν προσθέτει· ἀλλ' ἐάν οἱ τῆς Ρώμης θεολόγοι φρονῶσι τὰ ἐναντία, τότε ἀποδότωσαν τὰ πρωτεῖα καί πρεσβεῖα τῇ Ἐκκλησίᾳ Κορίνθου· διότι θά εἶναι ἄπορον ἢ μὲν πρεσβυτέρα νά στερῇται, ἢ δέ νεωτέρα νά κατακαυχᾶται.

»Ἐπίσης καί ἡ τοῦ πρεσβυτέρου Γαῖου μαρτυρία, ἀκμάσαντος κατὰ τό σ.ἔ. 200 (παρ. Εὐσεβ. β' 25) καί γράφοντος πρὸς Πρόκλον περὶ τῶν τροπαίων, ἥτοι τάφων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἐρχομένη μετὰ τήν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου καί τοῦ Ἰουστίνου, μηδέν περὶ τροπαίων ἱστορούντων, καί μετὰ τήν συγγραφὴν τῶν ψευδοκλημεντείων, τῶν συνταχθέντων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φιλοδόξων ἀρχῶν τῶν Παπῶν, δέν δύναται νά ἔχῃ κῦρος· διότι οἱ τὰ ψευδοκλημένεια

γράφαντες, καί τρόπαια ἀποστόλων ἠδύναντο νά ιδρῶσιν· ἄλλως τε ὑπῆρχον τά τρόπαια τοῦ Παύλου (αἱ ἀλύσεις), ἅτινα ἠδύναντο νά ἀποδοθῶσιν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀποστόλους· ὥστε οὐδέν προσθέτει ἢ τοῦ Γαῖου μαρτυρία διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν τροπαίων τῶν ἀποστόλων.

»Ὁ Γάϊος λέγων τά τρόπαια τῶν ιδρυσάντων τήν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν, πόθεν δηλον, ὅτι ἐννοεῖ τόν Πέτρον; Τοῦτο εἶναι τό ἐν τῇ λογικῇ καλούμενον *pelitio principii*. Ἀνάγκη νά ἦτο ἤδη ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ὑπῆρξε καί ὁ Πέτρος, διὰ νά παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Γάϊος μνημονεύει τήν ἐν Ρώμῃ ὑπαρξιν τροπαίου, τοὔτεστι τάφου τοῦ Πέτρου. Τίνας λοιπόν ἐννοεῖ θεμελιωτάς τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας; Τόν Παῦλον καί τοὺς μαθητάς αὐτοῦ. Διότι ἀπόστολοι δέν ἐκαλοῦντο μόνον οἱ μαθηταί τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί οἱ συνεργάται καί οἱ μαθηταί αὐτῶν. Οὕτως ὁ Λουκᾶς καλεῖ τόν Βαρνάβαν ἀπόστολον· ὁ Παῦλος καλεῖ πολλάκις ἀποστόλους τόν Τίτον, τόν Τιμόθεον, τόν Σίλαν· ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καλεῖ ἀπόστολον Κλήμεντα τόν Ρώμης, σύγχρονον τοῦ Γαῖου. Ἀλλά τό σπουδαῖον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τῶν ἀντιφρονούντων εἶναι τά παρὰ τοῦ Γαῖου λεγόμενα περὶ τροπαίων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἅτινα εἶναι ἀδύνατον νά εἶναι ἀληθῆ, διότι ἄντικρυς ἀντιμάχονται πρὸς τά πράγματα. Ὁ Γάϊος μνημονεύει «τρόπαια ἀποστόλων», τά ὅποια δύναται πᾶς τις νά ἴδῃ παρὰ τῷ Βατικανῷ ἢ παρὰ τήν Ὡστιάν ὁδόν, τουτέστιν εἰς τόπους περιφανεῖς. Ἀλλ' ἦτο τοῦτο δυνατόν, καθ' ὃν χρόνον οἱ Χριστιανοί διὰ νά σωθῶσιν ἔπρεπε νά εἶναι κεκρυμμένοι;

»Ἐάν ὑπῆρχον τῷ ὄντι οἱ τάφοι, ὡς μνημονεύει ὁ Γάϊος, θά κατεσκευάσθησαν τόν δεύτερον αἰῶνα, τουτέστιν ἐπὶ Τραϊνοῦ ἢ ἐπὶ Ἀδριανοῦ, διότι μόνον τότε οἱ χριστιανοί ἀπῆλυσαν ἐλευθερίας τινός. Ἀλλά τότε διατί ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψας περὶ τό 260, οὐδέν περὶ τοῦ πράγματος ἀναφέρει; Διατί ὁ Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ περὶ τό 250 συγγράψας τήν τῶν Εὐαγγελίων ἐρμηνείαν, οὐδέν μνημονεύει; Διατί ὁ Μινούκιος (213), ὁ Φῆλιξ ἐν

τῷ περί θρησκείας διαλόγῳ αὐτοῦ οὐδέν ἔγραψεν; Ὁμοίως ὁ Λουκιανός, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ πρεσβύτερος, καί Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψαντες περί τό 240, οὐδέν μνημονεύουσι;

»Ἡ τοῦ Ὠριγένους μαρτυρία περί τοῦ θανάτου τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Νέρωνος ἀναιρεῖται ὑπό τοῦ Κλήμεντος Ρώμης, ἱστοροῦντος, ὅτι ὁ Παῦλος «ἐπὶ τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθὼν καί μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων ἀπηλλάγη», ὅπερ καί ὡς ἀόριστον ἐάν νοηθῇ καί μή ἀκριβῶς δηλοῦν ὡς τόπον μαρτυρίου τήν Ἰσπανίαν, δέν ἐννοεῖ ὁμως καί τήν Ρώμην διά τήν ἀοριστίαν.

»Οὐδέ τοῦ Εὐσεβίου ἡ μαρτυρία, ἱστοροῦντος, κατά τά προαναπτυχθέντα, τόν θάνατον τῶν δύο ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἔχει κῦρός τι, διότι καί οὗτος, ὡς προελέχθη, ἐν πολλοῖς ἀντιφάσκει καί τάς εἰδήσεις ἤντησεν ἐκ τεθολωμένων πηγῶν. Ἀπόδειξις, ὅτι ἀναφέρει ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν τόν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου, ἐνῶ ἀναφέρει καί τήν εἰδησιν περί τοῦ θανάτου τῶν δύο ἀποστόλων, καί ἀβασανίστως δέχεται πᾶσαν παράδοσιν ἢ εἰδησιν ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν...

»Ἡ ἔκτῃ εἰδησίς, ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἐρμηνευτής Πέτρου ἐν Ρώμῃ, ἀναιρεῖται ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀγίων Γραφῶν. Ὁ Μᾶρκος δυνατόν νά ὑπῆρξεν ἐρμηνευτής τοῦ Πέτρου, ἀλλ' οὐχί ἐν Ρώμῃ· πολύ πιθανόν ἐν Αἰγύπτῳ, διότι ἐν Αἰγύπτῳ ὠμιλοῦντο ἡ Κοπτική, ἡ Ἑλληνική καί ἡ Λατινική γλῶσσα. Ἐν Ρώμῃ δέν ἦτο δυνατόν, α) διότι ὁ Πέτρος δέν μετέβη εἰς Ρώμην, καί β) διότι, ὡς εἶδομεν, ὁ Μᾶρκος μέχρι μέν τό 62 πρὸς 63 ἦτο ἐν Αἰγύπτῳ σύν τῷ Πέτρῳ, ἀπό δέ τοῦ χρόνου τούτου ἀναφέρεται εἰς τάς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, ὡς εἶδομεν, ὡς συνεργός αὐτοῦ, ἐν αἷς οὐδεμία γίνεται μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Πέτρου· ὥστε καί αὐτή ἡ εἰδησις τοῦ Εἰρηναίου στερεῖται τοῦ κύρους τοῦ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν καί ὡς ὑπ' αὐτῶν ἀθετουμένη πίπτει. Ἡ εἰδησις αὕτη ἔν φαίνεται ὅτι ἐνέχει τό ἀληθές· ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἐρμηνευτής τοῦ Πέτρου. Ἐπειδὴ δέ δέν ἐγένετο ἐν Ρώμῃ, πιθανόν ὅτι ἐγένετο ἐν Αἰγύπτῳ, καί τότε ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη ἡμῶν περί τοῦ τόπου τῆς συγγραφῆς τῆς Α' Καθολικῆς ἐπιστολῆς.

»Ἡ δέ ἐβδόμη εἰδησις, ὅτι μετὰ τήν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων ὁ Μᾶρκος μετέδωκε τό κατ' αὐτόν Εὐαγγέλιον γραπτῶς, οὐδόλως ὑποστηρίζει τήν εἰδησιν καί ὅτι ἔγραψεν ἐν Ρώμῃ καί ὅτι μάλιστα «ἐκύρωσε τήν γραφήν ὁ ἀπ. Πέτρος», ὡς ἱστορεῖ ὁ Εὐσεβίος ἐν Βιβλ. II κεφ. ιε', ἀλλά καί ταῦτα στεροῦνται κύρους, διότι ἡ κριτική ἔρευνα ἐξελέγχει αὐτά ἀνακριβῆ καί πρὸς τήν ἀλήθειαν ἀντιμαχόμενα· Ἰδού δέ ἡ ἀπόδειξις:

Τό Εὐαγγέλιον τό κατὰ Ματθαῖον μετεφράσθη εἰς τήν Ἑλληνικήν, ἐκ δέ τῆς συγκρίσεως τῶν τριῶν Εὐαγγελίων, ἥτοι τῆς μεταφράσεως τοῦ κατὰ Ματθαῖον, τοῦ κατὰ Λουκᾶν καί τοῦ κατὰ Μᾶρκον, δείκνυται, ὅτι καί ὁ Λουκᾶς καί ὁ Μᾶρκος γράφοντες εἶχον τήν μετάφρασιν ταύτην ὑπ' ὧσιν διότι 42 περικοπαί τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου καί τοῦ Λουκᾶ εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιαι πρὸς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου· ἐπομένως ὁ Μᾶρκος ἔγραψεν πολύ ὕστερον. Πολύ πιθανόν, καί ἴσως βέβαιον, ὅτι ἔγραψεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ὡς ἐρμηνευτής τοῦ Πέτρου ἐχρημάτισε καί τὰ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενα ἐγγράφως τοῖς πιστεύουσι παρέδωκε· ὥστε ἡ τοῦ Εἰρηναίου μαρτυρία, τοσαῦτα ἔχουσα τὰ τρωτά, δέν δύναται νά χρησιμεύσῃ ὡς θεμέλιον διὰ νά οἰκοδομηθῇ τό πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Τό αὐτό κῦρος ἔχουσι πᾶσαι αἱ προμνημονευθεῖσαι μαρτυρίαι. Ὡστε ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδαμῶθεν ἀποδεικνύεται, ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην, ἢ ὅτι ἐκήρυξεν ἐν Ρώμῃ, ἢ ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ. Μάλιστα ὅλως τάναντία μαρτυροῦνται ὑπό τε τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας»⁵⁵.

Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς καί ἀναλυτικῆς ταύτης κριτικῆς τῶν πληροφοριῶν τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου, τοῦ Ὠριγένους καί ἐν συνεχείᾳ τοῦ Εὐσεβίου περὶ μεταβάσεως καί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καί τῆς ἰδρύσεως ὑπ' αὐτοῦ, ἐν συνεργασίᾳ

55. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 326. « ... Καί Λατῖνοι θεολόγοι τῆς περιωπῆς τοῦ L. Duchense ἀμφιβάλλουσι ἢ μᾶλλον δέν πιστεύουσι, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπεσκόπυσεν ἐν Ρώμῃ» καί αὐτόθι ὑπ. 1. «L. Duchense, Histoire ancienne de l' Eglise, Paris I, 58».

μετά του ἀποστόλου Παύλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἀποδεικνύεται, φρονοῦμεν, πλήρως ὅτι ὄντως αἱ πληροφορίαι αὗται ἐπὶ ἀναληθῶν παραδόσεων καὶ πηγῶν ἐστηρίχθησαν, προδήλως ἄλλως τε πρὸς τὰς σαφεῖς ἀντιθέτους μαρτυρίας τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἱστορίας ἀντικείμενα⁵⁶. Τὰς ἀναληθεῖς ταύτας πηγὰς καὶ παραδόσεις πολὺ ἐγκαίρως, προφανῶς, ὡς ἐκ τῶν «ψευδοκλημεντείων» (μέ τὰ ὁποῖα καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀσχοληθῶμεν) συνάγεται, ἐπενόησε καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ὁ Παπισμός, **ἐκτοτε διανοηθεῖς** νά ὑποκαταστήσῃ τό κοσμικόν **«imperium»** καὶ τό **«Pontifex maximus»** τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων διὰ τοῦ **πνευματικοῦ** τοιούτου ὡς δῆθεν χριστιανικοῦ. Καί ἦτο ὅλως φυσικόν, ὑπὸ τό κράτος τῶν ἐν γένει πνευματικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν δυσχερειῶν τῆς πνευματικῆς μεταξὺ τῶν μεγάλων καὶ ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων πόλεων ἐπικοινωνίας καὶ τῆς ἐλλείψεως μέσων ἐλέγχου τῆς γνησιότητος τῶν ἐπὶ περγαμηνῶν τότε κυκλοφορούντων συγγραμμάτων, νά μὴ εἶναι δυνατός ὁ προσήκων ἄμεσος ἔλεγχος τῶν σχετικῶν παραδόσεων καὶ πηγῶν.

Ἀλλά καὶ ἂν παρὰ πάντα ταῦτα ἐγίνετο δεκτόν ὅτι μετὰ τόν ἀπόστολον Παῦλον ἢ καὶ πρό αὐτοῦ ἀκόμη μετέβη καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην (καίτοι ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ

56. Τό σχετικόν ὡσαύτως χωρίον τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὅτι ὁ ἀπόστ. Πέτρος ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Ρώμης τόν Κλήμεντα, ἀποδεικνύεται προδήλως παρεφθαρμένον ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος περὶ τό 88 ἔτος, ἥτοι εἴκοσι τοῦλάχιστον ἔτη μετὰ τόν θάνατον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. (Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 11). Ἀλλά καὶ ἐάν γίνῃ δεκτόν ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ὄντως ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐφόσον ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Λίνος ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἄρα εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, χειροτονήσας καὶ τόν πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς. Διὰ τὰς χειροτονίας δὲ ταύτας καὶ εἰς τὰς «Διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων» (Β.Ε.Π. τομ. Β', σελ. 136-137) ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «...Τῆς δὲ Ρωμαίων Ἐκκλησίας Λίνος μὲν ὁ Κλαυδίας **πρῶτος** ὑπὸ Παύλου, Κλήμης δέ, **μετὰ τόν Λίνου θάνατον**, ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου δευτέρος κεχειροτονήται».

ἀποκλείεται κατὰ τὰ προεκτεθέντα) καί ὅτι μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἢ καί πρό αὐτοῦ, ἴδρυσεν τήν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, καί πάλιν ὁ Παπισμός οὐδέν ἐπιχείρημα θά ἡδύνατο νά πορισθῇ διά τήν δικαιολόγησιν καί θεμελίωσιν τοῦ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας «πρωτείου» του διότι, ὡς προαπεδείξαμεν, οὐδέν τοιοῦτον «πρωτεῖον» εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Καί ἡ ἐνδεχομένη ὅθεν ὑπ' αὐτοῦ ἴδρυσις τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, ἀλλά καί ὁ τυχόν θάνατός του ἐν Ρώμῃ δέν ἦτο δυνατόν νά μεταδώσωσιν εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἰδιαίτεράν τινά ἐξουσίαν ἢ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Πολύ ὀρθῶς δέ καί ὡς πρὸς τοῦτο ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων τονίζει ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς του καί τὰ ἑξῆς:

«Εἰ ἡ Ρώμη, ὅτι ἐδέξατο τόν κορυφαῖον ἐπίσκοπον, πρῶτη, ἡ Ἀντιόχεια μᾶλλον ἔχει τό πρωτεῖον· καί γάρ πρό τῆς Ρώμης ὁ ἀπ. Πέτρος ἐπεσκόπησεν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἔτι, εἰ διά τόν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων ἡ Ρώμη... τόν μαρτυρικόν... τελειώσαντα δρόμον, πολλῶ δικαιότερον **τὰ Ἱεροσόλυμα** τῆς Ρώμης πρωτεύειν. Ἔτι εἰ ἀπό τῆς προσώπων ποιότητος τό πρωτεῖον τοῖς θρόνοις περίεστι, πῶς οὐ λαμπρῶς κατὰ πάντων **τὰ Ἱεροσόλυμα** τό κράτος ἔξει; Αὐτός γάρ ὁ καί Πέτρου καί ἡμῶν ἀπάντων κοινός πλάστης καί δεσπότης, ὁ πρῶτος καί Μέγας Ἀρχιερεὺς, ἡ πηγὴ πάσης ζωῆς καί Ἀρχιερατικῆς τάξεως, ἐν αὐτοῖς... καί τήν διατριβὴν ἔσχε καί ἑαυτόν ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου σωτηρίας ἐκὼν ἰεράτευσε. Ἔτι, εἰ διά τόν κορυφαῖον ἡ Ρώμη ζητεῖ τό πρωτεῖον, δι' Ἀνδρέαν τόν πρωτόκλητον καί γενέσει πρότερον ἀδελφόν, τό Βυζάντιον πρῶτον...».

ς. Τό συνοδικόν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπό τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου καί αἱ περί αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικῶν Κανόνων⁵⁷

Αἱ μαρτυρίαι περί τοῦ συνοδικοῦ ἀλλ' ἐλευθέρου συνάμα καί ἀνεξαρτήτου πολιτεύματος διοικήσεως τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων εἶναι ὡσαύτως πολλάί, αἱ σπουδαιότεραι ὁμως τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

ι. Ἡ ἐπιστολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου, περί τὰ τέλη τοῦ α' αἰῶνος, πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (καί οὐχὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς) καί ἡ ἀπάντησις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου. «...ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ρώμην, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ

57. Ἀνωτάτη ἀρχὴ πάσης κατ' ἔθνος ἡ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς συγκροτούμενη Σύνοδος, τῆς δέ «καθόλου» τοιαύτης ἡ «Οἰκουμενικῆ». Ἔργον δέ τῶν Ἱ. Συνόδων, καί δὴ τῶν Οἰκουμενικῶν, εἶναι ὅπως τὴν ἐν τῇ Γραφῇ καί τῇ Ἱ. Παραδόσει **ἀληθ-
θειαν**, τὴν ἀποτελοῦσαν συνειδήσιν καί ζῶν φρόνημα πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, διαμφισβητουμένην τυχόν ἢ νοθευομένην, καθορίζωσιν ἐπὶ τό σαφέστερον, συνεργοῦντος τοῦ Ἀγ. Πνεύματος, ὥστε «τῆς οὐρανίας φιλοσοφίας τὰ δόγματα» νά προσλάβωσι μὲν σαφήνειαν, ἀποδεικτικότη-
τα καί ἀκρίβειαν, χωρὶς ὁμως νά ἀλλοιωθῶσι, κολοβοθῶσιν ἢ διαστρα-
φῶσι...». Κριτήριον τῆς ἱερότητος τῶν Συνόδων καί τῆς «συνεργείας τοῦ Ἀγ. Πνεύματος» εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν εἶναι ἡ συμφωνία τῆς «συ-
νειδήσεως» τῆς **ὅλης** Ἐκκλησίας, τοῦ ὅλου πληρώματος αὐτῆς. Ἐκ τούτου ὁμως δέν ἔπεται ὅτι τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λαός, χρεῖται τὰς Ἱεράς, Οἰκουμενικάς ἢ μὴ Συνόδους, οὐδ' ὅτι ἀποφαίνονται οἱ ἐπίσκοποι ἐξ ὀνό-
ματος τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' αἱ Ἱ. Σύνοδοι ἀποφαίνονται συνεργείᾳ τοῦ Ἀγ. Πνεύματος περί τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρχούσης ἀπολύτου «**ἀληθείας**», ὁ δέ λαός – τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγνωρίζει ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι αὗται δέν ἐξετράπησαν τοῦ προορισμοῦ καί τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Λε-
πτομερεστέραν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος ἰδὲ εἰς + Παν. Τρεμ., «Δογματική», τ. Β', σελ. 401-408 καί βιβλ. αὐτ.

Κόρινθον»⁵⁸ ἡ ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Κορνήλιον, ἐν ἣ, ἀποκρουομένης ρητῶς πάσης ἐννοίας διακρίσεως καὶ πρωτείου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, τονίζονται ὑπὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς καὶ αἱ «**ἰδιαίτεροι**» καὶ «**ἀνεξάρτητοι**» δικαιοδοσίαι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ Ἀφρικῆς, ὡς καὶ ἡ ἐπιστολή τοῦ Φιρμιλιανοῦ, ἐπισκόπου Καισαρείας (Καππαδοκίας) πρὸς τὸν ἅγιον Κυπριανόν, ἐν ἣ αἱ αὐταὶ ἀλήθειαι ἐντονώτερον ἐπαναλαμβάνονται⁵⁹. ὡσαύτως πᾶσαι αἱ καθολικαὶ καὶ μὴ ἐπιστολαὶ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πολυκάρπου Σμύρνης, Διονυσίου Κορίνθου καὶ Εἰρηναίου Λουγδούνου, τὰς ὁποίας ἐγράψαν οὗτοι ἀνεξαρτήτως ὅλως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Παύλου, Ἰακώβου, Ἰωάννου καὶ Ἰούδα ἐπιστολαὶ αἱ καθολικαὶ αὐτῶν, ὅλως ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀπ. Πέτρου.

ii. Αἱ ἀποφάσεις (Κανόνες) πασῶν τῶν τοπικῶν συνόδων τοῦ Β' καὶ Γ' αἰῶνος (μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου) τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς (Ἀσίας, Πόντου, Καισαρείας, Ἰκονίου, Κορίνθου), τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Νουμιδίας καὶ τῆς Μαυριτανίας, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν συνόδων τῆς Δύσεως, ἐν ταῖς παρειαῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῇ Ὀσροηνῇ⁶⁰, αἱ ληφθεῖσαι ὡσαύτως ἀνεξαρτήτως ὅλως τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἐπανελημμένως δέ καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δοξασίας καὶ γνώμας αὐτοῦ περὶ τε τοῦ ζητήματος τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν⁶¹.

iii. Ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, ἐν ἣ γίνεται λόγος περὶ τῆς σχέσεως τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν σωτῆρα Χριστόν καὶ τονίζεται ὅτι ὁ νόμος τοῦ Κυρίου οὐδένα γιγνώσκει ζυγὸν ἀνάγκης, ἀλλ' εἶναι «νόμος ἐλευθερίας»⁶².

iv. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους,

58. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13.

59. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 50-57 καὶ 60-63.

60. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 48-49, 58-60 καὶ 66-67.

61. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13-17.

62. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 74.

ἐν αἷς πολλά διδάσκονται περὶ Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἱεραρχίας καὶ εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ⁶³.

v. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου πρὸς Ἐφεσίους, ἐν ἣ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, γράφει: «...ἐστὲ οὖν **σύνοδοι πάντες**, θεοφόροι καὶ ναοφόροι, Χριστοφόροι, ἀγνοφόροι».

vi. Ἐπιστολὴ τοῦ ἰδίου πατρὸς πρὸς τὸν Πολύκαρπον, ἐπίσκοπον Σμύρνης, πρὸς ὃν περὶ τῆς ἐνότητος γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Τῆς ἐνώσεως φρόντιζε, ἥς οὐδὲν ἄμεινον· πάντας βάσταζε, **ὡς καὶ σέ Κύριος** (σ.σ. καὶ οὐχὶ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης)· πάντων τὰς νόσους βάσταζε...».

vii. Ἐπιστολὴ τοῦ ἰδίου πρὸς Μαγνησιεῖς, ἐν ἣ ἐπαινῶν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας γράφει: «Ἰδὼ τὰς Ἐκκλησίας ἐν αἷς ἔνωσιν εὐχομαι σαρκὸς καὶ πνεύματος Χριστοῦ».

viii. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ρωμαίους, ἣν δὲν ἀποστέλλει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν**, καὶ εὐχεται ἵνα τὴν ἑαυτοῦ ἐπισκοπὴν ἐπισκοπήσῃ μόνον ὁ Χριστός⁶⁴.

ix. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γινῶμαι τοῦ ἀποστολικοῦ πατρὸς Ἑρμᾶ, ἐν ταῖς «Παραβολαῖς» αὐτοῦ καὶ τῷ «Ποιμένι», καθ' ἃς ἡ Ἐκκλησία παραβάλλεται πρὸς μέγα οἰκοδόμημα, ὑψηλὸν πύργον, τεθεμελιωμένον ἐπὶ τοῦ παντοδυνάμου ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ συντηρούμενον ὑπὸ τῆς ἀοράτου τοῦ Θεοῦ δυνάμεως· ἡ δὲ πύλη ἡ ἄγουσα εἰς τὸν πύργον εἶναι ὁ **Υἱὸς τοῦ Θεοῦ**, δι' ἧς μόνης εἶναι δυνατὴ ἡ εἴσοδος. Ὡσαύτως ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς πρὸς Διόγνητον, ἐν ἣ ἐνωτικὸν κέντρον τῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖ μόνον τὸν «Λόγον» (κεφ. Ζ' ια)⁶⁵.

x. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γινῶμαι τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι σύστημα, πλῆθος ἀνθρώπων, δι-οικούμενον ὑπὸ τοῦ θείου Λόγου· πόλις ἀπολιόρκητος καὶ **ἀκατάθλιπτος** ἀπὸ πάσης **τυραννίδος**· (Παιδαγ. α' 6, Στρωμ.

63. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75.

64. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75-76.

65. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 76-77.

ζ' 5)· ὅτι εἶναι μήτηρ ἅμα καί παρθένος καί νύμφη Χριστοῦ, ἡμεῖς δέ ἐσμεν μέλη Χριστοῦ (Στρωμ. γ' 6)· ὅτι βασιλική κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ὁ Χριστός (Παιδ. α')⁶⁶.

xi. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ Ὡριγένους ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ζωοποιούμενον⁶⁷.

xii. Αἱ περὶ τῆς ἐνότητος, ἀλλὰ καί τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἐκκλησιῶν γνῶμαι τοῦ Τερτυλλιανοῦ, καθ' ἃς οὐδεμία ὑποταγὴ νοεῖται τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην, διότι **πᾶσαί εἰσιν ἀδελφαί**, τιμῶσαι αἱ νεώτεραι τὰς ἀρχαίας καί ἀποστολικὰς ὡς μητέρας, οὕτως εἰπεῖν, ἐκάστη⁶⁸.

xiii. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ὅτι ἀποτελεῖ αὕτη «θεῖον καθίδρυμα», τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οὗ τὰ μέλη διὰ τῆς ἀγάπης συνδέονται πρὸς ἄλληλα καί πρὸς τὴν κεφαλὴν⁶⁹. Οὐδεμία βεβαίως διάκρισις γίνεται ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πατρός, ὅπως καί ὑπὸ πάντων τῶν προμνησθέντων ἀποστολικῶν πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὅτι δηλ. ἐν τῷ καθολικῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἔχει οὗτος θέσιν διακεκριμένην, ἔστω καί τιμητικὴν.

xiv. Λεπτομερὲς ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Γίββωνος ἱστορικὴ περιγραφὴ τοῦ τρόπου τῆς ἰδρύσεως καί τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ του περὶ «τῆς παρακμῆς καί πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους» (Τόμ. β', σελ. 149, ἐκδ. 1809, ἐν Λονδίνῳ). Αἱ Ἐκκλησίαι ἀποκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου «ἐταιρεῖαι» ἢ «αὐτοτελεῖς πολιτεῖαι», τὸ σύνολον δ' αὐτῶν αὐτοτελὲς ὁμοσπονδία πολι-

66. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 77.

67. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 78.

68. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 79. «Ὁ Τερτυλλιανὸς ἀποδίδει τιμὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, μόνον διότι αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ Δύσει Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία· δι' ἣ καὶ κατατάσσει αὐτὴν μετὰ τῶν ἀποστ. Ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου, τῶν Φιλίππων, τῆς Θεσ/νίκης καί τῆς Ἐφέσου. Τερτυλ. De praescripte XXXVJ).

69. Αἱ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80.

τειῶν» ἔχουσῶν ἰδίαν περιουσίαν, νομοθεσίαν καί ἐνέργειαν καί συνδεομένων πρὸς ἀλλήλας διὰ τῶν συνόδων, κατ' ἀρχὴν τοπικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν, ἀκολουθῶς δέ Οἰκουμενικῶν⁷⁰. Τό πολίτευμα δέ τοῦτο πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, τό συνοδικόν, ἀλλά καί ἀνεξάρτητον, διετυπώθη καί περιελήφθη εἰς τὰς διατάξεις τῶν ΙΔ', ΙΕ', ΙΣΤ', ΛΔ', ΛΕ', ΛΖ', ΛΗ', ΟΔ' καί ΠΓ' ἀποστολικῶν Κανόνων, ἐξ ὧν οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

α. Κανὼν ΛΔ': «Τούς ἐπισκόπους **ἐκάστου ἔθνους** εἰδέναι χρὴ τῶν ἑαυτοῖς **πρῶτον**, καί ἡγεῖσθαι **αὐτόν ὡς κεφαλὴν**, καί μηδέν πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δέ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καί ταῖς ὑπ' αὐτήν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος **ἄνευ τῆς πάντων γνώμης** ποιεῖτω τι. Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται καί δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καί τό Ἅγιον Πνεῦμα»⁷¹.

Τόν Κανόνα τοῦτον ἐρμηνεύων ὁ Ζωναράς λέγει ὅτι ἐπιβάλλει τοῖς ἐπισκόποις «ἕκαστον τὰ τῆς οἰκείας Ἐκκλησίας καί τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ χωρῶν πράττειν ἰδιαζόντως καθ' ἑαυτοῦς. Πλήν οὐδὲ τῷ πρῶτῳ ἐπισκόπῳ παραχωρεῖ, τῇ τιμῇ καταχρώμενον, εἰς δυναστείαν ταύτην ἀμείβειν καί ἐναυθεντεῖν καί χωρὶς γνώμης κοινῆς τῶν συλλειτουργῶν ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων ἢ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς (πρβλ. Ἀντιοχ. Θ').

β. ὁ ΛΖ' ἀποστολικὸς Κανὼν ρητῶς ὡσαύτως ἐπιτάσσει ὅπως αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων ἐκάστου ἔθνους συνέρχονται δὶς τοῦ ἔτους, ὀρίζεται δέ καί τό ἔργον τῶν περιοδικῶν τούτων συνόδων διὰ τῶν ἐξῆς: «...Ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καί τὰς ἐμπίπτουσας Ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν»⁷².

Ὅρίζεται οὕτω ρητῶς διὰ τῶν δύο τούτων ἀποστολικῶν

70. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80-82.

71. Συν/μα Θ. καί Ι. Κανόνων Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 45, πρβλ. καί Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Οἱ Ι. Κανόνες», σελ. 143.

72. Ράλλη καί Ποτλῆ, Συν/μα τῶν θείων καί Ι. Κανόνων, Β', σελ. 58, πρβλ. καί Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Οἱ Ι. Κανόνες», σελ. 144.

Κανόνων ἢ σύστασις τῶν **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησιῶν – αὐτοκεφάλων, ἀναντιρρήτως – μέ τούς ἰδιαιτέρους ἐπισκόπους καί τόν **πρῶτον** ἐκάστης καί καθορίζεται, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καί ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς τὰς προαναπτυχθείσας ρητάς ὡσαύτως καί κατηγορηματικές σχετικές μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, καί τῆς «ζώσης» –ἰδίᾳ τότε– ἀλλὰ καί ἐγγράφου Ἱερᾶς παραδόσεως, ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως αὐτῶν καί ἡ πνευματική δικαιοδοσία τοῦ **πρώτου**, τοῦ προκαθημένου ἐκάστης **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησίας. Οὐδεμία νύξις καί καθ' οἷονδήποτε τρόπον γίνεται εἰς ὅλους τούς ἀποστολικούς Κανόνας περὶ διακρίσεως τινος, **ἔστω καί τιμητικῆς**, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης εἰς τό καθολικόν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ ἔμελλε νά σχηματισθῇ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξ Ἐκκλησιῶν **πολλῶν ἔθνων**. Καί εἶναι ὅλως εὐνόητον ὅτι τὰ γενικά τῆς Καθολικῆς, τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ζητήματα θά ἔπρεπε νά ἐπιλύωνται διὰ συνόδων Οἰκουμενικῶν, ἀποτελουμένων οὐχί μόνον ἐκ τῶν **πρώτων** – τῶν ἀρχιεπισκόπων δηλ. τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν διαφόρων ἔθνων ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἔθνων ἢ εἰδικῶν ἐξουσιοδοτημένων ἀντιπροσώπων των.

Γνωστόν βεβαίως τυγχάνει ὅτι οἱ ἀποστολικοὶ Κανόνες, συνταγέντες κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' καί ἀρχάς τοῦ Γ' αἰῶνος, ἐκρίθησαν ὡς ψευδεπίγραφοι. Ἐπικυρωθέντες ὅμως οὗτοι ὑπὸ τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐν γνώσει τῆς μὴ γνησιότητός των, ἀπέκτησαν τό προσῆκον Οἰκουμενικόν κύρος καί τὴν δέουσαν νομικὴν ἰσχύν, ἣν καί διατηροῦσιν ἐν τῇ Ἀδιαιρέτῳ Ἐκκλησίᾳ μέχρι σήμερον. Ἡ κριτικὴ ἄλλως τε περὶ αὐτῶν συμφωνεῖ ὅτι περιέχουσι διατάξεις ἀπολύτως συμφώνους οὐ μόνον πρὸς τό πνεῦμα τῆς Κ.Δ., ἀλλὰ καί πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην Ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. Ἐχουσιν ἐπομένως ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τό ἐπίμαχον θέμα, ἐφόσον μάλιστα κυρωθέντες, ὡς προείπομεν, ὑπὸ τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀπέκτησαν ἰσχύν Κανόνων συνόδου Οἰκουμενικῆς⁷³.

73. Αμίλκα Αλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 135-136.

Καί πρό τῆς εἰδικῆς ὁμῶς κυρώσεώς των ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ μνησθέντες ἀποστολικοὶ Κανόνες ΛΔ' καί ΛΖ', ἀναφερόμενοι εἰδικῶς εἰς τόν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς Καθολικῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί ὑπό τῶν Ε' καί ΣΤ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι διά τῶν Κανόνων τούτων ἐπεκυρώθη ἡ δικαιοδοσία ἐκάστης τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας «κατά τε τήν “ἀνεξαρτησίαν” καί τήν “αὐτοτέλειαν”» αὐτῶν, ὡς καί «πάντα ὅσα κατ' ἔθος ἀπό χρόνων ἀρχαιοτάτων ἐκάστη αὐτῶν εἶχεν ὑπό τήν δικαιοδοσίαν αὐτῆς»· ἐθεσπίσθη διά τοῦ Ε' Κανόνος ἡ «δῖς τοῦ ἔτους σύγκλησις εἰς σύνοδον πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας» καί τέλος, ἐπεκυρώθη ἡ ἀπ' ἀρχῆς καθιερωθεῖσα ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας ἀρχή τῆς «πλειοψηφίας» ἐν ταῖς διασκέψεσι διά τῆς εἰδικῆς διατάξεως «κρατεῖτω ἡ τῶν πλειόνων ψήφος» διά τοῦ ΣΤ' Κανόνος.

**Ζ. Εἰδικοί Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων⁷⁴ πε-
ρί τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καί οἱ Γ',
Δ' καί Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς**

α. Οἱ εἰδικοί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων

Οἱ Ε' καί Στ' Κανόνες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς προείπομεν. ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικοί Κανόνες ἔχουσιν ὡς ἑξῆς⁷⁵:

Κανὼν Ε'. «Περί τῶν ἀκοινωνήτων καί τοῦ χρόνου τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Περί τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε ἐν τῷ κλήρῳ εἴτε ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι, ὑπό τῶν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖτω ἡ γνώμη, κατὰ τόν Κανόνα τόν διαγορεύοντα, **τούς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἑτέρων μή προσίεσθαι**. Ἐξεταζέσθω δέ, μή μικροψυχία, ἢ φιλονικεία, ἢ τινι τοιαύτῃ ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηνται. Ἵνα οὖν τοῦτο τήν πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνῃ, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνιαυτοῦ, καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν **δῖς τοῦ ἔτους συνόδους γενέσθαι· ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τό αὐτό συναγομένων τά τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται, καί οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες τῷ ἐπισκόπῳ, κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι παρὰ πᾶσιν εἶναι δόξωσι, μέχρις οὗ τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ τήν φιλανθρωποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσαι ψῆφον**». Αἱ δέ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μὲν, πρό, τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μακροψυχίας ἀναιρουμένης, τό δῶρον καθαρὸν

74. Ἡ Ε' καί ἡ Στ' Οἰκουμ. σύνοδοι δέν ἐξέθεντο Κανόνας, περιοριθεῖσαι εἰς τήν ἐπίλυσιν τῶν ἀπασχολησάντων αὐτάς Χριστολογικῶν ζητημάτων, τό ἔργον δέ τοῦτο ἐπετέλεσε συμπληρωματικῶς δι' ἀμφοτέρως ἡ ταῦταις ἐπομένη «Πενθέκτη».

75. Αμύλκα Αλιβιζάτου, μν. ἔργ, σελ. 27-28.

προσφέρεται τῷ Θεῷ· δευτέρα δέ, περί τόν τοῦ μετοπώρου καιρόν. (Απ. ιβ', ιγ', λβ', Αντιοχ. στ', Σαρδ. ιδ', Καρθαγ. κστ', λζ', ρμα').

Κανών ΣΤ'. «Περί τῆς τῶν Μητροπολιτῶν τάξεως».

«Τά ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖται, τά ἐν Αἰγύπτῳ καί Πενταπόλει, ὥστε τόν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον **πάντων τούτων ἔχειν τήν ἐξουσίαν**. Ἐπειδή καί τῷ ἐν Ρώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστι. Ὅμοίως δέ κατὰ τήν Ἀντιόχειαν καί ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις **τά πρεσβεῖα σῶζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις**⁷⁶. Καθόλου δέ πρόδηλον ἐκείνο, ὅτι, εἴ τις χωρίς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τόν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μή δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον. Ἐάν μέντοι **τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ** εὐλόγῳ οὔσῃ, καί κατὰ Κανόνα Ἐκκλησιαστικόν, δύο ἢ τρεῖς δι' οἰκίαν φιλονικίαν ἀντιλέγωσι, **κρατεῖται ἡ τῶν πλειόνων ψήφος**».

Αἱ διατάξεις τῶν Κανόνων τούτων ὑπό τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπανελήφθησαν, κατὰ τό πλεῖστον αὐτῶν μέρος ἐπεξετάθησαν καί ἐπεξηγήθησαν ὑπό τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἔχοντος οὕτως:

«Τόν ἐπίσκοπον μή ἐπιέναι ἄκλητον εἰς ἄλλην παρoικίαν».

«Τούς ὑπέρ διοίκησιν ἐπισκόπους **ταῖς ὑπερορίοις Ἐκκλησίαις μή ἐπιέναι, μηδέ συγχέειν τὰς Ἐκκλησίας**· ἀλλά

76. Ἐν τῷ Κανόνι τούτῳ τῆς Α' Οἰκουμ. συνόδου δέν ἐγένετο μνεῖα τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, διότι τότε δέν εἶχε κἀν ἰδρυθῇ εἰσέτι ἡ Κωνσταντινουπόλις, ἰδρυθεῖσα τῷ 330 μ. Χ. Ἐτονίσθη δ' ἐν αὐτῷ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας «ἔχει τήν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καί Πενταπόλει, διότι, ἐγένετο ἀμφισβήτησις τῆς ἐπ' αὐτῶν «ἐξουσίας καί δικαιοδοσίας» του, ἐξ αἰτίας τῆς καθαιρέσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Λυκοπόλεως Μελετίου. Ἡ προστεθεῖσα ἀκολουθῶς πρότασις «ἐπειδή καί τῷ Ρώμης ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθες ἐστί, οὐδέν ἄλλο ἀποτελεῖ εἰμὴ ἐπεξηγήσιν καί βεβαίωσιν τῆς «ταυτότητος», τῆς «ὁμοιότητος» τῆς «κατ' ἔθος» ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κλπ. πρὸς τήν ἐξουσίαν, ἣν εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης «ἐπὶ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ». Ἡ λέξις «ἐπειδή» ἔχει τήν ἔννοιαν τοῦ «καθώς, τοῦ ὅπως» (Πηδάλ. σελ. 129-130, ἐρμ. Στ' Καν. Α' Οἰκ. συνόδου, πρβλ. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἐργ., 98-99).

κατά τούς Κανόνας τόν μέν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον τά ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν τούς δέ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, τήν Ἀνατολήν μόνον διοικεῖν, φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς Κανόσι τῆς κατά Νίκαιαν πρεσβείων τῇ Ἀντιοχείων Ἐκκλησίᾳ καί τούς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τά κατὰ τήν Ἀσιανήν μόνον διοικεῖν καί τούς τῆς Ποντικῆς τά τῆς Ποντικῆς μόνον καί τούς τῆς Θράκης τά τῆς Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν. Ἀκλήτους δέ ἐπισκόπους ὑπέρ διοίκησιν μή ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις Ἐκκλησιαστικαῖς. Φυλαττομένου δέ τοῦ προγεγραμμένου περί τῶν διοικήσεων Κανόνος, εὐδηλον ὡς τά καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς Ἐπαρχίας Σύνοδος διοικήσει κατὰ τά ἐν Νικαία ὠρισμένα. Τάς δέ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρή κατὰ τήν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν Πατέρων».

Διά τοῦ Γ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου καθωρίσθησαν τά προνόμια-πρεσβεῖα τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως, δεύτερα μετὰ τά πρεσβεῖα- τιμῆς ὡσαύτως καί οὐχί ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, προταχθέντος κατὰ τάξιν τιμῆς τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ὁ Κανὼν ἔχει ὡς ἑξῆς⁷⁷:

«Περί τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Τόν μέντοι τῆς Κων/πόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τά πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τόν τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπον «διὰ τό εἶναι αὐτὴν νέαν Ρώμην»⁷⁸.

77. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου. μν. ἔργ., σελ. 36.

78. Διά τοῦ κανόνος τούτου τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου διηυκρινίσθη προσέτι, ὅτι τά «πρεσβεῖα» ἄτινα «κατ' ἔθος εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, ἤσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» (primatus honoris) «διὰ τό εἶναι τήν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν-βασιλεύουσαν», καί οὐχί «πρωτεῖα ἐξουσίας» (primatus potestatis). Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐθεωρεῖτο «πρῶτος ἐν ἴσοις» (primus inter parie), ἢ «πρῶτος τῇ τάξει», μόνον διότι ἦτο ἐπίσκοπος τῆς βασιλευούσης καί οὐχί ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἡ αὐτὴ διευκρίνις ἐγένετο σαφέστερον διὰ τοῦ ΚΗ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμ. συνόδου, ὃν παραθέτομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ. (Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 23).

Ἐν τῷ Α' ἀκολούθως Κανόνι τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὡσαύτως γενικαί διατάξεις διοικητικῆς φύσεως. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως⁷⁹:

«Περὶ Κελεστίνου καὶ τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ». «...Εἴ τις μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας, ἀποστατήσας τῆς ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείῃ, ἢ τὰ τοῦ Κελεστίνου ἐφρόνησεν, ἢ φρονήσῃ, οὗτος κατὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαι τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκβεβλημένος καὶ ἀνενέργητος ὑπάρχων. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας Ἐπισκόποις καὶ τοῖς περίξ Μητροπολίταις τοῖς τὰ τῆς Ὁρθοδόξιας φρονοῦσι ὑποκείμεται εἰς τό πάντη καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι».

Διὰ τοῦ Θ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, καθορισθείσης τῆς **εἰδικῆς δοσιδικίας** τῶν κληρικῶν, παρεσχέθη εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς θρόνον τῆς βασιλευούσης ἡ ἀνωτάτη δικαστικὴ δικαιοδοσία (τό περίφημον **ἐκκλητον** τοῦ Πάπα) τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐναντίον τῶν Μητροπολιτῶν διαφορῶν, περιοριζομένη βεβαίως εἰς τὰ ὅρια τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας του, συμφώνως πρὸς τόν ΚΗ' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τόν Β' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸⁰

«Ὑπὸ τίνος δικάζονται οἱ κληρικοί». «Εἴ τις κληρικός πρὸς κληρικόν πρᾶγμα ἔχει, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τόν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ τὰ κοσμικά δικαστήρια μὴ κατατρεχέτω... Εἰ δέ κληρικός πρᾶγμα ἔχει πρὸς τόν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ **τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω**. Εἰ δέ πρὸς τόν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην Ἐπίσκοπος ἢ κληρικός ἀμφισβητεῖ, καταλαμβανέτω τόν **ἐξαρχον τῆς διοικήσεως ἢ τόν τῆς βασιλευούσης Κων/πόλεως θρόνον** καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω».

79. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 42

80. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 52.

Διά τοῦ ΙΖ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὅμοιαι γενικάι διατάξεις δικαστικῆς φύσεως, παρέχουσαι ἐκ νέου εἰς τόν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως δικαιοδοσίαν ἀνωτάτης δικαστικῆς ἐξουσίας. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸¹

«Μή μετακινεῖν παροικίαν ὑπό τινι ἐπαρχία λ' ἔτη ὑποκειμένην».

«Τάς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικικάς παροικίας, ἥ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτάς Ἐπισκόποις, καί μάλιστα εἰ τριακονταετῇ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ὠκονόμησαν. Εἰ δέ ἐντός τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγέννηται τις, ἥ γένοιτο περί αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἡδικοῦσθαι, περί τούτων κινεῖν παρὰ τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἥ τῷ Κων/πόλεως Θρόνῳ δικαζέσθω, καθά προεῖρηται».

Διά τοῦ ΙΘ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐθεσπίσθη ἐκ νέου ἡ τακτική, δὲς τοῦ ἔτους, σύγκλησις τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως⁸²: «Περί ἐπαρχιακῶν Συνόδων».

«Ἦλθεν εἰς τάς ἡμετέρας ἀκοάς, ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αἱ κεκανονισμέναι Σύνοδοι οὐ γίνονται· καί ἐκ τούτου πολλά παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὁρίσε τοίνυν ἡ ἁγία Σύνοδος κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων Κανόνας, δὲς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τό αὐτό συντρέχειν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τοὺς Ἐπισκόπους, ἔνθα ὁ τῆς Μητροπόλεως Ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. Τοὺς δέ μή συνιόντας Ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἐαυτῶν πόλεσι... ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διά τοῦ ΚΗ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπεκυρώθησαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν καὶ αὐθις τὰ εἰδικὰ προνόμια – πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα παρέσχεν αὐτῷ ἡ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδος

81. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 55.

82. Αμίλκα Αλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 55.

διά τοῦ προμνησθέντος Γ' Κανόνος αὐτῆς. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸³

«Περί τῶν τοῦ Κων/πόλεως προνομίων».

«Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὅροις ἐπόμενοι, καί τόν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα Κανόνα τῶν ἑκατόν πεντήκοντα Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων⁸⁴ τῶν συνταχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κων/πόλεως, Νέα Ρώμη, γνωρίζοντες, τὰ αὐτά καί ἡμεῖς ὀρίζομέν τε καί ψηφίζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κων/πόλεως Νέας Ρώμης· **Καί γάρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τό βασιλεύειν τήν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀπεδεδώκασιν τὰ πρεσβεῖα**».

«Καί τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι καί οἱ ἑκατόν πεντήκοντα Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ρώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τήν βασιλεία καί συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καί τῶν ἴσων ἀπολαύουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ρώμῃ, καί ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνην, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσιν. Καί ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς καί τῆς Ἀσιανῆς καί τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δέ καί τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κων/πολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· δηλαδή ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις Κανόσι διαγορεύεται· χειροτονεῖσθαι δέ καθὼς εἴρηται τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κων/πόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τό ἔθος γινομένων καί ἐπ' αὐτόν ἀναφερομένων»⁸⁵.

83. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 58.

84. Τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου.

85. Εἶναι πρόδηλον, ὅτι διὰ τοῦ Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐ μόνον ἀνανεοῦται καί ἐπεξηγεῖται ὁ Γ' Κανὼν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς

Διά τοῦ Η' ἀκολουθῶς Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐτροποποιήθη ὁ Ε' κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου «περὶ συγκλήσεων ἐπαρχιακῶν συνόδων», περιορισθείσης τῆς συγκλήσεως τῶν ἅπαξ τοῦ ἔτους. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸⁶

«Ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν θεσπισθέντα καὶ ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι ἀνανεοῦμεν καὶ τὸν Κανόνα τὸν διαγορεύοντα, καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἐνθ' ἃν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τε τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, διὰ τε τὰς προσπιπτούσας ἐτέρας αἰτίας ἀδυνάτως οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι δις τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους ποιῆσθαι, ἔδοξεν, ὥστε τρόπῳ παντὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων, διὰ τὰ ὡς εἰκὸς ἀναφυόμενα Ἐκκλησιαστικά κεφάλαια, ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον, ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐκάστου ἔτους κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν τῆς μητροπόλεως, καθ' ἃ προεῖρηται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος, τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διὰ τοῦ ΛΣΤ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀνενεώθησαν καὶ αὐθις τὰ προνόμια τοῦ

συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, ἀλλὰ τροποποιεῖται προσέτι καὶ ὁ Β' Κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου, διὰ τῆς ὑπαγωγῆς καὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀσιανῆς, τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Θράκης, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοῦ Κανόνος τούτου διεμαρτυρήθη ὁ τότε Πάπας τῆς Ρώμης Λέων ὁ Α', ἀλλὰ μετὰ τὴν κατ' ἐπανάληψιν ἐπικύρωσίν του διὰ διαταγμάτων τῶν αὐτοκρατόρων Μαρκιανοῦ καὶ Ζήνωνος καὶ τῆς 131 Νεαράς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' ἀνεγνώρισεν οὗτος *de facto* τὰς εἰς τὸν ἐπίσκοπον-πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως χορηγηθείσας ὑπ' αὐτοῦ προνομίας (Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *μν. ἔργ.*, σελ. 44-48).

86. Αμίλκα Αλιβιζάτου, *μν. ἔργ.*, σελ. 80.

Πατριάρχου Κων/πόλεως. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως⁸⁷: «Περὶ τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἀγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ Βασιλίδι πόλει συνελθόντων⁸⁸, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων⁸⁹, νομοθετημένα, ὀρίζομεν, ὥστε τὸν Κων/πόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων μεγαλουπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἴτα ὁ Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως».

Καί, τέλος, διὰ τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐ μόνον ἀνενεώθη ὁ προμνησθείς Η' Κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου περὶ συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων οὐχὶ δὲ ἀλλ' ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλὰ προσετέθη καὶ συνοδικὸς ἀφορισμὸς ἐναντίον **παντός ἄρχοντος** κωλύοντος ἐνδεχομένως τὴν σύγκλησιν αὐτῶν. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁹⁰

«Περὶ συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Ἐπειδὴ περ Κανὼν ἐστὶν ὁ λέγων δὲς τοῦ ἔτους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν χρῆναι γίνεσθαι διὰ συναθροίσεως τῶν ἐπισκόπων τὰς κανονικὰς συζητήσεις· διὰ τὸ συντριβὴν καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν τοὺς συναθροιζομένους, ὥρισαν οἱ τῆς Ἑκτῆς Συνόδου ὅσοι Πατέρες, ἐξάπαντος τρόπου καὶ προφάσεως ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι καὶ τὰ ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. Τοῦτον οὖν τὸν Κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν. Καὶ εἰ τις εὗρεθῇ ἄρχων τοῦτο κωλύν, ἀφοριζέσθω...».

Ἐκτὸς ὅμως τῶν εἰδικῶν τούτων Κανόνων, καὶ δι' ὅλων σχεδὸν τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν προμνησθεισῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐψηφίσθησαν γενικαὶ διατάξεις διοικητικῆς

87. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 92

88. Τῆς Β' Οἰκ. Συνόδου.

89. Τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου.

90. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 125.

φύσεως ρυθμίζουσαι τόν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρως ὁ Γ' Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, «μὴ ἔχειν τοὺς κληρικούς συνεισάκτους», ὁ Δ', «ὕπο πόσων καθίστασθαι τόν ἐπίσκοπον...», ὁ ΙΕ', «περί τοῦ μὴ μεταβαίνειν τοὺς κληρικούς ἀπὸ Ἐκκλησίας εἰς Ἐκκλησίαν» καὶ ὁ ΙΣΤ' τῆς αὐτῆς, «περί τῶν ἐπιμενόντων τῇ τοιαύτῃ μεταβάσει», ὁ Β', τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, «περί ἀποστατῶν ἐπισκόπων» οἱ Κανόνες Γ', Δ', Ε', ΣΤ', Ζ' τῆς αὐτῆς· ὁ Η' τῆς ἰδίας, εἰς τό τέλος τοῦ ὁποίου καὶ διὰ τῆς γενικῆς καὶ πάλιν διατάξεως «...ἔδοξε τοίνυν τῇ ἀγία καὶ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ σῶζεσθαι ἐκάστη ἐπαρχία καθαρά καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῆς προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν, κατὰ τό πάλαι κρατήσαν ἔθος...», κατωχυρώθησαν καὶ αὐθις τὰ ἀπαρβίαστα προσόντα καὶ δίκαια ἐκάστης Ἐκκλησίας, ὁ Ε' Κανὼν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ οἱ ΣΤ', Ζ', Γ', ΙΒ' καὶ ΚΕ' τῆς αὐτῆς· πάντες οἱ Κανόνες τῆς Πενθέκτης καὶ πάντες ὡσαύτως οἱ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου περιέχουσι διατάξεις γενικῆς διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς φύσεως, δι' ὧν αἱ Οἰκουμενικαὶ αὗται σύνοδοι (τάς ὁποίας καὶ μόνον ἀναγνωρίζει ὡς τοιαύτας ἡ Ἀδιαίρετος Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία) ὡς ἡ ἀνωτάτη πνευματικὴ, διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία τῆς ἡνωμένης **μῖας, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς, ἀληθῶς θεοπνεύστως καὶ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ ἐρρῦθμισαν πάντα τὰ γενικῆς διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς φύσεως θέματα, ἅτινα μέχρι τότε ἀπησχόλησαν τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν. Οὐδαμοῦ τῶν διατάξεων τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλαχίστη νύξις περὶ **ἰδιαίτερας τινός διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης. Ἀντιθέτως, πᾶσαι αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ρητῶς, σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως διεκήρυξαν, ὅτι αὗται **μόναι ἀποτελοῦσι** τὴν ὑπάτην, τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα, πλὴν τῶν τόσων ἄλλων εἰδικῶν καὶ γενικῶν διατάξεων διοικητικῆς φύσεως, ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος διὰ τοῦ ΙΓ' Κανόνος τῆς ἡκύρωσε Κανόνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης περὶ τῆς ἀγαμίας

τοῦ κλήρου, πλήν τῶν ἐπισκόπων. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁹¹

«Ἐξεστι πρεσβυτέροις, διακόνις καὶ ὑποδιακόνις γαμεῖν.

Ἐπειδὴ τῇ **Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ** ἐν τάξει Κανόνος παραδεδοσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνους ἢ πρεσβυτέρους χειροτονίας ἀξιοῦσθαι, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς, ἡμεῖς τῷ **ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες Κανόνι** τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα...». Ἡ αὐτὴ σύνοδος διὰ τοῦ ΝΕ' Κανόνος τῆς ἐπέβαλε καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης τὴν μὴ τηρησιν τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου (πλήν τοῦ Μ. Σαββάτου), διατάξασα καὶ τὴν καθαίρεσιν παντός κληρικοῦ νηστεύοντος κατὰ τὴν Κυριακὴν ἢ τὸ Σάββατον καὶ τὸν ἀφορισμὸν παντός λαϊκοῦ, διὰ δὲ τοῦ Α' Κανόνος τῆς κατεδίκασε πᾶσαν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ καὶ ἀναθεματισμοῦ. Καὶ τέλος ἡ Ζ' Οἰκουμένη σύνοδος, διὰ τοῦ προμνησθέντος ΣΤ' Κανόνος τῆς «περὶ συγκλήσεως ἐπαρχιακῶν συνόδων», ἀπήγγειλεν, ὡς προείπομεν, καὶ **ἀφορισμὸν ἐναντίον παντός ἀρχοντος**, ὅστις ἐνδεχομένως νὰ ἐκώλυε τὴν σύγκλησιν αὐτῶν.

Τοιοιουτρόπως, ὅπως ἡ πρώτη μετριοπαθὴς πάντως ἀπόπειρα προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου» ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἀνικήτου, ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν «Ψευδοκλημεντείων» κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος γενομένη καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Βίκτωρος καὶ Στεφάνου συνεχισθεῖσα, διὰ τὰς ἑριδας περὶ τὸ Πάσχα καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν, ἀπεκρούσθη ἐντόνως ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Πολυκάρπου (Σμύρνης), Πολυκράτους (Ἐφέσου), Εἰρηναίου (Λουγδούνου), Κυπριανοῦ (Καρχηδόνας) κ.ἄ., ὡς καὶ ὑπὸ τοπικῶν συνόδων ἐν Ἀφρικῇ, Ἀραβίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, συγκληθεῖσῶν ὅλως ἀνεξαρετήτως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἀκόμη τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης⁹². Οὕτω,

91. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 82.

92. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 15-

διά μέν τῶν εἰδικῶν κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων Β' καί Δ', τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν, ρητῶς καί κατηγορηματικῶς διεκηρύχθη ἡ ἀνυπαρξία «πρωτείου» διοικήσεως ἢ ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Διότι ἐτονίσθη ὅτι εἶχεν οὗτος, κατ' ἐπικρατῆσαν ἔθος, πρεσβεῖα τιμῆς ἀπλῶς, καί ταῦτα οὐχί ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλά διά τό «εἶναι τήν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν». Δι' ὅλων δέ τῶν Κανόνων, διοικητικῆς καί δικαστικῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους αἱ μνησθεῖσαι ἕξ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι (αἱ ἀναγνωριζόμεναι ὡς τοιαῦται καί ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος) ἐψήφισαν, ἀπεκλείσθη καί κατεδικάσθη ῥητῶς πολυειδῶς καί πολυτρόπως πᾶσα καί ἀπλῇ ἔστω ἔννοια «πρωτείου». Ἡ σύγκλησις ἄλλως τε πασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, καί τῆς Πενθέκτης (τό κῦρος τῶν ὁποίων ἀνεγνώριζον πάντοτε οἱ ἑκάστοτε Πάπαι) ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κων/πόλεως⁹³ καί

17.

93. Ἡ Α' Οἰκουμ. σύνοδος συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐν Νικαία, ἡ Β' ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Γ' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ ἐν Ἐφέσῳ, ἡ Δ' ὑπὸ τῆς αὐτοκρατ. Πουλχερίας καί τοῦ Μαρκιανοῦ ἐν Χαλκηδόνι, ἡ Ε' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ΣΤ' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Πενθέκτη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπίσης καί ἡ Ζ' ὑπὸ τῆς βασιλείσης Εἰρήνης ἐν Νικαία. Προήδρευσαν δέ τῆς μέν ΙΑ' ὁ ὄσιος Κορδοῦης, οὐχί ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πάπα, ἀλλά ὡς τῶν μᾶλλον πεφημισμένων ἐπισκόπων «διά τὰς ἀρετάς καί τήν ἡλικίαν» (πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 96), τῆς Β' ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Μελέτιος, τῆς ΙΓ' ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, τῆς Δ' ὁ Πάπας Λέων ὁ Ε', διά τῶν ἀντιπροσώπων του, τῆς Ε' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιος, τῆς ΣΤ' ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ Πωγωνᾶτος, τῆς Πενθέκτης, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ὁ ρινότμητος, καί τῆς Ζ' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιος. Καί ἐκ τούτων πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δέν εἶχον κᾶν τό δικαίωμα συγκλήσεως τῶν Οἰκουμ. Συνόδων μέχρι τῆς ἀποκοπῆς των ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καί οὐδέποτε ἐξήρτησαν τό κῦρος τῶν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων συγκληθεῖσών οἰκ. Συνόδων ἐκ τῆς ἐγκρίσεώς των. Πάντα δέ ταῦτα ὅπως καί τό ὅτι εἰς τινὰς Οἰκουμ. Συνόδους δέν παρέστησαν κᾶν αὐτο-

ἡ διά τῶν ὑπ' αὐτῶν δογματισθέντων «ὄρων», τῶν ψηφισθέντων «Κανόνων» καί τῶν κατ' αὐτάς προσφωνήσεων κλπ., σαφῆς καί κατηγορηματική διακήρυξις ὅτι ἀποτελοῦσιν αὐταί τήν ὑπάτην πνευματικήν, διοικητικήν καί δικαστικήν ἐξουσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, εἶναι, φρονοῦμεν, μαρτυρία ἀμάχητοι ὅτι ὑπό τῆς ἡνωμένης Ἐκκλησίας τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, στερεῶς ἐχομένης τοῦ «συνοδικοῦ πολιτεύματος» τῆς πρώτης ἀποστολικῆς τοιαύτης (περί οὗ ἐν τοῖς προηγούμενοις εἴπομεν), οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη διοικητικὴ τις ἐξουσία ἢ διάκρισις εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, πέραν τοῦ πρωτείου «τιμῆς», τοῦ «πρώτου τῇ τάξει». Τά αὐτά ὅμως ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς, δεύτερα τῇ τάξει, ρητῶς ἀνεγνωρίσθησαν εἰς τόν Πατριάρχην Κων/πόλεως διά τε τῶν προμνησθέντων Κανόνων τῶν Β' καί Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλά καί διά τῆς 131 νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', ὅπως καί τῆς «Ἐπαναγωγῆς» τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου⁹⁴. Δι' εἰδικῆς δέ ἀποφάσεως τῆς ἐν Κων/πόλει συνόδου τοῦ 879-880 (ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Μ. Φωτίου), εἰς ἣν μετέσχον καί ὑπέγραψαν τά πρακτικά αὐτῆς καί οἱ κανονικοὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ τότε Πάπα Ρώμης Ἰωάννου τοῦ Η' καί ἣτις φέρει ὅλα τά χαρακτηριστικά τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου, **καίτοι δέν ἐπεκράτησεν ὡς τοιαύτη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας**, οὐ μόνον κατεδικάσθη καί ἀπηγορεύθη ἅπαξ ἔτι πᾶσα προσθήκη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀλλά καί διεκηρύχθη ἐκ νέου τό ἰσότιμον τῶν «προσόντων» καί «πρεσβείων» τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ρώμης καί Κων/πόλεως διά τῶν ἐξῆς:⁹⁵

«...Ὁρίσεν ἡ ἀγία καί Οἰκουμενική σύνοδος, ὥστε, εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἢ ἐπισκόπων ἐν τῇ

προσώπως, εἶναι ἀμάχητοι ἐπίσης μαρτυρίαί, ὅτι πλεον τοῦ πρωτείου «τιμῆς» οὐδεμίαν διακεκριμένην θέσιν εἶχον οὗτοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ σχίσματος. (Πρβλ. καί Ἰωάν. Καρμίρη. Τά Δογματικά καί συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», τ. Α', εκδ. 2α, σελ. 105 ἐξ.).

94. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καί Ἰ. Καν. τόμ. σελ. 44 καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 176-177.

95. Πρβλ. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 276-288.

Ἀσία ἢ Εὐρώπη ἢ Λιβύη διατρίβοντες ὑπό δεσμόν ἢ καθαίρεσιν ἢ ἀναθεματισμόν παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα Ἰωάννου ἐγένοντο, ἵνα ὧσιν οἱ τοιοῦτοι καί παρὰ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Κων/πόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας ὄρω, τουτέστιν ἢ καθηρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφωρισμένοι. Οὓς μέντοι Φώτιος, ὁ ἀγιώτατος ἡμῶν Πατριάρχης, κληρικούς ἢ λαϊκούς ἢ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος καί ἱερατικοῦ ἐν οἰαδήποτε παροικίᾳ ὑπό ἀφορισμόν ἢ καθαίρεσιν ἢ ἀναθεματισμόν ποιήσει, ἵνα ἔχη αὐτούς καί ὁ ἀγιώτατος Πάπας Ἰωάννης καί ἡ κατ' αὐτόν ἀγία τοῦ Θεοῦ Ρωμαίων Ἐκκλησία ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι· μηδέν τῶν προσόντων πρεσβειῶν τῷ ἀγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας, μηδέ τό ταύτης προέδρῳ τό σύνολον **καινοτομουμένων** μηδέ νῦν, μήτε εἰς τό **μετέπειτα**». Τοιουτοτρόπως, οὐ μόνον διεκηρύχθη ἅπαξ ἔτι ἡ τελεία πνευματική, διοικητική κλπ. **ισότης** τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλά καί ἀπεκλείσθη προσέτι πᾶσα καινοτομία εἰς τὰ «προσόντα» καί «πρεσβεῖα» τοῦ Πάπα Ρώμης καί μελλοντικῶς.

Εἰς τήν τοιαύτην συρροήν μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ «**πρωτείου ἐξουσίας**» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐκ τε τοῦ τρόπου τῆς συγκλήσεως τῶν ὑπό τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένων ἐπτὰ – ἵνα μὴ εἴπωμεν ὀκτώ – Οἰκουμενικῶν συνόδων (δι' ἃς δέν θά ὑπῆρχε καί **λόγος** συγκλήσεως, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἀνεγνωρίζετο ὑπό τῆς μέχρι τοῦ σχίσματος Ἐκκλησίας ὡς ἀπόλυτος αὐτῆς **μονάρχης** καί **ἀλάθης** – διότι οἰονδήποτε θέμα περὶ τὰ **δόγματα** καί τήν **διοίκησιν** αὐτῆς θά ὑπῆγετο εἰς τήν ἀποκλειστικήν του **ἀρμοδιότητα**...), ἀλλά καί τῆς προεδρίας καί τῆς διευθύνσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ἰδίᾳ δέ ἐκ τῶν «εἰδικῶν» καί «γενικῶν» Κανόνων διοικητικῆς καί δικαστικῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους αὗται ἐψήφισαν, μετεχόντων καί συνυπογραφόντων κανονικῶν πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (ὡς καί τοῦ προκαθημένου αὐτῆς ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης), ὁ Παπισμός ἀντιτάσσει: α) Τάς κατὰ τάς ἐναρκτηρίους συνεδρίας τῶν Γ' καί Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων ἀποπειράς προ-

βολῆς τοῦ παπικοῦ πρωτείου ὑπό τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων διά τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων προσφωνήσεων⁹⁶, β) τὰς ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων τῶν αὐτῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων ὑπέρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καί Λέοντος Δ' ⁹⁷ καί γ) τοὺς περιφήμους Γ', Δ' καί Ε' Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

Ἀλλ' εἰς μέν τὰς ἀποπείρας προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου», τὰς ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα κατὰ τὰς ρηθείσας Οἰκουμενικὰς συνόδους γενομένας, συντριπτικὴν ἀπάντησιν ἀποτελοῦσι: α) ὁ προηγηθεὶς αὐτῶν Γ' Κανὼν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν καί εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρὸς τὰ «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης («διά τό εἶναι τήν Κων/πολιν **νέαν Ρώμην**») καί διηκρινίσθη καί οὕτως ὅτι τὰ πρεσβεῖα, ἅτινα **κατ'** ἔθος καί κατὰ τὸν ΣΤ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς», διά τό «εἶναι αὐτήν πρωτεύουσαν»· καί β) οἱ προμνησθέντες Θ' καί ΙΖ', ἰδίᾳ δέ ὁ ΚΗ' Κανόνες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, παρὰ τήν νέαν καί κατὰ τήν σύνοδον ταύτην ἀπόπειραν προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα Λέοντος Δ', οὐ μόνον ἐπεκυρώθησαν τὰ ὑπό τοῦ Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναγνωρισθέντα «πρεσβεῖα τιμῆς» τοῦ Ἐπισκόπου-Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά καί ἐπηυξήθησαν ταῦτα ὡς πρὸς τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του κλπ., κατὰ τὰ προεκτεθέντα. Αἱ δέ ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων κατὰ τὰς αὐτάς συνόδους ὑπέρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καί Λέοντος Δ' «...αὐτὴ δικαία κρίσις νέῳ Παύλῳ Κελεστίνῳ, νέῳ Παύλῳ Κυρίλλῳ...» καί «...Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε..., οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν...»⁹⁸, ὅπως καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἵπομεν, δέν εἶναι εἰμῇ «ἐνθουσιῳδεῖς ἐκφράσεις χα-

96. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-40.

97. Ἰδίου, αὐτόθι.

98. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-36.

ρᾶς», ὅλως συνήθεις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἃς ὁμως ἀμφότεροι οἱ ἐπευφημηθέντες Πάπαι ἐξισοῦντο καὶ ἐξωμοιοῦντο μέ τόν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Κύριλλον⁹⁹. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς προμνησθέντας τρεῖς Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, οὐ μόνον δέν δύνανται νά χρησιμεύσωσιν οὗτοι ὡς «ἔρεισμα» διὰ τό παπικόν «πρωτεῖον», ἀλλ' ὅλως ἀντιθέτως ἀποτελοῦσιν, ὡς θά ἀποδείξωμεν, μίαν τῶν σπουδαιοτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον αὐτοῦ.

β. Οἱ Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς

Οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἔχουσιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ὡς ἐξῆς¹⁰⁰:

«Κανὼν Γ'. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε: Καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἐν ἣ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνει, εἰμὴ παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν αὐτῇ κληθεῖν τις, διὰ τό μή δοκεῖν ἡμᾶς τάς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. Καὶ τοῦτο δέ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε, ἐάν ἐν τινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἄντικρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ συνεπισκόπου πράγμα σχοίη, μηδένα ἕτερον ἐκ τούτων ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι εἰ δέ ἄρα τις τῶν

99. Ἰδίου, αὐτόθι καί + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 104 καὶ ὑποσ. 2, καὶ σελ. 105 ὑπ' 1, καὶ βιβλ. αὐτόθι.

100. + Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 182-186. Κατὰ τόν μακαριστόν καθηγητὴν + Ἀρχ. Β. Στεφανίδην τοὺς Κανόνας τούτους ἠλλοίωσαν, ἠῤῥυναν καὶ ἐπεξέτειναν ἀργότερον οἱ Πάπαι καὶ κατέστησαν αὐτοὺς τοιοῦτους, ὥστε νά ἀνταποκρίνονται εἰς τάς παπικὰς ἀξιώσεις. Παρεμέρισαν ὁλοτελῶς τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα δικαιώματα τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων καὶ παρουσίασαν ἑαυτοὺς ὡς δυνάμει τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος δικαιουμένους νά ἀναθεωρήσωσι τάς κατὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν συνοδικὰς ἀποφάσεις. Ὡς ἐκ τούτου τό Λατινικόν κείμενον διαφέρει τοῦ Ἑλληνικοῦ (Ἰδὲ διατριβὰς τοῦ ἐν λόγῳ καθηγητοῦ ὑπὸ τοὺς τίτλους: α) «Ἰννοκέντιος Α'», εἰς Ἐπετηρ. Θεολ. Σχολ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 1924, σελ. 363, καὶ β) «ἡ γνησιότης τῶν τριῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου», εἰς τὴν αὐτὴν Ἐπετηρ. ἔτους 1931, σελ. 389-392).

ἐπισκόπων ἓν τινι πράγματι δόξη κατακρίνεσθαι, καί ὑπολαμβάνει ἑαυτόν μή σαθρόν, ἀλλά καλόν ἔχει τό πρᾶγμα, ἵνα καί αὐθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ, εἰ δοκεῖ ὑμῖν, τῇ ἀγάπῃ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην τιμήσωμεν, καί γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι, ἀνανεωθῆναι τό δικαστήριον, καί ἐπιγνώμονας αὐτός παρᾶσχοι. Εἰ δέ μή συστήναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τό πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρῆζειν, τά ἅπαξ κεκριμένα μή ἀναλύεσθαι, τά δε ὄντα βέβαια τυγχάνειν».

«Κανὼν Δ'. Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ τῇ κρίσει τῶν Ἐπισκόπων τῶν ἐν γειτνία τυγχανόντων καί φάσκη πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μή πρότερον εἰς τήν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀποκαταστήναι, ἂν μή ὁ τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπος ἐπιγνούς, περὶ τούτου ὅρον ἐξενέγκῃ».

«Κανὼν Ε'. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἦρρεσεν, ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγεληθῇ, καί συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς, τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ ἀποκινήσωσι, καί ὅς περ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τόν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον, καί βουλευθεὶς αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίση ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τήν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς Ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς καί μετὰ ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καί κατὰ τήν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. Εἰ δέ τις ἀξιῶν καί πάλιν αὐτοῦ τό πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καί τῇ δεήσει τῇ ἑαυτοῦ τόν Ρωμαῖον Ἐπίσκοπον κρίνειν δόξη, ἀπό τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι, ἵνα ἡ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ καί ὀρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι τούς μετὰ τῶν Ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τήν αὐθεντίαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν, καί τοῦτο θετέον. Εἰ δέ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρὸς τήν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν καί ἀπόφασιν τοῦ Ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν

δόξη Ἀπεκρίναντο οἱ Ἐπίσκοποι· τά λεχθέντα ἤρεσεν».

Ὑπεραμυνόμενος ὁ καθηγητής Β. Στεφανίδης τῆς γνησιότητας τῶν Κανόνων τούτων, ἀμφισβητηθείσης ἐξ ὁλοκλήρου ὑπό τοῦ καθηγητοῦ I. Eriedrich (1902) εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου καὶ ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστ. Παπαδοπούλου¹⁰¹, ὁρθῶς κατ' ἀρχὴν τονίζει ἐν ταῖς προμνημονευθείσαις δύο διατριβαῖς του ὅτι οἱ Κανόνες οὗτοι δέν παρέχουσιν εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης μεγάλα δικαιώματα οὐδ' ἀναγνωρίζεται δι' αὐτῶν τό παπικόν πρωτεῖον· ὅτι κυρίως στρέφονται κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῶν ἐπισκόπων εἰς ξένους ἐπαρχίας καὶ ἄρα θέλουσι νά ἐμποδίσωσι τὴν ἀνάμιξιν ξένων ἐπισκόπων εἰς τὴν καταδίκην ἐπισκόπου τινός καὶ ὀρίζουσιν ἢ πρώτη καὶ ἢ δευτέρα ἀναθεώρησις τῆς δίκης νά γίνεται ὑπό τῶν πλησιοχώρων αὐτῶν ἐπισκόπων· καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶχεν ἐπικρατήσῃ ὁ Ἀρειανισμός καὶ οἱ πατριαρχικοὶ θρόνοι κατελήφθησαν ὑπό τῶν Ἀρειανῶν, εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἐδόθη ἀπλῶς τό δικαίωμα** νά ἀποφαίνεται ἂν δίκη τις χρήζῃ πρώτης ἢ δευτέρας ἀναθεωρήσεως¹⁰². Ἦτοι «ἀνετέθη» εἰς αὐτόν ἡ «ἐπιστασία» τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Κανόνων τούτων. Εἰς τὰς κρίσεις ταύτας περὶ τῆς ἀληθοῦς σημασίας τῶν ἐν λόγῳ Κανόνων προσθέτει ὁ αὐτός καὶ ὅσα ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ παραπομπῇ 100 ἀναφέρομεν περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ παραποιήσεως αὐτῶν ὑπό τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης.

Πρὶν ὅμως προβῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν γενικωτέραν ἀνάλυσιν τῆς ἐν γένει πνευματικῆς, ἰδίᾳ δέ τῆς νομικῆς σημασίας τῶν Κανόνων τούτων, ἐπάναγκες θεωροῦμεν, τὴν γνησιότητα αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ἔχουσι, ἐξ ὁλοκλήρου παραδεχόμενοι, νά παραθέσωμεν τό περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς σχόλιον τοῦ Ζωναρᾶ (εἰς τὸν Ε' Κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνό-

101. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 21, ὑποσ. 1.

102. Πρβλ. ἰδίου, αὐτόθι.

δου), ἔχον ὡς ἑξῆς¹⁰³:

«Περί τοῦ Τόμου τῶν Δυτικῶν. Κωνστάντιος ὁ Βασιλεὺς υἱὸς τοῦ Μεγ. Κων/νου, ἀρειανίσας, ἔσπευδε ἀνατρέψαι τὴν Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον. Τοῦτο ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης Πάπας ἀνήνεγκε πρὸς Κώνσταντα, τὸν ἀδελφόν τοῦ Κωνσταντίου, ὅς πόλεμον ἠπείλησε διὰ γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰ μὴ παύσοιτο κυμαίνων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν διασαλεύων. Ὁ δὲ τό ἀκριβὲς τῆς πίστεως ζητεῖν τῷ ἀδελφῷ ἀνταπέστειλε... **Ἐδοξε** οὖν τοῖς βασιλεῦσι σύνοδον γενέσθαι... Συνηθροίσθησαν οὖν ἐν Σαρδικῇ ἐπίσκοποι τριακόσιοι τεσσαράκοντα καὶ εἰς, οἳ καὶ ὅρον ἐξέθεντο, βεβαιοῦντα τό ἅγιον Σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων... **Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν** τὸν ὅρον τοῦτον φησὶν ἡ δευτέρα σύνοδος... **Δυτικούς** δέ τούς ἐν Σαρδικῇ ἀθροισθέντας φησὶν ἐπισκόπους. Σαρδικὴ δέ ἐστὶν ἡ νῦν λεγομένη Τριάδιτσα. **Τόμον δέ εἶπε τῶν Δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ Δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο.** Οἱ γάρ ἐξ Ἑώας Ὁ' ὄντες ἔλεγον. Ὡς μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσι ὁ Ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητὴς καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσωσι τῇ συνόδῳ. Τοῦτο δέ ποιῆσαι μὴ ἀνασχομένων τῶν Δυτικῶν, **αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνόδου οἱ τῆς Ἑώας ἐπίσκοποι·** διό καὶ **μόνον οἱ Δυτικοὶ** τὸν τῆς Νικαίας ὅρον ἐβεβαίωσαν καὶ ἀνεθεμάτισαν τὸν Ἀνόμιον, καὶ τῶν Ἑώων ἐπισκόπων κατεψηφίσαντο». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει αὐτόθι εἰς ἀκολουθοῦν σχόλιόν του ὁ Βαλαμών.

Συνεκλήθη λοιπόν καὶ ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης ἀλλ' ὑπὸ τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου». Συνεκλήθη δέ οὐχὶ διὰ τὴν ἀναθεώρησιν εἰς β' βαθμὸν τῆς δίκης τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὡς ὁ Παπισμὸς ἰσχυρίζεται, ἀλλὰ διὰ νά καταπαύσῃ τὸν σάλον τὸν προελθόντα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου, ὅστις συνεχίζετο καὶ μετὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον καὶ ἐξ

103. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ. καὶ Ἰ. Καν., τομ. Β', σελ. 178-179.

αἰτίας τοῦ ὁποίου το σῶμα τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶχε διαιρεθῇ εἰς Ὁρθοδόξους ὑπὸ τόν Μ. Ἀθανάσιον καί εἰς ἡμιαιρειανούς ἢ Εὐσεβιανούς, πρὸς οὓς εἶχε προσχωρήσει καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς Κωνστάντιος. Καί καταδικάσασα καὶ αὕτη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου, διὰ τῆς βεβαιώσεως τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐδικαίωσε καὶ τόν Μ. Ἀθανάσιον¹⁰⁴.

Χωρισθεῖσα δέ αὕτη ἀπ' ἀρχῆς διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (πλήν τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ τῶν περὶ αὐτόν εὐαριθμῶν ἐπισκόπων) καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν συγκροτήσεως ἐτέρας συνόδου ἐν Φιλιππουπόλει, δικαίως ἐχαρακτηρίσθη οὐ μόνον ὡς τοπικὴ τοιαύτη, ἀλλὰ καὶ ὡς τοπικὴ τῆς **Δυτικῆς Ἐκκλησίας**, ἐφόσον τό σύνολον σχεδόν τῶν ἀπαρτισάντων αὐτὴν ἐπισκόπων ἦσαν Δυτικοί. Δικαίως, ὡσαύτως, τό τε πνευματικόν ἀλλὰ καὶ τό νομοθετικόν-κανονικόν αὐτῆς ἔργον ὠνομάσθη, κατὰ τό προμνησθέν σχόλιον τοῦ Ζωναρᾶ, ὑπὸ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου «Τόμος τῶν Δυτικῶν», διότι «μόνοι οἱ Δυτικοί ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο». Ἐν τούτοις, ἐκτός τῆς ἰδιαίτερας πνευματικῆς καὶ νομικῆς σημασίας τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων (τὴν ὁποίαν ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀναπτύξωμεν), οἵτινες, ὡς προείπομεν, ἀποτελοῦσι μίαν τῶν σπουδαιοτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», καὶ μόνον τό γεγονός ὅτι **συγκληθεῖσα καὶ ἡ σύνοδος αὕτη ὑπὸ τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος – καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα Ρώμης** – ἐπελήφθη, ἐπέλυσε καὶ ἐδίκασε, ὡς ἀνωτάτη πνευματικὴ καὶ δικαστικὴ ἀρχή, καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Πάπας Ρώμης οὐδέν δικαίωμα εἶχε μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκδόσεως τῶν «εἰδικῶν» 3, 4 καὶ 5 κανόνων τῆς – πρὸς ἐκδίκασιν διαφορῶν μεταξύ ἐπισκόπων εἴτε εἰς α' εἴτε εἰς β' βαθμόν. Ἄλλως ἢ σύνοδος δέν θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπιληφθῇ καὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου· πολὺ δέ

104. Αμίλκα Αλιβιζάτου., μν. ἔργ., σελ. 182.

περισσότερον νά παράσχη αὕτη, ὡς **νομοθετικόν σῶμα**, τό δικαίωμα τοῦ «Ἐκκληίου» εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης διά τῶν περὶ ὧν τριῶν **εἰδικῶν** Κανόνων αὐτῆς.

Ὅπωςδὴποτε ὅμως, τό μέν διά τήν ὀλικήν σχεδόν σύνθεσιν αὐτῆς ἐκ Δυτικῶν ἐπισκόπων (καί τόν δίκαιον ὡς ἐκ τούτου χαρακτηρισμόν της ὡς τοπικῆς συνόδου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας), ἅμα δέ καί διά τό ὅτι τό νομοθετικόν - κανονικόν αὐτῆς ἔργον καί δικαίωμα ἐτέλει ὑπό τόν περιορισμόν τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ ὅλοι ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντες Κανόνες, ἰδίᾳ δέ οἱ 3, 4 καί 5, οὐδέποτε ἦτο δυνατόν νά ἔχωσιν ἰσχύν πέραν τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐάν παρά ταῦτα οἱ ὀπαδοί καί ὑπερασπισταί τοῦ Παπισμοῦ ἐπιμένουν εἰς ἀντίθετον γνώμην, θά ἀπαντήσωμεν ὅτι ἡ ἰσχὺς τῶν τριῶν τούτων Κανόνων καί πάλιν περιορίσθη ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μετά τήν ψήφισιν τῶν Θ', ΙΖ' καί ΚΗ' Κανόνων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ὁποίας προήδρευσε ὁ Πάπας Λέων ὁ Ε' διά τῶν ἀντιπροσώπων Αὐτοῦ, δι' ὧν παρεσχέθησαν καί εἰς τόν ἐπίσκοπον - Πατριάρχην Κων/πόλεως τά αὐτά δικαστικά δικαιώματα, περιοριζόμενα, ἀναντιρρήτως καί ταῦτα, ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του, ἅτινα, κατά τά προεκτεθέντα, ρητῶς καί δι' εἰδικῶν Κανόνων ὠρίσθησαν. Διότι οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶναι **κανονικῶς** καί **νομικῶς** ἐπικρατέστεροι τῶν Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὑπό στενήν δέ ἐννοιαν ἐρμηνευόμενοι δύνανται νά θεωρηθῶσιν ὡς καταργοῦντες τελείως τοὺς ἀντιστοίχους 3, 4 καί 5 Κανόνας τῆς συνόδου ταύτης, τὰς διατάξεις τῶν ὁποίων κατά τό πλεῖστον ἀντιγράφουσιν. Οὐδόλως δέ μεταβάλλει τήν «νομικήν» ταύτην ἀλήθειαν τό ὅτι οἱ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἐκυρώθησαν ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι ὑπό τῆς αὐτῆς συνόδου δέν κατηργήθησαν οὐδέ ἐτροποποιήθησαν καὶ καί οἱ προμνησθέντες ἀντίστοιχοι τοιοῦτοι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς, οἵτινες ἀναντιρρήτως διατηροῦσι τήν

εἰδικήν αὐτῶν ἰσχύν. Καί εὐλόγως δύναται νά ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου κύρωσις τῶν Κανόνων καί τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἀπέβλεπε καί εἰς τοῦτο, «νά μή θεωρηθῶσι δηλονότι ὡς καταργηθέντες οἱ Κανόνες οὗτοι, καί δή οἱ 3, 4 καί 5, ὑπό τῶν προμνησθέντων ἀντιστοίχων Κανόνων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς μεταγενεστέρων καί ἐπικρατεστέρων. Ἐπιπροσθέτως, ὑπό τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐκυρώθησαν καί ἀπέκτησαν ἰσοδύναμον νομικήν ἰσχύν Κανόνων Οἰκουμενικῆς καί οἱ ἀποστολικοὶ Κανόνες¹⁰⁵, καί δή οἱ ΛΔ' καί ΛΖ', δι' ὧν ἡ ἐν γένει πνευματικὴ δικαιοδοσία τοῦ ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης ῥητῶς περιορίζεται ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἔθνους. Ἐν συνδυασμῷ ὅθεν καί πρὸς τοὺς Ε' καί Στ' Κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς καί ἐν τοῖς προηγούμενοις εἶπομεν, ἐμμέσως ἐπεκυρώθησαν ἢ ἐπανελήφθησαν καί οἱ προμνησθέντες ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικοὶ Κανόνες, ἡ ἰσχὺς τῶν 3, 4 καί 5 Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἶναι ὅπωςδῆποτε **τοπική**, περιορίζεται δηλαδὴ ἐντός τοῦ πλαισίου τῶν ὁρίων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως περιορίζεται ἡ ἰσχὺς τῶν ἀντιστοίχων Κανόνων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, διατηρηθέντων ἀπαραβιάστων τῶν «εἰδικῶν προσόντων» καί «δικαίων» τῶν λοιπῶν τριῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, ἅτινα ῥητῶς κατωχυρώθησαν οὐ μόνον διὰ τῶν μνησθέντων ἀποστολικῶν Κανόνων καί τῶν Ε' καί ΣΤ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλὰ καί ὑπό τόσων ἄλλων Κανόνων τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, δι' ὧν καθωρίσθη καί ἡ κατὰ σειρὰν τιμητικὴ τάξις τῆς Πατριαρχικῆς «πενταρχίας», ὡς καί τὰ «ἰσότιμα δίκαια καί προσόντα» καί ἡ ἐν γένει ἰσότημος πνευματικὴ δικαιοδοσία τῶν πέντε Πατριαρχῶν¹⁰⁶.

105. Αμίλκα Αλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 76.

106. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 93

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἀδιαφιλονικήτων μαρτυριῶν πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν, καταφαίνεται πόσον δικαίως ὁ Μ. Φῶτιος ἐν μικρᾷ πραγματείᾳ του ὑπό τόν τίτλον «πρός τούς λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», διά διαφόρων ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζει ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς «ἀπέβλεπε μόνον εἰς τήν ἐν τῇ Δύσει Ἐκκλησίαν καί δέν ἔχει κῦρος Οἰκουμενικῆς συνόδου, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ἐδέχθη τόν αἰρετικόν Μάρκελλον Ἀγκύρας, οἱ δέ ἐν αὐτῇ συνελθόντες **κατήρεσαν καί ἀνεθεμάτισαν** τούς ἐν Φιλιππουπόλει συνελθόντας καί **ἀποδόντας τὰ αὐτά**»¹⁰⁷. Βεβαιοῦται ὡσαύτως ἡ ἀλήθεια τῶν ὅσων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων προσθέτει διά τό ἐπίμαχον θέμα ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς του¹⁰⁸, ἅτινα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

«...Ἐτι δέ ἡ πρώτη σύνοδος ἐκάστη ἐπαρχία ἐκανόνισε τά οἰκεῖα δίκαια προσεῖναι, καί μηδέτερον ἐτέρου ἐπεισπηδᾶν τοῖς ὁρίοις μηδέ τās ἀλλοτρίας ὑποστᾶν τε καί ἑαυτῶν ποιεῖσθαι διοικήσεις. Ἡ δέ δευτέρα σύνοδος, διά τό βασιλείᾳ τήν Ρώμην λαμπρυνθῆναι προέχειν ἀποφνηαμένη, οὐ **διά τούς κορυφαίους Πέτρον καί Παῦλον**, ὁμοίως καί τήν Κων/πολιν, ὡς βασιλείᾳ τιμηθεῖσαν τά ἴσα μετ' ἐκείνης ἔχειν πρόνομια ἐψηφίσατο. Ἡ δέ τετάρτη προκρίνει πᾶσι τήν Κων/πολιν, μή ἀνασχομένη προκαθίσει Βιγίλιον, ἐξ οὗ ἀταξίαί κατὰ Μηνᾶ ἐποιήθησαν, καί ποινήν παιδικήν Βιγίλιος ἔτισεν.

»Ἐτι δέ καί πρό Βιγιλίου Ἰωάννης ὁ τῆς Ρώμης ἀνελθὼν οὐδέν περὶ πρωτείου διηνέχθη (ἐβασίλευε δέ τότε Ἰουστινιανός), ἀλλά τήν ἱερατικὴν στολήν, ὡς ἔθος τοῖς ἐν Κων/πόλει, περιβαλὼν, πρὸς **τοῖς εὐωνύμοις** μέρεσι τοῦ κατ' ἐκείνου καιροῦ πατριαρχοῦντος Ἐπιφανίου **καθεσθείς**, οὐδέν **ἐδυσχέρανε...**»

»Εἰ δέ λέγεις, ὅτι ἐν **Σαρδικῇ διατάσσεται** τόν Ρώμης ἐξετάζειν τās τῶν ἐτέρων ἐνοριῶν ψήφους, πολλαχόθεν ἔχει

ἑξ., 112, 117, 203 καί 211.

107. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 175-176.

108. Πρβλ. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καί Ἰ. Καν. τομ. Δ', σελ. 410-414.

τό εὐκατάλυτον, πρῶτον μὲν, ὅτι **τοπικὴ οὐσα ἀνατέτραπται** ὑπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Δ' συνόδου· αὕτη γάρ τῳ Κων/πόλεως Ἀρχιερεῖ μᾶλλον τὰς τῶν ἐτέρων κρίσεις ἐξετάζειν ἀπένειμε.

»Δεύτερον, ὅτι ὁ ταύτης προεδρεύσας ὁσῖος Κορδούης τῳ Ἀρειανισμῷ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ βίου, καὶ τῇ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καθαιρέσει ὑπέγραψε, ἐναντία τῇ τε οἰκείᾳ χειρογραφίᾳ καὶ τῇ γνώμῃ, ἣν ἔχειν ἐν Σαρδικῇ ἐγνωρίζετο, διαπραξάμενος.

»Ἄλλως τε ὅτι οὗτος, ὁ Κορδούης, **τῆς Ρωμαϊκῆς προεδρίας ἔχων τό πρόσωπον, καὶ τοῦ δικαίου μείζονα τὴν χάριν αὐτῇ συνεισενέγκας μάλιστα** τηρικαῦτα, οὐ μόνον οὐ παρόντος τοῦ Κων/πόλεως, ἀλλὰ καὶ αἰρέσει προσανακειμένου, οὐ τὴν τυχούσαν σπουδὴν ἐποίησατο· πλὴν εἰ αὕτη τὰς ἔμπροσθεν Οἰκουμενικὰς συνόδους, καὶ μάλιστα τὴν πρώτην, ὑπερορᾷ, ἢ ἐκάστη ἐπαρχία τὰ οἰκεία διασώζεσθαι ἀβίαστα παντελῶς κανονίζει δίκαια· εἰ, οὖν αὕτη τοπικὴ οὐσα τὴν οἰκουμενικὴν ὑπερορᾷ, ἐν αὐτῷ μάλιστα τῳ μέρει τούτῳ, τίς ἂν αὐτῇ ἐπιβλέψαι;

»Τρίτον, ὅτι Μάρκελλον καὶ ἄλλους τινὰς αἰρεσιώτας, εἰ καὶ τῆς ἀκριβείας ἀγνοίᾳ, ὅμως ἀθῶους ἀποφηνάμενη αἰσχύνην ὥφλησε. Καὶ γάρ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τὰς ἐκείνης ἀλογήσασα ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἀνεξετάστους ψήφους, **πάσης αὐτοὺς ἱερωσύνης εἰς τέλος ἐξεκήρυξε.**

»Τέταρτον, ὅτι μερισθέντες οἱ συνελθεῖν ὁμολογήσαντες ἀλλήλοις, οἱ μὲν τὴν Σαρδικὴν, οἱ δέ τοὺς Φιλίππους κατέλαβον, καὶ καταστασιάζοντες ἀλλήλους καθαιρέσεις καὶ ἀναθεματισμούς ἐψηφίσαντο.

»Πέμπτον, ὅτι ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος... ἔτη δύο καὶ δέκα εἰς ἀκριβείαν ἐξαναλώσασα τῶν ζητουμένων, οὐ μόνον οὐδέν αἰνέσιμον ἀπένειμε τῇ ἐν Σαρδικῇ, ἀλλ' οὐδ' ὅτι γέγονεν εἰδέναι ἡξίωσεν. **Εἰς δέ τοὺς Κανόνας ἐγκύψασα τῆς Α' συνόδου, γράφει ἀποτόμως** πρὸς Κελεστῖνον (ἤδη γάρ οὗτος τρίτος ἀπὸ Ζωσίμου τόν θρόνον ἐχειρίζετο Ρώμης) **μηκέτι τολμᾶν τόν ἀρχιερέα τῆς Ρώμης τὰς ἐτέρας ἀναψηλα-**

φᾶν ψήφους, ὡς μηδενός Κανόνος τούτου κελεύοντος.

»Ὅτι καί ἡ ἐν Βενεθάλοις σύνοδος πάλιν τοῖς τῆς Α' ἐξακολουθήσασα Κανόσι, τούς μέν ὑπό τόν Ρώμης ἐπισκόπους ταῖς ἐκείνου συνοδικαῖς ψήφοις ὑπέικειν ἐκέλευσε, τούς δέ ὑπό τόν Ἀλεξανδρείας τοῦ σφῶν ἀρχιερέως, καί τούς ἄλλους ὁμοίως».

Τοιαύτας κρίσεις περί τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς καί τῶν ἀπαρτισάντων αὐτήν Δυτικῶν ἐπισκόπων προσθέτει ἐν τῇ προμνησθείσῃ ἐπιστολῇ του καί ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων. Εἰς πάσας ὁμως τάς περί τῆς συνόδου ταύτης κρίσεις καί παρατηρήσεις θά προσθέσωμεν καί ἡμεῖς ὅτι οἱ μέν Γ' καί Δ' Κανόνες τῆς συνόδου ταύτης δέν εἶναι κᾶν, **καθ' ἡμᾶς**, «Κανόνες δικαίου», διότι ἀπέμειναν ἀπλαί εἰσηγητικάί πρὸς τήν σύνοδον προτάσεις μή περιβληθεῖσαι τήν ἔγκρισιν τῆς συνόδου· πάντες δέ οἱ Κανόνες τῆς καί ἰδιαιτέρως οἱ περί ὧν ὁ λόγος Γ', Δ' καί Ε' ἀποτελοῦσιν ἀκριβῶς, ὡς προείπομεν, μίαν τῶν σοβαρωτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας κλπ.».

Ἀποδεικνύεται δέ εὐχερῶς, φρονοῦμεν, τό ὀρθόν καί βάσιμον τῆς πρώτης ἡμετέρας παρατηρήσεως ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε εἰς τήν ἀρχήν, οὔτε εἰς τό μέσον, οὔτε εἰς τό τέλος τῶν ρηθέντων Γ' καί Δ' Κανόνων ὑπάρχει ἡ «ρητή» ὑπό τῆς συνόδου ἔγκρισις καί κύρωσις των, ἢ εἰς ὅλους τούς λοιπούς Κανόνας τῆς (πλήν τοῦ ΙΗ') στερεοτύπως ἀναφερομένη διά τῶν «ἤρεσεν, τά λεχθέντα ἤρεσεν...κλπ.». Εἰς ὅλους δηλαδή τούς λοιπούς Κανόνας καί τῆς συνόδου ταύτης ἀναφέρεται ρητῶς ἡ ὑπό τῆς συνόδου ἔγκρισις τῆς δι' ἕκαστον Κανόνα γενομένης προτάσεως ὑπό τῶν διαφόρων εἰσηγητῶν. Οὕτως ὁ Α' Κανὼν ἄρχεται ὡς ἐξῆς: «Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδούης εἶπεν...» καί καταλήγει· « ἅπαντες εἶπον ἀρέσκει πᾶσιν». Ὁ Β' ἄρχεται ἐπίσης, « Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», καί καταλήγει, «.. εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη ἀποκρίνεσθε. Ἀπεκρίναντο, τά λεχθέντα ἤρεσεν». Ἐν τῷ Γ' ὁμως καί τῷ Δ' Κανόνι δέν ἀναφέρεται οὐδεμία ἀποδοχή τῶν ὑπό τοῦ Ὁσίου Κορδούης καί τοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου γενομένων σχετι-

κῶν προτάσεων. Ὁ Ε' ἀντιθέτως, οὐ μόνον ἄρχεται διὰ τῶν «Ὁσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσε κλπ...», ἀλλά καί καταλήγει: «...Ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ ΣΤ', ὡσαύτως, καταλήγει: «...ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ Ζ', ἐπίσης· «ἀπεκρίναντο πάντες· καί τοῦτο ὀρίζεσθω». Ὁ Η', ὁμοίως μέ τήν αὐτήν φράσιν. Ὁ Θ' μέ τήν φράσιν «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο ἀρέσκει αὐτοῖς... τήν συμβουλήν ταύτην». Ὁ Ι' ἐπίσης· «...ἅπαντες εἶπον· ἀρέσκει αὐτοῖς τήν συμβουλήν ταύτην». Ὁ ΙΑ' καταλήγει: «...οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασιν· καί τήν γνώμην ταύτην πρεπωδεστάτην ὀρίζομεν». Ὁ ΙΒ', μέ τήν φράσιν «...ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον ἀρέσκει ἡ διατύπωσις». Ὁ ΙΓ', «ἅπαντες εἰς τόν ἀρέσκει ἡ κρίσις». Ὁ ΙΔ' ἔχει τήν ἔγκρισιν εἰς τό μέσον: «... πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασιν...». Ὁ ΙΕ', καταλήγει «...ἅπαντες εἰρήκασιν· καί οὗτος ὁ ὅρος ἔσται ἀσάλευτος». Ὁ ΙΣΤ', ὁμοίως... «...οὗτοι οἱ ὅροι φυλαττέσθωσαν». Ὁ ΙΖ' «...ἅπαντες εἰρήκασιν ἤρεσε· καί τοῦτο». Ὁ ΙΗ' ἀρχόμενος διὰ τῶν «Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», δέν ἀναφέρει συνοδικήν ἔγκρισιν. Ὁ ΙΘ' καταλήγει μέ τήν φράσιν: «πάντες εἶπον· ἡ γνώμη ἀρέσκει». Ὁ Κ' ὁμοίως: «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο· πρέπει καί ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη»· καί τέλος ὁ ΚΑ', καταλήγει ἐπίσης διὰ τῶν «...ἅπαντες εἶπον· ὀρίζεσθω καί τοῦτο».

Ἐφ' ὅσον λοιπόν ἐν τῷ Γ' καί Δ' Κανόνι (περί ὧν ἤδη ὁ λόγος) δέν ἀναφέρεται ἡ ἀπαραίτητος ρητή ἔγκρισις τῶν γενομένων προτάσεων ὑπό τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς συνόδου, ἀπέμειναν αὗται, καθ' ἡμᾶς, «ἀπλαί εἰσηγητικαί προτάσεις» μή περιβληθεῖσαι τήν ἰσχύν «Κανόνων δικαίου». Ἐπιπροσθέτως, καί ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τοῦ Ε' Κανόνος (ἀρχομένου διὰ τῶν: «Ὁσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρρεσεν ἴν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγεληθεί...», καί καταλήγοντος «...ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι, τά λεχθέντα ἤρρεσεν»), ἱκανά σημεῖα τῶν προτάσεων τῶν Γ' καί Δ' Κανόνων περιελήφθησαν εἰς τόν Κανόνα τοῦτον. Εἶναι ὅθεν πρόδηλον καί ἐκ τούτου ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ' καί Δ' Κανόνων, μή γενόμεναι δεκταί ὑπό τῆς συνόδου διὰ τῆς ἐπακολουθησάσης σιωπῆς, συνεχωνεύθησαν ὑπό τοῦ Ὁσίου Κορδοῦης ὡς προέδρου εἰς τήν πρό-

τασιν τοῦ Ε' Κανόνος, ἥτις καί ἐνεκρίθη ὑπό τῆς συνόδου καί τοιουτοτρόπως μόνον ὁ Κανὼν οὗτος περιεβλήθη καί ἔχει διά τό ἐπίμαχον θέμα νομικήν-κανονικήν ἰσχύν.

Διά τοῦτο δέ προφανῶς καί ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μονάχου (122 Ἀν. IB' σ. 78)¹⁰⁹ ὑπάρχει χαρακτηριστικόν σχόλιον τοῦ Νομοκάνονος εἰς τόν Ε' μόνον Κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, οὐχί ἄσχετον πρὸς τόν Μ. Φῶτιον (H. Jugie, Hergenrother III, 117-119), ἔχον ὡς ἐξῆς: «Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος τό ρωμαϊκόν ἦρται εἰς ἀλαζονείαν, καί τοῦτον ὡς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πάλαι προβαλλόμενοι, ὑπό τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἐάλωσαν κακοῦργοι οἱ τότε τῶν ρωμαίων προεδρεύοντες, ὡς αὐτό δηλοῖ τό συνοδικόν προίμιον τῆς ἐν Καρθαγένῃ. Πλήν οὐδέ οὗτος αὐτοῖς ὁ Κανὼν πλέον τι χαρίζεται τῶν ἄλλων Κανόνων, κἂν ἀλόγως τοῦτο δοκῶσι... Πρόδηλον, ὅτι οὗτος περὶ μόνον τῶν ἐν Δύσει ἐκπεφώνηται, **διότι καί ὁ Ὅσιος καί οἱ σὺν αὐτῷ ἐκθέμενοι τοὺς Κανόνας ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων ἦσαν**· ἐν γάρ τῇ Ἀνατολῇ οὐδαμῶς μέχρι τοῦ νῦν συνήθεια τοιαύτη κεκράτηκε».

Διά τοῦτο ὡσαύτως καί ὁ Ζωναράς ἐξηγῶν τόν αὐτόν Κανόνα ἐπαναλαμβάνει σχεδόν τά αὐτά¹¹⁰. «...Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἀρχιερεῖς αὐχοῦσι ἐκδεδόσθαι αὐτοῖς τὰς ἐκκλήτους πάσας τῶν ἐπισκόπων πρὸς αὐτοὺς ἀναφέρεισθαι, τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Νικαίᾳ, τοῦτον εἶναι τόν Κανόνα ψευδῶς λέγοντες· ὅπερ ἐν τῇ κατὰ τὴν Καρθαγένην ἀθροισθείσῃ συνόδῳ προταθέν ἠλέγχθη μὴ ἀληθεύειν, ὡς ἡ πρό τῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου γραφή παριστᾷ. Οὔτε οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐστὶν ὁ Κανὼν, οὔτε πάσας τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθῃσιν αὐτῷ, ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ. Ὑπέκειντο δέ τότε τῇ Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ αἱ Δυτικαὶ πᾶσαι σχεδόν Ἐκκλησίαι».

109. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 172-173.

110. Συν/μα Θ. καί Ἱ. Καν., Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. 3, σελ. 241.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ βασίμου ἢ μή τῆς ἐνστάσεως ἡμῶν περὶ τῶν Γ' καὶ Δ' Κανόνων τῆς περὶ ἧς συνόδου, καὶ ἂν ἔτι ἤθελον οὗτοι θεωρηθῇ ὡς «Κανόνες δικαίου» (διότι περιελήφθησαν μεταξύ τῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης), ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τόσον αὐτῶν, ὅπως καὶ πάντων τῶν λοιπῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου, προβάλλει ἡ ἀναντιρρητος ἀλήθεια ὅτι οἱ εἰσηγηταὶ τῶν –ὅπως καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν– Ὅσιος Κορδούης καὶ ἐπίσκοπος Γαυδέντιος ἀναγνωρίζουσι διὰ τῶν προτάσεων τῶν μόνον τὴν σύνοδον ὡς ἀνωτάτην πνευματικὴν, διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρ' αὐτῆς **ζητοῦσι τὴν ἔγκρισιν τῶν προτάσεων τῶν.** «Εἰ δοκεῖ ὑμῖν τῇ ἀγάπῃ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν καὶ γραφῆναι...κλπ.», λέγει ὁ προεδρεύων τῆς συνόδου Ὅσιος Κορδούης ἐν τῇ προτάσει του εἰς τὸν Γ' Κανόνα, καὶ διὰ τῶν «...ἤρρεσεν...» – τῇ συνόδῳ – ἄρχεται ὁ Ε' Κανών. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν τῶν προτάσεων τῶν ἐπιμάχων τούτων Κανόνων (ἀλλὰ καὶ ὅλων, ἐπαναλαμβάνομεν, τῶν λοιπῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης) διατύπωσις καὶ ἡ «κυριαρχικῶς δικαίῳ» ἔγκρισις καὶ κύρωσις τῶν ὑπὸ τῆς συνόδου δὲν ἀποτελοῦσι τὴν **τρανοτέραν ἀπόδειξιν** τῆς πρὸ τούτων ἀνυπαρξίας «θείῳ δικαίῳ» τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου...»; Διότι, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης εἶχε «θείῳ δικαίῳ» καὶ ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τό ὕπατον δικαίωμα τῆς μοναρχικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκδικάσεως κατ' ἔφεσιν τῶν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν διαφορῶν, ἀναντιρρήτως οὐδέ λόγος κἂν ὑπῆρχε ψηφίσεως καὶ εἰδικῶν συνοδικῶν Κανόνων πρὸς κύρωσιν ἢ ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τούτου. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ ἐάν ἐκρίνετο ἀναγκαία ἡ συνοδικὴ ἀναγνώρισις τοῦ τοιούτου δικαιώματος, οἱ προτείναντες τοὺς Γ' καὶ Δ' Κανόνας, ὅπως καὶ τὸν Ε' **δυτικοί, μάλιστα, ἐπίσκοποι** ὤφειλον νά εἰπωσι πρὸς τὴν σύνοδον: «Ἐπεὶ δέ τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ρώμης ἀνήκει τό δικαίωμα, ἡ ἐξουσία, ὡς διαδόχῳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τοῦ κρίνειν καὶ δικάζειν κατ' ἔκκλησιν τὰς μεταξύ τῶν

ἐπισκόπων διαφοράς, **δεῖ** τό δικαίωμα τοῦτο καί ὑφ' ἡμῶν κυρωθῆναι...». Οὐδέποτε θά ἔλεγον, «...εἰ **δοκεῖ ἡμῖν τῇ ἀγάπῃ** Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην τιμῶμεν, ἐξαρτῶντες οὕτω ἀπό τήν **κρίσιν** καί τήν... **ἀγάπην** τῆς συνόδου τήν παροχήν εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τοῦ δικαιώματος τοῦ περιφήμου «ἐκκληίου» καί ἀναγνωρίζοντες αὐτήν ὡς τήν μόνην «δικαιοπάροχον καί δικαιοδότηδα» ἐξουσίαν καί ἀρχήν. Ἐάν, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος τό δικαίωμα τοῦτο «θείῳ δικαίῳ» καί ἀκολουθῶς ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ὡς διάδοχός του, δέν θά παρεκαλεῖτο ἡ σύνοδος «νά τιμήσῃ τήν μνήμην» τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Θά ὑπεδεικνύετο **τό πολύ** ἀπλῶς καί ὡς ἐκ περισσοῦ ἡ πρόσθετος βεβαίωσις καί ἀναγνώρισις τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματος.

Οἱ τρεῖς λοιπόν οὗτοι Κανόνες τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, τοὺς ὁποίους ἐπικαλεῖται ὁ Παπισμός πρὸς θεμελίωσιν τοῦ «πρωτείου του» ἐπὶ τοῦ «κανονικοῦ δικαίου», ἀποτελοῦσι ἀκριβῶς μίαν ἐκ τῶν σπουδαιότερων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ «πρωτείου». Διότι εἶναι ὅλως πρόδηλον ἐξ αὐτῶν, ὅτι εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν εἰσηγητῶν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων (ὧν ὁ πρῶτος, ὁ Ὅσιος Κορδοῦνης, ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἰουλίου) δέν ὑπῆρχε ἔννοια προϋπάρξεως ὑπεροχῆς, «πρωτείου» τινός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, εἴτε πνευματικοῦ εἴτε διοικητικοῦ ἢ δικαστικοῦ ἐπὶ ἄλλων ἐπισκόπων, καί τῆς δικαιοδοσίας του ἀκόμη (πολύ δέ περισσότερον ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας), ὡς ἐπίσης ἔννοια ὑπάρξεως «θείῳ δικαίῳ» παρεμφεροῦς δικαιώματος εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον. Διὰ τοῦτο **παρακαλεῖται** ἡ σύνοδος νά «τιμήσῃ» διὰ τῶν Κανόνων τούτων τήν μνήμην τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, παρέχουσα εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τὰ προτεινόμενα δικαιώματα. Ἐκ τῆς ὅλης δέ διατυπώσεώς των διακηρύσσεται πανηγυρικῶς ὅτι: α. ἡ περὶ ἧς σύνοδος ἦτο ἡ ὑπερτάτη ἀρχή καί ἐξουσία τῆς Δυτικῆς βεβαίως Ἐκκλησίας, ἐφόσον ἀναντιρρήτως ἦτο τοπική· β. ὅτι, ὡς ὀρθῶς παρατηροῦσιν ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καί ὁ μακαριστός καθηγητής Ἀρχ. Β. Στεφανίδης, «ἀπλῇ ἐπιστασία»

ἀνετέθη διά τῶν Κανόνων τούτων, καί δὴ τοῦ Ε', ὑπὸ τῆς συνόδου εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης πρὸς **δικαίαν ἀναθεώρησιν** δίκης ἐπισκόπου, ἐφ' ὅσον, δικασθεὶς οὗτος ὑπὸ ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ θεωρῶν ἑαυτὸν ἀδικηθέντα **ἤθελε προσφύγη** εἰς αὐτόν καί γ. ὅτι ἡ «δοτή» αὕτη ἐξουσία τῆς **ἐπιστασίας** πρὸς ἐξασφάλισιν «δικαίας κρίσεως» πρὸς ἐκκαλοῦντας ἐπισκόπους ἀναντιρρήτως περιορίζετο, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, μόνον εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Διότι μόνον ἐπ' αὐτῶν εἶχε δικαιοδοσίαν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης κατὰ τὰς ρητάς διατάξεις τῶν Ε' καὶ Στ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῶν ΛΔ' καὶ ΛΖ' ἀποστολικῶν τοιούτων. Συνεπῶς, μόνον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν ἔκριναν ἑαυτοὺς ἀδικηθέντας ὑπὸ τῶν ὁμοχωρίων των – τῆς ἐπαρχίας τῆς αὐτῆς – ἐπισκόπων, εἶχον τό δικαίωμα νά προσφύγωσι πρὸς αὐτόν κατ' ἔφεσιν διά τὴν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης των ὑπὸ γειτνιώντων ἐπισκόπων ἢ διά τὴν κρίσιν τῆς ἐφέσεώς των καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐπισκόπων ἐκλεγομένων κατὰ τόν Ε' Κανόνα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης **κατὰ τὴν κρίσιν** αὐτοῦ.

Η. Ἡ ἐπιστολή τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πρὸς τὸν Πάπαν Κελεστίνον

Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος συνεκροτήθη τὴν 1ην Μαΐου τοῦ ἔτους 418 ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πάπα Ρώμης Ζωσίμου εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποδοχῆς τῆς πρὸς αὐτόν προσφυγῆς - ἐκκλήσεως τοῦ πρεσβυτέρου Ἀφρικῆς Ἀπιαρίου καὶ τῆς εἰς Ρώμην κλητεύσεως, κατόπιν τῆς προσφυγῆς ταύτης, τοῦ καθαιρέσαντος τὸν Ἀπιάριον ἐπισκόπου Σίκκης (Ἀφρικῆς) Ὁρβανοῦ.

Πρὸς τὴν σύνοδον ταύτην ἐκδῶσασαν Κανόνα, δι' οὗ ἀπεκόπτετο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας πᾶς Ἀφρικανὸς ποιούμενος ἔκκλησιν εἰς δικαστήριον πέραν τῆς θαλάσσης, δηλαδή εἰς Ρώμην, ὁ Πάπας Ζώσιμος ἔπεμψε λεγάτους τὸν ἐπίσκοπον Φωστῖνον καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Φίλιππον καὶ Ἑσελον μετ' ἐγγράφων ὁδηγίων - κομμιντορίου, ἐν ᾧ ἐπικαλούμενος τὸν προμνησθέντα Ε' Κανόνα τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὡς κανόνα **δηθέν** τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὑπεστήριζεν, ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Τὸ κομμιντόριον τοῦτο ἀνεγνώσθη πρὸς τὴν σύνοδον, ἃμα τῇ ἀναγνώσει του ὅμως ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλυπίου, ἐπισκόπου Θεαγαστέων, τοποτηρητοῦ τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, ἡ ἔνστασις ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ Κανὼν δέν ἦτο Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου¹¹¹.

Κατόπιν τούτου, καὶ πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀληθείας, ἡ σύνοδος ἐζήτησεν ἐπίσημα ἀντίγραφα τῶν Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου παρὰ τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, ἀνήγγειλε δέ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Πάπαν Βονιφάτιον, διάδοχον τοῦ Ζωσίμου, δι' ἐπιστολῆς τονίζουσα ὅτι «...πλείστοις ἐντυχόντες βιβλίοις οὐδαμοῦ

111. Αμίλκα Αλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 228.

ἀνέγνωμεν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον... ἐν τρόπον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμιντορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν... δι' ὃ καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἔνθα λέγονται τὰ αὐτά ψηφίσματα δύνασθαι τὰ αὐθεντικά ἡμῖν προσενεχθῆναι, ταῦτα μᾶλλον ποθοῦμεν...»¹¹². Ὅταν τὰ αἰτηθέντα ἐπίσημα ἀντίγραφα ἐλήφθησαν, ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως Ἀττικοῦ καὶ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, ἀπεδείχθη δι' ἀντιπαρβολῆς ὅτι ὁ ἐν τῷ κομμιντορίῳ κανὼν **δέν ἦτο κανὼν** τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου.

Μετά ἓν περίπου ἔτος ὁ Πάπας Κελεστῖνος, διάδοχος τοῦ Βονιφατίου, ἐπεχείρησε νὰ ἀσκήσῃ πρὸς τὴν ἰδίαν σύνοδον τὸ αὐτὸ δικαίωμα ἐπεμβάσεως καὶ «ἐκκλήτου» καὶ ἀπέστειλε πάλιν πρὸς αὐτὴν τὸν αὐτὸν πρεσβύτερον Ἀπιάριον ἀξιῶσας τὴν βιαίαν ἐπιβολὴν του. Ἡ σύνοδος ὅμως προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνης Αὐρηλίου ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν τὴν ἱστορικὴν ἐπιστολὴν της, δι' ἧς ὅχι μόνον κατηγογέλλετο ἐπισήμως τὸ πλαστόν τοῦ ἐν τῷ κομμιντορίῳ Κανόνος, ἀλλὰ κατεφέρετο καὶ καίριον πληῖγμα κατὰ τε τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» καὶ τοῦ «ἐκκλήτου», ἐφ' ὅσον, ὡς ἀπεδείχθη, δέν ἐστηρίζοντο ταῦτα οὐδαμοῦ¹¹³. Ἡ ἐπιστολή, μετὰ τὴν περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀπιαρίου ἔκθεσιν, ἔχει ὡς ἑξῆς: «...Ἐν προσφάτῳ τοίνυν, τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἰκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τοὺς παρ' ἡμῶν **ἀποκοινωνήτους εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι**. **Ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ὀρισθέν** εὐχερῶς εὗροι ἢ σὴ σεβασμιότης· εἰ γάρ καὶ περὶ κατωτέρων κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; Μὴ οὖν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρὰ

112. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 295-297.

113. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 27-28 καὶ Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 124-127.

τῆς σῆς ἀγιωσύνης, σπουδαίως **καί καθώς μὴ χρή**, φανῶσιν ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ. Καί τῶν πρεσβυτέρων δέ ὁμοίως καί τῶν ἐπομένων κληρικῶν τὰς ἀναιδεῖς ἀποφυγὰς, ὡς ἔστι σου ἄξιον, ἀποδιώξει ἡ ἀγιωσύνη ἡ σή· **ἐπειδὴ καί οὐ διὰ τινός ὄρου τῶν Πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται** τῇ ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίᾳ, καί τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου **εἴτε κληρικούς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ εἴτε αὐτούς τοὺς ἐπισκόπους** τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. Συνεπῶς γάρ καί δικαίως συνείδεν, ἅτινα δήποτε πράγματα ἀναφυῶσι, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις **ὀφείλιν περατοῦσθαι** τόποις· οὔτε γάρ μιᾷ καί ἐκάστη προνοίᾳ ἐλογίσαντο ἐλλεῖπειν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καί ὁράται φρονίμως καί κατέχεται σταθερῶς, μάλιστα ὅτι καί ἐνὶ ἐκάστῳ συγκεχώρηται, ἐάν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προῖσταται αὐτῷ **πρὸς τὰς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἥ ἔτι μὴν εἰς Οἰκουμενικάς συνόδους ἐκκαλέσασθαι**. εἰ μὴ ἄρα τίς ἐστὶν ὅστις πιστεύσει, ἐνὶ ᾧ τινι δήποτε δύνασθαι τὸν Θεόν ἡμῶν τῆς κρίσεως ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δέ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συναθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι. Πῶς δέ αὕτη ἡ πειραματικὴ κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρως ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; Περί γάρ τοῦ τινος ὥσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἀγιωσύνης πέμπεσθαι οὐδεμιᾷ τῶν πατέρων συνόδῳ ὀρισθέν εὐρίσκομεν, ἐπειδὴ ὅπερ πάλοι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαιστίνου, ὥσανεὶ ἐκ **μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο**, ἐν τοῖς ἀληθεστέροις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, **ἃς περ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Κυρίλλου**, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καί **παρὰ τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ, τοῦ ἐν Κων/πόλει ἐπισκόπου**, πεμφθείσας ἐκ τῶν αὐθεντικῶν, αἵτινες ἔτι μὴν πρό τούτου διὰ Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καί Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονιφατίῳ τῷ

ἐπισκόπῳ τῷ προεγνωσμένῳ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν, **τοιούτον τι οὐκ ἡδυνήθημεν** εὐρεῖν. Ἐκβιαστάς τοίνυν κληρικούς ἡμῶν τινων αἰτούντων **μή θέλετε ἀποστέλλειν**, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μή τόν καπνώδη τοῦ κόσμου τύφον δόξωμεν εἰσάγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ... ὅτι τοῦτο τῇ δοκιμῇ καί ρυθμίσει τῆς σῆς ἀγιοσύνης ἐν τῷ σῶζεσθαι τήν ἀδελφικήν ἀγάπην **περαιτέρω ἢ Ἀφρική οὐδαμῶς ὑπομείνη**»¹¹⁴.

114. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 299-302. Σ.σ.: Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ἐξέδωκε καί ἰδιαίτερον ὅρον, δι' οὗ ἀπηγόρευεν εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης νά ὀνομάζεται τοῦ λοιποῦ «Ἀρχων ἐπισκόπων» ἢ «Ἄκρος ἀρχιερεὺς» (Pontifex maximus), διότι τόν τίτλον τοῦτον ἔλαβον οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ὅπως περιβληθῶσι δύο ἐξουσίας· τήν κοσμικήν, τοῦ αὐτοκράτορος, καί τήν πνευματικήν, τοῦ «μεγίστου ἀρχιερέως». Πρβλ. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 65-66.

Θ. Ἡ ἀπάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον

Μαρτυρίαν ἴσης πνευματικῆς σημασίας μέ τὴν ἐπιστολήν τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης πρὸς τὸν Πάπαν Κελεστίνον ἀποτελεῖ ἡ πολὺ πρό ταύτης ἀπάντησις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πρὸς τὸν τότε Πάπαν Ἰούλιον. Ὅτε οὗτος ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τὴν κανονικότητα τοῦ ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐκλεγέντος ἀρειανοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Γρηγορίου τοῦ Καππαδόκου, ὑπεδείχθη εἰς αὐτόν ὑπὸ τῆς συνόδου ὅτι «οὐδέν δικαίωμα ἀναμίξεως ἔχει εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς Ἀνατολῆς...καί ὅτι, ὅπως ἡ Ἀνατολή δέν ἀνεμίχθη εἰς ζητήματα τῆς Ρώμης, οἷον τό μεταξύ Κορνηλίου καί Νοβατιανοῦ, οὕτω καί ἡ Ρώμη δέν δύναται νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς». Εἰδικῶς δέ τῷ ὑπεδείχθη ὅτι τό ζήτημα τοῦ Παύλου Σαμοσατέως ἐλύθη ἄνευ οἰασδήποτε ἀναμίξεως τοῦ Ρώμης καί ἐτονίσθη ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης δέν **πρέπει νὰ φαντάζεται ἑαυτὸν ἀνώτερον τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων**, διότι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης. Ἐάν ἡ Ρώμη δύναται νὰ καυχῇ διὰ τὸν πλοῦτόν της, ἡ Ἀνατολή καυχᾶται διὰ τὴν ἀνωτάτην θεολογικὴν γνῶσιν καί ἀρετήν. Τό φῶς τῆς πίστεως ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετεδόθη εἰς τὴν Δύσιν. Ὅθεν δέν εἶναι πρέπον οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσκοποι νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς Δυτικούς¹¹⁵. Ὁ Πάπας Ἰούλιος ἀπαντήσας δέν ἠθέλησε νὰ ὑποστηρίξῃ «πρωτεῖον ἢ δικαίωμα» ἐπὶ τῷ ὅτι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης, ἀλλ' ὅτι «κατὰ τινὰ συνήθειαν» («τοῦτο ἔθος ἦν») ἐζήτησε νὰ ἐξετάσῃ τό περί οὗ ζήτημα, προσθέσας ὅτι καί ὁ Μ.

115. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 18-19 καί Σωζομένου. Ἐκκλ. Ἱστορ. 3, 8.

Αθανάσιος ἐζήτησε τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεώς του ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων¹¹⁶.

Ἀλλ' ὅτι μὲν οὐδέν «ἔθος» ὑπῆρχε παρέχον εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης τοιοῦτον δικαίωμα, πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν μνημονευθέντων ΛΔ' καὶ ΛΖ' ἀποστ. Κανόνων, τῶν Ε' καὶ ΣΤ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλὰ καὶ τῶν Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, διὰ τῶν προτάσεων τῶν ὁποίων πρὸς τὴν σύνοδον ἐκείνην (γενομένων μάλιστα ὑπὸ δυτικῶν ἐπισκόπων, καὶ δὴ τοῦ προέδρου αὐτῆς, Ὁσίου Κορδοῦης) τό πρῶτον ἐζητήθη ἢ παρὰ τῆς συνόδου παροχὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ «ἐκκληίου» εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης «πρὸς τιμὴν τοῦ ἀπ. Πέτρου»· προσέτι, καὶ ἐκ τοῦ Θ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθη τό αὐτό δικαίωμα τοῦ «ἐκκληίου» εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Ὅτι ὡσαύτως τὰ κατ' ἔθος «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» («διὰ τό εἶναι τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν») καὶ οὐχί «πρωτεῖον διοικήσεως ἢ ἐξουσίας» ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, τοῦτο βεβαιοῦται ἐπίσης ἐκ τῶν προμνησθέντων Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ΚΗ' τῆς Δ', συνελθούσης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, δι' ὧν παρεσχέθησαν «ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς» καὶ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως – διὰ τό εἶναι καὶ ταύτην πρωτεύουσαν καὶ νέαν Ρώμην», – ἅτινα καὶ ἀνενεώθησαν διὰ τοῦ ΛΣΤ' Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ καθωρίσθη ἅπαξ ἔτι ἢ κατὰ σειρὰν τάξεις τῶν «πρεσβειῶν τιμῆς» τῆς **πενταρχίας**, τῶν πέντε Πατριαρχῶν.

Καὶ ὅτι, τέλος, ὁ Μ. Αθανάσιος δέν προσέφυγε εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης ὡς εἰς προϊσταμένην ἀρχὴν ζητῶν

116. Ε.Π. Migne (παρ' Αθανασίου, 25, 308). Σ.σ. Τό ἀναληθές ὅμως τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Πάπα Ἰουλίου, ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς προσφυγῆς τοῦ Μ. Αθανασίου εἰς σύνοδον Δυτικῶν ἐπισκόπων, ἀποδεικνύομεν εὐθύς ἐν τῇ συνεχείᾳ.

προστασίαν ἢ βοήθειαν, μαρτυρεῖ ἀπολύτως ἡ ἐγκύκλιος αὐτοῦ, δι' ἧς ἀνήγγειλεν ἀπλῶς εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τὰ τῆς βιαίας ἐξορίας του καί συνίστα νά μή ἀναγνωρισθῇ ὁ παρείσακτος ἀρειανός ἐπίσκοπος Πιστός. Ἐκ τούτου δέ καί οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀρειανῶν συναντηθέντες ἐν Ρώμῃ μετά τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἀπέτυχον εἰς τὰς ἐνεργείας των. Ἡ αἴτησις τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὅπως ἡ ὑπόθεσις του ἐκδικασθῇ ὑπό τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ἐξηγεῖται εὐκόλως καί ἐκ τοῦ ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη συνεκλήθη, ὡς προανεπτύξαμεν, ὑπό τῶν βασιλέων Κώνσταντος καί Κωνσταντίου ὡς σύνοδος Οἰκουμενική. Ἦτο ἄρα ὅλως φυσικόν νά ζητήσῃ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὅπως κριθῇ ἡ ὑπόθεσις του καί δικασθῇ ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ὑπό τῆς συνόδου δέ ταύτης, καί μετά τόν χωρισμόν της, ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεώς του ἀποτελεῖ, ὡς προετονίσσαμεν, πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», διότι ἄλλως δέν θά εἶχεν αὕτη τό δικαίωμα νά ἐπιληφθῇ καὶ τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ἐπὶ πλέον καί αὕτη, δι' ὅλων τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων, διεκήρυξεν **ἑαυτήν** ὡς τήν ὑπάτην πνευματικὴν, διοικητικὴν καί δικαστικὴν ἀρχὴν τῆς τότε Ὁρθοδόξου Δυτ. Ἐκκλησίας, αὐτὴ **τό πρῶτον** παραχωρήσασα εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τό δικαίωμα τοῦ **ἐκκλήτου**, περιοριζόμενον, ὡς προανεπτύξαμεν, μόνον ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας του. Προσέτι ὅμως πάντες οἱ θρόνοι τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς εἶχον τότε καταληφθῇ ὑπό ἀρειανιζόντων ἐπισκόπων. Ἡ ἐκδίκασις ὅθεν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὑπό τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου οὐδόλως εἶχε τήν ἔννοιαν τῆς εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, ὡς εἰς ἀνωτάτην τῆς Ἐκκλησίας πνευματικὴν κλπ. ἀρχὴν, προσφυγῆς τοῦ ἁγίου τούτου Πατρὸς¹¹⁷.

Πολύ δέ περισσότερον δέν εἶχε τήν ἔννοιαν τῆς προσφυγῆς εἰς τόν ἐπίσκοπον - Πάπαν Ρώμης Ἰννοκέντιον τόν Α' ἢ πρὸς αὐτόν ἐγκύκλιος ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ

117. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 18.

Χρυσοστόμου, δι' ἧς καί οὗτος ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν ἄδικον ὡσαύτως καταδίκην του ὑπὸ τῆς παρὰ τὴν Δρῦν συνελθούσης συνόδου. Διότι ὁμοίως ἐπιστολάς ἀπέστειλεν ὁ ἅγιος Πατὴρ καί πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰωάννην καί πρὸς ἄλλους ἐπισκόπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τὸν Βρίξης Γαυδέντιον, τὸν Μεδιολάνων Βενέριον καί τὸν Ἀκηλυΐας Χρωμάτιον, καί ἐζήτει τὴν συγκρότησιν συνόδου καί οὐχί τὴν ἐπέμβασίν των. Ὁ δὲ Ἰννοκέντιος Ρώμης παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ προκατόχου του Ζωσίμου γενομένην, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἀπόπειραν προβολῆς δικαίωματος «ἐκκληίου» πρὸς τὴν σύνοδον τῆς Καρθαγένης, διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ε' Κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὡς δῆθεν Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμένης (ἦν ἀπόπειραν ἐπανέλαβε καί αὐτός, προκαλέσας τὴν προμνησθεῖσαν ἐπιστολὴν τῆς συνόδου), ὑπεστήριξεν ἀπλῶς τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τοιαύτης συνόδου, χωρὶς νά διεκδικήσῃ δικαίωμα ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς, ἥτοι τό δικαίωμα τοῦ περιφήμου «ἐκκληίου», καίτοι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου παρεῖχε πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν μοναδικήν¹¹⁸.

118. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 26-27.

I. Αί διατάξεις του αυτοκράτορος Γρατιανού (379) και αί σχετικές αποφάσεις της συνόδου ἐν Ρώμῃ (380)

Τῷ 379 μ.Χ. ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανός, ὑποστηρίζων τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης Δάμασον ἐναντίον τοῦ ἀντιποιοιμένου τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου Ρώμης Οὐρσίνου, ἐξέδωκε διάταξιν, δι' ἧς ὥριζεν, ἵνα ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξετάζη καὶ δικάζη πάσας τὰς ὑποθέσεις τῆς θρησκείας μεταξύ τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ (cum consortibus) πρὸς κατάπαυσιν τῶν σχισμάτων. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης καταφαίνεται ὅτι τὸ 379, ἥτοι τριάκοντα ἕξ (36) περίπου ἔτη μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς, δὲν εἶχεν εἰσέτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης δικαιδοσίαν ἐπὶ ὅλων τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων. Τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς μετὰ ἓν ἔτος συγκροτηθείσης ἐν Ρώμῃ συνόδου ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας πρὸς καταστολὴν τῶν ταραχῶν¹¹⁹. Ἡ δὲ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδος συνελθοῦσα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 381, ὥρισε καὶ πάλιν διὰ τοῦ Β' Κανόνος τῆς «τούς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίαις Ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι μηδὲ συγγέειν τὰς Ἐκκλησίας». Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Κανόνος τούτου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδοσίος διὰ διατάξεως αὐτοῦ παρέσχε εἰς τὸν Πάπαν Ἀλεξανδρείας Τιμόθεον, ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ του, τῇ περιοχῇ τῆς Αἰγύπτου, τὰ αὐτὰ οἶα καὶ ὁ Γρατιανός τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἰταλίας δικαιώματα, ὡς ἄλλως τε εἶχε καθορίσει ὁ ΣΤ' Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μὴ ποιούμενος διάκρισιν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας. Ἡ διάταξις τοῦ Γρατιανοῦ ἐγένετο δεκτὴ ἐν Ρώμῃ μετ' εὐγνωμοσύνης. Ἡ ἐν αὐτῇ συνελθοῦσα σύνοδος τὸ 380 παρεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ὀρίσῃ πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ὅπως, ἐάν ὁ Δάμασος ἢ ἡ ἐν Ρώμῃ σύνοδος προσκαλέσωσιν εἰς δίκην

119. Mansi, III, 625 ἑξ.

ἐπίσκοπόν τινα ἢ καθαιρέσωσιν αὐτόν, μή θελήσῃ δέ οὗτος νά ὑποταχθῇ, αἱ πολιτικά ἀρχαί νά ἐκβιάζωσιν αὐτόν πρὸς τοῦτο. Ἐάν συμβῇ ὁ ὑπόδικος ἐπίσκοπος νά ὑπόκειται ὑπὸ μεμακρυσμένην μητροπολιν, δύναται νά δικάζεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου μητροπολίτου. Ἐάν ὁμως αὐτός ὁ μητροπολίτης συμβῇ νά εἶναι κατηγορούμενος, δέον τότε ἐκβιαζόμενος νά ἐμφανίζεται εἰς Ρώμην ἐνώπιον δικαστηρίου ἐπισκόπων ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Ἐκαστος δέ ἐπίσκοπος δικαιούται νά ποιῇται ἔφεσιν πρὸς τὸν Ρώμης ἢ **πρὸς δέκα πέντε (15) γείτονας ἐπισκόπους**. Προκειμένου περὶ τοῦ ἐπισκόπου Δαμάσου ἡ σύνοδος παρεκάλει τὸν αὐτοκράτορα ὅπως καὶ αὐτός, ὡς ἴσος μὲν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους, ἀλλ' ὑπερέχων μόνον κατὰ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, μή στερηθῇ τοῦ προνομίου τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων δηλαδή νά μὴ ὑπάγεται εἰς τὰ κοσμικά δικαστήρια. Ἀλλ', ἐάν ὁ Δάμασος δέν θελήσῃ νά ἐμπιστευθῇ τὴν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικόν δικαστήριον, νά ἐξετάζεται *apud consilium imperial*, **παρὰ τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ**. Ἀπαντῶν ὁ Γρατιανὸς εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην τῆς συνόδου ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπ' ὀνόματι Ἀκηλίνου, βικαρίου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὀρίσας ὅπως τὸ δικαστήριον, ὅπερ ἔμελλε νά δικάζῃ τοὺς ἐπισκόπους, ἀπαρτίζεται, οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἐνὸς ἐπισκόπου, ἔστω καὶ τοῦ Ρώμης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐτέρων πέντε ἢ ἐπτά ἐπισκόπων¹²⁰.

Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ, αἵτινες κατ' οὐσίαν ἀποτελοῦσιν ἐκτελεστικά διατάγματα πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μνησθέντων Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου τοῦ 380 μ.Χ. ἀποδεικνύεται ἀπολύτως, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης δέν εἶχε μέχρι τότε ἀποκτήσῃ δικαστικὴν δικαιοδοσίαν –τό «ἐκκλητον»– ἐφ' ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῆς τότε Ὁρθο-

120. Mansi, III 628. Τὴν μαρτυρίαν ταύτην μετεφέραμεν ὡς ἔχει, μὲ ἐλαχίστας προσθήκας, ἐκ τῶν σελ. 24-25 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τοῦ αἰοδίου ἀρχ/που + Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου.

δόξου Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὡσαύτως, ὅτι οὐδεμία ἔννοια ὑπῆρχε τότε παρὰ τοῖς ἐπισκόποις καί τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οὗτος **ὑπέρεκειται παντός νόμου καί δέν δικάζεται παρ' οὐδενός, αὐτός δικάζων τούς πάντας**. Τέλος, ὅτι δέν ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς οὐδεμία ἐπίσης ἔννοια τοῦ καρποῦ τῆς δοξασίας ταύτης, ἥτοι τοῦ περιφήμου «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα. Διότι ἡ προμνησθεῖσα ἐν Ρώμῃ σύνοδος ρητῶς ὥρισεν ὅπως δικάζεται καί οὗτος παρὰ τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ, ἐάν δέν θά ἐνεπιστεύετο τήν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικόν δικαστήριον. Ὅταν δέ εἰς τās μαρτυρίας ταύτας προστεθῇ καί ἡ ὑπό τοῦ Πάπα Πελαγίου (555 μ.Χ.) ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐπικυροῖ τήν ἐκλογήν καί τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, καθ' ὃν τρόπον ἐπεκύρου οὗτος τήν ἐκλογήν καί τῶν λοιπῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν¹²¹, πανηγυρικῶς διακηρύσσεται ἅπαξ ἔτι ἡ αὐτή ἀλήθεια, ὅτι δηλ. ὁ ἐπίσκοπος-Πάπας Ρώμης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος, οὐδεμίαν ἐξουσίαν εἶχε **καί ἐν τῇ Δυτικῇ ἀκόμη Ἐκκλησίᾳ** διάφορον ἢ μείζονα ἐκείνης, ἦν καί οἱ λοιποὶ τέσσαρες Πατριάρχαι εἶχον ἕκαστος εἰς τās διὰ τῶν Κανόνων τῆς Α' καί τῶν λοιπῶν ἀκολουθῶς Οἰκουμενικῶν συνόδων ρητῶς ὀρισθείσας ἰδιαιτέρας ἐπαρχίας καί δικαιοδοσίας των. Τοῦτο δέ σαφῶς ἐβεβαίωσε καί ὁ ἀληθῶς ἅγιος Πάπας Γρηγόριος ὁ Α', ὅταν τό πρῶτον ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως Ἰωάννης ὁ Νηστευτής (582-595) ἔκαμεν ἐπίσημον χρῆσιν τοῦ τίτλου «**Οἰκουμενικός**».

121. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 91

ΙΑ. Αί ἐπιστολαί τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α'

Καταπολεμῶν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Α' τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ χρῆσιν τοῦ τίτλου «Οἰκουμενικός» (ἐνῶ ἡ χρῆσις τοῦ τίτλου τούτου ἐγένετο ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως πολὺ προηγουμένως)¹²², ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν ἐπιστολάς διαμαρτυρίας, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὁποίων κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ 595 μεταξὺ ἄλλων περιέχονται καὶ τὰ ἐξῆς¹²³:

«... Ὅτι ὁ Ἰωάννης θὰ μείνῃ ἀναπολόγητος κατὰ τὴν Β' παρουσίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, τῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, διότι διὰ τῆς προσηγορίας τοῦ «Οἰκουμενικοῦ» προσπαθεῖ νὰ ὑπόταξῃ ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς. Ὅτι διὰ τῆς διεφθαρμένης λέξεως μιμεῖται τὸν Ἑωσφόρον, διότι τί ἄλλο δι' αὐτῆς λέγει, εἰμὶ ἀναβήσομαι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θήσω τὸν θρόνον μου ὑπεράνω τῶν ἀστέρων; Ἀστέρες δέ εἶναι οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, οὓς πάντα ζητεῖ νὰ ὑπερβῇ ὁ Ἰωάννης. Ὅταν μετὰ θλίψεως σκεφθῶ περὶ πάντων τούτων, ἔγραφε, καὶ μετὰ φόβου ἀπὶδω τὰς ἀνεξερευνήτους βουλὰς τοῦ Θεοῦ, πνίγομαι ὑπὸ δακρύων, ἀναστέλλονται οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας μου ἐπὶ τῇ σκέψει, ὅτι τοιοῦτος ἀγιώτατος ἀνὴρ ἐπέτρεψεν εἰς κόλακας γλώσσας νὰ παρασυρθῇ εἰς τοιαύτην ἔπαρσιν, ὥστε, οἰκειωθεὶς διεφθαρμένον ὄνομα, ἀγωνίζεται νὰ μιμηθῇ τὸν Ἑωσφόρον, ὅστις, θελήσας νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, ἀπώλεσε καὶ τὴν δόξαν τῆς ὁμοιότητος. Ὅτι ἀληθῶς ὁ ἀπ. Πέτρος εἶναι τὸ πρῶτον μέλος τῆς ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Παῦλος, Ἀνδρέας, Ἰωάννης τί ἄλλο εἰσὶν ἢ **κεφαλαί** ἐπὶ μέρους λαῶν; Καὶ ὅμως ὑπὸ **μίαν κεφαλὴν εἰσὶν πάντα τὰ μέλη** τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἅγιοι πρὸ τοῦ νόμου, ἅγιοι μετὰ τὸν νόμον, ἅγιοι ὑπὸ χάριν, ἅπαντες

122. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 96.

123. Ἰδίως, αὐτόθι, σελ. 101-103 καὶ βιβλ. αὐτόθι.

οὔτοι, πληροῦντες δι' ἑαυτῶν τό σῶμα τοῦ Κυρίου, συναριθμοῦνται μετά τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, καί οὐδεὶς αὐτῶν οὐδέποτε ἠθέλησε νά καλῇται οἰκουμενικός».

Ὡσαύτως, πρὸς τόν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον καί τοὺς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον καί Ἀντιοχείας Ἀναστάσιον ἔγραψε κατὰ τό 597, σύν ἄλλοις, ὅτι «...θεωρεῖ πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ἢ μᾶλλον ἀνώτερον τοῦ ἀντιχρίστου τόν τολμῶντα νά ὀνομάζῃ ἑαυτόν «Οἰκουμενικόν Πατριάρχην»· ὅτι οὐ μόνον αὐτός, ἀλλ' ἅπανα ἡ Ἐκκλησία ἐσκανδαλίσθη ἐκ τοῦ ὑπερηφάνου τίτλου, τοῦ **ἀντιμαχομένου πρὸς τοὺς Κανόνας τῶν συνόδων** καί πρὸς αὐτάς τὰς ἐντολάς τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ· ὅτι ὁ οἰκειοποιούμενος τόν νέον τίτλον, παρὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Εὐαγγελίου καί τὰς διατάξεις τῶν συνόδων, δύναται νά εἶναι πρῶτος χωρὶς νά ταπεινώσῃ τοὺς λοιπούς; ὅτι, ἐάν τις τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως προσλάβῃ τοιοῦτον ὄνομα, **δι' οὗ ἔμελλε νά γίνῃ δικαστὴς πάντων**¹²⁴, ἡ οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἔμελλε νά σαλευθῇ ἐν ταῖς βάσεσιν αὐτῆς. Ὅτι ὁ ἀποκαλῶν ἑαυτόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην καταργεῖ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ἰδιαίτερος δέ παρεκάλει τοὺς Πατριάρχας νά προσεύχωνται εἰς τόν Θεόν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ δηλητηρίου τῆς λέξεως δηλητηριασθῶσι τὰ ζῶντα μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ὅπως μὴ ἡ διαβολικὴ αὕτη ἐπινόησις τοῦ τίτλου προσβάλλῃ καί τοὺς λοιπούς Πατριάρχας, οἵτινες ὥφειλον οὔτε νά δίδουν, οὔτε νά δέχωνται τόν τίτλον, ἀλλὰ νά προσέχωσιν, ὅπως καί οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπίσκοποι προφυλάσσωνται ἀπὸ τῆς μίανσεως τῆς λέξεως ταύτης. Ἐάν δέ συμβῇ τό ἀντίθετον, ἡμεῖς μένοντες ὁλόψυχοι ὀφείλομεν νά ἀντιστῶμεν μέχρι θανάτου, ὅπως **καταδικάζοντες τὴν οἰκουμενικότητα** μὴ παρασυρθῶμεν ὑπὸ ἰδιοτελείας τινός».

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ Πάπα Γρηγορίου σαφῶς διακηρύσσεται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του

124. Εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι οὔτε δι' ἑαυτόν διεξεδίκει ὁ Πάπας Γρηγόριος τοιαύτην ἐξουσίαν καί δικαιοδοσίαν 250 ὅλα ἔτη μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς.

(σελ. 105-108 καί 320), ὅτι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀνιδιοτελῶς κατέκρινε τόν τίτλον «Οἰκουμενικός» φοβούμενος μήπως ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως θελήσῃ νά κυριαρχήσῃ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας καί διαταράξῃ τήν μεταξύ τῶν Πατριαρχῶν ἐπικρατοῦσαν ἰσότητα. Ἀποκρούων οἰονδήποτε πρωτεῖον ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἀναπτύσσει λαμπρῶς τήν ἰσότητα ταύτην καί ἀγωνίζεται ὑπέρ αὐτῆς. Πολεμεῖ τόν τίτλον «Οἰκουμενικός», οὐχί διότι θεωρεῖ ἑαυτόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην, ἀλλά διότι οὐδεὶς τῶν Πατριαρχῶν δύναται νά ἀξιῶσῃ, ὅπως ἄρχῃ τῶν λοιπῶν. Ἀποκρούει δηλονότι πᾶσαν ἰδέαν διοικητικοῦ «πρωτείου» καί μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τούς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας θεωρεῖ ἐξ ἴσου πρὸς ἑαυτόν διαδόχους τοῦ ἀπ. Πέτρου, χωρὶς νά ἀποκρούῃ καί τήν πατριαρχικὴν ἀξίαν τοῦ Κων/πόλεως. Εἰς ἰδιαιτέραν δέ ἐπιστολὴν του πρὸς τόν Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον, γράψαντα πρὸς αὐτόν ὅτι συμφώνως πρὸς τήν ἐντολὴν του δέν μετεχειρίσθη πλέον τήν λέξιν «Οἰκουμενικός» διὰ τόν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καί ὀνομάσαντα αὐτόν «Οἰκουμενικόν Πάπαν», ὁ ὄντως ἅγιος ἐκεῖνος Ἱεράρχης παρετήρησε: «...παρακαλῶ ὅπως μὴ ὁμιλῆς περὶ διαταγῆς, διότι γινώσκω τίς εἶμαι ἐγώ καί τίς εἶσαι σύ, κατὰ τό ἀξίωμα ἀδελφός, κατὰ τήν ἀγιότητα πατῆρ μου. Δέν διέταξα, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπέδειξα τό τί δέον γενέσθαι. Λέγω, ὅτι δέον νά μὴ ἀπονέμῃς μοι τόν τίτλον «Οἰκουμενικός Πάπας», διότι δέν θέλω νά μοί ἀπονεμηθῇ ἀξία εἰς βάρος τῶν ἀδελφῶν μου... Ἐάν ἡ ὑμετέρα ἀγιότης μέ ὀνομάζῃ «Οἰκουμενικόν Πάπαν», ἀφαιρεῖ ἀφ' ἑαυτῆς τήν ἰδιότητα τοῦ ἐπισκόπου, ἐπειδὴ ὑποτίθῃσιν, ὅτι εἰμί «Οἰκουμενικός». Μὴ γένοιτο! Μακρὰν ἡμῶν λέξεις ὑποθάλλουσαι τήν ματαιότητα καί πληγώνουσα τήν ἀγάπην»¹²⁵. Τί νά λέγῃ ἄρα γε ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ἡ ἀγία αὕτη ψυχὴ διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ σχίσματος ἰδίᾳ καί μέχρι σήμερον ἐκπεσόντας διαδόχους του;

125. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 108.

ΙΒ. Αί αποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870 καί 879-880 καί ἡ ἐπακολουθήσασα ἑκπτώσις καί σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας

Σημαντικὴν μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελοῦσιν, ὡσαύτως, καί αἱ αποφάσεις τῶν προμνησθεισῶν δύο καί τελευταίων ἐν Κων/πόλει συνόδων τῆς ἡνωμένης καί ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ὧν ἡ μὲν δευτέρα εἶναι ὄντως Οἰκουμενική – καίτοι δέν ἐχαρακτηρίσθη ὡς τοιαύτη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας – ἡ δὲ πρώτη θεωρεῖται μὲν ὑπὸ τῶν Λατίνων ὡς Η' τοιαύτη (διότι νομίζουν, ὅτι δύνανται νὰ ἀρυσθῶσιν ἐξ αὐτῆς ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου), εἶναι ὅμως πράγματι παρωδία συνόδου ἢ, κυριολεκτικῶς, ληστρική¹²⁶. Διότι καί ἐν τῇ πρώτῃ τῶν συνόδων τούτων, παρὰ τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς συνεκλήθη, καί τὰς δραματικὰς σκηνάς, αἵτινες κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς διεδραματίσθησαν, ἀπεκρούσθη πᾶσα ἰδέα **πρωτείου** καί μοναρχικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας καί ἐτονίσθη ἡ ἰδέα τῆς **ισοτίμου «πενταρχίας»**, τῶν πέντε Πατριαρχῶν, Ρώμης, Κων/πόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, ὡς «θείῳ δικαίῳ» καθιδρυμένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ¹²⁷. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, τῇ συγκληθείσῃ ὑπὸ τοῦ Μ. Φωτίου μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν του, οὐ μόνον αἱ αὐταὶ διακηρύξεις ἐπανελήφθησαν, καί κατωχυρώθησαν καί διὰ τό μέλλον διὰ τῆς ἐν τοῖς πρόσθεν μνημονευθείσης εἰδικῆς ἀποφάσεως τῆς «περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης καί τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ἀφοριζομένων, καθαιρουμένων κλπ.», ἀλλὰ προσέτι ἀπεκηρύχθη ἀφ' ἐνός ἢ προμνησθειῶσα **ληστρική** σύνοδος τοῦ 869-870, ρητῶς δ' ἀφ' ἐτέρου ἀπεκρούσθη καί κατεδικάσθη ἡ

126. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 147-169.

127. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 152-153. Περί δὲ τῆς «Πενταρχίας» τῶν πέντε Πατριαρχῶν, ἰδὲ πλείονα αὐτόθι, σελ. 77-93.

ἄθεσμος προσθήκη τοῦ «Filioque», δι' ἧς, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις θά ἀποδείξωμεν, ἀφανίζεται κυριολεκτικῶς καί αὐτή ἡ ἔννοια τῆς ὑπάρξεως τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ. Ἀνεγνώσθη ὡσαύτως τό Σύμβολον τῆς πίστεως χωρίς τῆς προσθήκης, καί ἐβεβαιώθη καί ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα. Τά πρακτικά δέ καί τῆς συνόδου ταύτης ὑπέγραψαν οἱ παπικοί ἀντιπρόσωποι καί ἀνεγνωρίσθη καί αὕτη, κατ' ἀρχήν, καί ὑπό τοῦ τότε Ὁρθοδόξου Πάπα Ἰωάννου, ἀφοῦ οὗτος ἔλαβε γνῶσιν τῶν πρακτικῶν αὐτῆς¹²⁸.

Παρά τās ἀποφάσεις ὁμως καί τῆς ἱστορικῆς ταύτης καί ἀληθῶς Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν ἐπανελήφθησαν καί ἐβεβαιώθησαν ἅπαξ ἔτι τόσοι σχετικοί πρὸς τό ἐπίμαχον θέμα Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν, ὡς καί πολλῶν τοπικῶν συνόδων, τούς ὁποίους ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐμνημονεύσαμεν (ὡσαύτως δέ καί οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστ. Κανόνες, οἱ ὁποῖοι, κυρωθέντες ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέλαβον ἰσχύν οἰκουμενικήν), οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δέν ἀπηλλάγησαν δυστυχῶς τοῦ **έωσφορικοῦ** πνεύματος τῆς ἐπιβολῆς τοῦ παπικοῦ **πρωτείου ἐξουσίας** ἐπὶ τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπωφελοῦντο πάσης εὐκαιρίας πρὸς προβολήν του. Καί οὕτως ἐπανελαμβάνετο ὁ κίνδυνος τῆς διασπάσεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἐπηυξήθη μετὰ τήν ὑπό τοῦ Πάπα Βενεδίκτου Η' (1012-1024) ἐπίσημον παραδοχήν τῆς προσθήκης τοῦ Filioque εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, τῇ ἀξιώσει τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου Β'¹²⁹, ὅστις ἤθελε διὰ αὐτοῦ τοῦ τρόπου νά ἀποδείξῃ ἑαυτόν ὡς τόν μόνον ἡγεμόνα, ὁ ὁποῖος προασπίζει τήν ἀληθῆ πίστιν στηλιτεύων τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως ὡς δῆθεν αἰρετικόν μή δεχόμενον τήν ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὡς κατάλληλος δέ εὐκαιρία προβολῆς ἐκ νέου τοῦ ἐπα-

128. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 167-171.

129. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 182-185.

ράτου **πρωτείου** ἐθεωρήθη ἡ ὑπό τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως καταπολέμησις τῆς καινοτομίας τῶν ἀζύμων, ἥτις εἶχεν ἐπικρατήσει ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος (1043-1059), παρακωλύσας τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας δι' ἀζύμων καὶ ἐν τοῖς Λατινικοῖς Ἰ. Ναοῖς Κων/πόλεως, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Λέοντα, Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος, ὅπως γράψῃ ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἀπουλίας Τρανίας Ἰωάννην (ὑποκείμενον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως) προοριζομένην διὰ πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν Φράγκων καὶ τὸν Πάπαν Ρώμης, δι' ἧς ἐπεκρίνετο ἡ χρῆσις τῶν ἀζύμων ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ, ἡ κατὰ Σάββατον, γενικῶς, καὶ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, νηστεία καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὕμνου «Ἀλληλούια» κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν. Τῆς ἐπιστολῆς λοιπὸν ταύτης λαβὼν γνῶσιν ὁ τότε Πάπας Λέων Θ' (1048-1054) ἀπέστειλε πρὸς τὸν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον ἐπιστολὴν, δι' ἧς, ἀντὶ νὰ ἀναιρέσῃ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ ζητήματα, προέβαλε καὶ πάλιν τὸ παπικόν **πρωτεῖον**, οὐχὶ μάλιστα ὑφ' ἣν ἔννοιαν παρέστησεν αὐτό ὁ Νικόλαος Α', ἐπὶ πατριαρχίας τοῦ Μ. Φωτίου (ὑπὸ τοῦ ὁποίου, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγκληθείσης ἐν Κων/πόλει Συνόδου τοῦ 879-880 ἀπεκρούσθη τοῦτο, ὡς προείπομεν, καὶ κατεδικάσθη καὶ πάλιν, συνυπογραφάντων τὰ πρακτικά τῆς συνόδου ἐκείνης καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ τότε Πάπα Ἰωάννου), ἀλλὰ πολλῶ χειρόν καὶ μετὰ νέων στοιχείων καὶ ἀξιώσεων.

Καὶ ὡς ἐξιστορεῖ ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 190-193), φέγει πρὸ παντός ὁ Πάπας Λέων ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ταύτῃ δι' ὅφους ὑπεροπτικοῦ τὸν Πατριάρχην Μ. Κηρουλάριον, διότι ἐτόλμησε νὰ ἐλέγξῃ τὴν Ρωμαϊκὴν «Ἐκκλησίαν». Θεωρεῖ τοῦτο πρωτοφανὴ θρασύτητα, ἀνήκουστον τόλμην! «Ἐάν δέν συνέλθετε, προσθέτει, θά συμπεριληφθῇτε εἰς τὴν οὐράν τοῦ δράκοντος (τῆς Ἀποκαλύψεως) τοῦ περισπάσαντος τὸ τρίτον τοῦ οὐρανοῦ! Ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία», συνεχίζει, δέν δύναται νὰ ἀνεχθῇ νὰ διδάσκεται παρ' ἄλλων,

αὕτη δέ ὀφείλει νά εἶναι ὁδηγός πάντων τῶν λοιπῶν... Ὁ ἀπ. Πέτρος ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς «Ἐκκλησίας», οὐ μόνον διότι ἀνεσταυρώθη μετά τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ καί διότι καί ἡ σκιά του εἶχε θαυματουργόν δύναμιν, ἐνῶ τοιαύτην δύναμιν δέν εἶχεν οὔτε ὁ ἅγιος τῶν ἀγίων, ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός! Ὅτι διὰ τοῦ προνομίου τούτου ὁ ἀπ. Πέτρος κατέστη κύριος ρυθμιστῆς τῶν «Ἐκκλησιῶν»! Ὅπως δέ διὰ τῆς στρόφιγγος κινεῖται ἡ θύρα, οὕτω διὰ τοῦ ἀπ. Πέτρου καί τῶν διαδόχων του καθορίζεται ἡ τάξις καί ὁ ὀργανισμός ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Καί ὅπως ἡ στρόφιγξ ἄγει καί φέρει πρὸς τὴν θύραν, μένουσα ἀκίνητος, οὕτω καί ὁ ἀπ. Πέτρος καί οἱ διάδοχοί του ἔχουσι δικαίωμα ἐλευθέρως νά ἐκφέρωσι δικαστικὴν ἀπόφασιν περὶ πάσης Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἡ ἀνωτάτη ἔδρα **παρ' οὐδενός δικάζεται**» (*summa sedes a nemini judicatur!*).

Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἤθελε νά στηρίξη τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ὁ Πάπας οὗτος. Περαιτέρω ὁμως, γράφων πρὸς τὸν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ οἰκτροῦ πλαστογραφήματος τῆς «*Δωρεᾶς Κωνσταντίνου*») πῶς ἀνεπτύχθη καί τό Κοσμικόν ἀξίωμα τοῦ Πάπα Ρώμης –ἐξ οὗ καί ἦτο δῆθεν οὗτος ἀρχιερεὺς καί βασιλεὺς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κων/νου– καί ἐπικαλούμενος ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πλαστογραφήματος τούτου, καταλήγει λέγων, «ὅτι ὁ Πάπας Ρώμης εἶναι περιβεβλημένος καί οὐρανίαν καί ἐπίγειον ἐξουσίαν»! Προτρέπει δέ τὸν Πατριάρχην Κηρουλάριον νά ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῆς ταπεινῆς θέσεώς του ἔναντι τοῦ ἐγκοσμίου καί Οὐρανίου μεγαλείου τοῦ Πάπα, νά δείξῃ ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς αὐτόν καί νά παραδεχθῇ πᾶν ὅ,τι πρεσβεύει ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ προφανοῦς κινδύνου διασπάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἔκρινε καλόν νά ἀφήσῃ αὐτὴν ἄνευ ἀπαντήσεως.

Κατακλεῖδα δέ ἔμπρακτον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Πάπα Λέοντος Θ' πρὸς τὸν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον καί προμεμελετημένην ἀπόπειραν ἐφαρμογῆς τῶν ἐν αὐτῇ διακηρυχθεισῶν παπικῶν διεκδικήσεων ἀποτελεῖ ἡ κατόπιν

τῶν πρὸς αὐτόν ἐπιστολῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κων/πόλεως Κων/νου τοῦ Μονομάχου καὶ τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Πάπα τούτου εἰς Κων/πολιν πρεσβεία, ἀποτελούμενη ἐκ τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμαλφηνῶν Πέτρου καὶ τοῦ διακόνου Φρειδερίκου, ὡς καὶ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔργα αὐτῆς. Καίτοι δὲ σοβαραὶ ὑποψίαι ἠγέρθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι ἡ πρεσβεία αὕτη, ἀφίχθεῖσα εἰς Κωντινούπολιν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 1054, δέν ἀπεστάλη πράγματι ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος Θ', θανόντος τῇ 11 Ἀπριλίου 1054, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐμβέρτου προσκομισθέντα ἔγγραφα, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα, ἐθεωρήθησαν πλαστά, ὅμως τὰ ἔργα αὐτῆς ἐν Κων/πόλει, ἐξ ὧν προῆλθεν ὀριστικῶς πλέον ἢ ἔκπτωσις ἐκ τῆς ἀδαιρέτου Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἦσαν ἀπολύτως σύμφωνα πρὸς τὴν προμνησθεῖσαν ἐπιστολὴν καὶ ἀποτελοῦσιν ἔμπρακτον ἔκφρασιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἐν αὐτῇ διατυπωθεισῶν ἀξιώσεων τοῦ Πάπα Λέοντος Θ'.

Διότι, ὡς συνεχίζει ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 194-196), παρουσιασθεῖς κατ' ἀρχάς ὁ Οὐμβέρτος εἰς τὸν αὐτοκράτορα «μετὰ σοβαροῦ καὶ γαύρου φρονήματος καὶ βαδίσματος», προσῆλθεν ἔπειτα ὑπερηφάνως καὶ ἀλαζονικῶς καὶ αὐθαδῶς τὸν Πατριάρχην, χωρὶς καὶ νά προσαγορεύσῃ αὐτόν ἢ νά ἀποδώσῃ τὸν προσήκοντα σεβασμόν, ἔστω καὶ δι' ἐλαχίστης ὑποκλίσεως τῆς κεφαλῆς. Παρέδωκε τὰ παρὰ τοῦ Πάπα γράμματα καὶ ἐζήτησε λόγον διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἀπαγόρευσιν τῆς λειτουργίας ἐν τοῖς Λατινικοῖς ναοῖς τῆς Κων/πόλεως καὶ διὰ τὴν τάσιν πρὸς περιστολὴν τῶν δικαιωμάτων τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν. Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν τοῖς προσκομισθεῖσι γράμμασιν, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα, ἐν οἷς ἤλεγχεν ὁ Πάπας τὸν Πατριάρχην, διότι... ζητῶν νά ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν του καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ἔγραψεν, ὅτι ἐν γενικοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασιν, ἢ ἐνέργεια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἔχει κύρος μόνον, ἂν τελεῖται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν

Ἐκκλησίαν Κων/πόλεως, ὅπως καί ταύτης ἡ ἐνέργεια ἐν συμφωνία πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας, κατὰ τὰς ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις καί τὴν πλαστήν **δωρεάν Κωνσταντίνου**, ἐθεώρει ἑαυτὸν «κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας» καί συνεπῶς, προσέθετε, πᾶσα Ἐκκλησία, μὴ συμφωνοῦσα πρὸς τὴν τῆς Ρώμης, παύει νὰ εἶναι τοιαύτη, συναγωγὴ καθίσταται... τοῦ Σατανᾶ! Ὅθεν ἐκαλεῖτο ὁ Πατριάρχης νὰ ὑποταγῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης καί νὰ δεχθῇ ὡς ὀρθὸν πᾶν ὅ,τι διδάσκει αὐτή. Τὰ αὐτὰ περίπου ἐλέγοντο καί πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐν τοῖς πρὸς αὐτὸν γράμμασιν, ἐν οἷς προσετίθετο καί τό παράδοξον, ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐκόσμησε διὰ στέμματος τὴν κεφαλὴν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς¹³⁰. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγγράφων τούτων ἐζήτησεν ὁ Οὐμβέρτος παρὰ τοῦ Πατριάρχου νὰ δηλώσῃ πρὸς αὐτὸν ἂν εἶναι διατεθειμένος νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης καί νὰ δεχθῇ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς δέ τὸν αὐτοκράτορα ἐπέδωκε προσέτι καί ἀναιρετικὴν πραγματείαν τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος (τὴν ὁποίαν ἔγραψεν οὗτος κατ' ἐντολὴν τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου) ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπεκάλει τοὺς Ἕλληνας «αἰρετικούς», τὰ δέ ἐπιχειρήματά των ἐναντίον τοῦ Filioque, τῶν ἀζύμων, τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου καί τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου ὠνόμαζε «δυσώδη καί βεβορβορωμένην φλυαρίαν τῶν Μανιχαίων καί ἀποτρόπαιον βάραθρον ἀπιστίας»! «Ὡ θαυμασία τῶν Γραικῶν φιλοσοφία, ἀνέκραζεν εἰρωνικῶς, ὦ τέχνη Πελασγικὴ, ὦ Ἀθηναϊκὴ καί Ἀκαδημαϊκὴ ὀξυδέρκεια., ὦ ἐξαισίοι τοῦ λόγου ἐρευνηταί, ὦ εὐμαθεῖς τοῦ Μ. Βασιλείου μαθηταί, ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς τοῦ ὁποίου πηγῆς οὐδὲν ἄλλο ἢ βόρβορον ἠδυνήθητε νὰ ἀντλήσητε...». Τοιοῦτον τό ὅλον ὕφος τῆς εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐπιδοθείσης πραγματείας τοῦ Οὐμβέρτου.

Καί ὁ μὲν Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἠνέχθη καί τοῦ

130. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 194.

καρδινάλιου Οὐμβέρτου τὴν ἱταμότητα καὶ ἀπέφυγε πᾶσαν συζήτησιν, ἵνα ἀποτραπῇ τό σχίσμα, δηλώσας μόνον, ὅτι ἄνευ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν δέν δύναται νά ἐξετάσῃ τοιαῦτα ζητήματα· ὁ λόγιος ὅμως μοναχός Νικήτας Στηθάτος, ὁ καὶ πρότερον γράψας κατὰ τῶν ἀζύμων, ἀνῆρσε τὴν πραγματείαν τοῦ Οὐμβέρτου μετριοπαθῶς, καὶ προσεπάθησε δι' ἡπίου καὶ εὐγενεστάτου τρόπου νά πείσῃ τοὺς Λατίνους, ὅτι εὐρίσκοντο ἐν πλάνῃ. Ἀλλ' ὁ Οὐμβέρτος ἐφρούαξεν ἐκ τῆς τόλμης τοῦ Ἑλληνοῦ μοναχοῦ νά παραστήσῃ πλανωμένην τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ πρὸς αὐτόν μὲν ἔγραψεν ἀπάντησιν χυδαιοτάτου ὕβριστικοῦ περιεχομένου, ἀποκαλῶν αὐτόν, ἐκτός τῶν ἄλλων, Σαραβαῖτην, μωρότερον ὄνου, παῖδα κατάρατον ἐν κακοῖς γηράσαντα, ἐπίκουρον, κλπ. Τῇ 15ῃ δέ Ἰουλίου 1054, ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ θεία λειτουργία ἐν τῷ Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, εἰσῆλθεν αἴφνης εἰς τὸν Ναόν μετὰ τῶν περὶ αὐτόν καὶ ἔρριψεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἔγγραφον, δι' οὗ ἐκ μέρους τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀνεθεματίζοντο ὁ Πατριάρχης καὶ πάντες οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ ἀπεκαλοῦντο «ἀντίχριστοι καὶ προζυμίται», ὥς ἀποδεχόμενοι πάσας τὰς αίρέσεις καὶ ἀπορρίπτοντες τὴν διδασκαλίαν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐκείνῳ ἀπεκαλοῦντο προσέτι ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ συνεργάται του «Σιμωνιακοί», διότι πωλοῦσι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, «Βαλέσιοι», διότι τοὺς παροίκους αὐτῶν ἐξονυχίζουν καὶ προάγουσιν εἰς Ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα, «Ἀρειανοί», διότι ἀναβαπτίζουν τοὺς ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος βεβαπτισμένους καὶ μάλιστα τοὺς Λατίνους, «Δονατισταί», διότι ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἐκτός τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπωλέσθησαν, «Νικολαῖται», διότι ἐπιτρέπουσι τὸν γάμον τῶν κληρικῶν, «πνευματομάχοι ἢ θεομάχοι», διότι ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ Συμβόλου τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τέλος «Ναζαρηνοί», διότι τηροῦσι τὸν σαρκικόν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων καὶ τρέφουσι τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τό περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου, ὅπερ ἀνέγνωσεν ἐν μεταφράσει ὁ

Πατριάρχης Μιχαήλ καί προσπάθησε διά τοῦ αὐτοκράτορος νά φέρῃ ἐνώπιον αὐτοῦ καί τῆς συνόδου τούς δράστας τοῦ σκανδάλου, ἀπομακρυνθέντας τοῦ Ναοῦ, ἅμα τῇ ἀποθέσει του ἐπὶ τῆς ἀγίας Τραπέζης. Τούτων ὅμως ἀρνηθέντων νά προσέλθωσι καί προστατευομένων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς πολιτικῶν ἀπεσταλμένων, συνεκάλεσεν ὁ Πατριάρχης τὴν ἐνδημοῦσαν ἐν Κων/πόλει σύνοδον, τῇ 20ῇ Ἰουλίου 1054, ἡ ὁποία ἀπαρτισθεῖσα ἐκ 12 μητροπολιτῶν καί 2 ἀρχιεπισκόπων πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀνεθεμάτισε τούς κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως βλασφημῆσαντας. Μετά τινας ἡμέρας, ἐν τῷ «μεγάλῳ Σεκρέτῳ» τοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ παρουσία ἐπτὰ ἔτι ἀρχιεπισκόπων καί ἐπισκόπων καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεδόθη ἀνάθεμα οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς λατινικοῦ ἐγγράφου, ἀλλὰ καί «κατὰ πάντων τῶν ἐκθεσάντων ἢ γραψάντων αὐτό ἢ συναίνεσιν ἢ βουλὴν εἰς τὴν τούτου ποιήσιν δεδωκότων», καί πέντε ἡμέρας βραδύτερον κατεκάη τό πρωτότυπον τοῦ μυσaroῦ ἐγγράφου ἐνώπιον τοῦ πλήθους. Κατετέθη μόνον ἓν ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς τό ἀρχεῖον τοῦ χαρτοφύλακος «...εἰς διηνεκὴ ἔλεγχον τῶν τηλικαῦτα κατὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημησάντων καί εἰς μονιμωτέραν κατάγνωσιν»¹³¹.

Τό βλάσφημον λοιπόν καί μυσarόν ἐγγραφον τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου ἐπέφερεν ὀριστικῶς τὴν ἐκ τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας ἀπόσχισιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐγγράφου τούτου, τῶν προσηγηθειῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν τοῦ Πάπα Λέοντος Θ' πρὸς τόν Πατριάρχην Μιχαήλ Κηρουλάριον καί τόν αὐτοκράτορα Κων/ντῖνον τόν Μονομάχον καί τῆς εἰς τόν αὐτοκράτορα ἐπίσης ἐπιδοθείσης ἰδιαίτερας πραγματείας τοῦ ἰδίου καρδινάλιου πανηγυρικῶς ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ κύρια αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν ἀποκοπὴν τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἐκκλησίας δέν ἦσαν αἱ διαφοραὶ διὰ τὰ ἄζυμα καί ἄλλους δευτερευούσης σημα-

131. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 200-201.

σίας τύπους λατρείας. Ο κύριος λόγος τῆς διαστάσεως ἦτο ἡ **ὀριστική πλέον ἀπόφασις** τοῦ Πάπα Ρώμης ὅπως ὑποτάξη παῖσαν τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν **μοναρχικὴν ἐξουσίαν** του καὶ ἐπιβάλη ἐπ' αὐτῆς πάσας τὰς δοξασίας καὶ θελήσεις του, ἀξιῶν ὅπως «κρίνη τοὺς πάντας, αὐτός δέ μὴ κρίνηται ὑπ' οὐδενός, ὅπως διδάσκη τοὺς πάντας, αὐτός δέ μὴ διδάσκηται παρ' οὐδενός»¹³². Τὰ ἄζυμα ἐχρησιμοποιήθησαν ἀπλῶς ὡς πρόσχημα. Καὶ ἀπεδείχθη ἀπολύτως τοῦτο, κατ' ἀρχὴν μὲν ἐκ τοῦ ὅτι καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Πάπα Λέοντος Θ', ὁ Βίκτωρ Β' (1055-1057), δὲν ἀπεκήρυξε τὸ ἐπάρατον ἔγγραφο τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου¹³³, καίτοι ἔλαβε ταχέως γνῶσιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπακολουθησασῶν ἐν Κων/πόλει ἔξ ἐπιστολῶν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν οὗτος πρὸς αὐτόν κατὰ παράκλησιν τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Μιχ. Κηρουλαρίου, προσέτι δέ διότι τὴν αἵρεσιν τοῦ Filioque, καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος ἤδη ὁ Πάπας Βενέδικτος Η' (1012-1024) κατέστησε δογματικὴν ἀλήθειαν, ἡ δέ ἐν Βάρι σύνοδος τοῦ 1098 κατεδίκασεν ὡς αἰρετικούς πάντας τοὺς μὴ ἀποδεχομένους αὐτήν.

Ἐνῷ δέ ἄλλοτε, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, ὁ Πάπας Γρηγόριος Α' διεμαρτύρετο ἐντόνως κατὰ πάσης ιδέας μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς λέξεως «Οἰκουμενικός», ὑπεραμυνόμενος τῆς ἰσοτιμίας εἰς τὴν «πενταρχίαν» μεταξύ δηλαδὴ τῶν πέντε Πατριαρχῶν (Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων), ἥδη τὸ μοναρχικόν πρωτεῖον τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἀνήγετο εἰς **δόγμα**. Ἐνῷ ἐπίσης ὁ Πάπας Δάμασος (379 μ.Χ.) ὥριζεν ἐν Ρώμῃ «...εἴ τις μὴ εἴπῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως, ὡς καὶ τὸν Υἱὸν ἐκ τῆς θείας οὐσίας καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω», καὶ ὁ Πάπας Λέων Γ' ἀπέκρουε τὸ Filioque μετ' ἀγανακτήσεως, διατάξας νά ἀναγραφῇ ἐπὶ πλακῶν πρὸς

132. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 207.

133. Τό περὶ οὗ ἀνάθεμα ἤρθη ἡδη ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ'.

ἀνάρτησιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγ. Πέτρου, ἐν Ρώμῃ, τό γνήσιον Σύμβολον τῆς πίστεως ἄνευ τῆς νόθου προσθήκης¹³⁴, ὁ δὲ Πάπας Ἰωάννης Η' ἐν τῇ πρὸς τόν Πατριάρχην Φώτιον ἐπιστολῇ του ἔγραφεν ὅτι «...τάττομεν μετὰ τοῦ Ἰούδα τοὺς μεταποιητάς τοῦ Ἀγίου Συμβόλου...», ἥδη θεωρεῖται αἰρετικὸς ὁ μὴ ἀποδεχόμενος τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἀγ. Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πῶς ἦτο δυνατόν κατόπιν τούτων νά μὴ ἐπέλθῃ ἡ ἔκπτωσις καὶ ἀποκοπή ἐκ τῆς **μιας, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, τουτέστιν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ (Ἐφεσ. Α' 22) τοῦ Πατριαρχείου τῆς Δύσεως;

134. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 207 καὶ βιβλ. αὐτόθι, καὶ Β. Στεφανίδου Ἐκκλ. Ἱστορία, σελ. 274.

ΙΙ. Αποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» - Θρησκευτικῆς Κοινότητος μετά τό σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καί ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας»

Διά τās μετά τό σχίσμα ἀποφάσεις γενικῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» ἐναντίον τοῦ παπικοῦ **πρωτείου** ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του, σελ. 235-237, γράφει τά ἑξῆς: «Ἡ ἐν Πίζῃ συνελθοῦσα σύνοδος (25 Μαρτίου - 7 Αὐγούστου 1409) ἠναγκάσθη νά **καθαιρέσῃ** τούς τότε ἀντιμαχομένους πρὸς ἀλλήλους δύο Πάπας Βενέδικτον ΙΓ' καί Γρηγόριον ΙΓ', ἐξέλεξε δέ τόν Ἑλληνα τήν καταγωγήν, ἐκ τῆς Ἑνετοκρατουμένης Κρήτης, Πέτρον Φιλάργυρον, ὑπὸ τό ὄνομα Ἀλέξανδρον Ε' (1409-1418). Ἀλλά τό σχίσμα δέν κατέπαυσε, διότι οἱ καθαιρεθέντες ἐπέμενον ὑπερασπιζόμενοι τό ἀξίωμά των, ὁ δέ Ἀλέξανδρος Ε' τάχιστα καί λίαν ὑπόπτως ἀπέθανε. Διεδέχθη αὐτόν ὁ χεῖριστος καί **μᾶλλον διεφθαρμένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης** Βαλτάσαρ Δα-Κόσσα ὑπὸ τό ὄνομα Ἰωάννης ΚΓ' (1410-1415), ὅστις διά πολλῶν πεισθεῖς ἐδέχθη τήν σύγκλησιν τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου (5 Ἀπριλίου 1414-22 Ἀπριλίου 1418). Ἐν τῇ δ' συνεδρίᾳ αὐτῆς ἡ σύνοδος ἀπεφάνθη: «*Ipsa synodus in spiritu congregata legitime generule consilium Farien le ecclesiam catholicam militantem representans, potetatem a Christo immediate habet, cui qui bibet ruguscunque status dignitatis etiam si papalis existate, obedire tenetur in his guar pertinente ad fidem et exstirpationem dieti se quis matis et refermationen generalem ecclesiae dei in capite et in membris*».

»Κατά τήν ἀπόφασιν αὐτῆς ταύτην ἡ ἐν Κωνσταντία σύνοδος θεωρεῖ ἑαυτήν ἀνωτέραν τοῦ Πάπα, ἐπομένως καταργεῖ τό πρωτεῖον, ὡς τοῦτο εἶχε διαμορφωθῇ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Α'

καί Λέοντος Θ'. Ἡ σύνοδος λέγει, ὅτι κανονικῶς συνεκλήθη ἐν Πνεύματι καί ἀπετέλεσε γενικήν σύνοδον, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τήν στρατευομένην Ἐκκλησίαν, ἀρυομένη τήν δύναμιν αὐτῆς ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὅτι εἰς αὐτήν ὀφείλει ὑποταγήν πᾶς τις, οἰουδήποτε ἀξιώματος καί δὴ καί τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τήν πίστιν, τήν ἄρσιν τοῦ σχίσματος καί τήν μεταρρύθμισιν τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τήν κεφαλὴν καί τὰ μέλη. Κατὰ τήν ε' συνεδρίαν ἐπανελήφθη καί συνεπληρώθη ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς συνόδου, **ἀπεδέχθη δέ αὐτήν** ὁ Πάπας Ἰωάννης ΚΓ', ὅτε ἡ σύνοδος ἡτοιμάσθη νά καταδικάσῃ αὐτόν δι' **αναρίθμητον πληθος ἁμαρτημάτων**. Ὁ Ἰωάννης ΚΓ' καθηρέθη τέλος, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου Ε' (1417-1431) τοῦ ἀναγνωρισθέντος παρὰ πάντων. Οὕτως ἀνεγνωρίζοντο αἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου καί ἐπομένως κατηργεῖτο τό πολυθρύλητον *prima sedes a nemine judicatur*. Ἡ σύνοδος **καθήρεσε** τόν ἁμαρτωλόν Πάπαν καί **ἐξελέξατο νέον**, ὅστις δέ δέν θεωρεῖ κανονικὴν τήν ἀπόφασιν αὐτῆς, δέν δύναται νά θεωρῇ κανονικὴν τήν ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου Ε' καί ἐξῆς ἱεραρχίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Hefele ἀνομολογεῖ, ὅτι ὑπῆρξε σκόπιμος ἡ ἐνέργεια τῆς συνόδου πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἐκκλησίας ταρασσομένης ὑπὸ τῶν **τριῶν** τότε ὑπαρχόντων Παπῶν, ἀλλὰ παραδοξολογῶν φρονεῖ, ὅτι δικαιώματα «Οἰκουμενικῆς» συνόδου δύναται τις νά ἀναγνώριση εἰς τήν ἐν Κωνσταντία σύνοδον μόνον κατὰ τὰς τελευταίας συνεδρίας, καθ' ἃς ἦτο ἡνωμένη μετὰ τοῦ Πάπα Μαρτίνου Ε'¹³⁵. Ἀλλ' ἂν ἡ σύνοδος αὕτη δέν ἦτο ἐξ ἀρχῆς κανονική, δέν ἦσαν καί αἱ πράξεις αὐτῆς κανονικαί, ἐν αἷς ἡ ἐκλογή τοῦ Μαρτίνου· δέν ἡδύνατο ἡ σύνοδος νά ἀποβῇ κανονική μετ' ἀντικανονικοῦ καί ψευδοῦς Πάπα. Ἀκριβῶς ὁ Ἰωάννης Ραγουσαῖος, ἐν Βιέννῃ, τῇ 15ῃ Μαΐου 1430, διετύπου περὶ τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου τοὺς ἐξῆς συλλογισμοὺς: «aut fecit quod potuit an quod non porait.... Si fecit quod non potuit, sequitur quod Joannes non fuit depositus, et per consequens ne Papa Martinus non fuit Papa, ne qui ei succedit Euge-

135. Hefele, Concitingeschichte, VII 104.

nus»¹³⁶. Ἄλλως τε ὁ Μαρτῖνος ἐπεκύρωσε πολλές ἀποφάσεις τῆς συνόδου, ἀνακηρύξας αὐτήν «Οἰκουμενικήν», ἡ δέ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀποδέχεται ἔκτοτε τὰς δογματικὰς αὐτῆς ἀποφάσεις¹³⁷.

Ὡσαύτως ἐν σελ. 239-241 γράφει τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ καταδίκη ὡς αίρετικοῦ καί ἡ καῦσις τοῦ προδρόμου τῆς μεταρρυθμίσεως Ἰωάννου Χιούζ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου¹³⁸, παρὰ τὸν μεταρρυθμιστικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, εἶχε προκαλέσει ἐξέγερσιν πανταχοῦ τοῦ κόσμου καί στάσιν τοῦ λαοῦ τῆς Βοημίας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου (1410-1487) καί κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας». Πάντες ἀπήτουν τὴν σύγκλησιν Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὅθεν ὁ Πάπας Μαρτῖνος Ε' τό 1424 συνεκάλεσε τὴν σύνοδον ταύτην ἐν Βασιλείᾳ διὰ τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1431, ἀλλ' ἀμέσως ἀπέθανεν. Ὁ νέος Πάπας Εὐγένιος Δ' (1431-1437) ἔδωκεν ὄρκον κατὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ, ὅτι ἔμελλε νά ἀφήσῃ ἀπολύτως ἐλευθέραν τὴν σύνοδον, ἀνεγνώρισε δέ ὡς πρόεδρον αὐτῆς τὸν καρδινάλιον Ἰούλιον Καισαρίνην. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ σύνοδος προῆλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν Βοημῶν, ὁ Πάπας διέταξε τὸν Καισαρίνην νά διαλύσῃ τὴν σύνοδον καὶ νά συγκαλέσῃ ἄλλην σύνοδον μετὰ ἑξάμηνον. Ὁ Καισαρίνης ἀντέστη εἰς τὰς βουλὰς τοῦ Πάπα, ἀλλ' οὗτος τῇ 18ῇ Δεκεμβρίου 1431 ἐκήρυξε τὴν διάλυσιν τῆς συνόδου ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἡ Βασιλεία δέν ἦτο κατάλληλος τόπος τῆς συνόδου, ἐπειδὴ διεξήγοντο διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας περὶ συγκλήσεως συνόδου ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως. Ἀλλ' ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας διεμαρτυρήθη, ἀρνηθεῖσα εἰς τὸν Πάπαν τὸ δικαίωμα νά διαλύσῃ αὐτήν. Ὁ Καισαρίνης παρέρμεινεν ἐν τῇ συνόδῳ οὐχί πλέον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πάπα, ἀλλ' ἐκπληρῶν ἐπιθυμίαν τῆς συνόδου, ὅπως ἑξακο-

136. N. Valois, les papes et le consile 1418-1450, Paris 1909, T. I. Introduction.

137. Hefele, ἔνθ. ἀν., ὑπ' 318, 368, Denzinger ἔνθ. ἀν., σελ. 224.

138. Περί τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου. Πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 176-179, καί βιβλ. αὐτόθι.

λουθήσῃ προεδρεύων αὐτῆς ἐναντίον τοῦ Πάπα. Προσεπά-
θησε δέ ἡ σύνοδος νά ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τοὺς Ἑλληνας,
ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους εἰς Κων/πολιν καὶ προχωρήσασα
εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς ἐκήρυξε **σχισματικόν τόν Πάπαν Εὐγένι-
ον**, ἐπανέλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου,
ὡς ἀνωτέρας τοῦ Πάπα, καὶ προσέθεσεν ὅτι μόνον ὁ **Θεός
καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι ἀλάθητοι**, ἐνῶ καὶ οἱ
ἄγγελοι δύνανται νά σφάλλῳνται καὶ οἱ **Πάπαι νά πλανη-
θῶσιν**, ὡς ἐπλανήθησαν ὁ Ἀναστάσιος καὶ ὁ Λιβέριος. Ὁ
Πάπας, κατὰ τὴν σύνοδον, εἶναι τῆς Ἐκκλησίας μόνον *caput
ministeriale*, οὐχί τι πλεόν, ἡ δέ *plenitudo-potestatis* ἀνήκει εἰς
τὴν σύνοδον¹³⁹. Ἡ σύνοδος ὥρισε **προθεσμίαν συμμορφώ-
σεως τοῦ Πάπα** πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, **ἀπειλήσασα,
ὅτι θά θεωρήσῃ αὐτόν** «μὴ πειθόμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ», ὡς
ἐθνικόν καὶ τελώνην. **Τέλος προέβη εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ
Πάπα Εὐγενίου**. Οὗτος τῇ 1ῃ Αὐγούστου μέ τὴν βούλλαν
Dudum sacra εἶχεν ἀναγνωρίσει πλήρως τὴν σύνοδον, ὑπὸ
τόν ὅρον νά προεδρεύωσιν αὐτῆς ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, ἀλλὰ
λαβὼν γνῶσιν τῶν κατ' αὐτοῦ στρεφομένων συνοδικῶν ἀπο-
φάσεων ἀνῆρσε τὰ πάντα. Τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου, παρόντος καὶ
τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου, διεξήχθησαν
συζητήσεις περὶ τοῦ πρωτείου μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς συ-
νόδου καρδινάλιου Ἰουλίου Καισαρίνη καὶ τοῦ Παπικοῦ λε-
γάτου. Ὁ Καισαρίνης ὑπεστήριξε τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ἡ σύνο-
δος εἶναι ἀνωτέρα τοῦ Πάπα, παρέπεμψε δέ εἰς τὰς ἀπο-
φάσεις τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου, εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς
συνόδους, καὶ ἰδίως τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, εἰς τὰς γνώμας Αὐ-
γουστίνου, Ἰερωνύμου καὶ Γρηγορίου Α'. Ὁ Καισαρίνης
ἡρνήθη εἰς τόν Πάπαν τό δικαίωμα τοῦ διαλύειν τὴν σύνο-
δον. Ὁ Καισαρίνης ἐνίκησεν, ἠναγκάσθη δέ ὁ Πάπας νά
δεχθῇ μέ βούλλαν τοὺς προταθέντας ὅρους εἰρήνης, ἀνα-
γνωρίσας τὴν σύνοδον καὶ καταργήσας πᾶν ὅ,τι ἔγραψε κατ'
αὐτῆς¹⁴⁰. Βραδύτερον ὁ ἀνακόλουθος Πάπας εἶπεν, ὅτι εἶχε

139. Hefele, ἔνθ. ἀνωτ., VII, 477-8.

140. Hefele, ἔνθ. ἀν., VII 563.

συμφωνήσει προς τήν σύνοδον ὡς προς τήν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, οὐχί δέ ὡς προς τάς εἰλημμένας ὑπ' αὐτῆς ἀποφάσεις¹⁴¹. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ σύνοδος, ἀναγνωριζομένη καί ὑπό τοῦ Πάπα, ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 18ης Ἰουνίου 1434, ἀνενέωσεν αὖθις τάς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου. Ἀνωμολόγησαν δέ καί οἱ παπικοί λεγάτοι, Καρδινάλιοι, Νικόλαος Ἀλβεργάτης de Santa Groce καί τρεῖς ἕτεροι, ὅτι αἱ **Οἰκουμενικαί σύνοδοι εἶναι ἀνώτεραι τοῦ Πάπα**, ὅστις **ὑπόκειται αὐταῖς**, ἄλλως τιμωρεῖται»¹⁴².

Τοιαύτας ἀποφάσεις ἐξέδωκαν περί τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» αἱ προμνησθεῖσαι γενικαί σύνοδοι τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» μετά τό σχίσμα. Εἶναι δέ γνωστοί, ὡς προσθέτει ὁ μακαριστός ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν σελ. 241 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, οἱ ἐπὶ τετραετίαν ὅλην ἀγῶνες, οὓς κατέβαλον ὁ τε Πάπας Εὐγένιος καί ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας, ἵνα ἐλκύσωσι τούς Ἕλληνας προς σύγκλησιν «ἐνωτικῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου», οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοί τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν καί αἱ δολοφονίαι¹⁴³. Κατά τούς ἐμφυλίους ἐκείνους ἀγῶνας μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας καί τῶν τοιούτων τοῦ Πάπα Εὐγενίου ἐπεκράτησαν βεβαίως οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα καί παρεσύρθησαν οἱ ἡμέτεροι εἰς τήν σύγκλησιν τῆς **ἐνωτικῆς ψευδοσυνόδου** τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-1439), ἀλλ' εἶναι γνωσταί ἐπίσης αἱ συνθῆκαι ὑπό τάς ὁποίας οἱ ἡμέτεροι, θανόντος μάλιστα τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ Β', ὑπέγραψαν τόν «ἐνωτικόν ὅρον», διά τοῦ ὁποίου ἅπαξ ἔτι ὁ Πάπας προσεπάθησε νά ἐπιβάλη τó ἐπάρατον **πρωτεῖον ἐξουσίας**, ὡς καί τήν αἰρετικὴν δοξασίαν τοῦ Filioque ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τάς συνθήκας ταύτας, καθ' ἃς τελικῶς οἱ ἡμέτεροι, μηδέ τοῦ αὐτοκράτορος καί τοῦ Πατριάρχου ἐξαιρουμένων, μετεβλήθησαν εἰς αἰχμαλώτους τοῦ Πάπα

141. Valois, ἐνθ. ἀν., 305-6.

142. Ἰδίου, ἐνθ. ἀν., I, 176, Hefele, VII, 565-7.

143. Σιλβέστρου Σπυροπούλου, ἐνθ. ἀν. Β' 5 σ. 4 ἐξ. Α.5, πρβλ. καί Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἐργ., σελ. 181-210.

Εὐγενίου, ἡσκήθη δέ ἐπ' αὐτῶν, καί δὴ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ὡς καὶ τῶν λαϊκῶν οἱ ὅποιοι μετέσχον τῆς συνόδου, πᾶσα ψυχολογικὴ πίεσις καὶ βία δι' ὅλων τῶν πιεστικῶν μέτρων, ἐκβιασμῶν, στερήσεων κλπ., ἐξιστοροῦσι λεπτομερῶς ὁ μὲν μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἰς τὰς σελ. 242-263 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, ὁ δέ Ἀγ. Νεκτάριος ἐν σελ. 210-246 τοῦ μνημονευθέντος ἐπίσης συγγράμματός του, στηριζόμενοι ἐπὶ ἀναμφισβητήτων ἱστορικῶν πηγῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐν σχετικαῖς παραπομπαῖς καὶ ὑποσημειώσειςι παραπέμπουσιν. Ὑπὸ τὸ κράτος δέ τῶν σκληροτάτων στερήσεων, τῶν πιέσεων καὶ τῶν ἐκβιασμῶν ἐκείνων ὑπεγράφη ὁ περίφημος ἐνωτικὸς ὅρος, ἐν τῷ ὁποίῳ περὶ τοῦ «πρωτείου» τοῦ Πάπα διάταξις ἔχει ὡς ἑξῆς:¹⁴⁴

«...Ἐτι ὀρίζομεν τὴν ἀγίαν ἀποστολικὴν καθέδραν καὶ τὸν Ρωμαϊκὸν ἀρχιερεᾶ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ πρωτεῖον κατέχειν, αὐτὸν τε τὸν Ρωμαϊκὸν ἀρχιερεᾶ διάδοχον εἶναι τοῦ μακαρίου Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀληθῆ τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάντων τῶν χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ὑπάρχειν, καὶ αὐτῷ ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τοῦ ποιμαίνειν καὶ διευθύνειν καὶ κυβερνᾶν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν παραδεδόσθαι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται· ἀνανεοῦντες ἔτι καὶ τὴν ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένην τάξιν τῶν λοιπῶν σεβασμίων Πατριαρχῶν, ὥστε τὸν Κων/πόλεως Πατριάρχην δεύτερον εἶναι μετὰ τὸν ἀγιώτατον Πάπαν Ρώμης, τρίτον δέ τὸν Ἀλεξανδρείας, τέταρτον τὸν Ἀντιοχείας καὶ πέμπτον τὸν Ἱεροσολύμων, σωζομένων δηλ. καὶ τῶν προνομίων ἀπάντων καὶ τῶν δικαίων αὐτῶν».

Ὡσαύτως ἡ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ διάταξις ἔχει ὡς ἀκολούθως:

144. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.

«...Προσκομισθεισῶν δέ μαρτυριῶν ἀπό τῆς θείας Γραφῆς καί πλείστων ῥήσεων τῶν ἀγίων διδασκαλιῶν ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, τῶν μέν ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ, τῶν δέ ἐκ Πατρός δι' Υἱοῦ λεγόντων τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, καί εἰς τήν αὐτήν ἔννοιαν ἀποβλεπόντων ἀπάντων ἐν διαφόροις λέξεσι, οἱ μέν Γραικοί διῴσχυρίσαντο, ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεσθαι οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ προφέρουσιν, ὥστε αὐτούς τόν Υἱόν ἀποκλείειν, ἀλλ' ἐπειδή παρ' αὐτοῖς ἐδόκει, φασί, τοὺς Λατίνους διαβεβαιοῦσθαι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί Υἱοῦ ὡς ἀπό δύο ἀρχῶν καί δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι, διά τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρός καί Υἱοῦ. Οἱ δέ Λατῖνοι διεβεβαιώσαντο **μὴ κατά ταύτην τήν διάνοιαν σφᾶς αὐτούς λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τόν Πατέρα του εἶναι πηγὴν καί ἀρχὴν τῆς ὅλης θεότητος**, τοῦ Υἱοῦ δηλονότι καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ ὅτι τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὁ Υἱός οὐκ ἔχει παρὰ τοῦ Πατρός, ἤδη δύο τιθέασιν ἀρχάς, ἢ δύο πνεύσεις, ἀλλ' ἵνα **μίαν μόνην δηλώσωσιν εἶναι ἀρχὴν καί μοναδικὴν προβολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος**, καθὼς μέχρι τοῦδε διῴσχυρίσαντο. Ἐπειδὴ δέ ἐκ τούτων ἀπάντων μία καί μόνη συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τήν ὑπογεγραμμένην ἀγίαν καί θεοφιλῇ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῷ αὐτῷ νοῷ συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἔνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς ἱερᾶς καί Οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπιφημιζομένης συνόδου ὀρίζομεν, ἵνα αὕτη ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπὸ πάντων πιστευθεῖ καί ἀποδεχθεῖ τῶν χριστιανῶν καί οὕτως πάντες ὁμολογῶσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ αἰδίως ἐστί, καί τήν ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχειν ἐκ τοῦ Πατρός ἅμα καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ καί ἐξ ἀμφοτέρων αἰδίως ὡς ἀπό μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεσθαι, διασαφοῦντες, ὅτι τοῦθ' ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καί πατέρες ἐκ

τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον εἰς ταύτην φέρει τὴν ἔννοιαν, ὥστε διὰ τούτου δηλοῦσθαι καὶ τὸν Υἱὸν εἶναι κατὰ μὲν τοὺς Γραικοὺς αἰτίαν, κατὰ δέ τοὺς Λατίνους ἀρχὴν τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπάρξεως, ὥσπερ καὶ τὸν Πατέρα. Καὶ ἐπεὶ πάντα ὅσα ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, αὐτὸς ὁ Πατὴρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκε, πλὴν τοῦ εἶναι Πατέρα, τοῦτ' αὐτό, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὐτὸς ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔχει αἰδίως, ἀφοῦ αἰδίως καὶ γεγένηται. Ἔτι διοριζόμεθα τὴν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τὴν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ χάριν τοῦ τὴν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς καὶ εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι»¹⁴⁵.

Οὕτω διετυπώθη ἐν τῷ περιφῆμῳ «ένωτικῷ ὄρῳ» τῆς ἐν Φλωρεντίας συνόδου ἡ διάταξις περὶ «ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», μεθ' ἧν ἔπονται αἱ εἰδικαὶ ἀποφάσεις περὶ «ἁζύμων», περὶ «μετανοίας», “καθαρτικῶν τιμωριῶν” κλπ.» (μέ τὰ ὅποια θὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ.) καὶ καταλήγει οὗτος εἰς τὴν προμνησθεῖσαν περὶ τοῦ «πρωτείου» τοῦ Πάπα διάταξιν¹⁴⁶.

Ὑπέγραψαν δέ τὸν ὅρον, καθ' ὃ λεπτομερῶς ἐξιστορεῖ ὁ αὐτὸς ἁγ. Νεκτάριος ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του (σελ. 245-246), «ἐκ τῶν ἡμετέρων δέκα ὀκτῶ ἀρχιερεῖς καὶ ἔνδεκα κληρικοὶ «ἐν μυχοῖς καρδίας στένοντες καὶ δακρύνοντες οἱ πλείους», ὡς γράφει ὁ συνυπογράψας Συρόπουλος. Τὸν ὅρον δὲν ὑπέγραψαν ὁ ἑξαρχος τῆς συνόδου καὶ τοποτηρητὴς τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων Μάρκος, ὁ Ἐφέσου Μητροπολίτης, ὁ Σταυρουπόλεως Ἡσαΐας, λάθρα ἀναχωρήσας ἐκ Φλωρεντίας πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὅρου, ὁ τῆς Ἰβηρίας ἐπίσκοπος, ὃς ἐπέδειξε πρῶτον τοῖς Ἑλλησι γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐντελλομένου αὐτῷ μηδόλως συνθέσθαι εἰς προσθήκην ἢ εἰς ἀφαίρεσιν μέχρις ἰῶτα ἐνός ἢ μιᾶς κεραίας, ἐπίσης ὁ ἀδελφός τοῦ Μάρκου Ἐφέσου, Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός, διάκονος καὶ νομοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλη-

145. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., 234-244.

146. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 244-245.

σίας, ὁ ὁποῖος καί λόγον ἔγραψε κατὰ τοῦ ὅρου· ἐλλείπει ἐπίσης ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς καί τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Λακεδαιμονίας».

Καί συνεχίζει ὁ αὐτός Ἁγ. Νεκτάριος (αὐτόθι σελ. 246):

«...Μετά τήν ὑπογραφήν τοῦ ὅρου ὁ Πάπας μαθὼν ὅτι ὁ Μάρκος ἡρνήθη νά ὑπογράψῃ τόν ὅρον, ἐφώνησε· «λοιπόν ἐποιήσαμεν οὐδέν» οὐ μόνον διότι οὗτος ἦτο ἔξαρχος τῆς συνόδου, ἀλλά καί διότι ἦτο καί τοποτηρητής τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Διά τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Μάρκου ἡ σύνοδος ὑπ' οὐδενός ἐκυροῦτο Πατριάρχου τῆς Ἀνατολῆς· διότι ὁ μὲν Ἰωσήφ ἀπέθανε πρό τῆς συντάξεως τοῦ ὅρου, κατὰ θείαν οἰκονομίαν, οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων ἡρνήθησαν διά τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ὑπογραφῆν καί κύρωσιν τοῦ ὅρου, ὁ δέ Ἀλεξανδρείας, μή ἐκπροσωπούμενος, δέν ὑπέγραψεν ὥστε οὐδεὶς τῶν Πατριαρχῶν ἀνεγνώρισε τήν γενομένην ἔνωσιν.

» Ἄκοντες ὑπέγραψαν ὁ Συρόπουλος, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος καί Ἀγχιάλου Σωφρόνιος. Ὁ Ἡρακλείας ἔλεγε πρὸς τινάς: «Τό γεγονός τῆς Φλωρεντίας κακόν ἐστι καί ὀλέθριον καί φθορά τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, καί ἐγένετο βιαίως· ἐποίησα δέ καί ἐγὼ κακῶς, ὅτι ὑπέγραψα, ἀναγκασθεὶς ὁμῶς». Περί τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τούτου λέγει ὁ Συρόπουλος τῷ προσβιαζομένῳ αὐτόν ἐξ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Φιλανθρωπινῷ: «Ἐξ ἀνάγκης ἔπομαι τοῖς πολλοῖς, μαρτυρούμενος καί νῦν (διεμαρτύρετο καί πρότερον), ὅτι οὔτε τῇ γνώμῃ, οὔτε τῇ προαιρέσει μου δοξάζω τό γεγονός ὡς ὑγιᾶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Οἶδε γάρ ὁ Θεός τήν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μου, ὅτι οὐ στέργω τοῦτο, οὐδ' ἐκουσίως ὑπογράψω» (Συροπ. σελ. 241). Ὁ Συρόπουλος ἐξιστορεῖ ἐπίσης, ὅτι τοὺς Ἕλληνας ἐβίαζε καί ἐστενοχῶρει ἔνθεν μὲν ὁ βασιλεὺς, ἐτέρωθεν δέ ἡ ἔνδεια, ἥτις ἦν τοιαύτη, ὥστε καί τὰ ἐνδύματα καί τὰ λοιπά αὐτῶν πράγματα ἐνεχυρίαζον καί ἐπώλουν, ὅπως οἰκονομήσωσιν τὰ πρὸς τό ζῆν ἀναγκαῖα. Οὐκ ἐδίδετο δέ αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Λατίνων τό ὀρισθέν σιτηρέσιον, ἵνα ἐξ ἀνά-

γκης καί τήν ἔνωσιν δεχθῶσι καί τόν ὅρον ὑπογράψωσιν»¹⁴⁷.

Καί περὶ μέν τῆς διατάξεως τοῦ ὅρου, τῆς ἀναφερομένης εἰς τό «πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης, καί γενικώτερον περὶ τοῦ ὅλου ὅρου τῆς Φλωρεντιανῆς συνόδου, ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 259, 263, τὰ ἀκόλουθα:

«...Σῶζονται διάφοροι ἐκδόσεις τοῦ ὅρου τούτου, ἐν τισὶ τῶν ὁποίων, καί δὴ ἐν τῷ ἀποσταλέντῃ εἰς τόν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἀντιγράφῳ, δέν ὑπάρχει ἡ ἀνωτέρω διάταξις περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Ὅθεν διευτώθη ὑπὸ τινων ἀμφιβολία περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῆς. Αἱ ἀμφιβολίαι αὗται εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀβάσιμοι. Ἀλλ' ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς ἀνωτέρω τραγικὰς λεπτομερείας, δυνάμεθα νά εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἀνωτέρω διάταξις, **ληφθεῖσα ὑπὸ τό κράτος τῆς βίας, οὐδέν κῦρος ἔχει.** Ἐν πάσῃ περιπτώσει καί κατ' αὐτήν ἔτι τήν διάταξιν τό ἀναγνωρισθέν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρωτεῖον ἐν Φλωρεντία εἶναι **πρωτεῖον τιμῆς.** Βεβαίως λέγεται, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εἶναι διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τοποτηρητής τοῦ Χριστοῦ, κεφαλὴ πάσης Ἐκκλησίας, πατὴρ καί διδάσκαλος, διευθύνων καί κυβερνῶν τήν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ταῦτα τὰ προνόμια ἔχει **«καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται».** Οἱ δὲ ἱεροὶ Κανόνες καί τὰ πρακτικά τῶν ἀρχαίων ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, τὰς ὁποίας εἶχον ὑπ' ὄψιν οἱ Ἕλληνες, ὀρίζουσι **πρωτεῖον τιμῆς,** οὐχὶ δέ «πρωτεῖον ἐξουσίας». Τό Λατινικόν κείμενον τοῦ ὅρου, τήν φράσιν **«καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται»** ἀπέδωκεν ὡς ἑξῆς: *quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur*»· οἱ δὲ Λατῖνοι ἐξέλαβον, ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ *etiam* συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀντιλήψεων περὶ «πρωτείου»¹⁴⁸. Ἀλλ' ὡς παρε-

147. Συροπούλου, σελ. 284. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.

148. Hefele, ἐνθ. ἀν. VII, 733.

τηρήθη ἤδη, πρόκειται περί παραποιήσεως τοῦ κειμένου, ὅπως καταφαίνεται ἐκ τοῦ «quemadmodum etiam – et – continetur». Ἀλλά καί μετά τῆς προσθήκης ταύτης ἡ διατύπωσις τοῦ ὅρου περί πρωτείου συνηγορεῖ μάλλον ὑπέρ τῶν Ἑλληνικῶν ὀρθῶν ἀντιλήψεων, ἰδίως δέ ὑπέρ αὐτῶν συνηγορεῖ ἡ προσθήκη τῆς φράσεως «**σφωζομένων δηλαδή καί τῶν προνομίων ἀπάντων καί τῶν δικαίων τῶν Πατριαρχῶν, ὧν ἀνενεώθη ἡ ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένη τάξις**». Τά δίκαια καί προνόμια τῶν Πατριαρχῶν ἀποκλείουσι τό αὐταρχικόν πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Οὐ μόνον δέ θετικῶς, ἀλλά καί ἀρνητικῶς ἐνισχύεται ἡ ἔννοια αὕτη ἐκ τούτου, ὅτι οἱ περί τόν Πάπαν ἀπέφυγον νά δηλώσωσιν ἐν τῷ ὅρῳ, ἐναντίον τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς συνόδου, διότι οἱ Ἕλληνες δέν ἐδέχοντο τοιοῦτον τι καί διότι ὑπῆρχον καί ἐν αὐτῇ τῇ Φλωρεντίᾳ συνόδῳ τῶν Δυτικῶν μέλη ὑποστηρίζοντα τήν σχετικήν ἀπόφασιν τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου περί τοῦ ὅτι ὁ Πάπας ὑπόκειται τῇ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1439, μετά τρεῖς καί πλέον μῆνας ἀπό τῆς διαλύσεως τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου, ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Πάπα Εὐγενίου, μεταξύ τῶν καρδιναλίων καί ἄλλων διεξήχθησαν συζητήσεις περί τοῦ θέματος τούτου, καί ὁ καρδινάλιος Καισαρίνης ὑπεστήριξε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ἄλλοι δέ ἀπέκρουσαν αὐτάς, ἐπομένως δέν ἐθεωρεῖτο τό ζήτημα λελυμένον¹⁴⁹, ὁ δέ ὅρος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου δέν προϋποθέτει, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὅθεν, παρὰ τὰς ὑπό τῶν Λατίνων παρερμηνείας τοῦ κειμένου τῆς ἀποφάσεως περί «πρωτείου»¹⁵⁰, ἐκ πασῶν τῶν ἀνωτέρω λεπτομερειῶν ἀποδεικνύεται ἀναντιρρήτως, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ ἐδέχθησαν πρωτεῖον τιμῆς τοῦ Πάπα, τήν ἀντίληψιν δέ ταύτην, ὡς παρατηρήθη ἤδη, ὑποστηρίζει καί ἡ διατύπωσις αὐτῆς, γενομένη δι' ἀορίστων καί

149. Valois, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 202-205.

150. Pichler, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 295, σημ. 6.

εἰκονικῶν ἐκφράσεων¹⁵¹.

Ὡς γνωστόν δέ, ἡ ἐκβιαστικῶς γενομένη ὑπογραφή τοῦ ὄρου τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου, παρὰ τὴν ὑπό τοῦ Ἁγίου Μάρκου Ἐφέσου, τοῦ μὴ ὑπογράψαντος αὐτόν, καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἱεραρχῶν ἀπόδειξιν τῆς μὴ ὀρθότητος τῶν παρεισαχθεισῶν εἰς αὐτόν διδασκαλιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐν γένει ἡ διακηρυχθεῖσα ἔνωσις ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

»Οἱ Ὁρθόδοξοι λαοὶ ἐθεώρησαν τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον ληστρικὴν. Εἶναι δέ γνωσταὶ αἱ μεγάλαι ἀνωμαλίες, αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν ἐν Κων/πόλει ἐκ τῶν ἀποπειρῶν πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης. Ἐκτός τῆς ἐκεῖ γενομένης καταδίκης αὐτῆς, τὸ 1443, συνελθόντες ἐν Ἱεροσολύμοις οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ (1431-50), ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος (1453-1459), ὁ Ἀντιοχείας Δωρόθεος (1435-1452) καὶ ὁ μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Ἀρσένιος κατεδίκασαν τὴν «**συναθροισθεῖσαν κουστωδιάν, ἥτοι μιανὰν σύνοδον** ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ τῆς Ἰταλίας τὴν τὰ τῶν Λατίνων σὺν τῷ Εὐγενίῳ Πάπᾳ δοξάσασαν, ἅπερ οὐκ ἔδει»¹⁵². Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως συνῆλθε ἐν αὐτῇ μεγάλη σύνοδος, ἐν τῇ ὁποία ἀντεπροσωπεύθησαν καὶ τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὰ «**κακῶς καὶ ἀπερισκέπτως ἐν Φλωρεντίᾳ συνοδικῶς πραχθέντα καὶ δογματισθέντα, ὡς δόγματα νόθα καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀλλότρια**». Ἡ Φλωρεντινὴ σύνοδος ἐκηρύχθη «ἀργή, ἀνενέργητος καὶ ὡς μὴδὲ τὸ κατ' ἀρχὰς ὅλως συστᾶσα».

Ταῦτα γράφει περὶ τοῦ ὄρου τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου καὶ εἰδικῶς διὰ τὴν διάταξιν αὐτῆς τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ

151. Th. Frommann, ἐν. ἀν., σ. 18, 19, πρὸβλ. τοῦ αὐτοῦ: Zur kritik de Florentiner Unionsdeerets und seiner dogmatischeng Wirmerthung bein Vaticanischen comeile der legennart, Leipzig 1870.

152. Σακελλίωνος, Κατάλογος χειρογράφων τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, Αθήναι 1892, σελ. 25-28, καὶ + Χρυσσοστ. Παπαδοπούλου, Ἱστορ. τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολ. Ἐν Ἱεροσολ. καὶ Ἀλεξανδρείᾳ 1910, σελ. 439 ἔξ.

«πρωτεῖον» τοῦ Πάπα ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος¹⁵³. Ὁ δέ ἁγ. Νεκτᾶριος διὰ τὴν διάταξιν τοῦ αὐτοῦ ὅρου περὶ τοῦ «Filioque» ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 247-249, προσθέτει τὰ ἀκόλουθα¹⁵⁴:

«Ἐλεγχος τοῦ ὅρου ἐνώσεως.

»... Γ. Ἡ αἰτιολογία... τῆς προσθήκης «ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς ἐδόκει τοῖς Λατίνοις διαβεβαιουῖσθαι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ὡς ἀπὸ δύο ἀρχῶν καὶ ἀπὸ δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι καὶ διὰ τοῦτο ἐφυλάξαντο

153. Ἄνδρ. Δημητράκοπούλου, Ναθαναήλ Χύχα, Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, Λειψία 1869, σ. θ' ἰδ', Ε. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικά σύλλεκτα, ἐν Σάμῳ 1891, σ. 26-29, +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Πρῶται σχέσεις Ὁρθόδοξων καὶ Λατίνων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἱερουσαλ. 1908, σελ. 25 ἔξ.

154. Πρβλ. καὶ Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 255-257, ἔνθα, καὶ δὴ ἐν σελ. 257, εἴτε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκήρυξιν τῆς ψευδοσυνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα: «Τὸν ἀποθανόντα Αὐτοκράτορα διαδέχεται ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ὅς ἀφίκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 12ῃ Μαρτίου 1450 ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ ἡθροίσθη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐν ἣ παρήσαν οἱ Πατριάρχαι ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος, ὁ Ἀντιοχείας Ἀνανίας (ἐν τόμῳ καταλλαγῆς Δοσιθέου ὁ Ἀντιοχείας καλεῖται Δωρόθεος καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης) ἐκκαίδεκα ἀρχιερεῖς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κληρικοί καὶ ἡγούμενοι. Ἡ σύνοδος αὕτη καθεῖλε τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον ὡς ἀναγνωρίζοντα τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον... καὶ ἀνέδειξεν ἀντ' ἐκείνου Πατριάρχην Ἀθανάσιόν τινα, ἄνδρα Ὁρθόδοξον, ὃν καὶ ἐχειροτόνησαν, ὅστις καὶ προήδρευσε τῆς συνόδου. Ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεκήρυξε τὴν Φλωρεντινὴν σύνοδον, ὀνομάσασα αὐτὴν «ψευδοσύλλογον, ἀπατηλὸν φενακισμόν, ἐγκόσμιον καὶ βίαιον». Οἱ δέ Πατριάρχαι ἀνεκήρυξαν ἄκυρον τὸ ἐπιτροπικὸν αὐτῶν λέγοντες: «Ἐπειδὴ πανουργίαις καὶ φενακισμοῖς καὶ ἀνάγκαις καὶ μὴ ἐξετάσει τῆς ἀληθείας τὰ τῆς ψευδοσυνόδου ἐκείνης πέρας ἔλαβε καὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, ἄκυρον τὸ ἐπιτροπικὸν μενέτω ἀθετεῖσθω δέ καὶ ἡ σύνοδος ἐκείνη ὡς τολμηρὰ καὶ ταῖς ἁγίαις καὶ Οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀνθισταμένη... Ἄκυροι ἄρ' ἔστωσαν καὶ αἱ ὑπογραφαὶ καὶ ἡ κακὴ ἐκείνη συνέλευσις καὶ τῶν συνόδων ἀπαλλοτριωμένη, ὡς βίας καὶ ἀπάτης γέμουσα. Τὰς γάρ Οἰκουμενικὰς συνόδους ἐπεκύρωσαν οἱ Πατριάρχαι καὶ ἡ Οἰκουμένη, ταύτην δέ οἱ Πατριάρχαι ὡς θεομισῇ μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἡθέτησαν» (De perpet Gonsens, p. 1383, 1306).

λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ, δέν εἶναι ἀληθής. Διότι τό σύμβολον προσηγήθη αἰῶνας ὅλους πρό τῆς προσθήκης, ὅπερ κηρύττει, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρός· οἱ δέ Ἕλληνες ἐξ ἄκρας εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἀγίους Πατέρας τοὺς συγκροτήσαντας τὰς ἱεράς συνόδους τὰς συνταξάσας τὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀποκρούουσι πᾶσαν προσθήκην δι' ὃ ἀποκρούουσι τὴν προσθήκην οὐχὶ ἐξ ἀγνοίας τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος, ἀλλ' ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ὥστε ὁ λόγος τῆς ἀποδοχῆς προσθήκης ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος εἶναι ἀναληθής.

Δ. Ἡ προσθήκη εἰς τό Σύμβολον «διὰ λόγους ἐρμηνευτικούς» δέν ἐπιτρέπεται. Τό Σύμβολον ἀνάγεται εἰς τὴν δογματικήν, ἡ δέ ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν δογμάτων. Τὰ Σύμβολα μένουσιν ἄθικτα. Αἱ προσθήκαι τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἦσαν δογματικάί καί οὐχὶ ἐρμηνευτικάί καί ἐγένοντο ὑπὸ Οἰκουμενικῆς συνόδου· ἐγένοντο δέ δεκταί ὑφ' ἀπάσων τῶν Οἰκουμενικῶν καί ἐπαρχιακῶν καί τοπικῶν συνόδων, ἐνῶ ἡ προσθήκη «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἶναι ἄδηλον ὑπὸ τίνος χειρὸς προστετέθη καί πῶς λεληθότως εἰσήχθη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως παρὰ τοῖς Λατίνοις. Προσθήκη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως διὰ λόγους ἐρμηνευτικούς δέν ἐπιτρέπεται· ἡ ἐρμηνεία εἶναι ἔργον θεολογικόν καί διὰ θεολογικῶν συζητήσεων διασαφηνίζεται τό πνεῦμα τοῦ δόγματος καί ἐπέρχεται συνεννόησις, ἐάν ὑπάρχη διαφωνία τις μεταξὺ αὐτῶν περὶ τῆς δηλουμένης φράσεως. Ἐάν ἡ Λατινική «Ἐκκλησία» ἐφρόνει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπαγγέλλει μὲν ὀρθῶς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, ἐρμηνεύει δέ ἐσφαλμένως, ἡδύνατο νά ποιήσῃται ἐπερώτησιν, νά δεχθῇ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν καί ἀρκεσθῇ εἰς τοῦτο καί τηρήσῃ καί αὕτη, εὐλαβουμένη τό Σύμβολον, ἀφοῦ εὗρη τοὺς Ἕλληνας ὀρθῶς ὁμολογοῦντας καί ὀρθῶς φρονοῦντας καί οὐχὶ νά ἐπιβάλῃ μετὰ τὴν ἐρμηνείαν, ἣν ἐδέχθη ὡς ὀρθὴν, προσθήκην εἰς τό Σύμβολον. Τό συμπέρασμα «ἐπειδὴ δέ ἐκ τούτων ἀπάντων μία καί ἡ αὐτὴ τῆς ἀληθείας συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τὴν ὑπογεγραμμέ-

νην καί θεοφιλή τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῷ αὐτῷ νοῷ συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἔνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἀγίας Τριάδος, τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς συνόδου ὀρίζομεν, ἵνα αὕτη καί τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπό πάντων πιστευθεῖ τε καί ἀποδεχθεῖ τῶν χριστιανῶν καί οὕτω πάντες ὁμολογῶσι, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ αἰδίως ἐστὶ καί τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχει ἐκ τοῦ Πατρὸς ἅμα καί τοῦ Υἱοῦ, καί ἐξ ἀμφοτέρων αἰδίως, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς, ἐκπορεύεται κλπ.». Τό συμπέρασμα τοῦτο, δι' οὗ εἰσάγεται ἡ προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως, ἔχει λογικὴν ἀνακολουθίαν· διότι ὀρίζει νά πιστευθῇ καί γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς νέα ἀλήθεια ἡ πάλαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς πιστευτὴ καί ἀποδεκτὴ ὁμολογουμένη, ὡς ἤδη ὠμολογήθη διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν λόγων τῆς ταυτότητος τῆς ὁμολογίας. Ἡ λογικὴ ἀνακολουθία εὗρηται ἐν τούτῳ, «ἐπειδὴ μία συνάγεται ἔννοια τῆς ἀληθείας, ὀρίζομεν τὴν προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ». Ἐνῷ ἡ λογικὴ ἀκολουθία ἀπῆτει ἀντίθετον συμπέρασμα: «ἀφίεμεν τὴν προσθήκην καί οὐ προσθέτομεν ἐν τῷ Συμβόλῳ».

»Τό συμπέρασμα περιέχει καί ἀντίφασιν· διότι, ἐνῷ δέχεται ὡς ἀρχαίαν τὴν ὀρθὴν πίστιν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Ἐκκλησίαις, ὡς ἰσχυρίσθη ὅτι ἀπέδειξεν, ὀρίζει αὐτὴν ὡς νέαν. Ἐάν ἡ ὀρθὴ πίστις ἦτο ἀρχαία, δέν δύναται νά πιστευθῇ ὡς νέα, ἐάν ἦτο νέα, ἄρα δέν ἦτο ἀρχαία· δέν δύναται ἔν καί τό αὐτό νά εἶναι καί ἀρχαῖον καί νέον. Οἱ συντάξαντες τόν ὅρον περιέπεσαν εἰς τε τὴν λογικὴν ἀνακολουθίαν καί εἰς τὴν ἀντίφασιν, διότι ἐζήτησαν νά στηρίξωσι τὴν ἑαυτῶν δόξαν καί οὐχὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ αἰτιολογία τῆς προσθήκης ἐν τῷ Συμβόλῳ «ἔτι δέ ὀρίζομεθα τὴν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυσιν τὴν καί «ἐκ τοῦ Υἱοῦ», χάριν τοῦ τὴν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς τε καί εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι», δέν εἶναι ἀληθής· διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη, πλὴν δέ τούτου οὐτε θεμιτῶς, οὐτε εὐλόγως προσετέθη.

Ἦτο ἀθέμιτος, διότι ὠρίσθη ὑπό τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου μή γενέσθαι προσθήκην εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως καί ἐτηρήθη ἡ διάταξις ὑπό πασῶν τῶν ἀκολουθῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἦτο παράλογος, διότι ἦτο λογικῶς ἀνακόλουθος. Ἐν τῷ ὄρω ἡ Λατινική Ἐκκλησία ἐξέθηκε καί διετύπωσε τήν ἑαυτῆς πίστιν ἀνεπτυγμένην πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑαυτῆς δόξης. Ὁ ὅρος ἔχει ἀξίαν διὰ μόνην τήν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, διότι ἐπισήμως διετύπωσε τήν ἑαυτῆς ὁμολογίαν πίστεως, διὰ τοὺς Ἕλληνας οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν· διότι ἡ Ἐκκλησία ἴσταται ἐπὶ τοῦ βάθρου τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν συνόδων, ὧν δέχεται τόν θεῖον χαρακτῆρα καί τήν ἁγιότητα τῶν ἑαυτῶν δογμάτων, ὧν τήν ὀρθότητα ὁμολογεῖ ἡ Λατινική Ἐκκλησία. Προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον δέν ἐπιτρέπεται, διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη».

ΙΑ. Νεώτεροι Ρωμαιοκαθολικοί κινήσεις ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου»

Σύγχρονον ἀναβίωσιν τοῦ πνεύματος τῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, κατεδίκασαν ἀπολύτως μετὰ τό σχίσμα, τό παπικόν πρωτεῖον ἐξουσίας (οὕτω δέ, ἐμμέσως καί τό μεταγενέστερον παπικόν δόγμα τοῦ 1870 περί τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα) ἀποτελοῦσιν ἀναντιρρήτως αἱ διά τό ἐπίμαχον θέμα γινῶμαι τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ θεολόγου καί πρίγκηπος Μάξ τῆς Σαξωνίας, ἰδίᾳ ὅμως ἡ προηγηθεῖσα αὐτοῦ κίνησις τῶν ἀποκληθέντων «Παλαιοκαθολικῶν». Περί τούτων ὁ αἰόιδιμος καθηγητής τῆς Δογματικῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μακαριστός Ἰωάννης Καλογήρου ἐν τῷ αὐτῷ περισπουδάστῳ συγγράμματί του καί ἐν σελ. 93-97 γράφει τά ἑξῆς:

»Τό ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (1870) καταρτισθέν παπικόν δόγμα παρὰ πᾶν κῦρος, ὃ προσδίδει αὐτῷ τό γεγονός, ὅτι διεκηρύχθη ὑπό Ρωμαιοκαθολικῆς «Οἰκουμενικῆς» συνόδου καί ἐπεκυρώθη ὑπό τοῦ κατὰ τήν Ρωμαιοκαθολικὴν ἀντίληψιν ὑπὲρ τήν Οἰκουμενικὴν σύνοδον ἵσταμένου Ρωμαίου Ποντίφηκος, δέν ἔπαυσε μέχρι σήμερον νά ἀποτελῇ ἀντικείμενον συζητήσεως καί θεολογικῆς ἐξετάσεως ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Παρατηροῦμεν, ὅτι τά προβλήματα, ἅτινα προκύπτουσι, ἐκ τοῦ παπικοῦ δόγματος διά τήν Ἐκκλησιολογίαν, δέν διαφαίνονται μόνον ἐκ τῶν θεολογικῶν ἐκείνων τάσεων, τῶν στρεφόμενων εἰδικώτερον πρὸς τήν ἀνατολικὴν θεολογικὴν ἰδεολογίαν καί ἐπιδιωκουσῶν τήν ἐκ ταύτης συμβολὴν πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς σχετικῆς παπικῆς ἀντιλήψεως· τό παπικόν δόγμα ἀποτελεῖ καί θά ἀποτελῇ ἐπὶ μακρόν πρόβλημα διά τήν Ρωμαιοκαθολικὴν διάνοησιν καί ἔρευναν. Ἐφ' ὅσον δέ τό κυρίως παλαιοκαθολικόν

κίνημα κατὰ τοῦ δόγματος τούτου ἔπαυσε νά ὑφίσταται ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, **ἀφ' ὅτου περί τά τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος προέκυψεν ἐξ αὐτοῦ «νέα Δυτική Καθολική Ἐκκλησία»**, ὁ προβληματικός χαρακτήρ τοῦ παπικοῦ δόγματος ἐντός αὐτοῦ τούτου τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ διαφαίνεται ἐκ τῶν ἔκτοτε καταβαλλομένων προσπαθειῶν ὑπό Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων πρὸς ἐρμηνείαν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀλαθήτου.

»Διὰ τῶν τοιούτων ἐρμηνειῶν ἐπιδιώκεται ὁ μετριασμός τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν διεγείρει εἰς πᾶσαν χριστιανικὴν συνείδησιν τό ὅτι διὰ τοῦ δόγματος τοῦ 1870 **καταργεῖται ὀριστικῶς τό συνοδικόν σύστημα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ...**

»Ὡς ἦτο ἐπόμενο, πρωτοπόρος εἰς τὸν κατὰ τοῦ παπικοῦ δόγματος ἀγῶνα ἀνεδείχθη ἡ ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (τοῦ 1870) ἀντιπολίτευσις. Μετά τὴν ἐν τῇ συνόδῳ ἀποτυχίαν τῶν προσπαθειῶν τῆς, ἔνεκα τῆς βαθμιαίας ὑπαναχωρήσεως, κατόπιν πιέσεων πολλῶν κατὰ τοῦ ἀλαθήτου ἀρχικῶς ταχθέντων, ἰδίᾳ Γερμανῶν ἐπισκόπων, συνεπῆς πρὸς τὰς ἀρχάς αὐτῆς ἡ ὑπό ἐπιφανῶν Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων ἐκπροσωπούμενη αὕτη μερίς, καταπολεμήσασα μέχρι ἐσχάτων τὴν δογματοποίησιν τοῦ ἀπολύτου παπισμοῦ, ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐπεδίωξε δέ καὶ ἐπέτυχεν ἰδίαν ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν καὶ ἔτη τινά βραδύτερον (1889) συνεπτύχθη μετὰ τοῦ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰανσενιστικῶν ἐρίδων (18ῃ ἑκατον.) προϋπάρχοντος «παλαιοκαθολικοῦ» Ἐκκλησιαστικοῦ πυρῆνος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Οὐτρέχτης (ἐν Ὁλλανδίᾳ)¹⁵⁵.

155. Ἡ «παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία» εἶναι ἡ οὕτω πῶς γνωριζομένη Ἐκκλησία τῶν Ἰανσενιστῶν, ἥτις προῆλθεν ἀπὸ τὰς κατὰ τοὺς αἰῶνας ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ συγκρούσεις τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν κηρυττομένου καὶ ἐφαρμοζομένου οὐλτραμοντανιστικοῦ πνεύματος τῆς Ρώμης κατὰ τῶν τοπικῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἐκασταχοῦ Ἐκκλησιῶν. Αὕτη διωργανώθη τό 1713 μέ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Οὐτρέχτης καὶ δύο ἐπισκόπους τοῦ Χάρλεμ καὶ Ντέβεντερ εἰς ἔγγραφον διακήρυξιν τῆς, ἐκδοθεῖσαν κατὰ τό ἐν Οὐτρέχτῃ τῆς Ὁλλανδίας συνέδριόν τῆς, τῆς 14ης Σ/βρίου 1889, τονίζει δέ τὰ ἑξῆς: α) Ἐμμένομεν σταθεροί εἰς τὴν πί-

στιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτή ἐθεσπίσθη εἰς τὰ Σύμβολα τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων τῆς ἀδιαιρέτου καί μὴ χωρισμένης Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, β) Ἀπορρίπτομεν τὰ τοῦ Βατικανοῦ παπικά δόγματα τῆς 18ης Ἰουλίου 1870 περὶ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα καί τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, καί ὑπεροχῆς αὐτοῦ καί τῶν πρωτείων. Ἀπορρίπτομεν δέ ταῦτα ὡς ἀντικείμενα εἰς τὴν πίστιν καί τὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί ὡς καταστρέφοντα τὸ πολίτευμα αὐτῆς. Τοῦτο ὁμως δέν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ ἱστορικόν πρωτεῖον, ὡς τὸ ἐθέσπισαν καί τὸ ἐδέχθησαν αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι καί οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης θεωρεῖται πρῶτος τῇ τάξει μεταξύ ἴσων (*primus inter pares*), τῇ συναινέσει τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, γ) Ἀπορρίπτομεν ἐπίσης τὸ δόγμα τοῦ Πάπα Πίου ΙΧ, τοῦ 1854, περὶ ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς μὴ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀγίας Γραφῆς καί τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων αἰώνων, δ) Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἄλλας, τὰς κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετίαις ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης δογματικὰς ἀποφάσεις, δηλαδή τὰ *Decreta*, τὰς βούλλας, τὰς συλλάβους τοῦ 1854 κλπ., τὰ ἀπορρίπτομεν, ἐφόσον ἀντίκεινται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί δέν τὰ ἀναγνωρίζομεν ὡς ἔγκυρα. Πρὸς τούτοις, ἀνανεοῦμεν ὅλας ἐκεῖνας τὰς διαμαρτυρίας, τὰς ὁποίας ἡ παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ὀλλανδίας ἡγείρεν ἐναντίον τοῦ Πάπα Ρώμης εἰς προγενεστέρους χρόνους, ε) Δέν παραδεχόμεθα τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, αἱ ὁποῖαι ἀφορῶσι τὴν πειθαρχίαν καί τὴν εὐταξίαν καί παραδεχόμεθα τὰς δογματικὰς τῆς ἀποφάσεις, τόσον μόνον, ὅσον συμφωνοῦσι μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, στ) «Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀγία εὐχαριστία ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεῖ πάντοτε ἀπ' ἀρχῆς τὴν βάσιν καί τὸ κέντρον τῆς θείας λειτουργίας, θεωροῦμεν καθῆκον μας νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἐμμένομεν πιστοὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν καθολικὴν διδασκαλίαν ὅτι, ὅταν κοινωνῶμεν ἐκ τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου, δεχόμεθα ὅτι κοινωνοῦμεν τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἄρτου καί οἴνου, ζ) Ἐλπίζομεν, ὅτι διὰ τῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, θὰ ἐπιτευχθῇ συνεννόησις ἐπὶ τῶν διαφορῶν, αἵτινες ἐγεννήθησαν μετὰ τὸν χωρισμόν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡμεῖς νουθετοῦμεν τοὺς ὑφ' ἡμᾶς ἱερεῖς, ὅπως ἐν τῷ κηρύγματι, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἐν τῇ κατῆχσει καί ἀλλαχοῦ, τονίζουσι πάντοτε τὰς οὐσιώδεις χριστιανικὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας κοινῶς ἀναγνωρίζουσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι· περὶ δέ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀντιθέσεων, συνιστῶμεν νὰ ἀποφεύγῃσι πᾶσαν προσβολὴν καί νὰ καθοδηγῶσι καί κατευθύνωσι τοὺς πιστοὺς διὰ τοῦ λόγου καί τοῦ παραδείγματός των εἰς τὸν ἀληθῆ χριστιανικόν βίον, ἀπέναντι δέ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν νὰ φέρωνται κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι

»Ἡ οὕτω προελθοῦσα νέα Δυτική Ἐκκλησιαστική «καθολική» μερίς ἀνεκήρυξεν ἐαυτὴν **Καθολικὴν Ἐκκλησίαν** τῆς Δύσεως, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς παπικῆς κυριαρχίας καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς δογματικῆς πίστεως **Παλαιοκαθολικὴν**, ὀνομασθεῖσαν. Οὕτω προέκυψαν Ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες καὶ ἐπισκοπαί, περιλαμβάνουσαι τέως Ρωμαιοκαθολικούς ἐν Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Ὁλλανδίᾳ, Κροατίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ, Πολωνίᾳ (βραδύτερον καὶ ἐν Ἀμερικῇ). Αὗται ἀπορρίψασαι μετὰ τοῦ **παπικοῦ δόγματος** καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντας Ρωμαιοκαθολικούς δογματικούς νεωτερισμούς, συνειδὼν ἐαυτάς ὡς **ἀναβίωσιν τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας** ἐν τῇ Δύσει καὶ διὰ τοῦτο, ὡς φυσικῶς, πρὸς τὴν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς γνήσιας Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔνωσιν φερομένας.

»Διὰ τοῦ Δυτικοῦ τούτου παλαιοκαθολικοῦ κινήματος προέκυψεν, ὡς ἦτο φυσικόν, πλουσιωτάτη καὶ ἐμβριθεστάτη ἐπιστημονικὴ γραμματεία **κατὰ τοῦ παπικοῦ δόγματος καὶ τοῦ παπικοῦ ἐν γένει θεσμοῦ**. Ἀκμὴν παρουσιάζει ἡ ἐν λόγῳ γραμματεία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης παλαιοκαθολικῆς γενεᾶς, ἣτις εἶχετο μετὰ μεγαλυτέρου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐνεργητικότητος τοῦ καθολικοῦ χαρακτήρος τῆς Ἐκκλησίας¹⁵⁶.

πάντων ἡμῶν Σωτήρ, η) Διὰ τῆς πιστῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀπορρίψεως ὅλων τῶν ἐξ ἀνθρωπίνων πλανῶν εἰσαχθεῖσων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κακοδοξιῶν καὶ καταχρήσεων πιστευόμεν, ὅτι θὰ ἀντενεργήσωμεν τελεσφόρως κατὰ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, αἵτινες εἶναι τὸ μεγαλύτερον κακόν τῆς ἐποχῆς μας» (πρβλ. καὶ + Ἰωάν. Κολιτσάρα «Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία», σελ. 120-123).

156. «Ἐκ τῆς ἐν λόγῳ παλαιοκαθολικῆς ἐπιστημονικῆς γραμματείας μνημονεύομεν τὰ ἑξῆς: Sosep Lange, Das vatikanische Dogma von dem Universale Episkopat un der Unfehlbarkeit des Papstes in Seinem Verh'ltis zum Neuen testament und zur kirchlichen Veberlieferung – 4 μέρη ἐνί τόμῳ –2 ἔκδ. Bonn 1876. Τοῦ αὐτοῦ, Ceschichte der romischen kirche quellenmassig dargestellt, 4 τόμ., Bonn 1881-1888. Ἐν τῷ μνημειῳδῇ τοῦτῳ ἔργῳ ἐπεξεργάζεται ὁ συγγραφεὺς μετ' ὀξυδερκοῦς κρίσεως τὸ πλούσιον ὑλικόν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἐν ᾧ ἐκφαίνεται ἡ ἐξέλιξις τῆς παπικῆς δυνάμεως ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ 30οῦ. Ἀς

Ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ δέν συμπεριελήφθησαν οἱ ὑπό τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου (1962) ψηφισθέντες δέκα ἕξ ὅροι καί διατάγματα, ὡς καί αἱ μετὰ ταῦτα κυκλοφορήσασαι βούλαι καί διατάξεις τοῦ Παπισμοῦ διότι δι' αὐτῶν οὐδεμία νεωτέρα κακοδοξία προσετέθη, εἰ μή μόνον ἡ ἐπικαιροποίησις τῶν κακοδοξιῶν καί αἰρέσεων τοῦ Παπισμοῦ καί ἐπεβλήθη ἡ ἐν τοῖς πράγμασι πλήρης ἐκκοσμίκευσις Αὐτοῦ.

σημειωθοῦν ἐνταῦθα καί δύο ἕτερα ἔργα τοῦ αὐτοῦ, ἐνδιαφέροντα ἀμέσως τήν Ὁρθόδοξον ἀνατολικήν θεολογίαν. Die trinitarische Lehreifferenk zwischen der abendlandischen und morgenbandischen kirche, Bonn 1876 καί Johannes von Damaskus – βιογραφία καί ἔκθεσις διδασκαλίας του.

Ignaz von Döllinger, Der Papst und das Konzil, 2 ἔκδ. 1892, ὑπό J. Friedrich (Janus), ὑπό τίτλον Das Papsttum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ «ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΩΣ ΤΗΣ Β' ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)

α. Γένεσις, ἐξέλιξις καί τελική διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ»

Πρωταρχικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης συλλήψεως τῆς περὶ τοῦ «παπισμοῦ» ιδέας ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως ἡ ἐπινόησις τῆς «ψευδοκλημεντείου» ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰάκωβον. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγγράφη περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος¹⁵⁷, καθ' ὃν δηλαδὴ χρόνον οἱ πάπαι Ἀνίκητος, Βίκτωρ καὶ Στέφανος, ὡς διάδοχοι δηθέν τοῦ ἀπ. Πέτρου, προέβαλλον εἰς τὰς περὶ τὸ Πάσχα καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν ἔριδας τὴν ἀξίωσιν τῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων δοξασιῶν των (καὶ ἐντόνως ὑπ' αὐτῶν ἀπεκρούοντο), ἐνῶ, ἀντιθέτως, ὑπὸ τῶν προηγηθέντων κατὰ σειρὰν τριῶν ἐπίσης ἐπισκόπων Ρώμης Λίνου, Ἀνεγκλήτου καὶ Κλήμεντος οὐδὲ νύξις κἄν τοιούτου δικαιώματος ἐγένετο¹⁵⁸. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ χαρακτηριζόμενος ὁ ἀπ. Πέτρος ὡς ὁ **πρῶτος** τῶν ἀποστόλων καὶ θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας, ὀρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, φέρεται χειροτονῶν τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης Κλήμεντα ὡς «ειδικόν» διάδοχόν του καὶ μεταδίδων αὐτῷ πάσας τὰς ἐξουσίας, ἃς εἶχεν οὗτος ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξησφάλιζε: α. τὴν «ειδικήν» διαδοχὴν τοῦ ἀπ. Πέτρου, β. τὴν

157. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15 καὶ 45.

158. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 12-

ἀντιπροσώπευσιν τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ γ. ὅλα τὰ ἐπακολουθοῦντα δικαιώματα ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας¹⁵⁹, ἐν οἷς εὐρέθη χώρος ἐσχάτως καὶ διὰ τό περίφημον «ἀλάθητον».

Ὑπὸ τοιαύτην λοιπόν μορφήν, καθαρῶς πνευματικὴν, ἐγένετο ἡ ἀρχικὴ προβολὴ τῆς ἐννοίας τοῦ παπικοῦ **πρωτείου ἐξουσίας** ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Γ' ἰδίᾳ αἰῶνα, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι ἐπανελήφθησαν ἀργότερον αἱ νέαι ἀπόπειραι προβολῆς του εἰς τὴν Γ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὅπως καὶ τὴν Δ', ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τότε Παπῶν, αἵτινες καὶ πάλιν – ὅπως δηλ. αἱ πρῶται κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα – ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν ἀγίων πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων, δι' εἰδικῶν μάλιστα, ὡς προανεπτύξαμεν, Κανόνων αὐτῶν.

Ἐκ τούτων εἶναι πρόδηλον ὅτι ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐπισκόπων Ρώμης τό πνεῦμα τῆς προχριστιανικῆς Ρώμης, τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, τό πνεῦμα τῆς πνευματικῆς κατ' ἀρχὰς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπενοήθησαν τὰ ψευδοκλημέντεια, ἀκολουθῶς δέ, ἐσκεμμένως καθ' ἡμᾶς, καὶ οἱ Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς. Ἐφ' ὅσον δηλ. μέχρι τότε (μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης, κατὰ τό 347 μ.Χ.) ἡ προβολὴ καὶ ἡ ἐπιβολὴ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τοῦ **πρωτείου ἐξουσίας**, τῆς **πνευματικῆς ἡγεμονίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν «ψευδοκλημεντείων», ἥτοι «θεῖῳ δικαίῳ», ἀπεδεικνύετο μᾶλλον ἀδύνατος καὶ ἀνεπίτευκτος, ἐπενοήθη ἡ δημιουργία καὶ ἄλλου ἐρείσματος «νομικοῦ», ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου**. Καὶ πρὸς τοῦτο **τῇ ἐντολῇ**, καθ' ἡμᾶς, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Σαρδικῆς ἀντιπροσώπου του Ὁσίου Κορδοῦης (ὡς καὶ τοῦ ὑπερθεματίσαντος δυτικοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου), αἱ προτάσεις τῶν Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ' καὶ Δ' Κανό-

159. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15.

νων τῆς συνόδου ταύτης ἀπέμειναν, κατὰ τὰ ἀναπτυχθέντα, μόνον «προτάσεις», διὰ τοῦ ὅλου **δογματικοῦ** καὶ κανονικοῦ ἔργου της καὶ ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν «ἐαυτήν» μόνον ὡς «κυρίαρχον σῶμα», ὡς «ὑπάτην ἀρχήν» τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς προαπεδείξαμεν. Τοιουτοτρόπως ἡ προσπάθεια δημιουργίας καὶ ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου** διὰ τό παπικόν **πρωτεῖον ἐξουσίας** ἀπέβη καὶ πάλιν ἀλυσιτελής. Ἐν τούτοις, οἱ Πάπαι Ζώσιμος καὶ Κελεστῖνος ἐπεχείρησαν νὰ κάμωσι ταχέως χρῆσιν καὶ τοῦ **ἐρείσματος** τούτου – ἰδίᾳ τοῦ Ε' Κανόνος τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς εἰς τὴν σύνοδον τῆς Κερθαγένης, ἐμφανίσαντες μάλιστα αὐτόν ψευδῶς, ὡς Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς τῆς συνόδου ταύτης πρὸς τόν Πάπαν Κελεστῖνον ἀπεκρούσθη ἅπαξ ἔτι ἐντόνως καὶ ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα.

Ἐπαναληφθεῖσα ἀκολούθως ἡ αὕτη ἀπόπειρα μέ τὴν καθαρῶς πνευματικὴν καὶ πάλιν μορφήν της ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πάπα Κελεστῖνου εἰς τὴν Γ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος Δ' εἰς τὴν Δ', μέ δικαιολογητικόν ἔρεισμα μόνον τό **θεῖον δίκαιον**, ἥτοι τὴν **δῆθεν** ἐξουσίαν τοῦ ἀπ. Πέτρου ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν δῆθεν κληρονομίαν τῆς ἐξουσίας ταύτης ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης¹⁶⁰, καὶ ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων φαίνεται ἐπὶ δύο περίπτου αἰῶνας οὐ μόνον ἐγκαταλειπομένη ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, ἀλλὰ καὶ καταδικαζομένη ὑπὸ τινων ἐξ αὐτῶν, ὄντως ἀγίων, ὡς ὁ Πάπας Γρηγόριος Α'. Ἐν τούτοις τό πνεῦμα τῆς ἡγεμονίας, τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀπομακρύνεται, δέν ἀφανίζεται τελείως ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἑδρας, ἀλλ' ἐμφανίζεται ἀπαιτητικώτερον κατὰ τόν Θ' καὶ τόν ΙΑ' αἰῶνα ἐπὶ Πατριαρχῶν Μεγάλου Φωτίου καὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, διὰ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀπόσχισιν τοῦ Πατριαρχείου της Δύσεως ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Πρὸς τόν σκοπὸν δέ τούτον (καθὰ λεπτομερῶς ἀναφέρει ὁ

160. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου., μν. ἔργ., σελ. 29-40.

μακαριστός Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Παῦλος Convalier, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 3 καί 5-9, παραθέτων καί σχετικήν βιβλιογραφίαν) ἐξεδόθησαν ὑπό τῶν Παπῶν Ἰννοκεντίου τοῦ Ι', Ἰωάννου τοῦ ΚΒ' καί Κλήμεντος τοῦ ΣΤ' τά περίφημα διατάγματα, δι' ὧν... ἀνεθεματίζετο καί... κατεδικάζετο εἰς αἰώνιον κόλασιν πᾶς ὅστις θά ἐτόλμα νά πιστεύσῃ ἢ νά μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους τήν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου περί τῆς **αὐθεντίας** τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος, καί ὅτι οὗτος εἶχεν ἀσκήσει τό ἀποστολικόν του ἀξίωμα ἐλευθέρως καί οὐχί ὑπό τήν μοναρχικήν ἐξουσίαν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου! Διά τόν αὐτόν δέ λόγον ὁ Πάπας Μαρτίνος ὁ Ε' ἀνεθεμάτισε τόν Ἰωάννην Χοῦς εἰς τήν σύνοδον τῆς Κωνσταντίας, οἱ δέ Πίος ὁ Θος, Πίος ὁ Ι' καί Βενέδικτος ὁ ΙΔ' ἐπανάλαβον τάς ἰδίας καταδικάς μέ τόν πλέον ἐπίσημον καί κατηγορηματικόν τρόπον.

Ἡ προσπάθεια ὅμως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὅπως κυριαρχήσωσιν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται κατὰ τήν τρίτην ταύτην φάσιν της 161 μόνον εἰς τήν πνευματικήν μορφήν της. Κατά τήν περίοδον ταύτην, ἐξ αἰτίας προφανῶς καί τῆς μεγάλης ἐν τῇ Δύσει ἐξασθενήσεως τῆς κυριαρχίας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὡς καί τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, τῆς ἀποκτήσεως δ' ὡς ἐκ τούτου ὑπό τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὁμοῦ πρός τήν πνευματικήν καί μεγάλην κοσμικήν ἐξουσίαν, ἐγεννήθη καί ἀνεπτύχθη εἰς τάς ψυχάς αὐτῶν καί ἡ ἰδέα τῆς διεκδικήσεως «*θείῳ καί πάλιν δικαίῳ*» καί τῆς ὑπάτης κοσμικῆς ἐξουσίας. Πρός τοῦτο δέ ἐπενοήθη καί ἐπλαστογραφήθη κατὰ τάς ἀρχάς τοῦ Θ' αἰῶνος καί ἡ ψευδής καί ἀνύπαρκτος **δωρεά** τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ «*Donatio Constantini*» λεγομένη, ἐν ἣ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος βαπτιζόμενος δῆθεν ὑπό τοῦ Πάπα Σιλβέστρου¹⁶² καί θεραπευόμενος ὑπ'

161. Ὡς πρώτην φάσιν θεωροῦμεν τάς πρό τῆς Α' Οἰκουμ. συνόδου ἀποπείρας, ὡς δευτέραν δέ, τάς κατὰ τήν Γ' καί Δ' Οἰκουμ. συνόδους τοιαύτας.

162. « Περὶ τοῦ ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐβαπτίσθη οὐχί ἐν Ρώμῃ ὑπό τοῦ Ἀγίου Σιλβέστρου, ἀλλ' ἐν Νικομηδείᾳ ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου του,

αὐτοῦ ἐκ λέπρας φέρεται παραχωρῶν εἰς αὐτόν τό ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ καὶ πάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἰταλίας καὶ ἀναγνωρίζων αὐτόν ὡς «Οἰκουμενικόν Ποντίφηκα καὶ πατέρα» (*Summus pontifex et universalis papa, pater universalis*). Ὡσαύτως κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐπενοήθη καὶ ἡ συλλογὴ τῶν ψευδοῖσιδωρείων, τῶν ψευδῶς ἀποδοθεισῶν εἰς τόν Ἰσίδωρον Σεβίλλης, ἡ περιέχουσα καὶ τὴν πλαστήν **δωρεάν** Κωνσταντίνου, πεντήκοντα ἀποστολικούς Κανόνας, πεντήκοντα ἐννέα ἐπιστολάς ἐπισκόπων Ρώμης, Κανόνας τῶν ἀρχαίων συνόδων καὶ διατάξεις τῶν ἐπισκόπων Ρώμης ἀπὸ Σιλβέστρου Α' καὶ μέχρι Γρηγορίου Β' (314-741), ἧς τὰ ἑκατὸ ἔγγραφα εἶναι πλαστά¹⁶³. Διὰ τῶν πλαστῶν τούτων ἐγγράφων ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης παρίσταται οὐ μόνον ὑπέρτερος Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀνώτατος ἄρχων, ἐξουσιαστής καὶ ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, νομοθέτης καὶ δικαστής, μοναδικὸς ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ καὶ αὕτη ἡ ἱερωσύνη ἐκπηγάζει, ἀλλὰ καὶ ἀνώτερος βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων, ἡ ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μόνος τοποτηρητὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς!¹⁶⁴

ιδέ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μνημ. ἔργ., σελ. 132-133, ὑποσ. 1 καὶ βιβλ. αὐτόθι. Περί τῆς «Δωρεᾶς» δέ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρὸς τὸς Πάπαν Σίλβεστρον, ιδέ καὶ Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 189-200. Πλαστὴ ὡσαύτως ἀπεδείχθη ἡ κατὰ τὸν αὐτόν περίπου χρόνον ἐπινοηθεῖσα «δωρεά» Πιπίνου τοῦ Μικροῦ, υἱοῦ τοῦ Καρόλου Μαρτέλλου, ὃν ὁ Πάπας Στέφανος Β' ἔχρισε Βασιλέα («*Donatio Pipini*»), καθ' ἣν παρεχωρήθησαν τῷ Πάπᾳ αἱ πόλεις τοῦ Ἐξαρχάτου κλπ., κατόπιν προσωπικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, σταλείσης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ! Πρβλ. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 182-183 καὶ βιβλ. αὐτόθι.

163. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 132-136 καὶ βιβλ. αὐτόθι.

164. Ὁ Πάπας Νικόλαος Α', ὁ πρωτεργάτης τοῦ σχίσματος, «ἐποίει ἑαυτὸν αὐτοκράτορα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου» (*Nicolas totius mundi imperatorem se fecit*). Πρβλ. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησι. Ἱστορ., σελ. 318. «Ὅτι δέ τό αὐτό πνεῦμα συνέχει καὶ τοὺς συγχρόνους Πάπας, ἔστω καὶ ἂν σκοπῶν οὗτοι δέν ἐκδηλοῦσι τοῦτο σαφῶς, συνάγεται ἀναμφιβόλως καὶ ἐκ τῆς κατὰ τό ἔτος 1928 ὑπογραφείσης συνθήκης τοῦ Λατερανοῦ, δι' ἧς τό

Ἐπενοήθησαν δηλ. καί τὰ νέα ταῦτα ἐπικουρικά **ἐρεϊσματα** διά τήν προβολήν τοῦ «παπισμοῦ» ὑπό τήν **νέαν** αὐτοῦ **μορφήν** (ὅπως ἐφευρέθησαν τὰ «ψευδοκλημέντεια» διά τήν πρωταρχικήν, τήν καθαρώς πνευματικήν τοιαύτην) καί ἐξελίχθη οὕτως ὁ **παπισμός** εἰς νέον σύστημα, εἰς νέον καθεστώς πνευματικόν καί κοσμικόν, εἰς νέαν κοσμοθεωρίαν ἢ θρησκευτολογικόν φαινόμενον, μέ ἀξιώσεις καί διεκδικήσεις παγκοσμίου μοναρχικῆς καί ἀπολυταρχικῆς κυριαρχίας οὐ μόνον πνευματικῆς, ἀλλά καί κοσμικῆς. Δέν προσέλαβε δέ ὁ παπισμός διά τῶν διεκδικήσεων τούτων μόνον τόν χαρακτηριστήρα τοῦ προχριστιανικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, διά τοῦ ἐγκαθιδρυθέντος ἐν αὐτῷ Ρωμανισμοῦ¹⁶⁵, ἀλλά μετετράπη εἰς νέον καθεστώς-σύστημα, πνευματικόν καί κοσμικόν, εἰς παγκόσμιον μοναρχίαν (ἐν ἣ ἡ πολιτική ἀρχή καλύπτεται ὑπό τοῦ κύρους καί τῆς πληρεξουσιότητος τῆς θείας ἀρχῆς), εἰς πνευματικήν καί κοσμικήν μοναρχίαν, διεκδικοῦσαν τήν ὑποκατάστασιν τοῦ Κ. ἡ. Ι. Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διά τοῦ Πάπα Ρώμης. Παράλληλον ἀκριβῶς παγκόσμιον κυριαρχίαν διεξεδίκησε πρό αὐτοῦ κατά τόν Ζ' αἰῶνα ὡς θρησκευτικόν καί κοσμικόν καθεστώς καί σύστημα ὁ Μωαμεθανισμός ἀρνούμενος οὗτος καί καταπολεμῶν τήν «φύσει» καί «οὐσίᾳ» θεότητα τοῦ Κ. ἡ. Ι Χριστοῦ.

Βατικανόν ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀνεξάρτητον «Κράτος», ἔχον ἑκτασιν ὀκτώ περίπου τετραγ. χιλιομέτρων, σύνορα ἀπαραβίαστα, ὑπαλλήλους ἀπολαύοντας ἐιδικῶν προνομίων κλπ.. Ἀσφαλῶς δέ καί ὁ νῦν Πάπας θεωρεῖ ἑαυτόν, ὡς καί οἱ προκάτοχοί του, «Dominus dominorum» (Ἀρχοντα ἀρχόντων), «ordinarius singulorum» (ρυθμιστὴν ἀτόμων) καί πιστεύει ὅτι: Papas est omnia et super omnia» (ὁ Πάπας εἶναι τὰ πάντα καί ὑπεράνω πάντων), καί ὅτι «supra jus, et contra jus, et extra jus» omnia potest» (ὑπεράνω τοῦ δικαίου, ἐναντίον τοῦ δικαίου καί ἐκτός τοῦ δικαίου) δύναται τὰ πάντα... Ὑπὸ τό πνεῦμα δέ τοῦτο ἐπιζητεῖ καί οὗτος τήν... ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν!...

165. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 280-283.

β. Ἡ ἠθική κατάπτωσης τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης

Διὰ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, τῶν «...ἐπὶ τῆς γῆς ἀντιπροσώπων τοῦ Κυρίου» καὶ «...ὀρατῶν κεφαλῶν τῆς Ἐκκλησίας», ὁ ἁγ. Νεκτάριος, ἐν σελ. 173-174 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, γράφει τὰ ἑξῆς:

«Κατὰ τὴν ΙΔ' καὶ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία» ἐταράσσετο ἔνεκεν ἐσωτερικῶν ἐρίδων, ἡ δὲ τῶν Παπῶν παντοδυναμία ἤρξατο καταπίπτουσα. Εἰς τὴν πτῶσιν ταύτην συνετέλεσαν πολλοὶ καὶ διάφοροι λόγοι· πρῶτον ἡ διαφθορά τῶν Παπῶν, ἣτις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦτο μεγίστη· διότι ἡ ἐξαχρείωσις καὶ αὐθις ἐκορυφώθη, ὡς καὶ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. Ἰννοκέντιος ὁ Η' ἔσχε δέκα ἕξ νόθα τέκνα, δι' ἃ ἐκκλήθη πατήρ τῆς πατρίδος (!), ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ ΣΤ' κατηγορεῖτο ἐπὶ ἀθεμιτουργίαις¹⁶⁶. Οἱ ἐκσφενδονιζόμενοι ἀφορισμοὶ οὐδένα πλέον συνεκίνουν, οἱ δὲ ἡγεμόνες ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται τὰ ἑαυτῶν δικαιώματα. Εἰς τὴν πτῶσιν τῶν Παπῶν συνετέλεσε καὶ τὸ παπικόν σχίσμα, τὸ γεννηθέν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου τοῦ ΧΙ (1378), τοῦ τελευταίου Πάπα τῆς ἐν Ἀβινιῶνι τῆς Γαλλίας Βαβυλωνιακῆς λεγομένης τῶν Παπῶν αἰχμαλωσίας, διαρκεσάσης ἀπὸ τοῦ 1305-1376· διότι ὁ Γρηγόριος κληθεὶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μετέβη εἰς Ρώμην τῷ 1376, ἔνθα ἐκ στενοχωρίας ἀπέθανε. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ καρδινάλιοι συνελθόντες ἐν Ρώμῃ ἐξελέξαντο ὡς Πάπαν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ὄχλου Οὐρβανόν τὸν VI, ἀλλὰ μετὰ μῆνας πέντε, δυσαρεστηθέντες ἐκ τῆς τραχείας πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορᾶς τοῦ Πάπα, συνελθόντες ἐν Fondi, μικρᾷ πόλει τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἐξελέξαντο ἀντιπάπαν Κλήμεντα τὸν VII... Ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος ἄρχεται ἡ νέα τῶν ἀντιπαπῶν ἐν Ἀβινιῶνι ἐγκατάστασις... Τὸ παπικόν σχίσμα, διαρκέσαν ἔτη 31 ἀνεστάτωσεν ἅπαντα τὸν Δυτικόν Χριστιανισμόν· ἐμφύλιοι δὲ σπαραγμοί, καταστροφαὶ πό-

166. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., τόμ. Ζ, σελ. 546: «.... ὁ Ροδορίγος Βοργί-
ας, ὁ ὁποῖος ἐγένετο καὶ Πάπας τὸ 1442 ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ ΣΤ',
ἀφῆκε πολλὰ νόθα τέκνα».

λεων, Μονῶν, Ἐκκλησιῶν ἐπῆρχοντο ἀλλεπάλληλοι καί διηνεκεῖς διαμάχαι ἐλυμαίνοντο τήν Δύσιν. **Οἱ ἀντίπαλοι, ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους, ἀφωρίζοντο ἀμοιβαίως.** Τό θρησκευτικόν συναίσθημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐκ τῶν ἀσχημιῶν τῶν Παπῶν διεσαλεύετο, καί ἡ πρὸς τό παπικόν ἀξίωμα καί τόν κλῆρον εὐλάβεια ἤρξατο ἐκλείπουσα. Ὁ χριστιανικός κόσμος καί ὁ κλῆρος ἅπας, ἀγανακτήσας ἐκ τῆς τοιαύτης συμπεριφορᾶς τῶν ἀντιπαπῶν, τῇ συνδρομῇ τῆς μεγάλως ἰσχυροῦσης Γαλλικῆς Ἀκαδημίας συνεκάλεσεν ἐν Πίζη Σύνοδον κατὰ τό 1409, καί καθήρεσε τοὺς ἀντιπάπας Γρηγόριον τόν XII καί Βενέδικτον τόν XIII ὡς σχισματικούς, αἰρετικούς, παραβάτας τοῦ ὅρκου καί σκάνδαλα τῆς Ἐκκλησίας καί ἐξελέξαντο ὁμοφώνως τόν Πέτρον τόν Κρηῖτα, καρδινάλιον τοῦ Μιλάνου, Πάπαν, ὅστις ἔλαβε τό ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ V. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ καθαιρεθέντες δέν παρητήθησαν ἀμέσως, ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία εἶχεν ἐπὶ τινα χρόνον τρεῖς Πάπας¹⁶⁷.

Ὡσαύτως, ὁ μακαριστός ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 102, γράφει διὰ τήν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης τά ἑξῆς:

«Δυστυχῶς ὅμως οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης, κἂν ἔτι πρὸς καιρόν ὑπεχώρουν... ἐπανήρχοντο ἀνενδότως εἰς τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Α' κατεύθυνσιν τῆς μοναρχικῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας¹⁶⁸. Πλεῖστοι δέ μετὰ τόν δηλητηρια-

167. Fleury c. cp. καί XXXII, ἰδέ καί Diction des Papes. Πρβλ. καί Ἡ. Οὐέλλας, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. β', σελ. 817. «...ὅταν τό 1378 ἀπέθανεν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΑ' καί ἐξελέγη Πάπας... ὁ Οὐρβανός Ζ', αὐτοὶ οἱ δι´στάμενοι καρδινάλιοι ἐκήρυξαν ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν καί ἐξέλεξαν ἄλλον Πάπαν, τόν ἀντιπάπαν Κλήμην Ζ'. Αὕτῃ ἡ διάσπασις ὠνομάσθη Μέγα σχίσμα. Οἱ Πάπαι παρέμειναν εἰς Ρώμην... Οἱ ἀντιπάπαι ἐξ ἄλλου εὗρισκοντο εἰς Ἀβινιόν... ἕκαστος Πάπας ἀφώριζε καί κατηρᾶτο τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ἀντιπάπου του, καί ἔτσι κατὰ τόν ἓνα ἢ ἄλλον τρόπον, ὁλόκληρος ἡ χριστιανωσύνη (σ.σ. ἡ ἐκπεσοῦσα Ρώμη) εὐρέθη κατηραμένη κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην (1378-1417)».

168. F. Duornik, Les Slaves Bijzane et Rome au IX siecle, Paris, 1926,

σθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του Ἰωάννην Η' Παπῶν τῆς Ρώμης, τοῦ Θ' καὶ Ι' αἰῶνος, **κατήσχυναν διὰ τῆς κακῆς αὐτῶν πολιτείας καὶ αἰσχροῦ διαγωγῆς** τόν σεβάσιμον ἐπισκοπικόν θρόνον τῆς Ρώμης. Ἐπὶ μακρόν ἡ Τοσκανικὴ φατρία ἰσχύσασα διὰ τινων μιαιῶν γυναιῶν, ἐξ ὧν καὶ ἐποχὴ «πορνοκρατίας» ἀπεκλήθη ἡ ὑπ' ὧσιν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀνεβίβαζε Πάπας **ἀμιλλωμένους τίς νά ὑπερβάλῃ τόν ἕτερον κατὰ τὴν μυσαρότητα καὶ τὴν κακουργίαν.** Πλείονες τοῦ ἐνός διημφισβήτουν πολλάκις τόν θρόνον **μαχόμενοι κατ' ἀλλήλων, ἀναθεματιζόμενοι, ἀνταφοριζόμενοι, ἐκδικούμενοι καὶ τοὺς νεκροὺς ἔτι ἐκθάπτοντες καὶ δικάζοντες** αὐτούς! Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἣτις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νικολάου Α' διὰ τῶν **ψευδοῖσιδωρείων διατάξεων** εἶχε περιβληθῇ τεραστίαν κοσμικὴν δύναμιν, διήνυνεν ἀξιοθρήνητον ἐποχὴν **ἐσχάτης ἠθικῆς καταπτώσεως**¹⁶⁹».

Πιστεύομεν συνεπῶς, ὅτι οὐδεὶς θά ἀμφισβητήσῃ τό ὀρθόν καὶ βάσιμον τῶν ἡμετέρων συλλογισμῶν, ὅτι δηλ. ὁ Παπισμός διεξεδίκησε τὴν ὑπάτην ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουσίαν, πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν, ὅτι ἐποίησε σημεῖα μεγάλα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων μέχρι καὶ τῆς ἀφέσεως μελλουσῶν ἀμαρτιῶν (!) διὰ τῶν ἱστορικῶν συγχωροχαρτίων... καὶ τέλος ὅτι ἐθανάτωσε διὰ τῶν φρικτῶν βασανιστηρίων τῆς **Ἱερᾶς Ἐξετάσεως**, ὡς καὶ τῶν βδελυκτῶν κακουργημάτων τῶν σταυροφόρων, ἑκατομμύρια χριστιανῶν, οἵτινες δέν ἤθελον νά προσκυνήσωσιν αὐτόν¹⁷⁰. Εἶναι ἀφάνταστοι αἱ πιέσεις

σελ. 249, 253, ἐξ.

169. A. Fliche, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 196 ἐξ.

170. Πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μνημ. ἔργ., σελ. 31 καὶ βιβλ. αὐτόθι. Ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι καὶ ἐν σελ. 47 καὶ 51 ἰδὲ καὶ φωτογραφίας τοῦ ἀρχ/που τῶν Παρισίων καρδινάλιου καὶ ἄλλων καρδινάλιων καὶ ἀρχιεπισκόπων, προσκυνούντων τόν Πάπαν πρηνῆ καὶ ἀσπαζομένων τοὺς **πόδας** του. Ὡσαύτως, ἐν σελ. 21 φωτογραφίαν τοῦ Πάπα Πίου XII, ἀκούοντος μεθ' ἱκανοποιήσεως τόν τελευταῖον ὕμνον, τόν ὁποῖον ἀπευθύνουσιν αἱ καλόγραι τῆς Caurtagend πρὸς αὐτόν: «Πάτερ ἡμῶν **ὁ ἐπὶ τῆς γῆς**»!.

καί τιμωρίαί, τάς ὁποίας ἐπέβαλεν ὁ Παπισμός ἐναντίον τῶν ἀντιφρονούντων, ὅπου ἡδυνήθη νά ἀσκήσῃ ἄμεσον ἐξουσίαν ἢ ἔμμεσον τοιαύτην διά τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως. Δέν εἶναι ὑπερβολή νά εἴπωμεν ὅτι ὁ Παπισμός διά τῶν βασανιστηρίων τῆς Ἰ. ἐξετάσεως καί τῶν βανδαλισμῶν τῶν σταυροφόρων ἐθανάτωσε καθ' ὅλον τόν μεσαιῶνα ἑκατομμύρια χριστιανῶν¹⁷¹. Εἶναι ὡσαύτως ἀναντίρρητος ἀλήθεια ὅτι ὁ Παπισμός ἔβλαψε τό ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ περισσότερο ἀπό τόν Μωαμεθανισμόν. Οὐχί μόνον διότι ἄνευ τῆς ἀρνητικῆς ἢ καί τῆς θετικῆς συμβολῆς τοῦ ὁ Μωαμεθανισμός δέν θά ἐξηπλοῦτο, ἴσως δέ καί θά ἠφανίζετο, ἀλλά καί διότι ὁ Παπισμός ἀποκοπεῖς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σχίσας τόν ἄρραφον χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ καί καταπολεμήσας σατανικῶς καί ἐπὶ αἰῶνας ὅλους τήν Ἐκκλησίαν, παρημπόδισε τά μέγιστα τήν γενικωτέραν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅφειλομεν βεβαίως νά ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ βασική αἰτία τῆς ἀληθοῦς καταρρέυσε-

171. Πρβλ. Ἡ. Οὐέλλς, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. Β', σελ. 809. «...Καί ἔτσι παρουσιασθῇ τό θέαμα τοῦ Ἰννοκεντίου Γ' κηρύττοντος σταυροφορίαν κατά τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν διῴσταμένων (σ.σ. τῶν Μανιχαίων κλπ.). Καί ἐπέτρεψε τήν στρατολογίαν ἀλητῶν καί καθαγμάτων, πού μετέφεραν τό **πῦρ** καί τόν **σίδηρον** καί τόν βιασμόν καί ὅλα τά ἔκτροπα, πού ἡμπορεῖ νά φαντασθῇ κανεῖς μεταξύ τῶν πλέον εἰρηνικῶν ὑπηκόων τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐξιστόρησις τῶν ὠμοτήτων τῆς σταυροφορίας ταύτης εἶναι πολὺ **φοβερωτέρα** ἀπό ὅλα τά μαρτύρια, εἰς τά ὁποῖα ὑπέβαλον τοὺς χριστιανούς οἱ εἰδωολάτραι...». Καί κατωτέρω, σελ. 812-813: «...Κατά τόν 13ον αἰῶνα ἀνεπτύχθη ἓνας νέος θεσμός τῆς Ἐκκλησίας (σ.σ. τῆς Παπικῆς βεβαίως), ἡ Παπική **Ἱερά Ἐξέτασις**. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρχε ἡ συνήθεια ὁ Πάπας νά ἐνεργῇ κατά καιροὺς ἀνακρισεις ἢ ἐρεύνας ὅσον ἀφορᾷ τάς αίρέσεις εἰς τήν μίαν ἢ τήν ἄλλην περιφέρειαν, ἀλλά τώρα ὁ Ἰννοκέντιος Γ' μέ τοὺς Δομινικανούς εὗρηκεν ἓν ἰσχυρόν ὄργανον καταπίεσεως. Ἡ **Ἱερά Ἐξέτασις** ὠργανώθη ὡς μόνιμος μηχανισμός ὑπὸ τήν διεύθυνσίν των καί ἡ Ἐκκλησία ἐπέδόθη διά τοῦ ὄργανου τούτου εἰς τήν **πίεσιν** καί τήν **ἐξασθένισιν** τῆς **ἀνθρωπίνης συνειδήσεως**... Πρὸ τοῦ 13ου αἰῶνος ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐπεβάλλετο σπανίως εἰς τοὺς αίρετικούς καί τοὺς ἀπίστους. Τώρα εἰς **ἐκατοντάδας πλατειῶν τῆς Εὐρώπης**, ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας παρηκολούθουν τά μαυρισμένα σώματα τῶν ἀνταγωνιστῶν τῆς, κατά τό πλεῖστον πτωχῶν καί ἀσήμων ἀνθρώπων, νά καίωνται καί νά ἐξαφανίζονται οἰκτρὰ».

ὡς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς θείας παραχωρήσεως ὅπως, κατόπιν ἐπανειλημμένων διαδοχικῶν καὶ σκληρῶν τιμωριῶν, ὑποδουλωθῇ αὕτη τελικῶς εἰς τόν Μωαμεθανισμόν, εἶναι αἱ **μεγάλαι ἁμαρτίαι** τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίᾳ ἡ **παραιοίησις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ἔργοις** διὰ τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ μόνον εἰς τοὺς **τύπους** τῆς λατρείας. Ὡσαύτως ὁ Παπισμός ὡς σύστημα ὑπέχει, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, βαρυτάτας ἐκτός τῶν ἄλλων εὐθύνας καὶ διὰ τὴν ἐπὶ μακρόν χρόνον ἀνακοπὴν τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἔθνη. Εἰς τὰς εὐθύνας ταύτας προσθέτομεν: α) Τὴν ἐξ αἰτίας τῶν κακουργημάτων του καὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ἐμφάνισιν τῆς Διαμαρτυρήσεως, ἡ ὁποία ἑκατοντάδας ἤδη ἑκατομμυρίων ψυχῶν ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ ἐκ τῶν κόλπων τῆς **μιας, ἁγίας, καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας**. Καὶ β) Τό ἀναμφισβήτητον γεγονός ὅτι καὶ ὁ Παπισμός τὰ μέγιστα συνετέλεσε διὰ τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς τελείου **κοινωνικοῦ** συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ

α. Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque

Μεταξύ τῶν κυρίων αἰτιῶν, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τήν ἔκπτωσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Θρησκευτικῆς Κοινότητος ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί τό ἱστορικόν σχίσμα, εἶναι πρώτη κατά χρονολογικήν σειράν, ἀλλά καί εἰς πνευματικήν σημασίαν, ἡ δοξασία «περί ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque. Ἡ δοξασία αὕτη, ἐμφανισθεῖσα τό πρῶτον κατά τό 589 μ.Χ. ἐν τῇ τρίτῃ τοπικῇ συνόδῳ τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Τολέδῳ τῆς Ἰσπανίας (ἀπό τῆς ὁποίας μετεδόθη καί εἰς τήν Γαλλίαν) καί ἐπικυρωθεῖσα ὕστερον καί ὑπ' ἄλλων τοπικῶν συνόδων, ἰδίᾳ δέ ὑπό τῆς ἐν Ἀκϋισγράφῳ, ὑπό τῆς ὁποίας ἀνεκηρύχθη εἰς «δόγμα», κατεπολεμήθη κατ' ἀρχάς, ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, καί ὑπό Παπῶν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας Δάμασος ἐπὶ Συνόδῳ (379) ὥρισεν: «Εἴ τις μή εἴπῃ τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καί κυρίως, ὡς καί τόν Υἱόν ἐκ τῆς θείας οὐσίας καί Θεόν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω»¹⁷². Ἐπίσης ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' οὐ μόνον ἀντέδρασε ζωηρῶς κατ' αὐτῆς τῆς δοξασίας, ἀλλά καί γράψας τό Σύμβολον τῆς πίστεως χωρίς τῆς προσθήκης «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἰς δύο πλάκας, ἑλληνιστί καί λατινιστί, ἐνετοίχισε ταύτας εἰς τόν ἐν Ρώμῃ Ναόν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου πρὸς ἀπόλυτον οἰονεῖ κατασφάλισιν τῆς ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ὁμοιομόρφως πιστευομένης σχετικῆς δογματικῆς ἀληθείας. Ὁ δέ Πάπας

172. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5. 11.

Ἰωάννης ὁ Η' ὡσαύτως ρητῶς ἀπέκρουεν αὐτήν τήν δοξασίαν¹⁷³. Ἐπόμενον ἦτο κατόπιν τούτων ἡ ἐπί Μεγάλου Φωτίου προβληθεῖσα ἀξίωσις τῆς Ρώμης ὅπως ἡ δοξασία αὕτη γίνη ἀποδεκτή ὑπό τῆς Ἐκκλησίας νά προκαλέσῃ τήν ἀντίδρασιν, τήν ὁποίαν τό πρῶτον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μ. Φωτίου συνήντησεν, ἡ δέ ἐκ νέου ἔντονος καί περισσότερον προκλητικῇ προβολῇ τῆς, ἐπί Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου (1043-1059), ἐν συνδυασμῷ μάλιστα πρὸς τήν ἰταμὴν ἐπανάληψιν τῆς προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας», νά ἐπιφέρῃ τήν ἔκτοτε καί μέχρι σήμερον συνεχιζομένην ἀποκοπὴν τῆς ἐκπεσοῦσης Ρώμης.

Ἐνῷ ὁμως ἡ πνευματικὴ σημασία τῆς δοξασίας ταύτης εἶναι ἄκρως βαρυσήμαντος καί δικαίως ἀπεκλήθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Μ. Φωτίου ὡς «ἡ σατανικωτέρα καί βλασφημοτέρα πασῶν τῶν μέχρι τότε αἰρετικῶν δοξασιῶν»¹⁷⁴, ὅλως παραδόξως οὔτε ὑπελογίσθη αὕτη εἰς τόν πρέποντα βαθμόν, οὔτε ἀνεπτύχθη δεόντως ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων ἀπολογητῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως· ὑπῆρξαν μάλιστα **καί τινες**, μὴ διστάσαντες νά ὑποστηρίζωσιν ὅτι εἶναι αὕτη **ἐπουσιώδης** καί ὅτι, ἂν παρεκάμπετο τό **πρωτεῖον** ἐξουσίας τοῦ Πάπα καί τό ἀλάθητον αὐτοῦ, δέν θά ἦτο μόνη αὕτη σοβαρόν κώλυμα διὰ τήν ἐπάνοδον τῆς ἐκπεσοῦσης Ρώμης εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Ἡ πεπλανημένη αὕτη γνώμη ὀφείλεται βεβαίως εἰς τήν ἔλλειψιν πλήρους **ἐπιγνώσεως** τοῦ «τρόπου τοῦ εἶναι» τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ καί τῆς ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας τοῦ βαρυσημάντου τούτου θέματος. Πρὸς πλήρη ὅθεν κατανόησιν τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας, εἰς ὅσα σχετικῶς ἔγραψαν καὶ ἰδίως ὁ Μ. Φώτιος ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ ἐγκυκλίῳ του (ὅπως καί εἰς ἄλλα ἔργα του), πολλοί ἱεροὶ ἀπολογηταί

173. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 205 καὶ 207.

174. Ἰδέ Ἐγκύκλ. Μ. Φωτίου πρὸς τοὺς ἀρχιερ. θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τήν ἀνάμιξιν τοῦ τότε Πάπα Νικολάου εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς Ἀγίου Νεκταρίου, μνημ. ἔργ., σελ. 242-250.

καί Πατέρες τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, θά προσθέσωμεν καί ἡμεῖς τά ἑξῆς:

Φιλοσοφική ἐξεικόνισις τοῦ «τρόπου τοῦ εἶναι» τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ προβάλλεται ὑπό τοῦ ἀγίου Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου ἔχουσα οὕτω:

«Παραστατική εἰκὼν τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ εἶναι ὁ ἥλιος τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος. Διότι τό σῶμα τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει πλήρως τόν Θεόν Πατέρα· ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τήν ἄπειρον καί ἄναρχον καί αἰδίων, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν τοῦ Πατρός, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ Πατρός· ἡ δέ φωτιστική καί θερμαντική δύναμις τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τόν ὑπό τοῦ Πατρός γεννώμενον συνάναρχον, συναἰδιον, ὁμοούσιον, ἄπειρον, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον ὡσαύτως Λόγον αὐτοῦ ἢ Υἱόν, ὅστις εἶναι **«ἀπαύγασμα** τῆς δόξης καί ὁ **χαράκτηρ** τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ» (Ἐβρ. Α' 3).

»Νοοῦντες ὅθεν ἀντίθεσιν τινα ἄπειρον, ἤτοι **σῶμα ἡλίου πνευματικοῦ**, ἐνσυνείδητου, αὐθυπάρκτου, ἀναιτίου καί ἀνάρχου, ἀπείρου εἰς δύναμιν, εἰς σοφίαν κλπ., ἡλίου πνευματικοῦ πνευματοβολοῦντος ἀνάρχως, αἰδίως καί ἀναλλοιώτως, ἄπειρον-ἀτέρμονα, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πνευματικῆς οὐσίας, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί γεννῶντος, ἐν τῇ πνευματοβολίᾳ του ταύτη, ἐκ τῆς οὐσίας του καί πάλιν, τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον - Υἱόν (ἤτοι, τήν ἄπειρον, ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον **δύναμιν** καί **σοφίαν του**, τό **ἀπαύγασμα** τῆς δόξης του καί τόν **χαράκτηρα** τῆς ὑποστάσεώς του) ἔχομεν πλήρη τήν εἰκόνα τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ¹⁷⁵».

175. Πρβλ. ἐξεικόνισιν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας εἰς «Διδασκαλίαν τοῦ ἀγίου πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου» ὑπό Σωφρονίου μοναχοῦ Ἀγιορείτου, ἔκδ. 1885, σελ. 187-190: «Ὡσπερ ὁ ἥλιος ἐνι εἷς, ὁ δέ ἥλιος ἔχει ἀκτίνα καί φῶς, καί εἰσὶν ἐν τῷ ἡλίῳ τρία πρόσωπα, δίσκος, ἀκτίς καί φῶς, καί δίσκος μέν καυκίον τοῦ ἡλίου, ἀκτίς δέ καταβαινομένη λαμπαδοφανῶς καί κρούουσα πρὸς τήν γῆν, φῶς δέ τό φωτί-

ζον, καί εἰς ἐπισκιδῶδεις τόπους χωρίς ἀκτίνος. Καί ἰδοῦ πρόσωπα μέν τρία, δίσκος, ἀκτίς καί φῶς. Οὐ λέγομεν δέ τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα ἥλιον, οὐδέ λέγομεν πρόσωπον ἓν, ἀλλὰ πρόσωπα τρία. Ἐάν γάρ ἐρωτηθῇς, πόσοι ἥλιοι ἐν τῷ οὐρανῷ, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι ἥλιος εἰς ἐστίν, εἰδ' ἐρωτηθῇς, ὅτι πρόσωπα τοῦ ἡλίου πόσα ἐστί, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι τρία· δίσκος, ἀκτίς καί φῶς. Οὕτω νόει καί περί Θεοῦ. Θεός μέν εἷς. Πρόσωπα δέ τοῦ ἑνός Θεοῦ τρία, Πατρός, Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος. Καί ἐκ τούτου γίγνωσκε, ὅτι, ὥσπερ ὁ ἥλιός ἐστι τριπρόσωπος, οὕτω καί ὁ Θεός τρισυπόστατος. Τύπος γάρ τοῦ Πατρός ἐστίν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, τύπος τοῦ Υἱοῦ ἐστίν ἡ ἀκτίς, τύπος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐστίν τό φῶς τοῦ ἡλίου. Καί εἰπέ οὕτως. Ἐπὶ τοῦ ἡλίου δίσκος, ἀκτίς καί φῶς· οὐ λέγομεν τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα καί μόνον. Ὁμοίως ἐπὶ Θεοῦ Πατὴρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, εἷς Θεός, καί οὐ τρεῖς. Καί πάλιν εἰπέ οὕτω· Ἐπὶ τοῦ ἡλίου ἀχώριστος ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτίς καί τό φῶς· οὐ γάρ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων. Διὰ τοῦτο λέγεται καί εἰς Θεός καί οὐ τρεῖς, διότι οὐ χωρίζονται τὰ τρία πρόσωπα, τοῦ τε Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἑνός Θεοῦ, ἀπ' ἀλλήλων. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός γεννᾷ τὴν ἀκτίνα καί ἐκπορεύει τό φῶς· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατήρ γεννᾷ τόν Υἱόν καί ἐκπορεύει τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Βλέπε συνετῶς· ὥσπερ ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου καταβαίνει ἐξ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν καί οὔτε τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου χωρίζεται, οὔτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λείπει, οὔτε ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐστὶ καί ἐν τῷ ἡλιακῷ δίσκῳ καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί πανταχοῦ, καί οὔτε τῶν ἄνω λείπει οὔτε τῶν κάτω· οὕτω καί ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ κατήλθε πρὸς τὴν γῆν, καί οὔτε ἐκ τοῦ Πατρός ἔλειπε καί οὔτε ἐκ τῶν οὐρανῶν, οὔτε ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ἦν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρός ἀχώριστος καί ἄνω καί κάτω καί πανταχοῦ. Καί οὐδ' ἐκ τινος ἔλειπε. Καί ὥσπερ τό ἡλιακόν φῶς ἐστὶ καί ἐν τῷ δίσκῳ τῷ ἡλιακῷ καί ἐν τῇ ἀκτίνι καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί εἰσέρχεται ἐν ταῖς οἰκίαις καί πανταχοῦ καί φωτίζει· οὕτω καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί μετὰ τοῦ Πατρός ἐστὶ καί μετὰ τοῦ Υἱοῦ καί ἄνω καί κάτω καί πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, καί οὐ λείπει ποτέ... Ἰδοῦ λοιπόν, ὥσπερ ὃν οὐκ οἶδαμὲν ποτε, οὐδέ γινώσκειν δυνάμεθα, ποταπός ἦν, ὅταν δέ ἰδωμεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τότε μικρόν κατανοοῦμεν τὸν χαρακτήρα τοῦ προσώπου αὐτοῦ· οὕτω μοι νόει καί περί τοῦ Θεοῦ· «τόν γάρ Θεόν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε». Πῶς οὖν καταλαβέσθαι τίνα δύναται; Ἀλλ' ἐπειδὴ φῶς ἐστὶ καί ὀνομάζεται Θεός, ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου φωτός ἐξεικονίζομεν αὐτόν, ὥστε λοιπόν, ὡς προείπομεν, εἰς τύπον τοῦ ἡλίου χαρακτηρίζομεν τὴν Ἁγίαν Τριάδα, λέγοντες εἶναι τόν μέν Πατέρα δίσκον, τόν δέ Υἱόν ἀκτίνα, τό δέ Πνεῦμα τό Ἅγιον φῶς ἐκ φωτός. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτίς καί τό φῶς ἓν εἰσι καί τρία ἀμερίστως μεριζόμενα, οὕτω καί ὁ Θεός ἡ Τριάς, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἓν ἐστὶ καί τρία, μεριζόμενα μέν ἐν τοῖς προσώποις κατὰ

Ὅπως δέ οἱ πλανῆται τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος κατέλαβον ἀπό τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ καί ἐντεῦθεν ὠρισμένην θέσιν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας καί ὑπό τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως τοῦ ἡλίου διαγράφουσιν ἕκτοτε ἐν αὐτῇ τάς ἐναρμονίους αὐτῶν τροχιάς, οὕτω καί ὁ πνευματικός κόσμος, κατ' ἀρχάς, καί ὁ ὑλικός – τό ὑλικόν σύμπαν – ἐν συνεχείᾳ, κατέλαβον ὠρισμένην θέσιν, ἀπό τῆς **ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως** αὐτῶν καί ἐντεῦθεν, ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ καί τῇ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένη ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἥτοι τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι. Καί ὑπάρχουσιν ἕκτοτε καί ζῶσι καί κινοῦνται ἐν αὐτοῖς. Παρατηρήσατε καί διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ – εἰ δυνατόν δέ διὰ μικροσκοπίου – δέσμην φωτεινῶν ἀκτίνων εἰσερχομένην δι' ὁπῆς τινος ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ. Κινοῦνται ἐν αὐτῇ, ὥσει πλέοντα ἢ ὑπ' ἀοράτου δυνάμεως φερόμενα, διάφορα σωματίδια. Ὅπως λοιπόν κινοῦνται ἐν τῇ ἡλιακῇ ἀκτινοβολίᾳ τόσον οἱ πλανῆται, ὅσον καί τὰ ἐλάχιστα μόρια τῆς ὕλης – ἐνεργείας, τὰ ἐμπεριεχόμενα ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, οὕτω καί οἱ ἀσύλληπτοι κόσμοι τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος ὑπάρχουσι, κινοῦνται καί ζῶσιν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί αἰωνίῳ Λόγῳ - Υἱῷ καί ἐν τῇ ἀπείρῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένη ἐκ τοῦ Πατρὸς, τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι – ὡς καί αὐτῷ γεννῶντι καί ἐκπορεύοντι Πατρί ἥτοι τῷ τρισυποστάτῳ Θεῷ¹⁷⁶.

Ὅπως ἐπίσης ἡ θερμότης τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου εἶναι ἡ κυρία δύναμις ἡ ζωογονοῦσα τοὺς ὁργανισμούς τῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου ἐνοργάνων ὄντων –ἀπὸ ἀπόψεως ὁργανικῆς– ἡ δέ φωτιστικὴ τοιαύτη τό μέσον τῆς δράσεως

τόν ἥλιον, ἀμέριστα δέ τῇ φύσει διαμένοντα. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου μόνος ἐστὶ αἰτίος καί ἀγέννητος, ἡ δέ ἀκτὶς αἰτιατὴ καί γεννητὴ ἐκ τοῦ δίσκου, τό δέ φῶς ἐκπορευτόν ἐκ μόνου τοῦ δίσκου, διὰ τῆς ἀκτίνος πεμπόμενον καί καταλάμπον τὰ περίγεια· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατὴρ αὐτός μόνος ἐστὶν αἰτίος τοῖς δυσὶ καί ἀγέννητος. Ὁ δέ Υἱός ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατός καί γεννητός· αὐτὸ τό Πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατόν καί ἐκπορευτόν, διὰ δέ τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστελλόμενον».

176. Πράξ. ΙΖ' 28, Κολασ. Α' 16 καί 17, Ἐφεσ. Α' 10 καί Γενέσ. Α'.

τῶν πολυποικίλων αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἢ ὀργάνων δράσεως, οὕτω καί ὁ αἰώνιος Λόγος, ὁ γεννώμενος ὑπό τοῦ Πατρός, εἶναι ἡ αἰτία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πνευματικῶν ὄντων - δημιουργημάτων, προκειμένου δέ περί τῶν ἀνθρώπων ὁ πνευματικός ἄρτος καί ἡ πνευματική αἰτία καί δύναμις τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς καί τό πνευματικόν φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ἄνευ τῆς θερμότητος τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας τά ὀργανικά ὄντα τά ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου εἶναι ἀδύνατον νά ὑπάρξωσι μακράν τοῦ αἰωνίου Λόγου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐν τῷ Κ. ἢ. Ι. Χριστῷ τά πνευματικά ὄντα –ἐν οἷς καί αἱ ψυχαὶ ἡμῶν– εἶναι καταδικασμένα εἰς πνευματικόν θάνατον, εἰς αἰώνιον σκότος. Χωρίς τοῦ ἡλιακοῦ φωτός τά πολυποίκιλα ὄργανα δράσεως τῶν διαφόρων ὄντων εἶναι ἀνωφελῆ, ἄχρηστα μακράν τοῦ πνευματικοῦ φωτός, τοῦ ἀκτινοβολουμένου ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου, πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ καί πᾶν πνευματικόν ὄν μένει ἐν τῷ πνευματικῷ σκότει, ἐν τῷ πνευματικῷ θανάτῳ καί ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καί ἐν τῷ μέλλοντι. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος διεκήρυξεν: «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς..., ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα» (Ἰωάν. ΣΤ' 35, 48 καί 51), «ἐγὼ εἰμι τό φῶς τοῦ Κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τό φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. Η' 12).

Διὰ τοῦτο ἐπίσης ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης γράφει: «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐώρακαμεν... περί τοῦ **Λόγου** τῆς **ζωῆς**. Καί ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καί... ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τήν ζωὴν τήν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τόν Πατέρα καί ἐφανερώθη ἡμῖν» (Α' Ἰωάν. Α' 1-2). Ὡσαύτως: «Ἐν αὐτῷ **ζωὴ** ἦν καί ἡ ζωὴ ἦν τό **φῶς** τῶν ἀνθρώπων» (Ἰωάν. Α' 4) καί ἐν συνεχείᾳ: «...Ἦν τό **φῶς** τό ἀληθινόν –ὁ Κύριος– ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον» (αὐτόθι Α' 9). Ὁ δέ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Ζῶν γάρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί ἐνεργῆς καί τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καί διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καί πνεύματος, ἁρμῶν τε καί μυελῶν, καί κριτικός ἐνθυμήσεων καί ἐννοιῶν καρδί-

ας. **Καί οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανής** ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δέ γυμνά καί τετραχηλισμένα **τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ...**» (Εβρ. Δ' 12-14). Διότι δέν εἶναι μόνον ἐνυπόστατος ὁ Λόγος - Υἱός τοῦ Θεοῦ καί ἐνσυνεΐδητος, ζῶν, ζωοποιῶν καί φωτίζων, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, τὰ πάντα· εἶναι καί **«κριτικός ἐνθυμήσεων καί ἐννοιῶν καρδίας...»**, βλέπει τὰ πάντα καί τὰς ἐνθυμήσεις καί τὰ διανοήματα ἡμῶν.

Διά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχουσι κωλύματα ὑλικά, οὔτε μαῶα-ῦλη-ἐνέργεια, οὔτε διάστημα.

Αφοῦ λοιπόν διά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχουσι κωλύματα καί διαπερᾶ τοῦτο τὰ πάντα, διά τῆς ἀπείρου δέ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί τοῦ ζῶντος, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Λόγου - Υἱοῦ ὑπάρχουσι, ζῶσι καί κινοῦνται τὰ πάντα, ἄρα οὐδέν κρυπτόν εἰς τόν Πατέρα, εἰς τόν Λόγον - Υἱόν καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Εἶναι τὰ πάντα γυμνά καί τετραχηλισμένα ἐνώπιον αὐτῶν, μηδέ τῶν σκέψεων καί τῶν διαλογισμῶν ἡμῶν ἐξαιρουμένων. Εἶναι δέ ὄχι μόνον ὁρατά, ἀλλά καί **προεγνωσμένα**, ἐκ τῆς ἀπείρου δέ προγνώσεως καί τοῦ ἐκ ταύτης πηγάζοντος προορισμοῦ προήλθεν ὁ προφητισμός. **Προέγνω** ὁ Θεός καί **προώρισεν**, ὡς ἐκ τούτου, τὰ πάντα· καί τὰ προανήγγειλε διά τῶν Προφητῶν.

Ἐν τῷ πληρώματι δέ τοῦ χρόνου ὁ «Λόγος σὰρξ ἐγένετο» (Ἰωάν. Α' 14). Ὁ ζῶν καί ζωοποιῶν τὰ πάντα ἄπειρος, ἐνυπόστατος καί ἐνσυνειδήτος Λόγος, πεπερασμένην μορφήν δούλου - ἀνθρώπου λαβών, ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ δυνάμει ὡς αὐτή αὕτη ἡ ἐνυπόστατος δύναμις καί σοφία τοῦ Θεοῦ (Α' Κορ. Α' 25), ἐνηνθρώπησεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐνανθρωπήσας δέν ἔπαυσεν, ὡς εἴπομεν, νά εἶναι καί ἄπειρος, οὐδ' ἐξέστη τοῦ ἀπείρου. Ἐν τῇ ἀπείρῳ ὑποστάσει του ὑπῆρξε καί εἶναι καί τό ἀνθρώπινον αὐτοῦ σκῆνωμα, τό πάνσεπτον καί πανάγιον αὐτοῦ σῶμα, καί ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ψυχή· ὅπως ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καί σύμπασα ἡ κτίσις, ἡ υλική καί ἡ πνευματική (Κολασ. Α' 16 καί 17).

Τά αὐτά ἰσχύουν καί διά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, το ὁποῖον

προσέλαβεν ἐπανειλημμένως πεπερασμένας ἐκφάνσεις - μορφάς (Λουκ. Γ' 22 κ.ά.). Ὑπό τοιαύτην ἐκφανσιν, «ὥς πύρι- ναι γλῶσσαι» (Πράξ. Β' 3) κατελθόν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καί σκηνῶσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμένει ἤδη οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, κατὰ τὴν ρητὴν βεβαί- ωσιν τοῦ Κυρίου. Μένει δ' ἐν ἡμῖν, «διὰ νὰ ὀδηγῇ ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν» καὶ νὰ ἀναγγέλλῃ εἰς ἡμᾶς τὰ ἐρχόμενα - τὰ ἐκάστοτε μέλλοντα» (Ἰωάν. ΙΣΤ' 13-14). Δέν ἐπαύσατο ὁμως νὰ εἶναι καὶ ἄπειρον καὶ νὰ ἐνέχῃ ἐν τῇ ἀπείρῳ πνευ- ματοβολίᾳ του τὰ πάντα, ἀόρατά τε καὶ ὀρατά. Ἐγκεινται ταῦτα εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ¹⁷⁷, ¹⁷⁸.

Αὐθύπαρκτος καὶ ἀναίτιος πηγὴ ἀπείρου πνευματικῆς δυνάμεως, σοφίας, γνώσεως κλπ. ἡ ἀρχικὴ αἰτία καὶ πηγὴ τῆς θεότητος ὁ **Πατήρ**, ἐκπέμπων ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας ἀνάρχως καὶ αἰδιῶς ἄπειρον πνευματοβολίαν, ἐνυπόστατον, ἐνσυνεϊδητον, ζῶσαν, τό **Πνεῦμα τό Ἅγιον** (ἐν εἶδει ἀκτινο- βολίας ἡλιακῆς, ἐκπεμπομένης ἀπείρως, ἀναλλοιώτως καὶ ἀ- τερμόνως πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν), καὶ γεννῶν ἀνάρχως ὡ- σαύτως καὶ αἰδιῶς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον - Υἱόν, ἄπειρον, ὁμοίως καὶ ἴσον αὐτῷ (Φιλιπ. Β' 6) διὰ νὰ νοῇ πλήρως

177. Σχετικὴ πρὸς τὴν προμνησθεῖσαν διὰ τοῦ ἡλίου ἐξεικόνισιν τοῦ τριουποστάτου Θεοῦ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη ἐξεικόνισις τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πατρὸς διὰ τοῦ «πυρός», ἔχουσα οὕτως:

«Ἀλλὰ ἀκμὴν καὶ ἄλλην εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἄκουσον, ἀγαπητέ. Ἰδοὺ τό πῦρ ἔν ἐστι, ἀλλὰ καὶ τρισυπόστατον. Αὐτό γάρ ἐν ἐστι τό ὑποκείμενον πῦρ, τό δέ καυστικόν αὐτοῦ ἕτερον πρόσωπον, καὶ τό φωτιστικόν αὐτοῦ ἄλλο πρόσωπον. Ἰδοὺ λοιπόν τρία πρόσωπα τοῦ ἑνός πυρός - ἦτοι τό ὑποκείμενον πῦρ, καὶ τό καυστικόν, καὶ τό φωτιστικόν, μία δέ φύσις τοῦ πυρός καὶ οὐ τρεῖς. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γάρ Πατήρ ἐνι τό πῦρ. Ὁ Υἱός τό καυστικόν, καὶ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό φωτιστικόν. Καί ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πυρός, τό καυστικόν καὶ τό φωτιστικόν καὶ αὐτό τό ὑποκείμενον πῦρ ἐν λέγομεν καὶ οὐ τρία, οὕτω λέγομεν καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὰ τρία πρόσωπα, τόν τε Πατέρα καὶ Υἱόν καὶ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, Θεόν ἕνα λέγομεν, καὶ οὐ τρεῖς».

178. Πρβλ. Ἀγ. Ἀθ. Παρίου, Δογματικὴ, σελ. 145, κεφ. Β' «...Πάντων μὲν ποιητὴν, ἑνός μόνον Πατέρα, τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ (τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου) καὶ **προβολέα** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Ἐαυτόν καί **ἐξεικονίζεται** πλήρως δι' αὐτοῦ (Ἰωάν. ΙΔ' 9 καί ΙΒ' 45, Β' Κορ. Δ' 4 κ.ἀ.) αἰδίων, ἐνυπόστατον, ἐνσυνείδητον, ζῶντα, δι' οὐ ἀλλά καί ἐν ᾧ, ὡς ἐν φωτί ζῶντι, φέρονται ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τό εἶναι – ὄντοποιοῦνται, δημιουργοῦνται (καί φωτίζονται πνευματικῶς τά πνευματικά κτίσματα). Ἰδού ὁ τριςυπόστατος καί **ὄντως Ὦν Θεός**. Τρεῖς ὑποστάσεις, εἷς Θεός. Αἱ τρεῖς ὑποστάσεις ὁμοῦ ἐν ἀσυγχύτῳ ἐνότητι ἀπαρτίζουν τόν **ἕνα** καί μόνον ἀληθινόν Θεόν. Εἶναι ἀδύνατον νά νοηθῇ οἰαδήποτε ἐξ αὐτῶν ἄνευ τῆς αἰδίου συννπαρξεως καί τῶν δύο ἄλλων. Ἐνυπάρχουσι ἄρα ἐν ἀλλήλοις ὁ τε Πατήρ καί Υἱός καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον¹⁷⁹. Διά τοῦτο ἀπαντῶν ὁ Κύριος πρὸς τόν Φίλιππον εἶπε χαρακτηριστικῶς: «... ὁ ἑωρακώς ἐμέ ἑώρακε τόν Πατέρα... ἐγώ ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοὶ ἐστὶ» (Ἰωάν. ΙΔ' 9 καί 10).

Ἐνυπάρχει, λέγομεν, ἐκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν ταῖς ἄλλαις δυσί, ἀσυγχύτως καί ἀδιαιρέτως, ἐν ἀμεταβλήτῳ τριαδικῇ **ἐνότητι**, μέ ἰδίαν συνείδησιν ἐκάστη τῆς ἑαυτῆς **ἐξειδιασμένης** ὑποστάσεως καί τοῦ **ιδίου προσωπικοῦ ιδιώματός** της. Τό προσωπικόν δηλαδή **ιδίωμα** τοῦ Πατρός, δι' οὐ διακρίνεται τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ὅτι ἐξ οὐδενός ἐγεννήθη ἢ ἐκπορεύεται, ἀλλά γεννᾷ αἰδίως τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν - Λόγον καί ἐκπορεύει τό Πνεῦμά του τό Ἅγιον, ὡς ἀρχική αἰτία καί πηγή τῆς θεότητος. Τό προσωπικόν **ιδίωμα** τοῦ Υἱοῦ εἶναι ὅτι οὔτε γεννᾷ, οὔτε **ἐκπορεύει** - ἐκπέμπει Πνεῦμα Ἅγιον ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον, ἀλλά γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρός, «αἰδίως καί ἀνάρχως». Τό προσωπικόν **ιδίωμα** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ὅτι οὔτε γεννᾷ, οὔτε γεννᾶται, **ἀλλ' ἐκπορεύεται** ἐκ τοῦ Πατρός, ἀνάρχως καί αἰδίως. Ἐκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἔχει ἰδίαν θέλησιν, ἰδίαν βούλησιν, ἰδίαν ἐπίσης ἐκφανσιν - μορφήν, αἱ θελήσεις ὅμως τοῦ τε Υἱοῦ-Λόγου καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ταυτίζονται ἀπολύτως πρὸς τήν θέλησιν τοῦ Πατρός, ἐνῷ τό διακεκριμένον τῶν ἐνσυνειδήτων ὑποστάσεων καί θελήσεων αὐτῶν ὑφίσταται ἀσύγχυτον. Εἶναι τρεῖς **συναἰδιοι, συνά-**

179. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματ. § 15, σελ. 83.

ναρχοὶ καὶ ὁμοούσιοι ὑποστάσεις, Θεὸς ἐκάστη ὑπόστασις, ἀλλ' οὐχὶ τρεῖς Θεοί, **εἷς Θεός**¹⁸⁰. Ἡ ἀλήθεια αὕτη βεβαιοῦται πανηγυρικῶς τόσον ἐν τῇ Π. ὅσον καὶ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ.

Τὴν **ἐπίγνωσιν** λοιπὸν ταύτην ἔχοντες οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐν οἷς συμπεριελαμβάνοντο καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς τότε Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐδογματίσαν ἐκ τὸ Σῦμβολον τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται **μόνον** ἐκ τοῦ Πατρὸς. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης ἐπίσης ὁ Μ. Φῶτιος κατεπολέμησε σφόδρα τὴν προσθήκην εἰς τὸ Σῦμβολον ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ἐξ αἰτίας δέ αὐτῆς ἐπῆλθεν ἐν τέλει, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ἡ ὁριστικὴ ἔκπτωσις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δι' ἣν ἀναμφιβόλως συνετέλεσε τὰ μέγιστα, ὥς ἐν τοῖς προηγούμενοις ἀνεπτύξαμεν, καὶ ἡ ἐπίσημος ἐκ νέου προβολὴ τοῦ ἐπαράτου **πρωτείου ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἦτο ἀπολύτως δεδικαιολογημένη ἡ ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ ἀοιδίμων Πατριαρχῶν Μεγ. Φωτίου καὶ Μιχ. Κηρουλαρίου σφοδρὰ καταπολέμησις τῆς αἵρετικῆς ταύτης προσθήκης, ὥς καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῶν, ἵνα ἐξ αἰτίας ταύτης, καὶ **μόνης**, ἐκπέσῃ τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ρώμη, διότι ἀληθῶς ἡ δοξασία αὕτη εἶναι ὅλως ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον **ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς**, καθ' ὃ διὰ τῶν προεκτεθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ τρόπου τοῦ εἶναι τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ (ἐν ἀπολύτῳ, ἐπαναλαμβάνομεν, συμφωνίᾳ πρὸς τὰ σχετικὰ χωρία τῶν Γραφῶν) καθίσταται πρόδηλον. Ὁ ἀναρχος, ἀναίτιος καὶ ἄπειρος Νοῦς-Πατήρ, γεννῶν ἀνάρχως καὶ ἀϊδίως ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον-Υἱόν ἢ ἄλλως τὴν Ἐαυτοῦ ἐνυπόστατον **δύναμιν** καὶ **σοφίαν** (Α' Κορ. Α' 24), ἅμα ἐκπορεύει ἀνάρχως καὶ ἀϊδίως ὡσαύτως ἐκ τῆς οὐσίας του τὸ ἐνυπόστατον ἐπίσης Πνεῦμα του – τὸ **Πνεῦμα τὸ Ἅγιον**.

Ἡ ἀϊδιος καὶ ἀναρχος γέννησις ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐκ τῆς

180. Ἰδὲ καὶ τὸν περὶ Ἀγίας Τριάδος Ἐκκλησιαστικὸν ὅρον τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας.

Ἐαυτοῦ οὐσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υἱοῦ εἶναι πρόδηλον ὅπως ὅτι εἶναι **συμφυῆς** πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ καί πάλιν καί ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας, ἄναρχον καί αἰδίδιον ἐκπόρευσιν τοῦ ἀπειρου καί ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του – τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δέν δύναται συνεπῶς καί ὁ Υἱός νά ἐκπορεύῃ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, διότι ἡ ὑπό τοῦ Πατρὸς αἰδίδιος καί ἄναρχος γέννησίς του εἶναι, ὡς προείπομεν, **συμφυῆς** πρὸς τὴν ὑπό τοῦ Πατρὸς **μόνον** καί πάλιν συνάναρχον καί συναἰδίδιον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του, τῆς ἀπειρου ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας του. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **ἐκπορεύεται** αἰδίδως καί ἀνάρχως ἐκ τοῦ Πατρὸς, μετὰ τοῦ αἰδίδως καί ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ καί πάλιν καί ἐκ τῆς οὐσίας του, γεννωμένου Μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου-Υἱοῦ. Ἡ ἀποδοχή τῆς δοξασίας ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», οὐ μόνον μεταβάλλει καί τόν Λόγον - Υἱόν εἰς Πατέρα καί ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὴν **τάξιν** καί τὰ **ιδιώματα**, δι' ὧν αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς καί ἀδιαιρέτου θεότητος – ὡς **εἰς τρισυπόστατος Θεός** – ἐξειδικασμένως ἐκάστη, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, χαρακτηρίζονται, προσβάλλει συνάμα τό ὁμότιμον καί ἰσότημον τοῦ Λόγου-Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλά καί ἐπιφέρει λογικάς καί πνευματικάς συνεπείας, αἵτινες, ἂν δέν ἀποτελοῦν **βλασφημίαν**, ἄγουν πάντως εἰς **παραλογισμόν**. Ἐφόσον δηλονότι ἡ ὑπό τοῦ ἀναρχοῦ Πατρὸς αἰδίδιος γέννησις ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υἱοῦ εἶναι συμφυῆς πρὸς τὴν ἐξ αὐτοῦ καί πάλιν αἰδίδιον καί ἄναρχον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του (Φιλίπ. Β' 6), καί ἀντιστρόφως, ἐφόσον ἡ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἄναρχος καί αἰδίδιος ἐκπόρευσις ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας τοῦ ἀπειρου, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του εἶναι συμφυῆς πρὸς τὴν ὑπό τοῦ Πατρὸς ἄναρχον ὡσαύτως καί αἰδίδιον γέννησιν τοῦ Ἐαυτοῦ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Λόγου-Υἱοῦ, συνεπῶς ἐάν καί ὁ Υἱός ἐξεπόρευε Πνεῦμα Ἅγιον (ἐνυπόστατον, ἐνσυνειδήτον καί ἄπειρον Πνεῦμα), θά ἦτο καί αὐτός Πατήρ, καί θά ἐγέννα **συμφυῶς** καί δι' Ἐαυτόν ἕτερον ἐνυπόστατον

καί ἐνσυνείδητον Λόγον-Υἱόν. Ὁ δέ ἐκ τοῦ πρώτου Υἱοῦ-Λόγου γεννώμενος οὕτω δεύτερος Υἱός - Λόγος θά ἔδει νά γεννᾷ δι' Ἐαυτόν ἄλλον Λόγον-Υἱόν καί νά ἐκπορεύῃ **συμφυῶς** Πνεῦμα Ἅγιον, τούτου δέ ἀπεριορίστως ἐπαναλαμβάνομένου θά κατελήγομεν οὐ μόνον εἰς τόν ἀφανισμόν τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί εἰς παραλογισμόν. **Δικαίως ὁθεν** ἡ αἵρετική αὕτη δοξασία ἐχαракτηρίσθη ὑπό τοῦ Μ. Φωτίου ὡς **ἡ σατανικωτέρα** πασῶν¹⁸¹.

Ἐάν ὁμως τοιαύτη εἶναι ἡ πνευματική σημασία τῆς αἵρέσεως ταύτης καί ἀποκλείεται ἀπολύτως ἡ ἀποδοχή τῆς δοξασίας ὅτι τό **Πνεῦμα τό «Ἅγιον ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ**, ἀποκλείεται **ἐξ ἴσου** ἐπίσης, καί διὰ τούς αὐτούς ὡς ἀνωτέρω λόγους καί ἡ ἑτέρα γνώμη ἡ ὑποστηρικθῆῖσα ὑπό τινων ὡς **λύσις οἰκονομίας** πρὸς γεφύρωσιν τοῦ χάσματος ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μέν ὑπό τοῦ Πατρός, ἀλλά «διὰ τοῦ Υἱοῦ», τοῦ αἰωνίου Λόγου, ὡς ἐκχυσίς ἀγάπης.

181. Ἰδέ ἐγκύκλιον Μ. Φωτίου πρὸς τούς Πατριάρχας καί ἐπισκόπους τῆς Ανατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἀγ. Νεκταρ., μν. ἔργ., σελ. 248-249.

«...Ἐκπορεύεται τό Πνεῦμα καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πόθεν ἤκουσας τοῦτο; Ἐκ ποίων Εὐαγγελιστῶν τήν φωνήν ἔχεις ταύτην; Ποίας Συνόδου τό **βλάσφημον** τοῦτο ρῆμα;

Ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν φησί: «Τό Πνεῦμα ὃ παρὰ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται». Οἱ δέ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες τό Πνεῦμα φασίν, ὃ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται. Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα πρὸς τήν ὑπερβολήν τῆς **βλασφημίας ταύτης**; Αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἴσταται. Πρὸς τὰς ἀγίας παρατάσσεται Σύνοδος... Καί τί λέγω τόν δεῖνα ἢ τόν δεῖνα; Κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀγίων προφητῶν, ἀποστόλων, ἱεραρχῶν, μαρτύρων καί αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν, **ἡ βλάσφημος αὕτη καί θεομάχος** φωνή ἐξοπλίζεται...

«Πρὸς δέ γε τοῖς εἰρημένοις, εἰ ἐκ τοῦ Πατρός μέν ὁ Υἱός γεγέννηται, τό δέ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, ὡς **εἰς δύο αἰτίας** ἀναφερόμενον, οὐδέ τό **σύνθετον εἶναι** διαδράσειεν.

«Ἐτι δέ εἰ ἐκ τοῦ Πατρός ὁ Υἱός γεγέννηται, τό δέ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, τίς ἡ καινοτομία τοῦ Πνεύματος μή ἕτερόν τι αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι; Ὡς συνάγεται κατὰ τήν ἐκείνων **θεομάχων** γνώμην μή τρεῖς, ἀλλά **τέσσαρας ὑποστάσεις**, μᾶλλον δέ ἀπείρους, τῆς **τετάρτης αὐτῆς ἄλλην προβαλλούσης, κάκεινης πάλιν ἑτέραν**, μέχρις ἂν εἰς τήν Ἑλληνικήν πολυπληθίαν ἐκπέσωσι...»

Διότι κατά τά προεκτεθέντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκπορεύηται οὔτε «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», οὔτε «καί διά τοῦ Υἱοῦ». Ἀπλῶς μεταδίδεται-πέμπεται διά τοῦ Υἱοῦ εἰς ὅσους βαπτίζονται εἰς τό ὄνομά του¹⁸².

Ἐπιφυλασσόμενοι δέ νά ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μόνον πέμπεται ὑπό τοῦ Υἱοῦ, ὅπως καί ὑπό τοῦ Πατρός, θά προσθέσωμεν ἤδη πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἐνδεχομένης σχετικῆς ἀντιρρήσεως τά ἑξῆς:

Ἡ προαναπτυχθεῖσα γνώμη, καθ' ἣν ὁ αἰώνιος καί ἄπειρος Λόγος - Υἱός τοῦ Θεοῦ, γεννώμενος ὑπό τοῦ Πατρός ἀνάρχως καί αἰδιῶς ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας ὑπάρχει ἀνάρχως ἐν μορφῇ Θεοῦ (Φιλιπ. Β' 6) οὐ μόνον ἐν τῷ Πατρί, ἀλλά καί ἐν τῷ ὑπό τοῦ Πατρός, καί ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας καί πάλιν, ἀνάρχως καί αἰδιῶς ἐκπορευομένῳ Ἁγίῳ Πνεύματι δέν ἀποτελεῖ ἀπλῆν φιλοσοφικὴν σύλληψιν ἢ φιλοσοφικόν συλλογισμόν ἀπορρέοντα ἐκ τῶν προμνησθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ Ἁγίου Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, ἀλλά ἀλήθειαν Πίστεως καί Ζωῆς.

Ἀποδεικνύονται δέ ὅλως ἀβάσιμοι πάντες οἱ ἀντίθετοι σχετικοί ἰσχυρισμοί τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος καί ἐξ αὐτῶν τῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα ἐπικαλεῖται αὕτη διὰ νά στηρίξη τήν περὶ τοῦ Filioque δοξασίαν της, καί ἅτινα εἶναι τά ἑξῆς¹⁸³:

α) «Οὐ γάρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει... ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν» (Ἰωάν. ΙΣΤ' 13-14) καί β) «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμὰ ἐστὶ» (Αὐτόθι ΙΣΤ' 15). Ὡσαύτως ἐπικαλεῖται αὕτη καί τά χωρία, Ρωμ. Η' 9, Γαλ. Δ' 6, Φιλιπ. Α' 19 καί Α' Πέτρ. Α' 11, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ. Ἐπὶ τῶν χωρίων τούτων στηρίζει ὁ Παπισμός τήν περὶ τοῦ Filioque αἰρετικὴν δοξασίαν του. Ἐκτός ὅμως τῶν προαναπτυ-

182. Διὰ τῆς δοξασίας, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πέμπεται διά τοῦ Υἱοῦ, νοεῖται, ὅτι πέμπει, ἐκχέει τοῦτο εἰς τοὺς πιστεύοντας καί βαπτίζομένους εἰς τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, Ματθ. ΚΗ' 19).

183. Πρβλ. Δογματ., Χρ. Ἀνδρούτσου, σελ. 80, ὑπ. 1.

χθέντων, διά την ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν χωρίων λέγομεν καί τὰ ἐξῆς:

Ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός εἶναι οὐ μόνον ἡ ζῶσα εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καί τό **ἄπειρον μέτρον**, ὁ **Λόγος** ὅλων τῶν ιδεῶν, ἅς περί τοῦ **μή ὄντος** ἔχει ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ. Διά τοῦτο δέ καλεῖται καί **Λόγος**. Διότι εἶναι τό «ἄθροισμα» καί τό «μέτρον τῆς συγκρίσεως» ἢ «ἡ ἔννοια» τῆς πρὸς ἑαυτάς καί πρὸς τόν Θεόν «σχέσεως» ὅλων τῶν ψιλῶν περί τοῦ μή ὄντος ιδεῶν, ἅς ἔχει ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ¹⁸⁴. Πᾶσαι αἱ περί τοῦ μή ὄντος **ψιλαί** ιδέαι τοῦ Πατρὸς ἐνυπάρχουσιν ἐν αὐτῷ, οὐχί δέ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὄντοποιοῦνται, **δι' αὐτοῦ** καί ἐν **αὐτῷ** (Ἰωάν. Α' 3, ΙΣΤ' 15, Κολασ. Α' 16, 17).

Ἐφόσον λοιπόν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ ἐνυπάρχουσιν καί ὄντοποιοῦνται τὰ πάντα, δικαίως ἄρα ἐτόνισεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἡ λέξις «πάντα» οὐδόλως ἀναφέρεται ἐνταῦθα εἰς τὰς ἐτέρας δύο ὑποστάσεις τῆς θεότητος, ἥτοι εἰς τόν Λόγον-Υἱόν καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θά περιελαμβάνετο ἐν αὐτοῖς (τοῖς **πᾶσι** τοῦ Πατρὸς) καί ὁ Υἱός, ἐν ἴση μοίρᾳ μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί δέν ἦτο συνεπῶς δυνατόν νά εἴπῃ καί περί Ἐαυτοῦ ὁ Ἰησοῦς «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἀναφέρεται ἐπομένως ἡ λέξις «πάντα» εἰς τὰς περί τοῦ **μή ὄντος** ιδέας τοῦ Πατρὸς, εἰς τὰ δημιουργήματα, τὰ κτίσματα ἐν γένει αὐτοῦ· πάντα ταῦτα εἶναι καί τοῦ Υἱοῦ, ἐφόσον ἄλλως τε αὐτός εἶναι ἡ ἄπειρος καί ἐνυπόστατος καί ἐνσυνείδητος «δύναμις καί σοφία» τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐνέχουσα καί συνέχουσα αὐτά, δι' **ἧς** καί ἐν ἧ ἐγένετο καί γίνεται ἡ ὄντοποίησις (θά γίνῃ δέ ἐν τῷ πληρώματι τῶν **καιρῶν** καί ἡ **ἀνακεφαλαίωσις** αὐτῶν (Ἐφεσ. Α' 10).

184. Ὁ «Λόγος» εἶναι ἔννοια μαθηματική, **πηλίκον** καί **λόγος** ἀποτελοῦσι ταυτότητα εἰς τὰ μαθηματικά. Μέ τήν ἔννοιαν ταύτην καλεῖται ὁ **Υἱός** τοῦ Θεοῦ καί «Λόγος» **καί οὐχί μέ τήν ἔννοιαν** τοῦ «ἐνδιαθέτου», τοῦ «προφορικοῦ» λόγου. Καλεῖται δέ καί «Υἱός, διότι γεννᾶται ἀϊδίως ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀπείρου Νοῦ. Καί τέλος καλεῖται «μονογενής», διότι ἕνα ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον Υἱόν ἔχει ὁ Πατήρ».

Ἄς παρακολουθήσωμεν κατόπιν τούτων νοερώς, πρὸς τελείαν κατανόησιν τοῦ ἐπιμάχου θέματος, τὴν ὄντοποίησιν ἐξ οὐκ ὄντων τῶν «ψιλῶν» περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἰδεῶν, ἃς ἔχων ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατὴρ ἔφερε καὶ φέρει εἰς **τό εἶναι** – ὄντοποιεῖ, δημιουργεῖ – καὶ ὧν **μέτρον** εἶναι ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός. Εἶναι πρόδηλον – καὶ τονίζεται σαφῶς τοῦτο ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι πρὸ τῆς ὄντοποίησεως τῶν ψιλῶν περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἰδεῶν προηγείται **ἀπερινόητόν** τι συμβούλιον τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς θεότητος. Διὰ τοῦτο, προκειμένης τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου λέγεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Πατρός πρὸς τὰ ἄλλα δύο πρόσωπα τῆς θεότητος: **«Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν...»** (Γενέσ. Α' 26). Ἐπίσης μετὰ τὴν δημιουργίαν: **«...Ἰδοὺ ὁ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν»** (Γενέσ. Γ' 22). Ὅμοίως ἐν συνεχείᾳ **«...δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν»** (Γενέσ. ΙΑ' 7). Οἱ πληθυντικοί «ἐξ ἡμῶν», καὶ «Δεῦτε καταβάντες συγχέωμεν» δέν εἶναι πληθυντικοί μεγαλοπρεπείας, ὡς ἠθέλησαν νὰ ἰσχυρισθῶσιν οἱ ταλμουδισταὶ Ἑβραῖοι καὶ οἱ «μάρτυρες» τοῦ Ἰεχωβά. Ἡ πρόθεσις **ἐκ** –ἐξ ἡμῶν– τοῦ β' χωρίου καὶ ἡ λέξις «δεῦτε» τοῦ γ' χωρίου (ἥτις μόνον προκειμένης προσκλήσεως καὶ ἄλλων προσώπων εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ) ἀποκλείουσιν ἀπολύτως τοιαύτην ἔννοιαν. Πρόκειται συνεπῶς περὶ συσκέψεως καὶ κοινῶν ἀποφάσεων τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ.

Καὶ ἐν τῷ θείῳ ἐκείνῳ καὶ ἀπερινοήτῳ συμβουλίῳ ἐκδηλοῦνται αἱ περὶ τοῦ μὴ ὄντος «ψιλαί» ἰδέαι τοῦ Πατρός διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ, μετέχοντος βεβαίως καὶ **συνεργούντος** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ «πανταχοῦ παρόντος καὶ τὰ πάντα ὡσαύτως πληροῦντος...». Ἡ ὄντοποίησις τῶν περὶ τοῦ μὴ ὄντος ψιλῶν ἰδεῶν - ἀποφάσεων τοῦ Πατρός γίνεται κατὰ τὴν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ περὶ πάντων **πρόγνωσιν** (Ρωμ. Η' 29) καὶ ἐν τῷ «μέτρῳ» τοῦ ἐν τῷ αἰωνίῳ Λόγῳ προορισμοῦ πάσης ψιλῆς περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἰδέας· οὕτω ποιεῖ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Υἱοῦ (Ἰωάν. Α' 3, Κολασ. Α' 16-17, Ἐφεσ. Α' 10 κ.ἄ.),

συνεργεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁸⁵.

Τούτων δεδομένων νοεῖται πῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό μετέχον τοῦ θείου συμβουλίου καί συνεργοῦν εἰς πᾶσαν τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ καί ἐν τῷ Υἱῷ ἐνέργειαν, προκειμένου νά μεταδώσῃ τοῖς πιστοῖς οἰονδήποτε **χάρισμα** (Α' Κορ. ΙΒ' 11) ἢ **ἀλήθειαν** ἢ **ἀγγελίαν** περί τῶν μελλόντων, λαμβάνει ἐκ τῶν τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ καί ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλεῖ (Ἰωάν. ΙΣΤ' 13-15). Διότι πᾶσα ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι **προεγνωσμένη** καί **προωρισμένη** καί **προαποφασισμένη** ὑπό τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ. Ἐνεργοῦν ἐπομένως τό Πνεῦμα τό Ἅγιον συνωδᾷ τῇ ἀπειρῷ περί πάντων θεία προγνώσει, «τά πάντα ἐκ τῶν τοῦ Υἱοῦ λαμβάνει καί ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλεῖ». Οὕτως ἔχει ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν προμνησθέντων χωρίων τῆς Κ.Δ., τά ὅποια ἐπικαλεῖται ἡ Ρωμαϊκή «Εκκλησία». Διά τά λοιπά (ἐν οἷς γίνεται λόγος περί «Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ») δέν θά εἰπώμεν κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἰ μή ἐλάχιστα, ὅτι δηλ. ἀναφέρονται ταῦτα εἰς τό Πνεῦμα **τῆς «υἰότητος κατὰ χάριν»**, ὅπερ λαμβάνομεν πάντες, ὅταν διά πίστεως πρὸς τήν θεότητα τοῦ Κυρίου – καί τόν τρισυπόστατον Θεόν, ἐπιτύχωμεν τήν πνευματικὴν ἡμῶν **ἀναγέννησιν** καί γίνωμεν **τέκνα Θεοῦ κατὰ χάριν** (Ἰωάν. Α' 12-13, Β' 2 καί Δ' 19 κ.ἄ.). Ὡσαύτως, ἐλάχιστα θά εἰπώμεν καί πάλιν διά τήν ἔννοιαν τοῦ χωρίου «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ' 18). Διότι ἀναφέρεται τοῦτο **ἀποκλειστικῶς** εἰς τόν τέλειον ἄνθρωπον Ἰησοῦν, ὅστις μετὰ τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν «ἔλαβε πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς», ἐξουσίαν τήν ὁποίαν ὁ ἐν αὐτῷ ἐνοικήσας Θεός Λόγος εἶχεν «ἀπ' ἀρχῆς» (Α' Ἰωάν. 1 κ.ἄ.).

Ἐάν ὅμως ἡ ἀληθής ἐρμηνεία τῶν προμνησθέντων χωρίων ἀπέδειξεν ὅτι οὐδαμῶς δύναται νά στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ δοξασία τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ἡ ἀληθής κατανόησις τῆς ἐννοίας καί τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν σχετικῶν μέ τό ἐπίμαχον θέμα θά καταστήσῃ φα-

185. Χρ. Ἀδρόυτσου, Δογματ. §15, σελ. 76-77.

εινότεραν τήν ἀλήθειαν ταύτην ἐξηγουῖσα συνάμα διατί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μέν μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς – κατὰ τήν ὀρθήν ἄποψιν τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, μεταδίδεται ὁμως καί μετά τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, «ὑπό τοῦ Υἱοῦ». Τά χωρία ταῦτα εἶναι τά ἑξῆς:

α) «Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω¹⁸⁶ ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ιωάν. ΙΕ' 26) β) «...Καί τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον» (Ιωάν. Κ' 22)· καί γ') «Τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καί ἀκούετε» (Πράξ. Β' 33).

Εἶναι ἀπολύτως σαφές, φρονοῦμεν, ἡ ἔννοια καί τῶν χωρίων τούτων, διότι τήν ἐξηγήσιν δίδει αὐτός ὁ Κύριος πρὸς πρόληψιν, ὡς προείπομεν, πάσης παρερμηνείας ἐπεξηγῶν τήν πρότασιν «ὃ ἐγὼ πέμψω παρὰ τοῦ Πατρὸς» διὰ τῆς κατηγορηματικῆς προσθήκης «ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται». Εἰς τό β' χωρίον, ἐμφυσᾷ πρῶτον ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς καί ἔπειτα λέγει εἰς αὐτούς «λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον». Τό ἐμφύσημα ὁμως τοῦτο δέν εἶναι μόνον ἐμφύσημα τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος τελείου ἀνθρώπου Ἰησοῦ. Εἶναι προσέτι ἐμφύσημα τοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐνοικούντος **Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ**, ὁμοιον πρὸς τό γενόμενον ὑπό τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους (Γενέσ. Β' 7), καί δ' αὐτοῦ μετεδόθη εἰς τοὺς μαθητάς οὐχί μόνον ἡ θεία χάρις, ἀλλά καί αὐτό τοῦτο τό

186. Καί διὰ τοῦ μέλλοντος «πέμψω» διακηρύσσει προφητικῶς ὁ Κύριος, ὅτι «ἔμελλε νά πέμψῃ» τόν Παράκλητον, ἥτοι θά ἔπεμπεν αὐτόν μετά τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του, ὅτε θά ἐλάμβανε «πάσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς» Ἄν ἐπρόκειτο περὶ αἰωνίας καί αἰδίου ἐκπομπῆς – ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ, θά ἔλεγεν, ἀναντιρρήτως, «ὃν ἐγὼ πέμψω» – χωρὶς νά προσθέσῃ οὔτε τήν λέξιν «ὑμῖν» – ἐφόσον θά ἐπρόκειτο περὶ αἰωνίου καί αἰδίου ἐκπομπῆς – οὔτε τήν ἀμέσως ἀκολουθήσασαν ἐπεξηγηματικὴν φράσιν, «παρὰ τοῦ Πατρὸς», εἰς τήν ὁποίαν προσέθεσε καί σαφεστέραν ἔτι ἐπεξήγησιν (πρὸς ἀποφυγὴν ἀκριβῶς πάσης παρερμηνείας)· «τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται».

Ἅγιον Πνεῦμα, ὃ συνακολουθεῖ πάντοτε τήν θείαν χάριν καί εἶναι συννυφασμένον μετ' αὐτῆς, ἐφόσον ἡ Θεότης δέν μερίζεται, ὅπου δέ δίδεται ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ, συνεπέρχεται καί ἡ «ἀγάπη τοῦ Πατρός καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Β' Κορ. ΙΓ' 13, Ἰωάν. ΙΔ' 10 καί 23). Εἰς τό τρίτον τέλος χωρίον ἡ λέξις «ἐξέχεε» δέν σημαίνει ποσῶς ὅτι ὁ Κύριος «ἐξεπόμενεν ἢ ἐξέπεμψεν» ὡς αἰώνιος **Λόγος** τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· σημαίνει ἀπλῶς ὅτι «μετέδωκεν». Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ περὶ οὗ ρήματος **ἐκχύνω**· «χύνω τι ἐκ τῆς πηγῆς του εἰς ἄλλο μέρος». Ἐξέχεεν ὁμοῦς, ἥτοι **μετέδωκεν** ὁ Κύριος τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἀφοῦ ἔλαβε τό ὑπεσχημένον παρὰ τοῦ Πατρός, ὅταν δηλαδή καί ὡς τέλειος ἄνθρωπος ἔλαβε μετὰ τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ' 18).

Μετά τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν, ὁ Ἰησοῦς λαβὼν τήν «ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρός» καί «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς», ἔχει καί ὡς ἄνθρωπος πλέον τήν ἐξουσίαν τῆς μεταδόσεως τῆς κοινωνίας καί τῶν ἰδιαιτέρων χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς **πιστοὺς**. Αὐτός εἶναι ἡ «θύρα» τῆς εἰσόδου εἰς τήν «ἀλήθειαν» καί τήν «γνώσιν» τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Καί ἐάν δέν πιστεύσῃ τις εἰς τήν θεότητά του, δέν δύναται νά λάβῃ τήν «θείαν χάριν» (Ἰωάν. Α' 16-17, Β' Κορ. ΙΓ' 13, Ἐφεσ. Δ' 7, Γαλ. Β' 16 κ.ἄ.), ὡς καί τήν «κοινωνίαν» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (ἥτις πάντοτε συνεπέρχεται **φύσει**, λόγῳ τοῦ ἀδιαιρέτου καί τοῦ ἀμερίστου τῆς Θεότητος). Ἐπίσης δέ καί τὰ **εἰδικά** πνευματικά χαρίσματα, τὰ ὅποια τό Πνεῦμα τό Ἅγιον δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς (Α' Κορ. ΙΒ' 7-11), «κατά τό μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ' 7).

β. «Τό Πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης

Ἡ πνευματική σημασία τῆς αἰρετικῆς ὑπό τοῦ Πάπα διεκδικήσεως «Πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς παγκόσμιον ἐπίπεδον ἀρκούντως, φρονοῦμεν, κατενοήθη ἐξ ὅσων ἐκτενῶς ἐν τῷ Α' κεφαλαίῳ ἀνεπτύξαμεν. Διὰ τῆς αἰρετικῆς καί βλασφήμου

ταύτης δοξασίας καί τῶν ἐξ αὐτῆς προελθόντων πνευματικῶν ἐπακολούθων (ὡς τό «ἀλάθητον» τοῦ Πάπα καί ὁ ἀπολυταρχικός - μοναρχικός δεσποτισμός του ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς ὑπ' αὐτόν θρησκευτικῆς κοινωνίας), ὁ Παπισμός ἐξελίχθη, ὡς καί ἐν τοῖς προηγούμενοις εἴπομεν, εἰς ἀπολυταρχικόν - μοναρχικόν σύστημα μυστικιστικῆς κοσμοθεωρίας καί **διαστροφῆς** αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπεδείχθη **νέος Ρωμαϊκός ἐθνισμός** (paganismus) ὑπό πνευματικὴν μεταμφίεσιν, ὅστις ἐδηλητηρίασε αὐτήν ταύτην τὴν καρδίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφήρεσε τὴν μυστικὴν ἐλευθερίαν ἐν Χριστῷ ἐκάστου μέλους αὐτῆς¹⁸⁷ καί ἀπέβη τό ἀναπόφευκτον καί **μοιραῖον** αἴτιον τοῦ εἰς ἑκατοντάδας ὅλας διαφόρων αἱρέσεων (τῶν διαμαρτυρομένων καί τῶν λοιπῶν παλαιοκαθολικῶν κλπ., τῶν ἀποσπασθέντων τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐκπτώσεως ἐκ τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καί τό ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τῆς δυνατότητος ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς Αὐτήν.

Ἐπραγματοποίησε δέ οὕτω καί ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ καί λεπτομερείᾳ ὅ,τι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀδίκως ὅλως ἔγραψε περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, ὅταν ἐκεῖνος ἔκαμε χρῆσιν τοῦ τίτλου «Οἰκουμενικός». Εἶπε δηλαδή, ὅπως καί ὁ Ἑωσφόρος: «Ἀναβήσομαι εἰς τόν οὐρανόν καί θήσω τόν θρόνον μου ὑπεράνω τῶν ἀστέρων – ἤτοι τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καί ἐπισκόπων – καί γενήσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ». Διότι οὐδέν ἄλλο σημαίνει ἡ **ἐκπροσώπησις** ἢ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Κυρίου ὑπό τοῦ Πάπα καί ὁ ἰσχυρισμός του ὅτι αὐτός ἀποτελεῖ «τὴν ὁρατὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας»¹⁸⁸.

187. +Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 86 καί ὑπ. 1, καί βιβλ. αὐτόθι. Τοιαύτη δέ εἶναι ἡ διαστροφή τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς θέσεως τοῦ Πάπα ἐν αὐτῇ, ὥστε ὄχι μόνον οἱ λαϊκοὶ ἀλλὰ καί οἱ κληρικοὶ ὅλων τῶν βαθμῶν ἐμφανιζόμενοι ἐνώπιον τοῦ Πάπα γονυπετοῦν ἐνώπιόν του. Τὴν θλιβεράν δέ ταύτην κατάστασιν οὐδὲν μετέβαλε (μᾶλλον δ' ἐπεκύρωσε) καί ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ.

188. Πρβλ. καὶ + Παν. Τρεμπέλα, «Δογματική» σελ. 327, ὑπ. 35. «Ἐφεσ. Δ' 15. Χρυσ. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ., ὁμιλ. 6 § 1, Μ· 62. 44. Καί τά νεότε-

ρα συμβολικά βιβλία ἐντόνως ἐξαίρουσι τὴν ιδιότητα τοῦ Χριστοῦ ὡς μόνης **κεφαλῆς** τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ Κριτόπουλος (κεφ. κγ'), παρατηρεῖ, ὅτι «οὐδέποτε ἠκούσθη παρὰ τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἄνθρωπον θνητόν καὶ μυριάς ἁμαρτίας ἔνοχον **κεφαλὴν** λέγεσθαι τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνος γάρ ἄνθρωπος ὢν, θανάτῳ ὑπόκειται, ἐν ὧσ' ἄλλος ἐκλεχθῇ εἰς διαδοχὴν, ἀνάγκη τὴν Ἐκκλησίαν ἀκέφαλον εἶναι. Ἀλλ' ὥσπερ σῶμα δίχα κεφαλῆς οὐδ' ἐν ριπῇ στῆναι δυνατόν, οὕτω τὴν Ἐκκλησίαν δίχα τῆς προσήκουσας αὐτῇ κεφαλῆς μείναι καὶ ἐν βραχεὶ ἀδύνατον. Τοιγαροῦν ἀθανάτου κεφαλῆς χρεῖα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἵνα πάντοτε ζῶσα καὶ ἐνεργὴς ἢ καθάπερ καὶ ἡ κεφαλὴ. Ἐτι τοιαύτης κεφαλῆς δεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἐφ' ὑψηλοῦ καθημένη, καὶ μέντοι τεθεωμένη, δύναται ἂν τα πάντα ἐφορᾷ καὶ διευθύνειν πρὸς τὸ βέλτιον. Ἔστι δέ τοιαύτη κεφαλὴ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὃς ἐστὶ κεφαλὴ πάντων, ἐξ οὗ πᾶν σῶμα συναρμολογεῖται. Ἦς κεφαλῆς ζωσῆς διὰ παντός, συζῇ αὐτῇ καὶ ἡ Ἐκκλησία...». Παρόμοιως ὁ Δοσίθεος (ἐν ὄρω ι') προσθέτει: «Ἦς τίνος Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ θνητός ἄνθρωπος καὶ αἰδιος κεφαλὴ εἶναι οὐ δύναται, Αὐτός ὁ Κ. ἢ. Ι. Χριστός ἐστὶ κεφαλὴ, καὶ Αὐτός τοὺς οἰακας ἔχων ἐν τῇ τῆς Ἐκκλησίας κυβερνήσει πηδαλιουχεὶ διὰ τῶν Ἀγ. Πατέρων. Ἐν πᾶσιν ὁμοφωνῶν ἀποφαίνεται καὶ ὁ Μογίλας (Α' 85) λέγων: «Μόνος ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου «...ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστός κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ...». Καὶ «...Αὐτός ἐστὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. «Ὃς ἐστὶν ἀρχή... ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτός πρωτεύων...». Ἐξηγεῖ ὡσαύτως πῶς ὁ Χριστός εἶναι καὶ **θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν ἀπόστολον τὸν λέγοντα «θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός». Καὶ ἂν λέγωνται καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ προφῆται θεμέλια τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας... δὲν εἶναι οὗτοι ἀπλῶς καὶ **πρώτως** θεμέλια... μά κάτι δευτέρως... Διατὶ ὁ Χριστός δὲν ἐθεμελίωσε τὴν Ἐκκλησίαν του ἐπάνω εἰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν Του... (Ι. Καρμίρη, ΙΙ σ. 560, 630 καὶ 752)». Ἀλλὰ προσέτι, ἐν πνευματικόν σῶμα ἀποτελοῦσα ἡ Ἐκκλησία («θριαμβεύσασα» ἐν οὐρανῷ, καὶ «στρατευόμενη» ἐπὶ τῆς γῆς) πῶς δύναται νὰ ἔχη δύο κεφαλὰς; Παρὰ ταῦτα ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ 1870, ἀνανεοῦσα σωρεῖαν προηγουμένων ἀποφάσεων συνόδων τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, δι' ὧν ἐπεδιώχθη ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐπετεύχθη προοδευτικῶς ὁ εὐνουχισμός, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἡ νέκρωσις καὶ διαστροφή τῶν συνειδήσεων τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως, ἀπεφάνθη, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὅτι: «...Ἐάν τις ἔλεγε, ὅτι ὁ Πέτρος –πρῶτος Πάπας καὶ ἐπίσκοπος Ρώμης– δὲν ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πρίγκηψ τῶν ἀποστόλων (!) καὶ «ὀρατὴ κεφαλὴ τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας (καὶ ὅτι ὁμοία κεφαλὴ εἶναι βεβαίως ἔκτοτε καὶ μέχρι σῆ-

Ὑπερφρονήσας ὁμῶς οὕτω καί βλασφημήσας κυριολεκτικῶς κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐστερήθη τῆς θείας χάριτος καί παρεδόθη εἰς «ἀδόκιμον νοῦν», εἰς «πνευματικόν σκοτισμόν». Ἐντεῦθεν αἱ σατανικαί κυριολεκτικῶς ἐνέργειαι του, τὰ ἀνήκουστα καί ἀπερίγραπτα ἐγκλήματα του, αἱ πλαστογραφίαι καί αἱ ποικίλαι **παραποιήσεις καί διαστροφαί** τῆς ἀληθείας διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς **ἀπολυταρχικῆς-μοναρχικῆς** πνευματικῆς ἐπικυριαρχίας του. Καί ἐκ τούτου αἱ τόσαι αἰρετικαὶ πλάναι καί κακοδοξίαι του, ἐξ ὧν αἱ μνημονευθεῖσαι ἤδη, ὡς καί ἡ ἐπομένη περὶ τοῦ «ἀλαθήτου», ἀποτελοῦσι πραγματικὰς βλασφημίας κατὰ τοῦ Θεοῦ.

γ. Τό ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης

Τό δόγμα τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα, ὅταν οὗτος ἀποφαίνεται ἀπὸ καθέδρας (ἦτοι ὅταν ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ λειτουργήματός του ὡς ὑπάτου ποιμένος καί διδασκάλου τῶν χριστιανῶν ὀρίζει διδασκαλίαν τινά), θεσπισθέν ὑπὸ τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ τό 1870 ἀποτελεῖ ὡσαύτως, καθ' ἡμᾶς, πραγματικὴν βλασφημίαν κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί κατὰ τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας¹⁸⁹. Διότι ἀλάθητος εἶναι μόνον ὁ Θεός καί ἡ Ἐκκλησία, ἣν ἵδρυσεν ὁ Κύριος (Ματθ. ΙΣΤ' 18), εἰς ἣν κατελθόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐσκήνωσε καί θά παραμείνῃ μέχρι «συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Πράξ. Β' 1-4 καί Ἰωάν. ΙΔ' 16). Προκειμένου ὅθεν περὶ δογματικῶν διδασκαλιῶν ἢ ἀποφάσεων τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶσιν εἰς τὴν πίστιν καί εἰς τό πνευματικόν καθόλου ἔργον αὐτῆς, ἀποφαίνεται κατ' ἀρχὴν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί ἐκ παραλλήλου ἡ ὅλη Ἐκκλησία (κλήρος καί λαός), ἐν ᾗ τοῦτο σκηνοῖ, διὰ τῆς συνοδικῆς πνευματικῆς διοικήσεώς της, ἥτις εἶναι ἀπὸ τῆς ἡμέρας

μερον καί ὁ ἐκάστοτε ἐπίσκοπος-Πάπας Ρώμης), ἃς εἶναι ἀναθεματισμένος» (Πρβλ· Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἐργ., σελ. 12-13).

189. Περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν προητοιμάσθη εἰς τὰ παρασκήνια τοῦ Βατικανοῦ, ὑπὸ τοῦ τότε Πάπα Πίου τοῦ Θ' ἡ ὑπὸ τῆς περὶ ἧς συνόδου ψήφισις τοῦ ἀλαθήτου, ἰδέ καί Οὐρανίας Λαμπάκου «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί Παπισμός», σελ. 112.

τῆς συστάσεώς της «συνοδική-συλλογική». Διὰ τοῦτο ἐν τῇ πρώτῃ σχετικῇ ἀποφάσει τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῇ ἀναφερομένη εἰς τὰς Πράξεις (ΙΕ' 28), τονίζεται ρητῶς «...ἔδοξε γάρ τῷ **Ἀγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν**», ἥτοι πᾶσι τοῖς συνεληθοῦσιν «ἀποστόλοις καὶ πρεσβυτέροις, **σύν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ**». Καὶ διὰ τοῦτο ὡσαύτως ἐθεωρήθησαν ἀλάθητοι αἱ ἀποφάσεις τῶν **ἑπτὰ** Οἰκουμενικῶν συνόδων, οὐ μόνον διότι ἐξεπροσωπεῖτο ἐν αὐτοῖς τό ὅλον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς συλλογικῆς διοικήσεως καὶ ἀντιπροσωπείας του, ἀλλὰ καὶ διότι **καθολικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ συμμαρτυρία τῆς συνειδήσεως τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅλων τῶν πιστῶν** ὅτι αἱ ἀποφάσεις ἐκεῖναι ἐλήφθησαν ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ¹⁹⁰.

Ἐναντίον ὅμως τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, (1870), ἀντετάχθη, κατ' ἀρχήν, ὡς προανεπτύξαμεν, ἡ ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ **ἀντιπολίτευσις**, ἥτις, καταπολεμήσασα μέχρις ἐσχάτων τὴν δογματοποίησιν τοῦ παπικοῦ ἀλαθήτου καὶ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ Παπισμοῦ, ἀπεσπᾶσθη τελικῶς τῆς Ρώμης καὶ ἀπετέλεσεν ἰδίαν θρησκευτικὴν κοινωνίαν ὀνομασθεῖσαν «Παλαιοκαθολικὴν»¹⁹¹. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τονίζουν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ὅτι ἡ πίστις εἰς τό **δόγμα** τοῦ Βατικανοῦ (1870), εἶναι οὐ μόνον καθ' ἑαυτὴν **Ἐκκλησιαστικῶς, ἱστορικῶς** καὶ θεολογικῶς ἀπαράδεκτος, ἀλλὰ καὶ **τυπικῶς, νομικῶς**, ἀντικανονικὴ, διότι αἱ ἐργασίαι τῆς συνόδου διεκόπησαν ἀποτόμως, σχεδόν βιαίως, ὑπὸ τοῦ Πάπα Πίου τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1870¹⁹². «Ὅταν λοιπόν εἰς τὴν δικαίαν ταύτην διαφωνίαν σοβαρᾶς μερίδος τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ περὶ τοῦ «ἀλαθήτου τοῦ Πάπα» προστεθῇ ἡ ἀπόλυτος καταδίκη τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὑπὸ τῆς Ἀδιαφύκτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, νοεῖται πόσον ἀντίκειται αὕτη εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὡς πραγματικὴ **βλασφημία** κατὰ τοῦ

190. Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 99-101.

191. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 94 ἔξ.

192. + Ἰωάν. Καλογήρου, αὐτόθι, σελ. 96-97.

Θεοῦ.

Περιγράφων δέ ἐν λεπτομερείᾳ καί ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του (σελ. 286-300) τάς δραματικάς ὄντως σκηνάς, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατὰ τήν σύγκλησιν καί καθ' ὅλας τάς συνεδρίας τῆς συνόδου τοῦ 1870, ἰδίᾳ ὅμως κατὰ τήν λήψιν τῆς περὶ τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα ἀποφάσεώς της, ἐν σελ. 295-297 ἐρωτᾷ:

«Ἦσαν ἀλάθητοι οἱ μολύναντες τόν ἐπισκοπικόν θρόνον τῆς Ρώμης ἐξώλεις ἄνδρες; Ἦτο λοιπόν ἀλάθητος Πάπας ὁ Ἀδριανός Ε' (1276), ὁ μηδέποτε χειροτονηθεὶς κἂν ἱερεὺς; Ἀλάθητος ὁ ἀνύπαρκτος Δόμνος, ὃν ἀναφέρει τό Λατινικόν ἑορτολόγιον; Ὁ Ἰωάννης ΙΘ' (1003-9), ὁ κατὰ τήν αὐτὴν ἡμέραν κοσμικός καί Πάπας; Ἀλάθητος ὁ Γρηγόριος ΙΒ', ὁ ἐκλεγείς τὴν 30 Δεκεμβρίου 1406, ἀλλὰ τὴν 5 Ἰουνίου 1409 καθαιρεθεὶς ἐν Πίζῃ, παραιτηθεὶς δέ μόλις τὴν 4 Αὐγούστου 1415; Ἦτο ἀλάθητος ὁ Ἀλέξανδρος Ε' ἐκλεγείς τόν Ἰούνιον τοῦ 1409 καί δηλητηριασθεὶς τὴν 3 Μαΐου 1410, ἢ ὁ Ἰωάννης ΙΒ' ἐκλεγείς τὴν 17 Μαΐου 1410 καί τὴν 29 Μαΐου 1415 καθαιρεθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου; Ὁ Σίλβεστρος Γ', ἐκλεγείς τὴν 22 Νοεμβρίου 1044 καί καθαιρεθεὶς τὴν 10 Ἀπριλίου 1045, ὑπῆρξεν ἀλάθητος; Ὁ σιμωνιακῶς καταλαβὼν τόν Παπικόν θρόνον Γρηγόριος ΣΤ' καί ἀπομακρυνθεὶς μετὰ τινος μηνος (Ἀπρίλιος 1045-20 Δεκεμβρίου 1045) ὑπῆρξεν ἀλάθητος; Ὁ Ὀνώριος Α', ὅστις ἀνεθεματίσθη ὑπὸ Οἰκουμενικῶν συνόδων καί ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Παπῶν ὡς αἰρετικός; Ὁμοίως δέ ὁ ὡς αἰρετικός ἀναθεματισθεὶς Πάπας Βιργίλιος; Ἦσαν οὗτοι ἀλάθητοι;».

Ὡσαύτως ὁ αὐτός ἅγιος Νεκτᾶριος, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 159-163, προσθέτει:

«... Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι τοὺς ἀλαθήτους Πάπας ψευδομένους· διότι ὁ Πάπας Ζεφυρίνος (τῷ 202), ἀνὴρ αἰσχροκερδής, δωρολήπτης, φιλάργυρος..., ὑπέπεσεν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Σμυρναίου Νοητοῦ. Ὁ Κάλλιστος διαδεχθεὶς αὐτόν ἐν ἔτει 220, ἀνὴρ γόης, ἐν κακίᾳ ζήσας, πανουργος... μίξας τὴν αἵρεσιν Κλεομένων, μαθητοῦ τοῦ Νοητοῦ καί Θε-

οδώρου τοῦ Βυζαντίου, ἑτέραν καινότεραν αἵρεσιν συνέστησεν... Ὁ Μαρκελῖνος (τῷ 296) ἔλθων εἰς τόν ναόν τῆς Ἰσιδος καί τῆς Ἑστίας ἔθυσσε τοῖς εἰδώλοις, ὡς μαρτυρεῖ ἄλλως τε καί ὁ Πάπας Λάμασος. Ὁ Λιβέριος... ὑπέγραψε λίβελλον αἰρετικῆς πίστεως καί καταδίκης τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου. Ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Φῆλιξ προεβλήθη εἰς τήν ἐπισκοπὴν προστεθείς τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ. Ὁ Ἀναστάσιος Β' (τῷ 496) ὑπῆρξε Νεστοριανῆς αἰρέσεως ὁπαδός... Ὁ Ὠώριος Α' (τῷ 625) ὑπῆρξεν αἰρετικός μονοθελητής, καθ' οὗ τό ἀνάθεμα ἡ ἕκτη ἀγία Οἰκουμενική σύνοδος ἐξεφώνησεν. Ὁ Ἰωάννης ΙΑ' (1316) ἠκολούθει τήν τῶν χιλιαστῶν αἵρεσιν. Ὁ Ἰωάννης ΙΒ' (1410) ἀπεδείχθη ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Κωνσταντίας μαρῶτατος αἰρετικός. Ὁ Εὐγένιος Δ' κατεκρίθη ὑπὸ τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου ὡς αἰρετικός καί ἀπεγυμνώθη τῆς ἀρχιερωσύνης. Ὁ Λέων ὁ Γ' κατακρίνεται ὡς καταφρονητής καί αὐτῆς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας... Περί τοῦ Σεργίου τοῦ Γ' ὁ ἄγαν παπιστής Καρδινάλιος Βαρώνιος γράφει (Χρον. 908, ἀριθ. Δ' καί Ε') «...τυραννικῇ βίᾳ τῆς Ἀρχιερατείας ἐπιβατεύσας, τόν βίον βδελυρώτατος... ἐξάγιος, ἐκ τῆς Μαροισίας τῆς ἑταιρίδος Ἰωάννην δι' ἀθεμίτου μοιχείας ἀποτελῶν, ὑφ' ὃν Θεοδώρα, ἡ γεραιτέρα μαχλάς ἐπίσημος ἐπὶ τῆς πόλεως (ἡσχύνθη εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας) ἐμονάρχησεν. Ὁ νόθος οὗτος Ἰωάννης ἐπάπευσεν ὑπὸ τό ὄνομα Ἰωάννης ὁ Ι'...».

Πάντες λοιπόν οἱ Πάπαι οὗτοι, ὡς καί ὁ Πάπας Ζώσιμος, ὁ κατὰ τόν Ε' αἰῶνα ἐπιδοκιμάσας αἰρετικὴν ὁμολογίαν ἀρνούμενην τήν προπατορικὴν ἁμαρτίαν¹⁹³, ὡσαύτως δέ πάντες οἱ λοιποὶ ἔκφυλοι καί ἐξώλεις ἄνδρες, ὧν τινές, ὡς ὁ Πῖος Δ' ἀπέθανον καί εἰς ἀγκάλας γυναικῶν...¹⁹⁴ ἦσαν, κατὰ τόν Παπισμόν, οἱ «τοποτηρηταί καί ἐκπρόσωποι τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, οἱ διανομεῖς τῆς θείας χάριτος, αἱ ὁραταὶ κεφαλαὶ τῆς Ἐκκλησίας... (ὅποια ὄντως κεφαλαί!), καί ἀπὸ καθέδρας ἀπο-

193. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 306.

194. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 162.

φαινόμενοι, «ἀλάθητοι»! Διότι¹⁹⁵ τὰς ιδιότητας τοῦ «ἀλαθήτου» κλπ. δέν εἶναι δυνατόν νά θεωρήσωμεν ὡς παρασχεθείσας εἰς τόν Πάπαν Ρώμης διά τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βατικανοῦ τό 1870, ὅτε δέον νά ἀναγνωρισθῇ ἡ σύνοδος ὡς ἀνωτέρα καί πάλιν τοῦ Πάπα· ἄλλως τε καί ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν ὅτι τὰς ιδιότητας ταύτας ἔχει ὁ Πάπας «θεία χάριτι», ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἐπομένως ἔδει νά τὰς ἔχωσι πάντες οἱ Πάπαι, ἅμα τῇ ἀνακηρύξει των, κατὰ πνευματικήν κληρονομικήν διαδοχήν!

δ. Ὁ μοναρχικός καί ἀπολυταρχικός δεσποτισμός τοῦ Πάπα Ρώμης

Μετά τήν ἐπί τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐπιβολήν τοῦ ἐπαράτου «πρωτείου ἐξουσίας» τοῦ Πάπα, ἐγένετο οὗτος ἀπόλυτος κυρίαρχος αὐτῆς (κλήρου καί λαοῦ), οἱ δέ κληρικοί, ἀνώτεροι καί κατώτεροι, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἵπομεν, προσκυνοῦσιν αὐτόν εἰδωλολατρικῶς, παρά τήν σχετικήν ρητήν ἀπαγόρευσιν τῆς Γραφῆς (Ματθ. Δ' 10 κ.ἄ.). Μετέβαλεν οὕτως ὁ Παπισμός τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν καί τυραννίαν, εἰς καθαρόν «Παποκαισαρισμόν»¹⁹⁶.

195. Πρβλ. καί + Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., 30-39, ἔνθα εἰς τόν κατάλογον τῶν τόσων «ἀλαθήτων» (!) Παπῶν προστίθενται καί οἱ: α. Γελάσιος, ὅστις ἠκολούθει αἰρετικὰς δοξασίας ἐπὶ τοῦ δόγματος τῆς θείας εὐχαριστίας, β. Σίξτος ὁ Ε', ὅστις ἐκυκλοφόρησε ἑκδοσιν τῶν ἀγίων Γραφῶν, «διωρθωμένην ἐξ ἰδίας αὐτοῦ χειρός...», ἥτις ἦτο πλήρης πλανῶν παντός εἶδους, γ. Οὐρβανός ὁ 8ος, ὅστις κατεδίκασεν ὡς αἰρετικήν τήν θεωρίαν τοῦ Γαλιλαίου «ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περί τόν ἥλιον», δ. Ζαχαρίας, ὅστις ἀπηγόρευσεν ἐπὶ ποινῇ ἀναθέματος νά πιστεύουν οἱ χριστιανοί, «ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη» καί ε. Πίος ὁ Β', ὅστις εἰδοποίησε φιλικῶς τόν βασιλέα Κάρολον τόν 7ον τῆς Γαλλίας «νά μή πιστεύῃ εἰς ὅ,τι λέγουν οἱ Πάπαι, διότι τὰς περισσοτέρας φορές ὁμιλοῦσιν ἀπό πάθος ἢ συμφέρον».

196. Κατά τήν διδασκαλίαν τοῦ Παπισμοῦ, ἡ χριστιανική Ἐκκλησία εἶναι μία «μοναρχία ἀπόλυτος», τῆς ὁποίας μονάρχης εἶναι ὁ Πάπας, ὅστις καί ὡς τοιοῦτος ἐνεργεῖ. Εἰς τήν μοναρχίαν ταύτην συνίσταται ἡ ὅλη δύναμις καί ἡ σταθερότης τῆς Ἐκκλησίας (!), ἥτις δέν δύναται νά ὑπάρξῃ

ε. Αί αξιομισθία των αγίων. «Τά υπέρτακτα ἔργα»

Διά τῆς αίρετικῆς ταύτης δοξασίας ἡ Παπική Κοινότης διетύπωσε καί παρεδέχθη τήν παράδοξον διδασκαλίαν, κατὰ τήν ὁποίαν αἱ ἀγαθαί πράξεις διαφόρων αγίων καί τῆς Θεοτόκου ἐξήρκεσαν διά τήν σωτηρίαν των καί ἐπερίσσευσαν (!), τά δέ **περισσεύματα** τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν αγίων αὐτῶν τά ἔχει καί τά διαχειρίζεται (!) ὁ Πάπας, ὁ ὁποῖος δύναται νά τά χρησιμοποῖ κατὰ βούλησιν! Οὕτω λοιπόν ὁ Πάπας χρησιμοποῖ τὰ ἔργα ἄλλων σώζει ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ὑστέρησαν εἰς ἔργα ἢ ἀπέθανον ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἢ δέν ἐπρόφθασαν νά ἐκτίσουν ὅλας τὰς ποινάς τὰς ἐπιβληθείσας εἰς αὐτούς κατὰ τήν ἐξομολόγησιν. Ἡ διδασκαλία ὅμως αὕτη δέν ἔχει ἴχνος βάσεως εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς¹⁹⁷, μειώνει τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ εἰς τήν ἐξιλαστήριον θυσίαν αὐτοῦ διά τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καί καθιστᾷ τόν Πάπαν ἓνα εἶδος πνευματικοῦ τραπεζίτου, ὁ ὁποῖος χαρίζει ἢ μᾶλλον δανείζει, ἂν δέν

ἄνεν αὐτῆς. Ὁ Χριστιανισμός στηρίζεται καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ Παπισμοῦ, ὅστις εἶναι «τό σημαντικώτερον αὐτοῦ στοιχεῖον, τό ἄθροισμα καί ἡ οὐσία του!». Ἡ μοναρχική ἐξουσία τοῦ Πάπα «ὡς ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ» καί «κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας», ὡς ἀκρογωνιαίου λίθου, ἀλανθάστου διδασκάλου τῆς πίστεως, ἐκπροσώπου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ποιμένος ποιμένων, ἄκρου ἀρχιερέως κλπ., εἶναι ἀπολύτως ἐξουσιαστική, εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐκτελεστή καί ἐκτείνεται «θειῶ δικαίῳ ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης. Κατὰ δέ τόν καρδινάλιον Ζαμπαρέλλα, «ἐάν ὁ Θεός καί ὁ Πάπας εὐρεθῶσιν εἰς μίαν σύνοδον, ὁ Πάπας δύναται νά πράξῃ ἐκεῖ περίπου πᾶν ὅ,τι ὁ Θεός(!) ὁ Πάπας ὅμως δύναται νά πράξῃ καί... παρανομίας(!) καί κατὰ τοῦτο εἶναι τι **πλέον ἢ** Θεός (πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., σελ. 19-28 καί βιβλ. αὐτόθι). Ὡσαύτως ἐν σελ. 87 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἀναγράφονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἐπὶ λέξει τά ἑξῆς: «...δέν ἦθελον πλέον νά ἐμμένω εἰς τοὺς κόλπους ἐνός **ψευδοῦς** Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξεμεταλλεύετο τό Εὐαγγέλιον, διά τήν ὑπηρεσίαν τῶν ἱμπεριαλιστικῶν σκοπῶν τοῦ Καίσαροπαπισμοῦ».

197. Ἀντίκειται μάλιστα καί αὕτη εἰς τήν ρητὴν διακήρυξιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Β' πρὸς Κορ. Ε' 10), καθ' ἣν, «...τούς πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διά τοῦ σώματος, πρὸς ᾧ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν».

πωλῇ, πνευματικά κεφάλαια... κατὰ βούλησιν. Διά νά ἐννοή-
σῃ κανεῖς πόσον ὑλόφρων, ἀλλά καί πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ
διδασκαλία αὕτη καί ἀντιγραφική, ἃς ἴδῃ τήν ρῆσιν τοῦ Σω-
τῆρος «περί ἀχρείων δούλων» (Λουκ. ΙΖ' 10) κι ἃς σκεφθῇ ἄν
εἶναι δυνατόν γραφικῶς ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι **δέν μετενόη-
σαν εἰλικρινῶς**, νά σωθοῦν χωρίς ἀληθῆ μετάνοιαν ἢ μετα-
θανατίως διά τῶν ἔργων τά ὅποια ἔπραξαν ἄλλοι. Πῶς εἶναι
δυνατόν ἕνας ἁμαρτωλός νά συγχωρηθῇ χωρίς μετάνοιαν μέ
μόνον ἕν παπικόν συγχωροχάρτιον, δηλ. πιστοποιητικόν ὅτι
ὁ Πάπας ἔκαμε δι' αὐτόν χρῆσιν ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν
ἀγίων!¹⁹⁸.

στ. Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετα- νοοῦντος

Καί διά τήν αἰρετικήν ταύτην κακοδοξίαν τῆς Παπικῆς
Κοινότητος, ἐν τῷ ὑπό τῆς Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντι κατὰ τό ἔτος 1958 μικρῷ τεύχει ὑπό
τόν τίτλον «Ὁ Παπισμός καί ἡ Οὐνία», σελ. 12-13, ἀναγρά-
φονται τά ἀκόλουθα:

«Εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν μας ἡ μετά-
νοια καί ἡ ἐξομολόγησις εἶναι μυστήριον καί πρᾶξις, κατὰ
τήν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος συναισθανθεῖς τάς ἁμαρ-
τίας του μετανοεῖ εἰλικρινῶς καί συντρίβεται, προσέρχεται
εἰς τόν πνευματικόν πατέρα, ἐξομολογεῖται τά σφάλματά
του καί λαμβάνει τήν συγχώρησιν διά τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ,
τό ὁποῖον διοχετεύεται εἰς τόν μετανοοῦντα διά τῆς εὐχῆς καί
τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως. Ἀλλ' εἰς τήν Παπικήν

198. Παρέλκει, φρονοῦμεν, νά παρατηρήσωμεν, ὅτι καί ἡ πονηρά αὐ-
τή κακοδοξία ἐπενοήθη ὑπό τοῦ Παπισμοῦ πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἀφελῶν
καί πρὸς χρηματισμόν, διά τῆς παροχῆς τῶν περιφήμων «συγχωροχαρ-
τίων». Διά τοιούτων δ' ὥς ἐπὶ τό πολύ μέσων συνεκεντρώθησαν οἱ ἀμύ-
θητοι θησαυροὶ τοῦ Βατικανοῦ, οἱ διά μέσου τῶν αἰώνων καί μέχρι σήμε-
ρον διατιθέμενοι κατὰ τό πλεῖστον πρὸς προσηλυτισμόν καί σκοπούς ἐν
γένει προπαγανδιστικούς.

Ἐκκλησίαν ὁ μετανοῶν ἁμαρτωλός, ὅταν ἐξομολογῇται, δικάζεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ἐπιβάλλονται αὐτῷ διάφορα ἐπιτίμια μέ ποινικόν χαρακτηρη, διὰ νὰ ἐξιλεωθῇ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ παραπτώματά του. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀντίθετον πρὸς τό Εὐαγγέλιον, ὅπου βλέπομεν τόν Κύριον οὐχί νὰ δικάζη, ἀλλά νὰ ἐλεῇ καί νὰ συγχωρῇ τούς ἁμαρτωλούς μετανοοῦντας, λέγων πρὸς αὐτούς· «Πορεύου καί μηκέτι ἁμάρτανε», καί «Οὐ γάρ ἦλθον ἵνα κρίνω τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τόν κόσμον». (Ἰωάν. Η' 11 καί IB' 47). Τό ἴδιον ἔκαμε καί διὰ τόν Ληστήν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀπαντήσας εἰς τό «μνήσθητί μου, Κύριε...» διὰ τῶν λόγων «...σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Τά ἐπιτίμια τὰ χρησιμοποιοῦμεν βεβαίως καί εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν μας, ἀλλ' οὐχί διὰ νὰ ἐξιλεωθῶμεν καί ἱκανοποιήσωμεν τήν θείαν δικαιοσύνην. Τά ἐπιτίμια δι' ἡμᾶς εἶναι παιδαγωγικά μέσα, τὰ ὅποια βοηθοῦν εἰς τήν συνήθειαν τῆς ἀρετῆς, μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπό τὰς συνηθείας τῆς ἁμαρτίας καί μᾶς ἐνισχύουν εἰς τήν πνευματικὴν τελειοποίησίν μας. Πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ ἱκανοποιήσεως ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τῆς θείας δικαιοσύνης, καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς τό ὅποιον ὀδηγεῖ, προκειμένου περὶ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μετανοεῖ καί ἐξομολογεῖται τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του. Ἐρωτῶμεν λοιπόν: Τί θὰ γίνῃ ἓνας αὐτῆς τῆς περιπτώσεως ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος δέν διαθέτει χρόνον διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τήν θείαν δικαιοσύνην;¹⁹⁹».

199. Ἐξ αἰτίας τοῦ πνευματικοῦ τούτου ἀδιεξόδου ἐφεῦρεν ὁ Παπισμός τό «καθαρήριον πῦρ». Καί ἐν τῇ αἰρετικῇ ὅμως ταύτῃ κακοδοξίᾳ, τῆς ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ δηλ. ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης, εἶναι ἐκδηλος ἡ βασικὴ διαφορὰ τῶν περὶ Ἐκκλησίας ἀντιλήψεων τῆς Ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας καί τοῦ Παπισμοῦ, ἥτοι τῆς «καθολικῆς πνευματικῆς», ἣν ἐκπροσωπεῖ ἡ Ὁρθοδοξία, καί τῆς «νομικῆς», δικανικῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, ἣν ἐκπροσωπεῖ ὁ Παπισμός (πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 92).

ζ. Τό καθαρτήριο πῦρ

Κατά τήν κακοδοξίαν ταύτην τοῦ Παπισμοῦ, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀποβιώσαντος μέν ἐν τῇ ἀγάπῃ καί τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐξ ἀμελείας ὅμως εἴτε ἐλλείψει χρόνου μὴ δυνηθέντος νά ἱκανοποιήσῃ ἢ νά ὀλοκληρώσῃ τήν ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης, διέρχεται ἀπό τό καθαρτήριο πῦρ, ὅπου καθαρίζεται ἀπό τὰς ἁμαρτίας καί ἀκολούθως εἰσέρχεται εἰς τόν παράδεισον. Τό καθαρτήριο πῦρ εἶναι εἶδος κολάσεως μέ δύο εἰδῶν τιμωρίας, ἥτοι «τῆς στερήσεως τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ» καί τῆς «τιμωρίας τῶν αἰσθήσεων», μέ μόνην τήν διαφοράν ὅτι κάποτε αὗται θά λάβωσι τέλος. Ὁ χρόνος δέ τῆς ἐν αὐτῷ παραμονῆς τῶν ψυχῶν (ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τό μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων) δύναται νά συντομευθῇ διὰ τῶν προσευχῶν τῶν ζώντων καί ἰδίᾳ διὰ τοῦ περιφήμου δικαιώματος τοῦ Παπισμοῦ τῆς *Jure derogatio* παρεχομένης ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν **ἀξιομισθίων** τῶν ἀγίων, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Καί ἡ διδασκαλία αὕτη οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς στηρίζεται. Ἀντίκειται δέ προδήλως καί εἰς σχετικὴν ρητὴν καί σαφῇ μαρτυρίαν της, καθ' ἣν ὁ ληστής ἅμα τῇ μετανοίᾳ του καί χωρὶς ἐξιλαστηρίου τινός ἔργου, πλὴν βεβαίως τοῦ ἐξιλαστηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ, εἰσῆλθε ἀπὸ τοῦ σταυροῦ εἰς τόν παράδεισον (Λουκ. ΚΓ' 43, πρβλ καί Ἰωάν. Ε' 29), ὡς καί εἰς τήν σαφῇ σχετικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀδριανέτου Ἐκκλησίας, καθ' ἣν, ὡς τονίζει καί ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐν τῇ «Μελέτῃ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», Ἀθῆναι 1901, σελ. 168-169, «οὐδεμία ὑπάρχει μεσάζουσα τάξις μετὰ θάνατον μεταξύ μεταβαινόντων εἰς τοὺς Οὐρανούς καί καταβαινόντων εἰς Αἶδην...».

η. Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου

Ὁ Παπισμός ἐθέσπισεν ἐπίσης κατὰ τό 1854 ἐπὶ Πάπα Πίου Θ' τό ἄγνωστον μέχρι τότε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δόγμα «τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεομήτορος». Κατ' αὐτό ἡ Θεομήτωρ ἐγεννήθη ἄνευ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία παραδέχεται ὅτι ἀσπίλως συνελήφθη μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἄνθρωπος – διότι ἡ σύλληψις ἐγένετο διὰ «Πνεύματος Ἁγίου». Πῶς δέ εἶναι δυνατόν νά εἶναι ἄσπιλος καί ἡ σύλληψις τῆς Θεοτόκου, ἐφόσον αὕτη ἐγεννήθη φυσιολογικῶς καί ὑπὸ γονέων βεβαρημένων ὑπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, τοῦ ὁποίου αὕτη ἀπηλλάγη ἅμα τῇ ἐπ' αὐτήν «ἐπελεύσει» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῇ συνακολουθησάσῃ ἐνανθρωπήσει ἐν αὐτῇ τοῦ Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ;

θ. Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος

Ὡσαύτως ἐθέσπισεν ὁ Παπισμός δι' ἀποφάσεως τοῦ Πάπα Πίου ΙΒ' τό ἔτος 1950 τό δόγμα τῆς ἐνσωμάτου εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναλήψεως τῆς Θεομήτορος, ὅπερ ἐπίσης εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν²⁰⁰. Διότι πιστεύει βεβαίως καί αὕτη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἱ. Παραδόσεως ὅτι καί τό ἄχραντον σῶμα τῆς Παναγίας Μητρός δέν διελύθη μετὰ τὸν θάνατον καί τὴν ταφήν του, ἀλλὰ **μετηλλάγη - ἀφθαρτοποιήθηκε**, καί ὅτι ἐνωθέν καί αὐθις μετὰ τῆς ψυχῆς τῆς Θεομήτορος ἀνελήφθη μετὰ τὴν ταφήν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἡ τοιαύτη ὅμως πίστις τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀσχέτως τοῦ ὅτι δέν ἐθεσπίσθη εἰς **δόγμα** ὑπὸ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, δέν ἀποτελεῖ **κυριολεκτικὴν** ἀνάληψιν ὁμοίαν μέ τὴν τοῦ Κυρίου ἢ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ἐφόσον ἐγένετο **μυστηριωδῶς ἢ μεταλλαγή** τοῦ ἀχράντου σώματος τῆς Παναγίας μητρός καί ἡ ἔνωσις του μετὰ τῆς προεκδημησάσης ψυχῆς της μετὰ τὴν κανονικὴν αὐτοῦ ταφήν.

200. Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 103.

Ι. Ἡ ἀντικανονική χειροτονία καί ὕψωσις τοῦ κλήρου

Διά τῆς κακοδοξίας τοῦ ταύτης ὁ Παπισμός τελεῖ τὰς χειροτονίας διά «**χρίσματος**», ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία τελεῖ ταύτας δι' ἐπιθέσεως τῆς χειρός τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἱερέως ἢ διακόνου καί τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἐπισκόπου, ἀπέδωκε δέ εἰς τό ἱερατεῖον τοῦ Παπισμοῦ πνευματικὰς ιδιότητες καί δυνάμεις ἀνωτέρας τῆς δοθείσης αὐτῷ χάριτος, «κατά τό μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ' 7), ἀγνώστους εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί ξένας πρὸς τό πνεῦμα αὐτῆς. Οὕτως, ἐνῶ ἀνέκαθεν τό Ἱερατεῖον ἐτέλει τὰ μυστήρια ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καί διά τῆς θείας χάριτος, δι' ἧς εἶναι περιβεβλημένον, εἰς τόν Παπισμόν ἡ δύναμις ὠρισμένων μυστηρίων, καί δὴ τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καί τῆς Ἐξομολογήσεως, ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τῆς θείας χάριτος ἀλλ' ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἱερέως. «Ἐγὼ σέ βαπτίζω», «ἐγὼ σέ χρίω», «ἐγὼ σέ συγχωρῶ» λέγει ὁ παπικός ἱερεὺς τελῶν τὰ μυστήρια. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὁ ἱερεὺς ἐνεργεῖ ἐξ ὀνόματος τῆς θείας χάριτος, λέγων: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ», «χρίεται, στέφεται, μεταλαμβάνει κλπ.».

ια. Τό Βάπτισμα

Καί τόν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας καθιερωθέντα τρόπον τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος διὰ τριττῆς καταδύσεως μετέτρεψεν ὁ Παπισμός εἰς ἀπλοῦν «ραντισμόν», ἐνῶ βαπτίζω εἰς τό ὕδωρ σημαίνει «βυθίζω». Αὐτός ὁ Κύριος βαπτισθεὶς εἰς τόν Ἰορδάνην κατῆλθε, δηλαδή ἐβυθίσθη εἰς τό ὕδωρ· «καί εὐθύς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος» (Ματθ. Γ' 16). Τό Βάπτισμα συμβολίζει τὴν «ταφήν» τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου (βύθισμα ἐν τῷ ὕδατι) καί ἀνάστασιν - **ἀνάδυσιν** τοῦ «νέου» (Ρωμ. ΣΤ' 4 κ.ἀ.). Τὰ ἀρχαῖα δέ **βαπτιστήρια** τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἀπολύτως ὅτι τό Βάπτισμα ἀπ' ἀρχῆς ἦτο **βύθισμα** εἰς τό ὕδωρ καί οὐχὶ «ράντισμα». Ἀλλὰ βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις καί ὄχι Ἐκκλησία, δεν ὑπάρχει μυστήριον Βαπτίσματος εἰς αὐτόν.

ιβ. Τό Χρῖσμα

Από τῶν πρώτων ἐπίσης χρόνων τῆς Ἐκκλησίας ἡκολούθει μετά τό βάπτισμα τό «Χρῖσμα», δι' οὗ ἐχρίετο ὁ βαπτιζόμενος μέ τό «ἅγιον μῦρον». Τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπό πολλῶν πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ὁ δέ Τερτυλλιανός (τέλος Β' αἰῶνος) εἰς τό «περί Βαπτίσματος» σύγγραμμά του γράφει: «Ἐξερχόμενοι τῆς σωτηριώδους κολυμβήθρας λαμβάνομεν τό ἅγιον Χρῖσμα κατά τήν ἀρχαίαν τάξιν». Ἀλλ' ὁ Παπισμός ἐχώρισε τό Χρῖσμα ἀπό τό Βάπτισμα καί τά βαπτιζόμενα παιδιά λαμβάνουσι τό Χρῖσμα μόνον ὅταν φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν ἐπτά ἐτῶν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου. Τοιοῦτοτρόπως τά παιδιά δέν δύνανται νά μεταλαμβάνωσι τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων πρό τοῦ Χρίσματος καί τά ἀποθνήσκοντα προηγουμένως μένουσιν ἀκοινῶνητα. Ἀλλά βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις, οὔτε μυστήριον Χρίσματος οὔτε μυστήριον Θείας Κοινωνίας ἔχει.

ιγ. Ἡ Θεία Κοινωνία

Ὁ Παπισμός ἐστέρησεν ὅλως αὐθαιρέτως τοὺς λαϊκοὺς τῆς μεταλήψεως τοῦ **αἵματος** τοῦ Κυρίου κατὰ τήν Θείαν Κοινωνίαν μεταδίδων μόνον **σῶμα**. Ἀντί δηλαδή νά δίδεται καί εἰς τοὺς λαϊκοὺς σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, δίδεται μόνον **σῶμα**, μάλιστα δέ οὐχί ὑπό τὴν μορφήν ἄρτου ἀλλ' **ὅστις** δηλαδή βιομηχανοποιημένον **ἄζυμον**, ἀπαγορευομένης εἰς τοὺς λαϊκοὺς πιστοὺς τῆς «κοινωνίας» ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, ἐξ οὗ μεταλαμβάνουσι μόνον οἱ κληρικοί. Ἐπίσης ἀπηγόρευσεν, ὡς προείπομεν, τὴν μετάδοσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς τά νήπια καί τά παιδιά μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 7ου ἔτους, παρὰ τὰς σχετικὰς κατηγορηματικὰς μαρτυρίας καί ἐντολὰς τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΚΣΤ' 26-29, Ἰωάν. ΣΤ' 53-58, Α' Κορ., Ι' 16 καί ΙΑ' 23-30), ὡς καί γνώμας διακεκριμένων Ἐκκλησ. πατέρων καί συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας²⁰¹. Ἀλλ'

201. Παρεσύρθη δέ καί εἰς τὴν περί «ἁζύμων» πλάνην τοῦ ὁ Παπι-

ὡς εἵπομεν, ὡς Αἵρεσις ὁ Παπισμός δεν ἔχει μυστήριον Θείας Κοινωνίας· Στερεῖται τῆς Θείας Χάριτος ὡς ἀποκοπεῖς τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί οὐδεμία μεταβολή τῶν δώρων γίνεται ἐν αὐτῷ. Ὅμιλοῦντες περὶ σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τόν Παπισμόν, ὁμιλοῦμεν οὕτω κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἰδίων τῶν Παπικῶν.

ιδ. Τό Εὐχέλαιον

Τό μυστήριον τοῦ εὐχελαίου τελοῦσε ἀθέσμως ἐπίσης ὁ Παπισμός μόνον εἰς τοὺς ἡλικιωμένους μελλοθανάτους ἀπαγορεύων νά τελεῖται τοῦτο εἰς τὰ παιδιά καί παρέχων αὐτό ὡς τελευταῖον ἐφόδιον, παρὰ τὴν ρητὴν προτροπὴν τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου ὅπως τελεῖται τοῦτο **εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν** (Ἰακ. Καθ. Ἐπιστ. Ε' 14-15), τὴν σχετικὴν, ὡσαύτως, μαρτυρίαν τοῦ εὐαγγ. Μάρκου (ΣΤ' 13), ὡς ἐπίσης καί τὰς σαφεῖς μαρτυρίας διακεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καί συγγραφέων ὡς Ὡριγ. Ὁμ. Β' 4, Ἰωάν. Χρυσοστόμου «περὶ ἱερωσύνης». Σήμερον ὅμως ἔχει διαφοροποιηθεῖ σχετικῶς καί μεταδίδει τό εὐχέλαιον καί εἰς ἀσθενεῖς.

ιε. Ὁ Δικανισμός, τό προπατορικόν ἀμάρτημα, ἡ Σχολαστικὴ Θεολογία, ἡ κτιστὴ χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καί ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ

Ἡ δεινότερα ὕβρις κατὰ τοῦ τρισαγίου Θεοῦ ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ εἶναι ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτόν πνεύματος δικανισμοῦ καὶ ἀνθρωπίνων παθῶν. Συγκεκριμένως:

σμός ἐκ παρερμηνείας τοῦ χωρίου τῆς Γραφῆς «ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ἣ ἔδει θύεσθαι τό Πάσχα» (Λουκ. ΚΒ' 7). ΑΛΛ' ἡ ἐσπέρα τῆς Μ. Πέμπτης, μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἐλέγετο «ἡμέρα ἀζύμων» οὐχὶ διότι ἔτρωγον οἱ Ἰουδαῖοι ἄζυμα, ἀλλὰ διότι **ἡτοίμαζον** τὰ ἄζυμα, τὰ ὅποια ἔτρωγον μαζί μέ τόν ψητόν ἀμνόν τὴν ἐπομένην ἐσπέραν. Συνεπῶς ὁ Κύριος δέν ἐχρησιμοποίησεν κατὰ τόν Μυστικόν Δεῖπνον ἄζυμα, ἀλλ' **ἄρτον**, ὡς ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι σχετικοῖς χωρίοις τῆς Γραφῆς. Οὐδαμοῦ δέ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καί τῆς παραδόσεως τῶν Ἰουδαίων, τὰ ἄζυμα λέγονται ἄρτος (πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 85-92).

Μετεβλήθη, ἀνθρωποπαθῶς, ὁ Θεός τῆς ἀπείρου «ἀγάπης» καί τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης», ὁ «μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ...» (Ἰεζεκ. 1Η' 23 κ.ἄ.) ὁ Θεός, «τοῦ ἀπείρου ἐλέους (Λουκ. Α' 78 κ.ἄ.) καί τῶν ἀπείρων οἰκτιρμῶν καί πάσης παρακλήσεως (Β' πρὸς Κορ. Α' 3), ὁ ἀπαθής καί «μακάριος» καί «ἀπείραστος κακῶν» (Ἰακώβ. Α' 13 κ. ἄ.), εἰς Θεόν ἐγωπαθῇ, παθητόν καί ἀνοικτίρμονα, προσβαλλόμενον ἀπό τὰ μηδαμινά, τὰ ἀπειροελάχιστα κτίσματά του, καί, κατὰ τήν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀξιοῦντα ἱκανοποιήσεις παρ' αὐτῶν! Εἰς Θεόν ὅμως προσέτι οὐχί μόνον αἰμοχαρῇ καί αἰμοδιψῇ ἀλλά – καί τό τραγικώτερον – καί... ἐγκληματίαν καί... ἄδικον, ... ἀξιοῦντα πρὸς ἱκανοποίησίν του τήν θυσίαν ἀπολύτως ἀθῶου θύματος (ὅπως ὁ θεός Μολόχ, ὁ θεός τοῦ Ἰσλάμ καί οἱ ἄλλοι θεοὶ τῶν ἀγρίων), καί οὕτως οὐχί ἀπλῶς παραβιάζοντα..., ἀλλ' ἀνατρέποντα κυριολεκτικῶς αὐτήν ταύτην τήν δικαιοσύνην του, εἶναι εὐλόγως, φρονουῦμεν, ἡ τραγικώτερα ὕβρις τήν ὁποίαν ὁ Παπισμός ἐκφέρει κατὰ τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἀλλά καί ἡ γενεσιουργός αἰτία τῶν ἐν τῇ Δύσει κινήματων ἀθεϊσμοῦ καί μηδενισμοῦ, ἐξ ἀντιδράσεως εἰς τόν «σαδιστὴν Θεόν» τοῦ Παπισμοῦ τόν ἐπευλογοῦντα τὰς πυρρὰς τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καί τὰ ἀναρίθμητα ἐγκλήματα τῶν «Σταυροφοριῶν».

Ὁ μακαριστὸς Καθηγητὴς Πρωτοπρ. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐν τῷ περισπουδάσῳ αὐτοῦ συγγράμματι «Τό Προπατορικὸν ἁμάρτημα», ἔκδοσις Θεσσαλονίκη 1958, ἀναφέρει σύν ἄλλοις τὰ κάτωθι ἀποδεικνύοντα πληρέστατα τὰς ἐν τῇ παρούσῃ παραγράφῳ δεινὰς πτώσεις τοῦ Παπισμοῦ.

Σελ. 12. «....Ἡ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατοῦσα περὶ ἀπολυτρώσεως διδασκαλία εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ περὶ ἱκανοποιήσεως θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου, ἡ ὁποία δέν **προϋποθέτει ὡς ἀναγκαίαν** τήν συνεχῇ καί ἀδιάκοπον κοινωνίαν καί παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς σώμασι τῶν πεφωτισμένων· ὅπου δέ ἡ προϋπόθεσις αὕτη διὰ βιβλικούς λόγους ἀπαντᾶται, εἶναι δευτερευούσης σημασίας. Ἐφόσον διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ἱκανοποιεῖται ἡ θεία δικαιοσύνη, δέν

ὑπάρχει πλέον οὐσιαστική ἀνάγκη τῆς διαρκοῦς καί πραγματικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσίας αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν...».

Σελ. 13. «...Ἐπειδὴ ὁμως εἶχον κληρονομήσει ἀπὸ τὴν Λατινικὴν παράδοσιν τὴν δικανικὴν ἄποψιν τοῦ Αὐγουστίνου, καθ' ἣν ἡ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἐπικράτησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο διὰ τῆς ὑπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης ἐνοχοποιήσεως καί τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, αὐτομάτως περιεπλάκησαν εἰς τὰς ἀκάνθας τοῦ προβλήματος περὶ ἀπολύτου προορισμοῦ...».

Σελ. 15, ὑποσ. 3. «Κατὰ τὰς προϋποθέσεις τῆς Χριστολογίας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ σωστικὴ χάρις εἶναι ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί διὰ τοὺς μετέχοντας τῆς σωτηρίας ἔχει πηγὴν (χωρὶς ποτέ νὰ χωρίζεται τῆς πηγῆς) μόνον τὸν ἀναστάντα Θεάνθρωπον... Ἀντιθέτως ἡ Χριστολογία τῆς Δύσεως βασιίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς δικανικῆς περὶ ἱκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὰς περὶ Θεοῦ προϋποθέσεις αὐτῆς, ἡ θεία χάρις δύναται νὰ κατέλθῃ πρὸς τοὺς πιστοὺς μόνον ὡς **κτίσμα**, ἐὰν εἶναι πραγματικὴ (Ρωμαιοκαθολικοί) ἢ ὡς ἀπλῶς μία διανοητικὴ διάθεσις, μὴ ὑπάρχουσα δ' ἐκτὸς τῆς θείας οὐσίας... (Προτεστάνται...)».

Σελ. 16. «Ἡ διδασκαλία τῶν παπικῶν περὶ κτιστῆς χάριτος ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περὶ ἀπολυτρώσεως, ἀλλὰ καί εἰς αἰρετικὴν διδασκαλίαν περὶ Θεοῦ. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες διδάσκουν τὴν ἄνευ διαστάσεως διάκρισιν ἀκτίστου θείας οὐσίας καί ἀκτίστου θείας ἐνεργείας καί πιστεύουν, ὅτι οἱ ἄξιοι μετέχουν μόνον τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ θεία οὐσία εἶναι ἀμέθεκτος. Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοί ἐν γένει ταυτίζουν τὴν ἄκτιστον οὐσίαν καί τὴν ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Θεός εἶναι *actus purus*...».

»Ἐχοντες οἱ Δυτικοί θεολόγοι τὰς προϋποθέσεις τοῦ Αὐγουστίνου περὶ Θεοῦ καί κόσμου, ἐκλαμβάνουν τὸν θάνατον καί τὴν φθορὰν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ νὰ

θεωρήση ἔνοχον τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νά **τιμωρήση** αὐτήν».

Σελ. 17. «...Τῇ εἰσηγήσει, πάλιν, τοῦ Αὐγουστίνου ἔπαυσε πλέον εἰς τὴν Δύσιν νά θεωρῇται ὁ Σατανᾶς ὡς πράγματι ἀντιτιθέμενος πρὸς τόν Θεόν καί ὡς ἔχων τό κράτος τοῦ θανάτου, ὡν αἴτιος αὐτοῦ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου δέν ἐπέτρεπε νά ὑπάρχουν βουλήσεις ἀντίθετοι πρὸς τὴν θείαν θέλησιν. Ἐπομένως ὄχι μόνον ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀκόμη καί ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου πτώσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεία τιμωρία...».

»Υποσ. 1. Ὁ Αὐγουστίνος συμφωνεῖ μέ τόν Πελάγιον, ὅτι τό προπατορικόν ἀμάρτημα προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως μόνον...».

Σελ. 18. «...Ἰσχυρίσθη ὁ Αὐγουστίνος, ὅτι ὁ Σατανᾶς, ἔχων ἐκ Θεοῦ τὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν νεκρῶν, ὑπερέβη τά ὅρια αὐτῆς καί παρεβίασε τὴν τάξιν τῆς δικαιοσύνης, ὅταν ἀπεπειράθη νά συλλάβῃ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ...

»Υποσ. 2. «...Ἡ προσπάθεια τοῦ Riviere... νά ἐρμηνεύσῃ τόν Χρυσόστομον (Ερμ. Ρωμ. Ὁμιλ. ιγ', 5, Migne, P.G., 60, 514) καί τόν Θεοδώρητον... ὡς παραδεχομένους τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου περὶ καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ εἶναι ἀστήρικτος, διότι δέν ἀπαντᾶται παρ' αὐτοῖς ἡ βασικὴ προϋπόθεσις τῆς θεωρίας ταύτης, ἥτοι ἡ Αὐγουστίνειος διδασκαλία περὶ κληρονομικῆς ἔνοχῆς καί περὶ ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐκ γενετῆς καταδίκης αὐτῶν εἰς χεῖρας καί τὴν ἐξουσίαν τοῦ Διαβόλου. Ὅταν λοιπόν ὁμιλοῦν, ὁ Χρυσόστομος καί ὁ Θεοδώρητος περὶ ἀδίκου ἀποπείρας τοῦ Σατανᾶ κατὰ τοῦ δικαίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί περὶ τιμωρίας τῆς ἀδικίας ταύτης..., περιγράφουν ἀπλῶς ἓν γεγονός, χωρὶς ὅμως οὐσιαστικὴν τινα σχέσιν πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου».

Σελ. 19. «... Ἡ περὶ καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας θεωρία ὑπεχώρησε πρὸ τῆς δικανικῆς περὶ ἱκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, ἥτις, ἀφοῦ ἐκαθάρθη ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου ἀπὸ τὰ τραχέα σημεῖα, ἐγένετο πλέον ἡ κοινὴ διδασκαλία τῶν σχολαστικῶν...».

Σελ. 20. «...Εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ Ἀβελάρδου καί τοῦ Ἀνσέλμου περί σωτηρίας, ἔχουσαι τάς βάσεις των ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Αὐγουστίνου, ἤνοιξαν τάς θύρας εἰς τὰ νεώτερα περί Χριστοῦ καί τῶν ἁγίων Γραφῶν κριτικά προβλήματα... Ἡ Ρώμη θεωρεῖ τήν ἀνάστασιν ὡς ἔν ἀναφαίρετον, ἀλλ' οὐχί ὡς οὐσιαστικόν στοιχείον τῆς ἀπολυτρώσεως... Ἀπαξ ἱκανοποιήθη ἡ θεία δικαιοσύνη, ἡ ἀπολύτρωσις συνετελέσθη...».

Σελ. 21. «Ἐπίσης ἡ ἀντίληψις τοῦ Αὐγουστίνου περί θανάτου ὡς ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί περί Σατανᾶ ὡς τιμωρητικοῦ ὀργάνου αὐτοῦ ὠδήγησαν τελικῶς εἰς τήν σύγχρονον γνώμην τῶν φιλελευθέρων βιβλικῶν θεολόγων, ὅτι ἡ βιβλική δαιμονολογία οὐδένα ἐσωτερικόν σύνδεσμον ἔχει πρὸς τήν οὐσίαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος...».

Σελ. 22. «....Εἰς τήν Δύσιν διὰ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου παρεισέφρησαν σχεδόν ἀνεξελέγκτως καί ὑπερίσχυσαν ὠρισμένα ξένα πρὸς τόν Χριστιανισμόν φιλοσοφικά στοιχεῖα.

»Ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ἔρευναν θέματος εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρακολουθήσῃ τις τήν **ἀφετηρίαν** τῶν ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας θεολογικῶν παρατάξεων, ἐκάστη τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νά ἐρμηνεύσῃ τάς πρώτας περί πτώσεως βιβλικάς καί Πατερικάς μαρτυρίας κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν (σ.σ. ἡ Δυτική) προσπαθεῖ νά ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης **πράγματι ἔπεσε καί ἐτιμωρήθη** ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τήν τοῦ ἐνός παράβασιν. Ἡ ἄλλη (σ.σ. ἡ Ὁρθόδοξος) φρονεῖ ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ξένη πρὸς τήν γνησίαν περί θρησκείας ἰουδαϊκῆν καί χριστιανικὴν παράδοσιν...».

Σελ. 26, ὑποσ. 9. «...Γενικῶς οἱ Ἕλληνες πατέρες διδάσκουν, ὅτι ὁ Θεός **ἐπέτρεψε** τήν διὰ τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα εὐσπλαγχνίας, ἵνα μὴ τό κακόν ἀθάνατον γένηται, ἵνα διὰ τῆς μελέτης τοῦ θανάτου ἐννοήσῃ ὁ ἄνθρωπος τήν ἀσθένειάν του καί τήν ἐξάρτησίν του ἀπὸ τόν Θεόν... καί οὕτω ταπεινωθῇ καί μετανοήσῃ καί ἵνα διὰ πειρασμῶν ἀσκηθῇ καί τελειοποιηθῇ.

Κατά ταῦτα ὁ Θεός δέν ἐπέβαλε τόν θάνατον, τήν φθοράν καί τās ἀσθενείας ἔνεκα προσβολῆς τινος κατά τῆς θείας φύσεως, ὡς διδάσκουν οἱ Δυτικοί, ἀλλά τὰ ἐπέτρεψεν ἔνεκα εὐσπλαχνίας αὐτοῦ μέ σκοπόν τήν σωτηρίαν καί τήν θέωσιν τῶν ἀνθρώπων».

Σελ. 27. «...Ἀκριβῶς τό σημεῖον τοῦτο δέν ἡδυνήθησαν οἱ ὑπό τήν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγουστίνου διατελοῦντες δυτικοί θεολόγοι νά συλλάβουν. Νομίζοντες οὗτοι ὅτι ἡ θεία οὐσία, ἐνέργεια καί βούλησις εἶναι **τό αὐτό**, δέν ἦσαν εἰς θέσιν οὔτε κἂν νά ὑποπτευθοῦν, ὅτι τὰ ἐκτός τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερα ὄντα δύνανται νά ἐνεργοῦν παρὰ τήν θείαν θέλησιν...».

Σελ. 28. «...Εἰς τήν ἐλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν ἐλλείπουν τὰ χαρακτηρίζοντα τήν Λατινικήν θεολογίαν ἔντονα **δικανικά** σχήματα, τὰ **ὀδηγήσαντα τελικῶς** τήν Δύσιν εἰς τήν περί ἱκανοποιήσεως θεωρίαν τοῦ Ἀνσέλμου. Ἐνῶ εἰς τήν Ἀνατολήν ἡ πτώσις νοεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου ἀπό τῆς θείας ζωῆς..., αἴτιος δέ θεωρεῖται ὁ ἴδιος, ὁ εἰς συνεργασίαν μετά τοῦ Διαβόλου προελθὼν ἄνθρωπος, εἰς τήν Δύσιν ὅλα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κακά προέρχονται ἐκ τοῦ τιμωροῦ θείου θελήματος, αὐτός δέ οὗτος ὁ Σατανᾶς θεωρεῖται ἀπλοῦν τιμωρητικόν ὄργανον αὐτοῦ».

Σελ. 29. «...Ἡ Δύσις ἔχει πεπλανημένας κοσμολογικάς ἀντιλήψεις, αἵτινες ἐπιτρέπουν εἰς αὐτήν τήν ἐξέτασιν τῆς θείας οὐσίας διὰ τῆς ταυτίσεως αὐτῆς μετά τῆς θείας ἐνεργείας... Τά πάντα ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἀπλῶς αἱ ἐν χρόνῳ εἰκόνες τῶν αἰωνίων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Ἐνός ὑπαρχόντων ἀρχετύπων».

Σελ. 30. «...Τοιουτοτρόπως τό κατά τήν ἀγίαν Γραφήν ἔργον τοῦ Σατανᾶ ἀναλαμβάνει..., κατά τήν Δυτικήν ἄποψιν, αὐτός ὁ Θεός τιμωρῶν τούς ἀνθρώπους διὰ τοῦ θανάτου... καί... πάσης ταλαιπωρίας».

«...Εἶναι πράγματι ὁ κόσμος, ὡς ἐδέχοντο οἱ νεοπλατωνικοί, μία κατ' ἀναλογίαν ἀντιγραφή τῶν αἰωνίως ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ὑπαρχουσῶν ἰδεῶν. Ἀλλαις λέξεσι, δυνάμεθα νά παραδεχθῶμεν τήν **θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου** καί τῶν

Σχολαστικῶν, καθ' ἣν ὁ Θεός εἶναι κατ' οὐσίαν δημιουργός, προνοητής καί δίκαιος... Ὅτι ἡ ἐκ τοῦ μηδενός Δημιουργία εἶναι ἀπλῶς ἐν χρόνῳ ἀπεικόνισμα τῶν ἀγεννήτων τῆς θείας οὐσίας ἀρχετύπων;.... Τήν σχολαστικήν ταύτισιν τῆς θείας οὐσίας καί ἐνεργείας, μετὰ δέ τοῦτο νά ἀρνηθῶμεν τόν πασιφανῆ πανθεϊσμόν μέ το σόφισμα, ὅτι ὁ Θεός ἔχει οὐχί ἄμεσον καί πραγματικήν πρὸς τόν κόσμον σχέσιν..., ἀλλ' ἔμμεσον..., ὑπὸ τήν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν κόσμον ἐν τοῖς ἀρχετύποις αὐτοῦ;...».

Σελ. 31. « Ἡ σύγχυσις θείας οὐσίας καί ἐνεργείας δέν δύναται παρὰ νά ὀδηγήσῃ εἰς τήν εἰσαγωγήν ἐντός τῆς Χριστιανικῆς θεολογίας ἐνός εἶδους εἰμαρμένης, ὅπως πράγματι συνέβη μέ τόν Αὐγουστίνον καί τήν Ἀνσέλμειον θεωρίαν περὶ ἀπολυτρώσεως...».

Σελ. 35. «...Ὁ κόσμος δέν εἶναι, κατὰ τούς φιλοσόφους, ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τοῦ μηδενός κατὰ βούλησιν δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Κατ' αὐτούς ἡ δημιουργία εἶναι ἡ μία φυσική ἀπόρροια τῆς οὐσίας τοῦ ἐνός (Πανθεϊσμός), ἡ μία φαινομενική ἢ καί πεπτωκυῖα ἀντανάκλασις ἐνός ἀγεννήτου πραγματικοῦ κόσμου ὑποστατικῶν ἰδεῶν (ιδεαλισμός) ἢ μία ἀδιάσπαστος ἔνωσις μορφῆς καί ὕλης, κατὰ τήν ὁποίαν ἡ ὕλη εἶναι... καί χωρίς ἀπαρχήν (Ἀριστοτέλης)...

Σελ. 36. «... Ἡ ἀθανασία (σ.σ. κατὰ τήν φιλοσοφίαν) δέν ὀφείλεται εἰς τήν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τήν ἰδίαν φύσιν τῶν ἀγεννήτων καί ἀθανάτων πραγμάτων».

«Ὑποσ. 2. Οὕτως ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης, ἔχων παρομοίας φιλοσοφικάς προϋποθέσεις..., προτείνει ὡς λύσιν τήν γνώμην, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τὰ ἐν ἑαυτῷ ἀρχετύπα...».

Σελ. 37. «...Ἡ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας βασίζεται εἰς τήν ἰδέαν, ὅτι ὁ πραγματικός ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ ἰδέα αὐτοῦ, εἶναι τῆς ἀμεταβλήτου καί ἀνάρχου πραγματικότητος...».

Σελ. 40. «...Διὰ τούς Πατέρας ὁ Θεός... δέν ἔχει κατ' οὐσίαν σχέσεις μέ τόν κόσμον, ἀλλὰ μόνον κατ' ἐνέργειαν καί βούλησιν, χωρίς καμμίαν ἀλλοίωσιν τῆς οὐσίας του».

Σελ. 43. «...Το θεμέλιον τῆς βιβλικῆς καί Πατερικῆς

πίστεως, ζωῆς καί θεολογίας εἶναι, ὅτι ὁ Θεός διὰ τῆς ἀκτίστου αὐτοῦ ἐνεργείας ἐποίησε τόν κόσμον... καί ἄνευ διαμέσου τινός...

Σελ. 45. «...Διὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας... ἡ δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ οὐσία αὐτοῦ...».

Σελ. 46. «...Οὕτως ὁ κόσμος δέν ἀπορρέει κατὰ φυσικόν τρόπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι **κτιστὴ ἐνέργεια** τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦναντίον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς **ἀκτίστου** αὐτοῦ ἐνεργείας».

»Ὑποσ. 1. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης καί οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν καί τόν Αὐγουστίνον θεολόγοι... συγχέοντες καί ταυτίζοντες τὰς ἐνεργείας καί τὰς **ιδιότητας** τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ... ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ Θεός... δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μηδενός ἐν χρόνῳ μόνον, συλλαμβάνει δέ τὴν ἰδέαν περὶ τοῦ κόσμου **κατ' ἀνάγκην** καί κατ' οὐσίαν. Οὕτω δέν ὑπάρχει διάκρισις μετὰ τῆς προγνωστικῆς καί τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Ἐν προκειμένῳ ὁ... Ἀγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς γράφει: «Εἰ μὴδὲν διαφέρει τῆς θείας προγνώσεως ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργική ἐνέργεια, τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ σύνδρομα ἔσται τὰ δημιουργήματα, **δημιουργούμενα ἀνάρχως**, ὡς ἀνάρχως αὐτοῦ δημιουργοῦντος, ἐπεὶ καί ἀνάρχως αὐτός τε προγινώσκει...».

«Ὑποσ. 2. Ἐπειδὴ εἰς τό σύστημα τοῦ Ἀκινάτου ἡ θεία ἐνέργεια, βούλησις, ὕπαρξις κλπ. **ταυτίζονται** μετὰ τῆς θείας φύσεως, εἶναι ἐπόμενονον νά ταυτίζονται καί μετὰ τῆς θείας οὐσίας τὰ **ἀρχέτυπα** τῶν κτισμάτων... Οὕτως ἡ δημιουργία εἶναι ἀντιγραφή τῆς **Θείας Οὐσίας** διὰ τῆς **ἐνυποστατοποίησης** τῶν ἀρχετύπων...».

Σελ. 46. Ὑποσ. 3. «Ταυτίζοντες οἱ Σχολαστικοί καί γενικῶς οἱ Δυτικοί τὴν θείαν οὐσίαν καί ἄκτιστον ἐνέργειαν ἀποφεύγουν τόν πανθεϊσμόν διὰ τῆς ἐκδοχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστῆς...».

Σελ. 47. «...Αἱ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειαι καί δυνάμεις τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐνυπόστατοι οὐσίαι, ὅπως ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καί Γνωστικοί.... Ἡ σύγχυσις ἐνεργείας καί οὐσίας τοῦ Θεοῦ σημαίνει οὐσιαστικὴν σχέσιν μετὰ τὴν δημιουργοῦ

καί δημιουργημάτων. Οὕτως ὁ κόσμος εἴτε ἐν τῇ μορφῇ τῶν **ἀρχετύπων** ὑπάρχων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐν ὑλικῇ μορφῇ, κατ' οὐσίαν εἶναι συνάναρχος καί συναΐδιος τῷ Θεῷ...»

Σελ. 48. «... Ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ἡ προνοητική, δημιουργική, ἀποκαλυπτική καί σωστική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, καί ἄλλο ἡ οὐσία αὐτοῦ».

Σελ. 50. Ὑποσ. 5. «Ὁ Ἰωσήφ Βρυνένιος καταδικάζει ὡς βλάσφημον τόν Ἀκινάτην, διότι τάς Πλατωνικάς ἰδέας τῇ θείᾳ φύσει προσάπτει...».

Σελ. 57. Ὑποσ. 1. «Ὁ Θεός θέλει τήν σωτηρίαν ὅλων, ἀλλ' ἡ θεία αὐτή θέλησις δέν εἶναι ἀναγκαστική ἐνέργεια, διότι ὁ Θεός θέλει ὑπεράνω ὅλων τόν ἄνθρωπον ἐλεύθερον. Ἡ θεία χάρις, ἡ σωστική ἐνέργεια λοιπόν δέν εἶναι ὅπως ἐφαντάζετο ὁ Αὐγουστίνος... ἀκαταγώνιστος... Ἡ σύγχυσις θείας θελήσεως καί σωστικῆς θείας ἐνεργείας ὁδηγεῖ λογικῶς εἰς τόν ἀπόλυτον προορισμόν Αὐγουστινείου ἢ Ὠριγενείου τύπου».

Σελ. 61. «...Ἀφοῦ... μετὰ τόν Αὐγουστίνον ἴσχυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ Σατανᾶς καί ὁ θάνατος... εἶναι ὄργανα τῆς θείας ὀργῆς, τό δόγμα περί ἀπολυτρώσεως ἔλαβεν... ἄλλην ὄψιν καί τελικῶς ἐξειλίχθη εἰς τάς γνωστάς μορφάς τῆς Δυτ. Θεολογίας...».

Σελ. 62. «...Ἐνταῦθα διακρίνει τις σαφῶς διατί ὁ Αὐγουστίνος εἶναι πατήρ τῶν βιβλιστῶν. Αφοῦ ὁ Διάβολος καί ὁ θάνατος θεωροῦνται ὡς ὄργανα τῆς θείας δικαιοσύνης, ἡ κατάργησίς των δέν δύναται νά ἀποτελῇ τόν σκοπόν τῆς θείας ἐπιφανείας, ἀλλά μόνον τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς».

Σελ. 66. «...Ὁ Αὐγουστίνος, ἀνησυχῶν διά τήν τυχόν ἀμφισβήτησιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καί μή ἔχων ὑπομονήν νά ἀναμένῃ τήν ἀποκάλυψιν αὐτῆς ἐν τῇ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, ἔσπευσε νά τήν κατοχυρώσῃ φιλοσοφικῶς διά τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς τήν θείαν οὐσίαν. Ἀλλ' ἐν τῇ σπουδῇ του νά ὑπεραμυνθῇ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀφήρесе τήν ἐλευθερίαν ἀπό τόν Σατανᾶν καί ἀπό τόν ἄνθρωπον, κατέληξεν εἰς τήν ἀπόδοσιν τοῦ κακοῦ εἰς τόν Θεόν μέ τήν δικαιολογίαν τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐνοχῆς τῶν ἀνθρώπων πρὶν ἀκόμη οὗτοι

ἴδουν τό φῶς τῆς ἡμέρας».

Σελ. 75. «...Ὅλως ἀβάσιμος εἶναι ἡ γνώμη τῶν Δυτικῶν ὅτι ὁ Σατανᾶς εἶναι ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς. «Τίς γάρ μετοχή δικαιοσύνης καί ἀνομία; Τίς δέ κοινωνία φωτί πρός σκότος; Τίς δέ συμφώνησις Χριστῷ πρός Βελίαλ;» (Β' Κορ. Στ' 14-15)... Ὁ Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί, «ἵνα διά τοῦ θανάτου καταργήσῃ τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι, τόν Διάβολον» (Ἐβρ. Β' 14). Μεταξύ Θεοῦ καί Σατανᾶ συμβιβασμός δέν ὑπάρχει· τὸνναντίον διεξάγεται πόλεμος μέγας».

Σελ. 112. «Ἡ καθαρώς δικανική περί πτώσεως ἀντίληψις, ὑπό φιλοσοφικήν μορφήν, εἰσῆχθη ὀριστικῶς εἰς τήν Δυτικήν θεολογίαν ὑπό τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἐνεκα τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ περί Θεοῦ ἀντιλήψεων καί τῶν εὐδαιμονιστικῶν αὐτοῦ προϋποθέσεων, ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτόν νά ἐναρμονίσῃ καταλλήλως τήν περί ἠθικῆς τελειώσεως διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. μετά τοῦ περί πτώσεως δόγματος...».

«Ὑποσ. 1. Ἐνεκα τῆς ἀντιλήψεώς του περί προορισμοῦ καί ἀρχεγόνου δικαιοσύνης ὁ Αὐγουστίνος φρονεῖ, ὅτι ἦτο εὐκόλος ἡ ὑπό τῶν πρωτοπλάστων τήρησις τῆς ἐντολῆς, διά τοῦτο δέ καί ἡ τιμωρία ὑπῆρξε τόσον μεγάλη. Κατ' αὐτόν ἡ πτώσις τοῦ Ἀδάμ δέν ἔγινε κατ' ἀρχήν διά τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφεως, ἀλλά κρυφίως ἐν τῇ βουλήσει τοῦ Ἀδάμ διά τῆς ἀποστροφῆς αὐτῆς ὑπό τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. Αἰτία τῆς ἀποστροφῆς ἦτο ἡ ὑπερηφάνεια...».

Σελ. 141-142. «...Ὁ ἄνθρωπος δέν ἐπλάσθη τέλειος κατά τό πρότυπον τοῦ φύσει ἀγαπῶντος εὐδαίμονος Θεοῦ τῆς Δύσεως, ἀλλά τὸνναντίον ἐκτίσθη σχετικῶς τέλειος, ἵνα καταστῇ τέλειος...».

«Ὡς ἐκ τούτου δέν παρουσιάζεται εἰς τοὺς ὑπό ἐξέτασιν συγγραφεῖς καί εἰς τήν Ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν τό ὑπό τοῦ Αὐγουστίνου δημιουργηθέν ἀδιέξοδον περί τῆς δυνατότητος τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, οἵτινες ὡς θεαταί τῆς θείας οὐσίας θά ἔδει νά ἦσαν κατά πάντα τέλειοι. Ἐνῶ διά τόν Αὐγουστίνον καί τοὺς Δυτικούς ἐν γένει τό προπατορικόν ἀμάρτημα θεωρεῖται μόνον ὡς μία πτώσις, δηλα-

δή ὡς πτώσις πρὸς τὰ κάτω ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς τελειώσεως, διὰ τοὺς πρώτους καί μετέπειτα Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα δέν εἶναι μόνον μία πτώσις τῆς ἀρχηγόνου καταστάσεως σχετικῆς τελειότητος, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καί ἐκ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν τελείωσιν καί θέωσιν».

«Ἐπίσης εἰς τὰ συγγράμματα τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐλλείπει ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν Δυτικῶν ἐν γένει, καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία γενικῶς ἐπικρατοῦσα παροῦσα πραγματικότης. Ἐνῷ δέ διὰ τὸν Αὐγουστίνον ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου καί εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ἔνεκα τῆς ἐν τῷ Ἀδάμ συνηνοχῆς ὄλων τῶν ἀνθρώπων, θέλημα Θεοῦ, παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῶν δύο πρώτων αἰώνων ἐπικρατεῖ ἡ ἐσχατολογικὴ ἀντίληψις περὶ δικαιοσύνης, καθ' ἣν ὁ Θεός δέν θέλει, ἀλλ' ἀνέχεται τὴν παροῦσαν ἄδικον ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ καί τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοκιμασθοῦν καί διὰ πειρασμῶν τελειοποιηθοῦν οἱ μέλλοντες σωθῆναι...».

Σελ. 156-157. «...Ἡ ριζικὴ διαφορὰ μεταξὺ Δυτικῆς καί Ανατολικῆς παραδόσεως συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ Δύσις θεωρεῖ τὸν θάνατον ὡς φαινόμενον ἐκ Θεοῦ, ἐνῷ οἱ συγγραφεῖς τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιόδου καί οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἐν γένει τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός δέν ἔκτισε τὸν θάνατον...».

«...Ὁ μυστικισμὸς τῆς Δύσεως δέν εἶναι ἀληθῶς Χριστοκεντρικός...»

Σελ. 159. «...Ὅταν ἐπεκράτησεν ἡ Ἀνσέλμειος θεωρία, καθ' ἣν μόνον ἡ σταυρική θυσία ἐξηγμένισεν ἐφ' ἅπαξ τὸν Θεόν, ἦτο φυσικὸν νὰ καταλήξουν οἱ Προτεστάνται εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ μυστήρια, τὰ καλὰ ἔργα κλπ. δέν ἐξευμενίζουν, καί ὅτι μόνον ἡ πίστις εἰς τὸν ἐσταυρωμένον Χριστὸν δύναται νὰ σώσῃ...».

Ὁ αὐτὸς ἐπίσης μακαριστὸς καθηγητὴς ἐν πραγματείᾳ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν... ἐν τῇ Λατινικῇ καί Φραγκικῇ Παραδόσει», προσέθεσε, σχετικῶς, σὺν ἄλλοις καί τὰ ἑξῆς:

«...Ἀγνοῶν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ Αὐγουστῖνος δὲν ἠδύνατο νὰ μελετήσῃ οὔτε τὴν Καινὴν Διαθήκην εἰς τὸ πρωτότυπον, οὔτε τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων Πατέρων Ἀνατολῆς τε καὶ Δύσεως. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν τοῦ προϋποθέσεων δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανοήσῃ ὀρθῶς οὔτε τὰ συγγράμματα τῶν Λατίνων τὰ γραφέντα ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Παραδόσεως».

«...Ἐπίσης ὁ Αὐγουστῖνος ὀλίγην εἶχε γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζε μόνον ἀπὸ λατινικὰς περιγραφὰς καὶ μεταφράσεις....

»Ὁ Αὐγουστῖνος ἦλθεν εἰς ὁξεῖαν θεολογικὴν ἀντίθεσιν μέ τὸν μαθητὴν τοῦ Χρυσοστόμου Ἁγ. Ἰωάννην τὸν Κασσιανόν εἰς τὰ θέματα περὶ Χάριτος, ἁμαρτίας, προορισμοῦ καὶ ἐλευθερίας...

»....Κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐγένετο γνωστόν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅτι οἱ Λατῖνοι ὠμίλουν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὡς ἔκφρασις ὑπάρχει εἰς τὸν Ἀμβρόσιον καὶ ὡς διδασκαλία εἰς τὸν Αὐγουστῖνον...»²⁰².

»...Ὁ Αὐγουστῖνος, ἐν ἀντιθέσει πάλιν πρὸς τοὺς Ἑλλήνας καὶ Λατίνους Πατέρας, νομίζει, ὅτι εἰς τῶν σκοπῶν τῆς θεολογίας εἶναι ἡ διερεύνησις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ...

»Ὁ Αὐγουστῖνος... συγχέει τὰς προαιωνίους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μέ τὴν γέννησιν καὶ ἐκπόρευσιν. Διὰ τοῦτο δὲν γνωρίζει διατί τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι Υἱός. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ὅμως τὸ *Filioque* εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὸν Αὐγουστῖνον, ἵνα μὴ συγχέωνται τὰ πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ

202. Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου «Ἐνημερωτικαὶ Εἰσηγήσεις κατὰ τὴν Β' Διάσκεψιν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν», ἔκδ. 1971, σελ. 15, ὑποσ. 1. «...Ὁ ἐπίσκοπος τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Ἑλβετίας Urs Küry... κατεδείκνυε τὸ σαθρόν τοῦ Θεολογικοῦ περιεχομένου τοῦ Filioque, ὡς ἐξ ὠρισμένης τριαδολογικῆς θεωρητικῆς ιδιοτυπίας (Spekulation) τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τῶν μεταγενεστέρων μεγάλων Σχολαστικῶν Ἀνσέλμου Καντερβουρίας καὶ Θωμᾶ Ἀκινάτου προκύψαντος...».

Ἁγίου Πνεύματος.

»...Ἰσχυρίζονται οἱ ἀκολουθοῦντες κατὰ γράμμα τόν Αὐγουστίνον..., ὅτι... τήν ἐνοχήν τοῦ Ἀδάμ ἐκληρονόμησαν ὅλοι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ καί οὕτως ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κατεδίκασεν εἰς τήν κόλασιν ὅλην τήν ἀνθρωπότητα καί ἐπέβαλεν εἰς αὐτήν τήν ποινήν τοῦ θανάτου... Ὁ Θεός ὅμως, ἐπειδὴ ἤθελεν, ἐξέλεξεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων μίαν ομάδα καί προώρισεν αὐτήν διὰ τήν σωτηρίαν. Οἱ μὴ ἐκλεγέντες δέν πρέπει νά παραπονοῦνται (!), ἀφοῦ ὡς συνένοχοι διὰ τήν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ τιμωροῦνται δικαίως...

»...Ἐπομένως ἡ σωτηρία δέν εἶναι συνεργασία μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου...

»...Ὁ Αὐγουστίνος γράφει εἰς τό *Contra Academicos*, ὅτι δέν **ὑπάρχει διαφορά** μεταξύ Πλατωνικῶν καί Ἀγίας Γραφῆς.

»...Τό παράδοξον εἶναι, ὅτι ἐνῶ ὁ Ἅγ. Ἀμβρόσιος..., μετὰ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων ἀπορρίπτει ρητῶς τό ἐπὶ ὑπερβατικῶν ἀμεταβλήτων ιδεῶν βασιζόμενον νεοπλατωνικόν σύστημα (τό ὅποιον ὁ Αὐγουστίνος οὐδέποτε ἀμφεσβήτησε) καί ἀκολουθεῖ τήν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν περί ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς προφήτας..., ὁ Αὐγουστίνος δημιουργεῖ μίαν πρωτότυπον σύνθεσιν, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν εἰς τήν Φραγκολατινικὴν Παράδοσιν.

»...Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν Θεολογίαν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὁ Αὐγουστίνος διδάσκει, ὅτι μόνον οἱ σεσωσμένοι θά ἴδουν διὰ τῆς χάριτος καί διὰ τῆς λογικῆς των τόν Θεόν καί τὰ ἐν αὐτῷ **ἀρχέτυπα** τῶν ὄντων.... Ἐπεκτεινόμενος ἐπὶ τῶν νεοπλατωνικῶν τούτων προϋποθέσεων παραδέχεται, ὅτι δύναται τις ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά φθάσῃ εἰς ἐνόρασιν τῶν ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ **ἀρχετύπων** διὰ τῆς ἐκστάσεως ἢ ὁφείλει νά γνωρίζῃ αὐτὰ διὰ τοῦ φωτισμοῦ.

»... Ὁ Αὐγουστίνος... κατ' οὐσίαν **συμφωνεῖ** μέ τās γνωσιολογικὰς προϋποθέσεις τῶν Ἀρειανῶν καί Εὐνομιανῶν.

»...Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ὀρθῶς τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός παραμένει πάντοτε φίλος τῶν ἀνθρώπων... καί, ἐν Χριστῷ, καταλ-

λάσσει τον κόσμον πρὸς τὸν ἑαυτὸν του... Αἱ προϋποθέσεις τῆς Ἀνσελμείου διδασκαλίας περὶ ἀνάγκης ἱκανοποιήσεως τῆς ᾗθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης διὰ τῆς σταυρικής θυσίας τοῦ Κυρίου δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες σαφῶς ἀπορρίπτουν τὴν Ἀυγουστίνειον βάσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης, δηλαδή τὴν κληρονομικὴν μετάδοσιν τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀδάμ.

»...Οὐδέποτε ἐδέχθησαν οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἠθικόν, φιλοσοφικόν ἢ κοινωνικόν σύστημα βασιζόμενον ἐπὶ μιᾷς ᾗθεν ἀμεταβλήτου Μεταφυσικῆς...». Ὑποδεικνύει οὕτω καὶ καθορίζει σαφῶς ὁ μακαριστὸς καθηγητὴς τὰ πνευματικὰ αἰτία, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁποίων ὁ Ἀνσελμος Καντερβουρίας (1033-1109) κατέληξεν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς φερούσης τὸ ὄνομά του θεωρίας, τῆς «ἱκανοποιήσεως» δηλαδή (ὡς τιμωροῦ...) τῆς θείας δικαιοσύνης διὰ τῆς σταυρικής θυσίας τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ τὰς πνευματικὰς συνεπειάς, αἵτινες ἐπηκολούθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει. Ἀρκούντως δέ, φρονούμεν, συνάγεται ἐκ τούτων, ὅτι, ὅπως καὶ οὗτος τονίζει, οἱ γενεσιουργοὶ λόγοι τῆς τελικῆς διαμορφώσεως τῆς θεωρίας ταύτης, τῆς βλασφήμου κατὰ βάθος καὶ αἰρετικῆς, ὀφείλονται εἰς τὰς περὶ Θεοῦ καὶ δημιουργίας ἐν γένει πεπλανημένας, κατ' οὐσίαν, δοξασίας τοῦ Ἀυγουστίνου.

»Καὶ εἶναι τόσον πρόδηλοι οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τὰς περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης δημιουργίας πεπλανημένας ἢ καὶ αἰρετικές, δοξασίας τοῦ Ἀυγουστίνου. Θαυμαστής οὗτος τῆς νεοπλατωνικῆς ἰδίᾳ φιλοσοφίας καὶ παρασυρθείς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς εἰς τὸν «ὀρθολογισμόν» καὶ τὸν «Μανιχαϊσμόν» (ἐκ τοῦ ὁποίου ἀργότερον ἀπεμακρύνθη διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀγ. Ἀμβροσίου), δέν ἡδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῇ τελείως τῆς ἐπιδράσεως ταύτης καὶ δέν ἡδυνήθη κυρίως, καὶ κατ' ἀρχήν, νὰ διακρίνῃ – ὡς ἔπραξαν πάντες οἱ Ἀγ. Πατέρες καὶ ἀπολογηταὶ τῆς Ἐκκλησίας – ὅτι πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ «μὴ ὄντος» ἰδέαι τοῦ Θεοῦ (τὰ «ἀρχέτυπα» πάντων τῶν κτισμάτων), τὰς ὁποίας ἔχων οὗτος ἐν

τῷ ἀπειρῷ νοῦ αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ' 34) πρό καταβολῆς κόσμου ὀντοποιεῖ ἐκάστοτε τῇ βουλήσει αὐτοῦ ὅλως ἐλευθέρως, εἶναι ἰδέαι «**ψιλαί**» καί οὐχί ἐνυπόστατοι, ἄρα δέ καί ἐνσυνειδήτοι ἢ, ἄλλως, **ὄντοτικάι**, ὡς ἐπίστευον οἱ Νεοπλατωνικοί, ἀλλά καί ὁ Πλάτων, ὅπως καί ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι, θεωροῦντες, γενικῶς, ὡς αὐθύπαρκτον καί τήν ὕλην καί συνάναρχον μέ τόν Θεόν, εἰς ὃν ἀπέδιδον μόνον τήν εἰς «κόσμους» διάταξιν της, ἀποκαλοῦντες Αὐτόν ἀπλῶς «μορφοποιόν» αὐτῆς. Ἐπίσης, ὅτι αἱ «**ψιλαί**» αὗται περί τοῦ «μή ὄντος» **ιδέαι** τοῦ Θεοῦ, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ πρό καταβολῆς κόσμου, οὐδόλως προῆλθον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὡς ἀπόρροια ταύτης, οὐδέ μετέσχον ὡσαύτως αὐτῆς μετά τήν γέννησιν ἢ σύλληψιν δι' οἰασodήποτε μετουσιώσεως πρός αὐτήν. Παρέμειναν ἐν τῷ Θεῷ «**ψιλαί**» μέχρι τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεώς των, ὅπως παραμένουσιν ἐν Αὐτῷ τοιαῦται, καί αἱ μέχρι σήμερον μή ὀντοποιηθεῖσαι, αἵτινες θά ὀντοποιηθῶσιν ἐν τοῖς «καιροῖς» αὐτῶν (Ματθ. ΚΑ' 41 κ.ἄ.) πρός ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου «ἔργου-μυστηρίου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ' 41, Ἰωάν. Ε' 20 κ.ἄ.). Παρέμειναν δηλ. «μή ὄν»²⁰³.

203. Ἐκ μέρους πάντοτε δυνάμενοι νά γνωρίσωμεν (Α' Κορ. ΙΓ' 9 κ.ἄ.) τάς λεπτομερείας τοῦ μυστηριώδους «ἔργου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ' 41 κ.ἄ.), τῆς ὅλης δηλ. καί ἐξ «**οὐκ ὄντων**» πνευματικῆς καί ὕλικῆς δημιουργίας, καί ὀδηγόν πάντοτε ἔχοντες τήν θείαν «ἀποκάλυψιν», λαμβάνομεν, «**ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καί αἰνίγματι**» (Α' Κορ. ΙΓ' 12 κ.ἄ.), σχετικήν τινα μόνον ἔννοιαν αὐτῶν δι' ἀντιπαράβολῆς τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ψυχῆ τοῦ ὁποίου ἐπλάσθη «**κατ' εἰκόνα**» τοῦ Θεοῦ (Γενεσ. Α' 26). Ὅπως λοιπόν ἐν τῷ νοῖ ἡμῶν γεννῶνται οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας του ἀλλ' ἐξ «**οὐκ ὄντων**» πᾶσαι αἱ **ψιλαί** καί ἀφρημέναι **ιδέαι** περί τῶν διαφόρων ἔργων - δημιουργημάτων ἡμῶν, καί μετά τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ἐν αὐτῷ διά διαφόρων συλλογισμῶν... φέρονται ἐκάστοτε, κατ' ἐλευθέραν βούλησιν ἡμῶν, εἰς ὀντοποίησιν (κυριολεκτικῶς «μορφοποίησιν») διά τῆς ὕφεστώσης ὕλης, οὕτως, ἐν ἀντιπαράβολῇ, ὁ ἀπειρος καί ἀπερινόητος Θεός Πατήρ, γεννήσας ἢ συλλαβῶν ἐν τῷ ἀπειρῷ καί ἀκαταλήπτῳ ὡσαύτως νοῦ αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ' 34), οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ «μή ὄντος», πάσας τάς «**ψιλάς ιδέας**» περί τοῦ ὅλου ἔργου του, ἠδύοκῆσε νά φέρῃ ταύτας ἐξ «οὐκ ὄντων» εἰς τό «εἶναι» διά τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου (Ἰωάν. Α' 1-2

Δέν ἡδυνήθη πρὸς τούτοις νά διακρίνη, ὅτι **πᾶσαι αἱ ιδιότητες** τοῦ Θεοῦ (ἀγιότης, ἀγάπη, δικαιοσύνη...) οὐδόλως ἐπίσης ταυτίζονται μετὰ τῆς Θείας Οὐσίας, ὅπως καὶ ἡ δημιουργική ἐνέργεια αὐτοῦ, ἥτις, προσέτι, κατὰ τὴν θαυμασίαν ἐπεξήγησιν τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, διαφέρει ἀπολύτως τῆς προγνωστικῆς τοιαύτης.

Πιστεύσας δέ, κατόπιν τούτων, εἰς τὴν ταυτότητα τῆς Θείας **Οὐσίας** καὶ τῆς θείας «προγνώσεως, ἐνεργείας καὶ βουλήσεως», ὅπως καὶ ὅτι αἱ περὶ τοῦ «**μὴ ὄντος**» **ψιλαὶ ιδέαι** τοῦ Θεοῦ, τὰ «**ἀρχέτυπα**» τῶν κτισμάτων, ἢ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς Θείας Οὐσίας ἢ ὀντοποιοῦνται καὶ μετουσιοῦνται, οὕτως

κ.ἄ.), συνεργοῦντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του. Γενομένης δ' ἐπεξεργασίας τῶν ιδεῶν τούτων ἤρξατο **προοδευτικῶς** ἡ ὀντοποίησις αὐτῶν ἐξ «**οὐκ ὄντων**» τῇ παντοδυνάμῳ ἀπλῶς βουλῇ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ἐπίσης ὀντοποιήσεως καὶ τῆς ὕλης, ἥτις ἀπητεῖτο πρὸς ὀντοποίησιν καὶ μορφοποίησιν αὐτῶν. Καὶ ὥς αἱ **ψιλαὶ ιδέαι** ἡμῶν περὶ τῶν ἡμετέρων ἔργων, γεννῶμεναι ἐν τῷ νοῖ ἡμῶν, οὔτε μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι, οὔτε ταύτης μετέχουσι μετὰ τὴν σύλληψιν των, οὕτω καὶ αἱ περὶ τοῦ «μὴ ὄντος» **ψιλαὶ ιδέαι** τοῦ Θεοῦ οὔτε ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προήλθον, οὔτε, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ἐν τῷ νοῖ αὐτοῦ, μετέσχον τῆς Θείας Οὐσίας μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Ὅπως ἐπίσης ἐν τῷ νοῖ τοῦ μηχανικοῦ προνοοῦνται «προγνωστικῶς», ἐν ψιλαῖς ιδέαις, πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς λειτουργίας τῶν πολυσυνθέτων ἐργοστασιῶν κ.ἄ. μηχανημάτων, οὕτω καὶ ὁ Θεός ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ προγνώσει, προέγνω πάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ ὅλου «ἔργου» τῆς εὐδοκίας του. Ἀλλ' Ἐκεῖνος προέγνω οὐχὶ μόνον πᾶσαν κίνησιν, ζωὴν κ.λ.π. τῶν καθαρῶς ὑλικῶν κτισμάτων του, ὥς καὶ τῶν δι' ἐνστίκτων προικισθέντων, βάσει τῶν φυσικῶν νόμων, οὓς Αὐτός πάλιν ἔταξε. Προέγνω ἐπίσης καὶ πᾶσαν λεπτομέρειαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως καὶ ἀλληλεπιδράσεως ἐν γένει καὶ πάντων τῶν πνευματικῶν καὶ ἐνσυνειδήτων, ἄρα δέ καὶ ἐλευθέρων κτισμάτων του, ἐν οἷς καὶ οἱ ἄγγελοι, ὥς καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ τοιαύτη πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι βεβαίως ἐπίσης ἀπερινόητος..., ἀλλὰ βεβαιοῦται πλήρως, διὰ τῆς πραγματώσεως τοῦ προφητισμοῦ. Καὶ διακηρύσσει καὶ αὐτὴ τὴν ἄπειρον σοφίαν καὶ δύναμιν ἀλλὰ καὶ τὴν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, περὶ ᾧ λαμβάνομεν μικρὰν ἔννοιαν ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι, κατὰ τὴν ρητὴν πάλιν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου, «καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν» ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Ματθ. Γ' 30) πρὸ πάσης βεβαίως δημιουργίας.

εἰπεῖν, εἰς θείαν οὐσίαν ἅμα τῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συλλήψει ἢ γεννήσει αὐτῶν, μοιραίως παρεσύρθη εἰς εἰδός τι ἢ «πανθεΐσμου» ἢ «πανενθεΐσμου» καί ἀπολύτου προορισμοῦ, διὰ τῆς δοξασίας ὅτι καί πρό τῆς δημιουργίας αὐτῶν πάντα τὰ κτίσματα ὑπῆρξαν ἐν τῷ Θεῷ, ὡς «ιδέαι» ἢ «ἀρχέτυπα», ἐνυποστάτως.

Ἐθεώρησεν ὁθεν ὁ Αὐγουστίνος, ὅπως ἐν συνεχείᾳ καί οἱ Σχολαστικοί ἀλλά καί πάντες οἱ Δυτικοί, ὅτι ὄχι μόνον ἐπλάσθησαν τέλειοι οἱ πρωτόπλαστοι καί ἡμάρτησαν ὡς τοιοῦτοι, ὡς εἵπομεν, ἐφόσον αἱ περὶ αὐτῶν «ψιλαί ιδέαι» – τὰ «ἀρχέτυπα» – μετέσχον τῆς θείας οὐσίας πρό τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι προσέτι ἅπαν το ἀνθρώπινον γένος ἡμάρτησεν ὁμοίως. Οὐχί δέ μόνον διότι ἐπρόκειτο νά ἐπιβαρυνθῇ διὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, περιλαμβανόμενον **δυνάμει** ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλά καί διότι καί αἱ περὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων «ψιλαί ιδέαι» τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς «ἀρχέτυπα» ἐνυπόστατοι πρό καταβολῆς κόσμου ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καί ἔσχεν οὗτος οὕτω τὴν τελείαν περὶ αὐτῶν πρόγνωσιν πρό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν. Ὅτι μετὰ τὴν τοιαύτην πτώσιν καί ἁμαρτίαν τῶν οὕτω πως ὡς τελείων θεωρηθέντων ἀνθρώπων, προσεβλήθη αὐτῇ αὐτῇ ἡ **οὐσία** τοῦ Θεοῦ (τῆς ὁποίας, ὡς εἵπομεν, ὅπωςδὴποτε μετέσχον οὗτοι κοινωνήσαντες μετ' αὐτῆς «ὡς ἀρχέτυπα» πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὄντων» ὀντοποιήσεώς των), οὕτω δέ προσεβλήθη τόσον ἡ θεία ἀγάπη ὅσον καί ἡ θεία δικαιοσύνη, αἱ μετὰ τῆς θείας οὐσίας, κατ' αὐτοὺς καί πάλιν, ταυτιζόμεναι. Ὅτι ἐξ αἰτίας τούτων – καί λόγῳ τῆς ἀπείρου θείας προγνώσεως – ἐξεδηλώθη ἐναντίον πάντων τῶν ἀνθρώπων ἡ θεία ὀργή καί πρό τῆς δημιουργίας των ἔτι, προγνωστικῶς δ' ἐπίσης ὅτι ἐτάχθησαν καί προωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καί αἱ διάφοροι τιμωρίαι, ὡς καί ὁ θάνατος ἐναντίον τῶν κατὰ πρόγνωσιν ἁμαρτωλῶν! Τέλος, ὅτι ἐξελέγη, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καί πάλιν, ὡς ἐκτελεστικόν ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς καί τῶν τιμωριῶν ἢ ποινῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιβληθεισῶν ὁ Σατανᾶς, προηγηθείς εἰς τὴν ἁμαρτίαν καί τὴν

πτώσιν. Οὕτω δέ διεμορφώθη ἓν παράλογον καί αίρετικόν κατά βάθος σύστημα νομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καί τῶν πνευματικῶν, ἐν γένει, κτισμάτων, καί τοῦ Θεοῦ, διότι δέν κατενοήθη ἐπαρκῶς ἡ ἔννοια τῆς ὑπό τοῦ Θεοῦ δωρηθείσης, εἰς τά πνευματικά κτίσματα ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας καί ἐθεωρήθη ἀδύνατος ἡ ὑπαρξίς ἐλευθέρων βουλήσεων οὐχί μόνον ἀντικειμένων εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί ἀντενεργουσῶν εἰς τό ἔργον αὐτοῦ.

Συναναμιχθεισῶν οὕτω τῶν περί Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένων δοξασιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί δὴ τῶν νεοπλατωνικῶν (ἐν αἷς ἐθεωροῦντο ἀνθρωποπαθῶς καί πᾶσαι αἱ θεῖαι ιδιότητες), τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ἀπέρριψε τελείως καί κατεδίκασε, μετὰ τῶν παρερμηνειῶν τόσον τῶν περί τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου χωρίων τῆς Γραφῆς, ὅσον καί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου προσφερόμεντος «λύτρου», διεμορφώθησαν ἐν Ρώμῃ τά διάφορα περί θείας δικαιοσύνης καί σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου «**δικανικά σχήματα**» τελική μορφή τῶν ὁποίων, καθολικῶς ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατήσασα, ὑπῆρξεν ἡ θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας περί «ἱκανοποιήσεως», διά τῆς «σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου», ὡς «τιμωροῦ» τῆς θείας δικαιοσύνης²⁰⁴.

Ἡ πλήρης ἀπόδειξις τῆς ἀμεταμελήτου ἐμμονῆς τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» εἰς τὰς ὡς ἄνω κακοδοξίας παρέχεται καί ὑπό τῆς εἰς τήν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κυκλοφορησάσης: «Κατήχησις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας» ἐκδ. Βατικανοῦ-Κάκτου, Ἀθήνα 1996, ἔνθα πέραν τῶν ἀνωτέρω κακοδοξιῶν οὐδεμία διάκρισις ἐμπεριέχεται μεταξύ Θείας οὐσίας καί ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ.

204. Πλήν τῆς περί «ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης...» θεωρίας, ὁ Ἀνσελμος Καντερβουρίας ὑπῆρξεν ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς καί τῆς αίρέσεως τοῦ Filioque..., ἐξ ἐπιδράσεως προδήλως καί πάλιν τῆς σχετικῆς αίρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου. Πρβλ. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «Τό πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης», σελ. 215.

ιστ. Ἡ ἐνεργεία τῶν μυστηρίων

Καί περί τῆς ἐνεργείας τῶν μυστηρίων ὁ Παπισμός διδάσκει ὅτι εἶναι αὕτη «μηχανική», ἐξ «ἔργου εἰργασμένου» καί δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν διάθεσιν καί τήν ἀνταπόκρισιν τοῦ θέλοντος νά λάβῃ τήν χάριν τῶν μυστηρίων. Ἐπὶ τῇ βάσει δέ τῆς κακοδόξου ταύτης ἀρχῆς εἰσήγαγεν εἰς τό μυστήριον τῆς Μετανοίας-Ἐξομολογήσεως τὰς προμνησθείσας περιφήμους ἀφέσεις, τὰ **συγχωροχάρτια**, πρὸς χρηματισμόν. Παρέχονται δέ τὰ **συγχωροχάρτια** ἀσχέτως τῶν ὑποκειμενικῶν, τῶν προσωπικῶν διαθέσεων ἐκείνων, οἵτινες θά ἐπωφεληθῶσι τῶν σχετικῶν ἀφέσεων καί διὰ τοῦτο ἰσχύουσιν, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον διὰ ζῶντας, ἀλλὰ καί διὰ νεκρούς. Διὰ τοῦτο ἐπενοήθη καί τό «καθατήριον πῦρ» ἵνα οἱ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενοι ἀπαλλάσσωνται τοῦ βασανισμοῦ διὰ τῆς **ἐξαγορᾶς** τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν ὀφειλῶν των, ὑπὸ τῶν ἐπιζώντων συγγενῶν των κλπ., ἔναντι ἀναλόγων πάντοτε παροχῶν χρημάτων καί προσφορῶν εἰς τήν... «Ἐκκλησίαν»! Καί παρέχονται **συγχωροχάρτια** διαφόρου ἐνεργείας, δι' ὧν «ἀφίενται καί αἱ μέλλουσαι ἁμαρτίαι ἐκ τῶν προτέρων»! Ἀλλὰ ἰσχύουσι δι' ὠρισμένα μόνον χρονικά διαστήματα (μῆνας-ἔτη), ἀλλὰ καί δι' ὅλην τήν ζωήν..., ἀναλόγως τῶν καταβαλλομένων χρημάτων... Ὑπάρχουσιν ἐποχαί, καθ' ἃς ἄνευ ἐξομολογήσεως δίδονται ἀφέσεις εἰς ὅλους τοὺς ὁπαδούς τοῦ Παπισμοῦ ἢ εἰς ὠρισμένας μόνον χώρας ἢ περιοχάς, κατὰ τήν ἐκλογὴν π.χ. νέου Πάπα, κατὰ τήν ἀνακήρυξιν «ἀγίων», κατὰ τὰς Παπικὰς ἐορτάς καί ὅταν ἐορτάζωνται Ἰωβηλαῖα. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης προνομιοῦχοι... ἐκκλησίαι, παρεκκλήσια, εἰκόνες ἢ ἅγιοι τράπεζαι, πρὸ τῶν ὁποίων ἂν προσευχηθῇ τις, λαμβάνει **συγχωροχάρτιον** δι' ὠρισμένας ἡμέρας. Τέλος, συγχωρητικὴν δύναμιν ἀποκτῶσι διάφορα ἀντικείμενα, σταυροί, μετάλλια κλπ., ἀρκεῖ νά εὐλογηθῶσιν ἀπὸ τόν Πάπαν, ὅστις ἔχει ἀπεριόριστον δικαίωμα παροχῆς ἀφέσεων διὰ μελλούσας ἁμαρτίας καί δι' οἷονδήποτε λόγον, ἐνῶ οἱ καρδινάλιοι ἔχουσι τό δικαίωμα τῆς παροχῆς **συγχωροχαρτίων** διακοσίων ἡμερῶν, οἱ ἀρχιεπίσκοποι εἰς τήν ἐπαρχίαν

των ἑκατό ἡμερῶν, καί οἱ ἐπίσκοποι πεντήκοντα ἡμερῶν. Ἐπίσης οἱ ἱερεῖς δύνανται νά χορηγῶσι τήν Παπικήν εὐλογίαν μέ πλήρη λυσίποινα εἰς τοὺς μελλοθανάτους. Τό δικαίωμα δέ τοῦτο τῆς ἀπεριορίστου ἀφέσεως καί **μελλουσῶν** ἁμαρτιῶν, ὡς καί ἁμαρτιῶν τεθνεώτων, ἔχει, ὡς προείπομεν, ὁ Πάπας ὡς **διαχειριστής** τῆς περισσευούσης ἀξιομισθίας τῶν ἀγίων, τήν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Κύριος μόνον εἰς τόν Πάπαν, ὡς ἀντιπρόσωπον καί τοποτηρητήν, διά νά τήν παρέχῃ, ὅπως καί ὅταν θέλῃ, εἰς ζῶντας καί νεκρούς²⁰⁵.

ιζ. Οἱ καρδινάλιοι

Διά τῆς καινοτομίας ταύτης τοῦ Παπισμοῦ καθιερώθη νέα διοικητική τάξις κληρικῶν, οἱ καρδινάλιοι, ἡ ὁποία ἦτο ἄγνωστος εἰς τήν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν, ὅπως εἶναι καί μέχρι σήμερον εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, διατηροῦσαν τοὺς τρεῖς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης, ἡτοι τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καί τοῦ ἐπισκόπου. Ἀντίκειται δέ καί ὁ θεσμός οὗτος εἰς τὰς σχετικές μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ὅπως καί εἰς τὰς τοιαύτας ὅλων τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων καί ἀπολογητῶν καί ἀκολουθῶς τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Διά τῆς προσθήκης τοῦ βαθμοῦ τούτου, τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα ἀπώλεσε τό πνευματικόν του κύρος καί τήν πνευματικὴν ἐξουσίαν του, τῶν καρδινάλιων θεωρουμένων ἀνωτέρων ἐπισκόπων, ἐξ οὗ καί πρὸς διάκρισιν φοροῦσιν ἐνδύματα ἐρυθρά.

ιη. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου

Παρά τὰς ρητάς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς (Α' Τιμ. Γ' καί Δ' 3, καί πρὸς Τιτ. Α' 6), τὰς διατάξεις τοῦ Ε' ἀποστολ. Κανόνος²⁰⁶, ὡς καί τὰς σχετικές γνώμας ἀποστολικῶν καί

205. Πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 104-116.

206. Πρβλ. καί Καν. 12 καί 13 τῆς ΣΤ' Οἰκ. συνόδου. Πρότασις καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου εἰς ὅλους τοὺς βαθμούς τῆς ἱερωσύνης ὑπεβλήθη καί εἰς τήν Α' Οἰκουμ. σύνοδον, συνή-

μεγάλων ἀκολουθῶς Πατέρων καί Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὁ Παπισμός ἐπέβαλε τήν ὑποχρεωτικήν ἀγαμίαν εἰς ὅλους τοὺς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης. Αἱ συνέπειαι καί τῆς κακοδόξου ταύτης καινοτομίας ὑπῆρξαν ἐξόχως τραγικαί.

ιβ. Ἄλλαι κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ

Ὁ Παπισμός καθιέρωσεν ἐπίσης κατὰ τό Σάββατον τήν ψαλμωδίαν «ἀλληλουῖα», ἣτις οὐδέποτε ἐψάλλετο. Διδάσκει ὅτι τό φῶς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου ἦτο κτιστόν, φυσικόν, ἐνῶ ἡ Ὁρθοδοξία πιστεύει τοῦτο θεῖον, ἄκτιστον, **ἐκφανσιν** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συνεορτάζει τό ἅγιον Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Εἰσήγαγεν εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ ἀγάλματα καί ξόανα, ἀντί τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἀντιγράφων τήν εἰδωλολατρίαν. Οἱ Παπικοὶ ναοὶ εἶναι ἐστραμμένοι οὐχί πρὸς ἀνατολᾶς (κατὰ τήν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καί εἰς ὑποτύπωσιν τοῦ ὅτι ἐξ ἀνατολῶν ἀνέτειλεν ὁ **ἥλιος** τῆς δικαιοσύνης), ἀλλὰ πρὸς δυσμᾶς. Ἐθέσπισε τὰς πολλὰς λειτουργίας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἁγίας Τραπέζης κατὰ τήν αὐτὴν ἡμέραν, εἰσήγαγε νέας τελετάς καί ἐορτάς, εἰς τὰς ὁποίας προσέδωκε φαντασμαγορικόν χαρακτήρα, ὡς τὴν ἐορτὴν τῆς ἁγίας δωρεᾶς καί τῆς ἱερᾶς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ. Κατήργησε τὴν ἐπίκλησιν κατὰ τὸν καθαγιασμόν τῶν τιμίων δώρων. Καθιέρωσεν, ὡς προείπομεν, τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων (ἀζύμου ἄρτου) διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας²⁰⁷. Ἐπέβαλεν εἰς τὸν κλῆρον τὴν κουράν τῆς κόμης, ἐπίσης δέ καί τό ξύρισμα τοῦ μύστακος καί τοῦ πώγωνος, οἵτινες ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς **διακριτικά** τοῦ ἀνδρισμοῦ τοῦ ἁρ-

νησεν ὁμως τοιαύτην ἀντίδρασιν, ὥστε τελικῶς ἀπερρίφθη. (Συν/μα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντων II. 32 MPC. 84, 1336 ἐξ. καί παρὰ Mansi, 2, 906. πρβλ. καί G. Hefele HCC, I, σελ. 436, E. I., 11 MPG, 67, 101 C ἐξ. E. I., 23, MPG, 67, 925 B ἐξ.).

207. Παρέλκει νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τέλεσις τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας δι' ἐνζύμου ἄρτου στηρίζεται ἐπὶ τῶν ρητῶν διατάξεων τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καί ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ἣν μόνον αὕτη διεφύλαξεν ζῶσαν-ἐγγραφον-καί ἀμόλυντον, ὅπως παρῆλαβεν.

ρενος, καί παρεβίασεν οὕτω τήν τε ὑπό τοῦ Θεοῦ τεθεῖσαν ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ τάξιν, ὡς καί τήν ρητὴν ἐντολήν τῆς Γραφῆς, καθ' ἣν οἱ χριστιανοί (πολύ δέ περισσότερον τό ἱερατεῖον τῆς Ἐκκλησίας) ὀφείλομεν καί ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά εἴμεθα **κατά πάντα** «σύμμορφοι» τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ καί «μιμηταί» αὐτοῦ (Ρωμ. Α' 29, Φιλιππ. Γ' 21, Α' Κορ. ΙΑ' 1). Κατήργησε τās ἐκ παραδόσεως νηστείας καί ἀντεισήγαγε τήν νηστείαν τοῦ Σαββάτου. Καί, τέλος, τό ἐκ παραδόσεως σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπέβαλεν ὅπως τελεῖται οὐχί διὰ τῶν τριῶν δακτύλων συμβολιζόντων τās τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Θεότητος, ἀλλά δι' ὅλων τῶν δακτύλων παραλλήλως τιθεμένων καί οὐχί πάλιν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀλλά ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἐνόθευσεν οὕτω καί ὡς πρὸς τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ τήν Ἰ. Παράδοσιν, ὅπως βεβαίως καί εἰς πάσας τās λοιπὰς προμνησθείσας αἰρετικές καί κακοδόξους καινοτομίας του, διότι στερηθεῖς δικαίως μετὰ τήν ἔκπτωσίν του τῆς θείας χάριτος, ἐμιμήθη καθ' ὅλα, ἵνα μή εἴπωμεν καί ὑπερέβη ἐν πολλοῖς – μέ τās **ἀλλοιώσεις** καί **παραποιήσεις** τῆς διὰ τῆς Γραφῆς καί τῆς Ἰ. Παραδόσεως καθιερωθείσης ἐπὶ αἰῶνας **τάξεως** ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Α' Κορ. ΙΔ' 40) τόν Μωαμεθανισμόν, περὶ τοῦ ὁποῖου ρητῶς ὁ προφήτης Δανιήλ προεφήτευσεν: «...Καί λόγους πρὸς Ὑψιστον λαλήσει καί τοὺς ἀγίους Ὑψίστου παλαιώσει καί ὑπονοήσει **τοῦ ἀλλοιωῖσαι καιροῦς καί νόμον...**» (Δαν. Ζ' 24-25, πρβλ. Αποκ. ΙΓ' 6-8).

Ὅτι δέ ὁ Παπισμός κατέστη βδελυκτός εἰς τόν Θεόν καί ἐστερήθη μετὰ τήν ἀπόσχισίν του ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς **θείας χάριτος** (παρασυρθεῖς, ὡς ἐκ τούτου, εἰς τās προμνησθείσας αἰρέσεις καί τās λοιπὰς κακοδοξίας του) βεβαιοῦνται ἀπολύτως οὐ μόνον ἐκ τῆς γενομένης ἐν τῷ παρόντι πλήρους ἀποδείξεως ὅτι ἀντίκεινται αὗται εἰς τό ἀληθές πνεῦμα τῆς Γραφῆς, εἰς τήν **ζῶσαν** ἔγγραφον Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀκτώ πρώτων αἰώνων, εἰς τοὺς σχετικούς Αποστολικούς Κανόνας, ὡς καί εἰς τοὺς ἀντιστοίχους Κανόνας πασῶν τῶν μέχρι τοῦ Σχίσματος συνόδων, Οἰκουμενικῶν καί τοπικῶν, ἀλλά καί ἐκ τῶν ὡς κατωτέρω πνευματικῶν **μαρτυριῶν** ὑψί-

στης καί ἀμαχήτου πνευματικῆς σημασίας. Περί τῆς πρώτης τούτων, ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας, σελ. 296, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς:

«Εἶναι δέ τοῖς πᾶσι γνωστόν ὅτι, καί ἔτη ὀλόκληρα ἄν μείνῃ τό ἀγιασθέν τοῦτο ὕδωρ (σ.σ. τοῦ Μ. Ἀγιασμοῦ) εἰς τὰ ὑάλινα δοχεῖα, διατηρεῖται **ἄσηπτον**. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει: «Αὕτη ἐστίν ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐβαπτίσατο ὁ Χριστός καί τήν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φύσιν. Διά τοῦτο καί ἐν μεσονυκτίῳ κατά τήν ἐορτήν ταύτην ἅπαντες ὑδρευσάμενοι, οἵκαδε τὰ νάματα ἀποτίθενται καί εἰς ἐνιαυτόν ὀλόκληρον φυλάττουσιν, ἅτε δὴ σήμερον ἀγιασθέντων τῶν ὑδάτων. Καί τό σημεῖον γίνεται ἐναργές, **οὐ διαφθειρομένης τῆς τῶν ὑδάτων ἐκείνων φύσεως τῷ μήκει τοῦ χρόνου**, ἀλλ' εἰς ἐνιαυτόν ὀλόκληρον καί δύο καί τρία πολλάκις ἔτη τοῦ σήμερον ἀντληθέντος ὕδατος ἀκεραίου καί νεαροῦ μένοντος» (Ε.Π. Migne, τομ. 49, σελ. 366). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, οἱ παπικοὶ ἐμβάλλουσιν **ἄλας** καί ἐν τῷ ὕδατι τοῦ ἀγιασμοῦ καί ἐν τῷ τοῦ βαπτίσματος, ἵνα διατηρήσωσιν αὐτό ἄσηπτον. Δίς τοῦ ἔτους «ἀγιάζουσιν» οἱ Λατῖνοι τό ὕδωρ τοῦ κατ' αὐτοὺς βαπτίσματος, τῇ παραμονῇ τοῦ Μεγ. Σαββάτου καί τῆς Πεντηκοστῆς, ἐμβάλλουσιν δέ εἰς τοῦτο καί ἄλας, καί θησαυρίζαντες εἰς εὐμέγεθες σκεῦος, ὃ καλοῦσιν εὐπρεπῶς κολυμβήθραν (ἥτις εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ), κατακλείουσιν ὑπὸ κλειδί. Ἐντεῦθεν ἐξάγουσι δι' ὅλου τοῦ ἔτους, ὅσον ἐκάστοτε ἀναγκαῖον πρὸς χρείαν τοῦ ραντίσματος. Ἐπειδὴ δέ τό ὕδωρ **ὄζει** πολλάκις καί πάσχει, οἷα εἰκός ὕδωρ κοινόν δι' ἔτους ἀκίνητον, διατέτακται τοῖς ἱερεῦσι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐξ ἄλλης Ἐκκλησίας λαμβάνειν, εἴπερ ἀφθορότερον εὑρεθείῃ πρὸς ραντισμόν» (Κ. Οἰκονόμου «Τὰ σωζόμενα ἐκκλ. συγγράμματα», τ. Α', σ. 472).

Δευτέρα μαρτυρία εἶναι τό ἐν τῇ «Ἀσματικῇ ἀκολουθίᾳ καί τῷ βίῳ τοῦ ἀγ. Σπυρίδωνος Κερκύρας (ἔκδ. 1951) ὑπὸ Μητροπολίτου Κερκύρας κυροῦ Μεθοδίου, σελ. 212-227, περιγραφόμενον μέγα θαῦμα τοῦ Ἀγίου, τό γενόμενον τήν νύκτα τῆς 12ης Νοεμβρίου 1716, καθ' ὃ, «ἐμφανισθεὶς δὶς ὁ ἅγιος προηγουμένως κατ' ὄναρ εἰς τόν τότε ἡγεμόνα τῆς νήσου

Κερκύρας Πιζάνην καί συστήσας αὐτῷ νά μή κατασκευάσῃ θυσιαστήριον (ἀλτάριον) ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας ναοῦ του (ἐνθα φυλάττεται τό ἅγιον λείψανόν του ἄφθαρτον) χωρίς νά εἰσακουσθῇ, περί ὥραν 12ην τῆς νυκτός ἐνεφανίσθη εἰς τόν φρουροῦντα σκοπόν τῆς ἀκροπόλεως τῆς νήσου ὡς μοναχός, κρατῶν ἀνημμένον δαυλόν. Τοῦ σκοποῦ δέ θελήσαντος νά πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ (διότι δέν ἀπήντησεν εἰς τάς ἐρωτήσεις του «ποῖος ἦτο...»), αὐτόν μέν ἤρπασεν ἀπό τῆς χειρός καί τόν ἐξεσφενδόνισεν ἔξω τῆς ἀκροπόλεως..., διά νά εὔρεθῇ ὀρθιος πλησίον τοῦ ἱ. ναοῦ τοῦ Ἑσταυρωμένου κρατῶν τό ὄπλον του· τήν δέ πυριτιδαποθήκην τοῦ φρουρίου ἀνετίναξε διά τοῦ ἀνημμένου δαυλοῦ, φονευθέντων, συνεπεία τῆς ἐκρήξεως, τοῦ ἡγεμόνος Andrea Pisani, τοῦ συμβούλου του θεολόγου δομηνικανοῦ Frangipum καί 900 περίπου Λατίνων, κατοικούντων ἐντός τῆς ἀκροπόλεως. Ταυτοχρόνως κεραυνός κατέστρεψε μόνον τήν εἰκόνα τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ ἐν Βενετία οἰκίᾳ του, μεγάλη δέ κανδύλα ἀργυρᾶ, ἀφιερωθεῖσα ὑπό τοῦ ἡγεμόνος καί δι' ἀργυρᾶς ἀλύσεως κρεμαμένη ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου λειψάνου του, ἔπεσε χαμαί καί συνετρίβη». Πρός διαιῶνισιν τοῦ θαύματος τούτου συνετάχθη ἀκολουθία καί ἐγίνετο κατ' ἔτος ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης θεία λειτουργία, ἐν ἣ ἐψάλλετο καί τό μελοποιηθέν ἐκφραστικώτατον ἀπολυτίκιον ἔχον οὕτως: «Οὐκ ἔδει σε, Φράτορ, βαλεῖν τήν βέβηλον λατινομίαν σου ἐν τῷ ναῷ Σπυριδωνος τοῦ ἁγίου· οὐ βούλεται Σπυρίδων τά ἄζυμα, ὡς οὐδέ τό Σύμβολον ἐν προσθήκῃ ψαλλόμενον, διό ἐν βορβόρῳ ρίπτει σε, βόρβορον ὄντα». Ἀλλ' οἱ μεταγενέστεροι κατήργησαν τήν ἐορτήν..., ἵνα μή δυσαρεστῶνται οἱ Παπικοί, πολλοί ὄντες ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ πρῶτος ὅμως καταργήσας ταύτην..., οἰκτρὸν, ὡς λέγεται, ἔλαβε θάνατον»²⁰⁸.

Τρίτη μαρτυρία εἶναι ἡ ἐν τῷ συγγράμματι τῆς Οὐρανίας Λαμπάκη «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί Παπισμός», ἐκδ. 1964, σελ. 154-157, ἀναφερομένη, ἔχουσα ὡς ἐξῆς:

208. Πρβλ. Ἀγ. Ἀθανασίου Παρίου, «Οὐρανοῦ κρίσις, Ἐν Λειψία Σαξωνίας 1805».

«Λατινόφρονες ἐπὶ αἰῶνας τυμπανιαῖοι²⁰⁹.

»Τὴν πολυσυζητουμένην ἔνωσιν – ἔγραφεν ὁ εὐλαβὴς μοναχός (σ.σ. ὁ μακαριστός ἤδη ἀγιορείτης Λάζαρος Διονυσιάτης, ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ὑποσημείωσει) πρώτη ἀπεδοκίμασεν ἡ Προστάτις ἡμῶν καὶ Ἐφορος τοῦ Ἀγ. Ὁρους, ἡ ὑπερένδοξος Κυρία Θεοτόκος, ἣτις συνεβούλευσε τοὺς ἀγίους Πατέρας νὰ μὴ παραδεχθῶσι τὴν τοιαύτην ἔνωσιν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐλέγξωσι· καὶ οἱ δυνάμενοι, νὰ ὑπομείνουν μετὰ γενναιότητος τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ὅπερ καὶ ἐγένετο εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ζωγράφου. Ἐκεῖ ἅγιός τις γέρων **ἤκουσε φωνὴν ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας**, καθ' ὃν χρόνον ἔλεγε **τοὺς Χαιρετισμούς ἐξω τῆς Μονῆς**, καὶ τοῦ εἶπε προστακτικῶς νὰ ὑπάγῃ ταχέως εἰς τὴν Μονήν, νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Πατέρας ὅτι ἔρχονται ἐχθροὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς (δηλ. ὁ βασιλεὺς Μιχ. Παλαιολόγος καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Βέκκος), καὶ νὰ μὴ τοὺς δεχθῶσιν εἰς τὴν Μονήν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐλέγξωσι, καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ παραμείνωσι καὶ νὰ λάβωσι μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὲρ τῶν δογμάτων τῆς ἀγίας ἡμῶν Πίστεως. Δι' ὃ ὁ ἅγιος ἡγούμενος μετὰ 26 ἀδελφῶν περικλεισθέντες εἰς τὸν πύργον τῆς Μονῆς καὶ τοὺς λατινόφρονας ἐλέγχοντες ὑπέστησαν τὸν διὰ πυρός μαρτυρικὸν θάνατον. Τοιαῦται μαρτυρικαὶ ἀθλήσεις καὶ ὁμολογίαι συνέβησαν καὶ εἰς ἄλλας Μονάς.

«Καὶ τοιαῦτα μὲν συνέβησαν εἰς τοὺς μὴ ἀποδεξαμένους, ἀλλὰ ἐλέγξαντας τοὺς λατινίζοντας ἐνωτικούς. Ἰδωμεν δέ τί ἐπηκολούθησεν εἰς τοὺς φιλικῶς αὐτοὺς ὑποδεξαμένους καὶ συλλειτουργήσαντας. Εἰς μὲν τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου ἐν ὥρᾳ λειτουργίας ἐγίνε πυρκαϊὰ καὶ σεισμός μετ' ἤχου καὶ βοῆς. Καὶ τὸν μὲν ναὸν κατέβαλε, τοὺς δ' ἐν αὐτῷ ἱερεῖς τῆς

209. Εἰς τό περιοδικόν τοῦ Βόλου «Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη» ἐδημοσιεύθη ἐμπεριστατωμένον ἄρθρον τοῦ μακαριστοῦ ἀγιορείτου μοναχοῦ Λαζάρου Διονυσίου περὶ τῶν συμβάντων εἰς τό Ἅγιον Ὄρος ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου (1280), ὅταν ὁ δυσσεβὴς αὐτός βασιλεὺς, μαζί μέ τόν ἀνάξιον Πατριάρχην Ἰωάννην Βέκκον, ἀπεπειράθησαν νὰ ἐπιβάλωσι διὰ πυρός καὶ σιδήρου εἰς τὰς Ἱ. Μονάς τοῦ Ἄθω τὴν ὑπ' αὐτῶν συμφωνηθεῖσαν ὑποταγὴν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν Πάπαν.

αἰσχύνῃς κατέχωσε καί τά τείχη τῆς Μονῆς ἀνέτρεψε... Ὁ δέ βασιλεύς καί οἱ σύν αὐτῷ ταῦτα ἰδόντες ἐν πολλῇ κατασχύνῃ ἀνεχώρησαν, ἐνῶ ὁ μύκης, ὁ ὁποῖος ἐφύτρωνε μέ 40 κλώνους ὑπό τήν ἀγίαν Τράπεζαν ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἀγίων τεσσαράκοντα, οὐκέτι πλέον ἐφύτρωσεν ὡς βεβηλωθέντος τοῦ θυσιαστηρίου.

«Ἄς ἴδωμεν καί εἰς τήν Μεγίστην Λαύραν, ὅπου τοὺς ὑπεδέχθησαν μετὰ κωδωνοκρουσιῶν. Καί ἐκεῖ βλέπομεν ὅτι ἐπηκολούθησαν φοβερώτερα, φρίκης καί τρόμου γέμοντα, καθὼς ἡ ἀψευδὴς παράδοσις διέσωσεν... Ὁ μὲν ἱεροδιάκονος Λαυριώτης, ὁ συλλειτουργήσας ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, ὑπὸ θεηλάτου ὀργῆς καταληφθεὶς τό ζῆν ἐξεμέτρησεν, ἀναλύσας ὡς κηρὸς φλεγόμενος ὑπὸ πυρὸς· οἱ δέ συλλειτουργήσαντες ἱερομόναχοι ἑπτὰ (κατ' ἄλλους 11) μετὰ θάνατον εὐρέθησαν ἄλυτοι, τυμπανιαῖοι, τῶν ὁποίων τά λείψανα μέχρι τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχον εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ κοιμητηρίου... εἰς κοινὴν θέαν..., πρὸς διδασκαλίαν καί σωφρονισμόν τῶν ἐπιγενομένων...».

Ἐν συνεχείᾳ ἐξιστορεῖται, ὅτι, «λόγῳ ἐπισυμβάντων θλιβερῶν γεγονότων ἐκ τῆς ἀπαισίας θέας τῶν **ἀλύτων** τούτων λειψάνων οἱ μοναχοὶ τά μετέφεραν εἰς ἓν σπήλαιον δυσανάβατον καί ἀπόκρημνον εἰς τὰ παράλια τῆς Ρουμανικῆς Σκήτης. Ἀλλ' ἐπειδὴ καί ἐκεῖ οἱ περιέργοι μετέβαινον, ἐνέφραξαν ἐσχάτως διὰ κτιστῶν λίθων τήν θύραν τοῦ σπηλαίου, καί οὕτως ἔγινε τοῦτο ἀγνώριστον...».

Τετάρτην μαρτυρίαν πασίδηλον κεκτήμεθα τὴν Θεόθεν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἀγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου δωρεάν τοῦ ἀχειροποιήτου Ἀγίου φωτός ἐκ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀναβλύζοντος, καὶ μόνον εἰς τὴν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν παρεχομένου.

Εἶναι ἐξόχως ἀποκαλυπτικόν τό γεγονός ὅτι ἀκόμη καί ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς κατοχῆς τῶν Ἀγίων Τόπων ὑπὸ τῶν Φράγκων Σταυροφόρων, ὡς μαρτυρεῖται Ἱστορικῶς, καὶ παρὰ τὴν ἐκδίωξιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ὑπ' αὐτῶν, μετεκαλεῖτο ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας τοῦ Ἀγίου Σάββα ἵνα

ὑπουργήσῃ εἰς τήν τελετήν τοῦ Ἁγίου Φωτός. Σήμερον δέ οἱ ἐν προκλητικῇ ἀμετανοησίᾳ διάγοντες παπικοί, μετέρχονται ἀθεοφοβήτως τελετήν τινά ἀφ᾽ ἧς τοῦ «Ἁγίου Φωτός» ἐκ χειροποιήτου ἀνημένης ἐστίας ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς Ἀποκαθηλώσεως ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς Θεόθεν δωρεᾶς τοῦ ἀχειροποιήτου Ἁγίου Φωτός ὑπὸ τοῦ Ζῶντος Θεοῦ μόνον τῇ Ἀληθῇ Ἀδαιρέτῳ Ὁρθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καί καταισχύνην τῶν ἀμφισβητιῶν τοῦ θαύματος.

Ἐν κατακλείδι, ὕμνον ἀναπέμπομεν αἰωνίου καί ἀφθίτου εὐγνωμοσύνης τῷ Τρισυποστάτῳ Θεῷ, τῷ Δομήτορι τῆς Ἀδαιρέτου Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς ἣν χάριτι Αὐτοῦ μετέχομεν ἀναξίως.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ

Αντί Προλόγου.....	7
Α. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ' ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τὰς περὶ «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ἔννοια κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.....	9
Β. Τό συνοδικόν πολίτευμα, ἡ συνοδική διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καὶ τό ἐν τῇ διοικήσει «ἰσότη- μον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων.....	28
Γ. Ὁ προσωπικός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου.....	42
Δ. Αἱ κατὰ τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαι τῆς Ἰ. Παραδόσεως.....	56
Ε. Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου.....	61
ΣΤ. Τό συνοδικόν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ' καὶ ΛΖ' ἀποστολικῶν Κανόνων.....	82
Ζ. Εἰδικοί Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων περὶ τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.....	89
α. Οἱ εἰδικοί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων.....	89
β. Οἱ Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.....	103
Η. Ἡ ἐπιστολή τῆς ἐν Καρθαγένη συνόδου πρὸς τόν Πάπαν Κελεστίνον.....	118
Θ. Ἡ ἀπάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρὸς τόν Πάπαν Ἰούλιον.....	122
Ι. Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (379) καὶ αἱ σχε- τικαὶ ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἐν Ρώμῃ (380).....	126
ΙΑ. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α'.....	129
ΙΒ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870	132

	καί 879-880 καί ἡ ἐπακολουθήσασα ἔκπτωσις καί σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας	
ΙΓ.	Ἀποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» -Θρησκευ- τικῆς Κοινότητος μετὰ τό σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καί ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας».....	142
ΙΔ.	Νεώτεροι Ρωμαιοκαθολικαί κινήσεις ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου»	158

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ «ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΕΩΣ ΤΗΣ Β' ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)

α.	Γένεσις, ἐξέλιξις καί τελική διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ» ..	163
β.	Ἡ ἠθική κατὰπτωσις τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης	169

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ

α.	Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque.....	175
β.	«Τό Πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης.....	192
γ.	Τό ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης.....	195
δ.	Ὁ μοναρχικός καί ἀπολυταρχικός δεσποτισμός τοῦ Πάπα Ρώμης	199
ε.	Αἱ ἀξιομισθίαι τῶν ἁγίων. «Τά ὑπέρτακτα ἔργα»	200
στ.	Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπὸ τοῦ μετανοού- ντος	201
ζ.	Τό καθαρτήριο πῦρ.....	203
η.	Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου	204
θ.	Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος	204
ι.	Ἡ ἀντικανονική χειροτονία καί ὕψωσις τοῦ κλήρου	205
ια.	Τό Βάπτισμα	205
ιβ.	Τό Χρίσμα	206
ιγ.	Ἡ Θεία Κοινωνία	206
ιδ.	Τό Ευχέλαιον	207
ιε.	Ὁ Δικανισμός, τό προπατορικόν ἀμάρτημα, ἡ Σχολαστική Θεολογία, ἡ κτιστή χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καί ἐνεργειῶν	207

τοῦ Θεοῦ	
ιστ. Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων	225
ιζ. Οἱ καρδινάλιοι	226
ιη. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου	226
ιθ. Ἄλλαι κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ	227